

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SPROGFORENINGENS

ALMANAK

FOR 1969

75 år

18. MAJ 1843 DROG SEKS TUSIND SØNDERJYDER
TIL DEN FØRSTE SPROGFEST PÅ SKAMLINGSBANKEN

tænker

**De på
„hestekræfter“..**

Indsætter De et fast beløb hver måned
(mindst 50 kr.) kan De efter
12 måneder låne lige så meget, som
De har sparet op, og efter 24 måneder
det dobbelte – dog højst 15.000 kr.

opsparingslån i

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet...

Sprogforeningens
ALMANAK 1969

Udgivet af
SPROGFORENINGEN

Redaktion: Morten Kamphövener

76. ÅRGANG

AABENRAA
HEJMDALS BOGTRYKKERI
1968

INDHOLD

Formørkelser og planeterne i året 1969	4
Højvandet ved vestkysten	5
Kalender, notater og højvandet	6
Det danske kongehus	30
Sprogforeningens Almanak 75 år (Ved Morten Kamphövener)	33
— til lykk', min gammel ven! (Af Martin N. Hansen)	42
Hilsen til den gamle almanak (Af Søren Nissen)	44
Hvad vi var bange for i Skrydstrup (Af Peter Seeberg)	46
Dømt af mennesker (Af Jens Lampe)	54
Et lykkelige par (Af Martin N. Hansen)	64
Laurids Skau (Af H. V. Gregersen)	68
L'Alsace danoise (Af Jacob Kronika)	84
Historien om Hvidfuks (Af Peter Petersen)	87
Et storigste reghenstykke (Af Inge Margrethe)	108
Kongedænen — en skæbnestrøm (Af Alexander Smidt)	111
En alsisk degnehistorie (Af A. A. May)	118
En helt fra 1864 (Af Carl Løfholm)	122
Overtro og lykke (Af Holger Jacobsen)	124
 M i n d e o r d :	
Jonathan Smith, København	137
Peter Gad, Hejsel	139
Simeon Sørensen, Hajstrup	141
Fr. Matzen, Sønderborg	142
Chr. Hansen, Lauesgård	143
Peter Jacobsen, Sønderborg	144
Nis Erichsen, Aabenraa	146
Carl Boysen, Langbjerg	147
Nis A. Heisel, Bolderslev	148
Jens Lassen, Bolderslev	149
Jørgen Damkjær Poulsen, Brejning	150
O. K. Rasmussen, Gram	151
Hanna Christiansen, Flensborg	152
Peter Hansen, Ketting	153
Matthias Sønnichsen, Flensborg	153
Wilhelm Hinrichs, Tønning	154
Jens Matthiesen, Flensborg	154
Register til Sprogforeningens Almanak fra 1894—1968	155
Nekrologer og biografier i Sprogf. Almanak indtil 1968	170
Regering og Folketing	180

Folketingsvalget den 23. januar 1968	181
Porto-takster fra 1. april 1968	183
Jagt- og fredningstabel	191
Drægtighedstabel	196
Kendingsbogstaver for motorkøretøjer	199
Markedsfortegnelser 1969	201
Nationale foreninger og institutioner	209
Biblioteker og arkiver	215
Erhvervsinstitutioner og organisationer, statsinstitutioner, private selskaber og landbrugsorganisationer, landbo-, husholdnings-, husmands- og kvægavlforeninger m. v. ..	217
Slagterier og kreatureksport	229
Handelsorganisationer	233
Håndværk og industri	237
Kreditinstitutioner	239
Undervisning, højskoler, landbrugsskoler, efterskoler samt husholdningsskoler m. v.	243
Danske organisationer og institutioner i Sydslesvig	245

BLÅ NEM

med salmiak til rengøring

NEM

til opvask — det bløde uskadelige

We-Cit

til WC-kummen, renses, desinficerer. Diskret, behagelig duft.

MOTAX

død og udryddelse
af lus og utøj »o æ kre«.

Det er sønderjyske
fabrikater fra
Svend Holm, Aabenraa

— som man køber
hos købmanden

— Ikke blot fordi de er
sønderjyske, men det er
reelle kvalitetsvarer,
der giver *fuld værdi for
pengene.*

Motto:

*Køb ikke blot
på må og få!
Køb de rigtige varer
fra
Svend Holm, Aabenraa*

— hos **KØBMANDEN**

Formørkelser i året 1969

1. *Ringformet solformørkelse* den 18. marts, usynlig i Danmark. Formørkelsen ses i en del af Antarktis, på Madagascar, i størstedelen af det Indiske ocean, i Australien, på de Ostindiske oer, i Bagindien, den østlige del af Kina, den sydlige del af Japan samt i den vestlige del af Stillehavet. Den bliver ringformet i et bælte, som går fra et punkt mellem Antarktis og Madagascar mod nordost gennem det Indiske ocean, passerer Ækvator lige vest for Ny Guinea og slutter i Stillehavet tæt ved datolinien.

2. *Ringformet solformørkelse* den 11. september, usynlig i Danmark. Formørkelsen ses i den østligste del af Sibirien, i det meste af Nord- og Sydamerika, samt i det østlige Stillehav. Den bliver ringformet i et bælte, som går mod sydøst fra et punkt i Stillehavet øst for Japan, passerer Ækvator vest for Sydamerika og bøjer mod øst til Peru og Bolivia.

*

Planeterne i året 1969

MERKUR er i almindelighed Solen så nær, at den ikke kan ses med det blotte øje. Den 13. januar, 6. maj, 3. september og 27. december er planeten længst øst for Solen og går omkring disse dage i København ned henholdsvis 1 $\frac{3}{4}$ time, 2 $\frac{1}{2}$ time, $\frac{1}{4}$ time og 1 $\frac{1}{2}$ time efter Solen.

Den 23. februar, 23. juni og 14. oktober er den længst vest for Solen og står da op henholdsvis $\frac{3}{4}$ time, $\frac{3}{4}$ time og 2 timer før denne.

VENUS er den 8. april i nedre konjunktion med Solen. Den 26. januar er planeten længst øst for Solen og går da i København ned 4 $\frac{3}{4}$ time efter denne; den 17. juni er den længst vest for Solen og står da i København op 1 $\frac{3}{4}$ time før denne. Venus lyser stærkest den 3. marts og den 14. maj.

MARS står ved årets begyndelse i Jomfruen. Midt i januar går planeten ind i Vægten; i begyndelsen af marts går den videre til Skorpionen og i midten af marts til Ophiuchus. Først i juni går den tilbage til Skorpionen, og i slutningen af august igen ind i Ophiuchus. Midt i september går den ind i Skytten, først i november videre til Stenbukken og midt i december til Vandmanden, hvor den forbliver til årets udgang. Mars er i opposition til Solen den 31. maj og den står i syd: ved årets begyndelse kl. 7 $\frac{1}{2}$, først i april kl. 4, først i juli kl. 21 $\frac{1}{2}$, sidst i september kl. 18 og ved årets udgang kl. 16 $\frac{1}{2}$.

JUPITER står hele året i Jomfruen. Planeten er i opposition til Solen den 22. marts, og den står i syd: ved årets begyndelse kl. 6, først i april kl. 23 $\frac{1}{2}$, sidst i juni kl. 17 $\frac{1}{2}$, sidst i september kl. 12 $\frac{1}{2}$ og ved årets slutning kl. 7 $\frac{1}{2}$.

SATURN står ved årets begyndelse i Fiskene. I slutningen af maj går planeten ind i Vædderen, midt i november ind i Cetus, og midt i december ind i Fiskene. I hele året står den tæt ved grænserne mellem Fiskene, Cetus og Vædderen. Saturn er i opposition til Solen den 29. oktober, og den står i syd: ved årets begyndelse kl. 18 $\frac{1}{2}$, først i april kl. 13, sidst i juni kl. 8, sidst i september kl. 2 og ved årets slutning kl. 19 $\frac{1}{2}$.

URANUS, som under særlig gunstige omstændigheder kan skimtes med det blotte øje, står hele året i Jomfruen. Planeten er i opposition til Solen den 22. marts og står da omkring midnat i syd 34° over Københavns horisont.

NEPTUN, som ikke er synlig for det blotte øje, opholder sig hele året i Vægten. Den er i opposition til Solen den 18. maj og står da omkring midnat i syd 16° over Københavns horisont.

PLUTO, som kun ses i store kikkerter, står ved årets begyndelse i Coma Berenices. I midten af maj går den ind i Loven og i begyndelsen af juli tilbage til Coma Berenices, hvor den forbliver til årets udgang. Pluto er i opposition til Solen den 14. marts .

*

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er ligesom tidligere år her i almanakken beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns observatorium. Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Rømødæmningen	lægge 10 min. til
	Lakolk	trække 30 min. fra
	Højer sluse	lægge 40 min. til
	Koldby	lægge 30 min. til
	Ballum sluse	lægge 15 min. til
	Rejsby sluse	lægge 30 min. til
	Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
	Esbjerg	lægge 30 min. til
	Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig:	Dagebøl	trække 7 min. fra
	(forbindelsen til Fær)	
	Bongsiel	trække 27 min. fra
	(forbindelsen til Halligerne)	
	Husum	trække 37 min. fra
	(forbindelsen til Pelvorm m. m.)	
	Frederiksstad	trække 13 min. fra
	Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra	
Wyk	trække 26 min. fra	
Westerland	trække 1 time og 41 min. fra	

Willy Buch.

Januar 1969

Glugmåned

31 dage

O. ☉ N.

O. ☾ N.

1. uge. *Jesu navn*, Luk. 2, 21. 2' række. Matth. 6, 5-13.

O.	1	<i>Nytår</i>	{ Tsm. varer 52' ☉ fjernest jorden	8.41	15.45	13.10	7.22
To.	2	Abel		8.41	15.47	13.49	8.28
F.	3	Enoch	{ ☉ f. m. 19. 28' Jorden nærmest solen	8.41	15.48	14.47	9.18
L.	4	Methusalem		8.40	15.49	15.59	9.51

2. uge. *Hjemkomsten til Nazareth*, Matth. 2, 19 til enden. 2' række, Matth. 2, 13-18.

S.	5	<i>S. e. nytår</i>	Simeon	8.40	15.51	17.20	10.13
M.	6	<i>Hellig 3 konger</i>		8.39	15.52	18.43	10.26
Ti.	7	Knud hertug		8.39	15.53	20.05	10.36
O.	8	Erhardt	Tsm. varer 51'	8.38	15.55	21.26	10.43
To.	9	Julianus		8.37	15.57	22.48	10.49
F.	10	Paul eremit		8.37	15.58	—	10.54
L.	11	Hyginus	☾ s. kv. 15. 0'	8.36	16.00	0.12	11.00

3. uge. *Jesus 12 år gammel i templet*, Luk. 2, 42 til enden.
2' række, Mark. 10, 13-16.

S.	12	<i>1. s. e. h. 3 k.</i>	Reinhold	8.35	16.02	1.41	11.07
M.	13	Hilarius		8.34	16.03	3.15	11.18
Ti.	14	Felix		8.33	16.05	4.55	11.35
O.	15	Maurus	Tsm. varer 50'	8.32	16.07	6.35	12.05
To.	16	Marcellus		8.31	16.09	7.59	13.00
F.	17	Antonius	☉ nærmest jorden	8.29	16.11	8.54	14.25
L.	18	Prisca	☉ n. m. 5. 59'	8.28	16.13	9.25	16.08

4. uge. *Brylluppet i Kana*, Joh. 2, 1-11. 2' række, Luk. 19, 1-10.

S.	19	<i>2. s. e. h. 3 k.</i>	Pontianus	8.27	16.15	9.42	17.51
M.	20	Fabian og Seb.		8.26	16.17	9.52	19.29
Ti.	21	Agnes		8.24	16.19	10.00	20.59
O.	22	Vincentius	Tsm. varer 48'	8.23	16.21	10.06	22.25
To.	23	Emerentius		8.21	16.23	10.11	23.48
F.	24	Timotheus		8.20	16.25	10.17	—
L.	25	Pauli omvend.	☾ f. kv. 9. 23'	8.18	16.27	10.24	1.09

5. uge. *Hovedsmanden i Kapernaum*, Matth. 8, 1-13. 2' række, Luk. 17, 5-10.

S.	26	<i>3. s. e. h. 3 k.</i>	Polycarpus	8.16	16.29	10.34	2.31
M.	27	Chrysostomus		8.15	16.31	10.48	3.52
Ti.	28	Fred. VI. fødsel	Carolus Magnus	8.13	16.33	11.10	5.10
O.	29	Chr. VII. fødsel	{ Valerius Tsm. varer 47' ☉ fjernest jorden	8.11	16.35	11.44	6.21
To.	30	Adelgunde		8.10	16.37	12.36	7.16
F.	31	Vigilius		8.08	16.39	13.45	7.54

JANUAR 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	1.46	14.06
2.	2.32	14.51
3.	3.13	15.33
4.	3.51	16.11
5.	4.24	16.46
6.	4.57	17.21
7.	5.30	17.56
8.	6.03	18.32
9.	6.37	19.09
10.	7.11	19.47
11.	7.47	20.29
12.	8.32	21.22
13.	9.31	22.31
14.	10.52	23.52
15.	—	12.22
16.	1.08	13.39
17.	2.14	14.44
18.	3.11	15.42
19.	4.01	16.34
20.	4.47	17.21
21.	5.30	18.07
22.	6.13	18.50
23.	6.54	19.32
24.	7.34	20.12
25.	8.12	20.53
26.	8.55	21.42
27.	9.52	22.48
28.	11.12	—
29.	0.25	12.35
30.	1.13	13.41
31.	2.10	14.35

Februar 1969		Blidemåned	28 dage	O. ☉ N.		O. ☾ N.	
L.	1	Brigida		8.06	16.42	15.04	8.19
6. uge. <i>Arbejderne i vingården</i> , Matth. 20, 1-16. 2' række, Matth. 25, 14-30.							
S.	2	<i>Septuagesima</i>	{ Kyndelmisse ☉ f. m. 13. 56'	8.04	16.44	16.27	8.34
M.	3	Blasius		8.02	16.46	17.51	8.45
Ti.	4	Veronica		8.00	16.48	19.14	8.52
O.	5	Agathe	Tusm. varer 46'	7.58	16.50	20.37	8.58
To.	6	Dorothea		7.56	16.52	22.00	9.04
F.	7	Richard		7.54	16.55	23.26	9.09
L.	8	Corintha		7.52	16.57	—	9.16
7. uge. <i>De fire slags sædejord</i> , Luk. 8, 4-15. 2' række, Mark. 4, 26-32.							
S.	9	<i>Sexagesima</i>	Apollonia	7.50	16.59	0.57	9.24
M.	10	Scholastica	☾ s. kv. 1. 8'	7.48	17.01	2.33	9.38
Ti.	11	Euphrosyne		7.46	17.03	4.11	10.01
O.	12	Eulalia	Tusm. varer 44'	7.43	17.05	5.40	10.43
To.	13	Benignus		7.41	17.08	6.46	11.53
F.	14	Valentinus	☉ nærmest jorden	7.39	17.10	7.25	13.28
L.	15	Faustinus		7.37	17.12	7.46	15.10
8. uge. <i>Jesu dåb</i> , Matth. 3, 13 til enden. 2' række, Luk. 18, 31 til enden.							
S.	16	<i>Fastelavn</i>	{ Quinquagesima ☉ n. m. 17. 25'	7.34	17.14	7.59	16.51
M.	17	Findanus		7.32	17.16	8.07	18.26
Ti.	18	Hvide tirsdag	Concordia	7.30	17.19	8.14	19.55
O.	19	Aske onsdag	{ Ammon Tusm. varer 43'	7.27	17.21	8.19	21.21
To.	20	Eucharis		7.25	17.23	8.25	22.45
F.	21	Samuel		7.23	17.25	8.31	—
L.	22	Peters stol		7.20	17.27	8.40	0.09
9. uge. <i>Jesus fristes af djævelen</i> , Matth. 4, 1-11. 2' række, Luk. 22, 24-32.							
S.	23	<i>1. s. i fasten</i>	Quadragesima	7.18	17.29	8.52	1.32
M.	24	Matthias	☾ f. kv. 5. 30'	7.16	17.31	9.10	2.54
Ti.	25	Victorinus	☉ fjernest jorden	7.13	17.34	9.39	4.09
O.	26	Tamperdag	{ Inger Tusm. varer 42'	7.11	17.36	10.24	5.11
To.	27	Leander		7.08	17.38	11.27	5.55
F.	28	Øllegaard		7.06	17.40	12.43	6.24

FEBRUAR 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	2.57	15.20
2.	3.36	15.58
3.	4.08	16.31
4.	4.40	17.04
5.	5.12	17.38
6.	5.44	18.11
7.	6.17	18.44
8.	6.48	19.18
9.	7.20	19.56
10.	8.02	20.45
11.	9.00	21.54
12.	10.29	23.27
13.	—	12.13
14.	0.57	13.37
15.	2.07	14.44
16.	3.03	15.39
17.	3.50	16.25
18.	4.33	17.07
19.	5.12	17.46
20.	5.51	18.23
21.	6.27	18.56
22.	7.00	19.27
23.	7.32	19.58
24.	8.08	20.36
25.	8.56	21.32
26.	10.09	22.57
27.	11.50	—
28.	0.35	13.13

Marts 1969		Tordmånd	31 dage	O.☉N.	O.☾N.
L.	1 Albinus			7.03 17.42	14.06 6.42
10. uge. <i>Den kananæiske kvinde</i> , Matth. 15, 21-28. 2' række, Mark. 9, 17-29.					
S.	2 2. s. i fasten	{	Reminiscere	7.01 17.44	15.31 6.54
M.	3 Kunigunde		Simplicius	6.58 17.46	16.55 7.02
Ti.	4 Adrianus	{	☉ f. m. 6. 17'	6.56 17.48	18.19 7.08
O.	5 Theophilus		Tusm. varer 42'	6.53 17.50	19.44 7.14
To.	6 Gotfred		6.51 17.52	21.11 7.19	
F.	7 Perpetua		6.48 17.55	22.42 7.25	
L.	8 Beata		6.46 17.57	— 7.33	
11. uge. <i>Jesus uddriver en uren ånd</i> , Luk. 11, 14-28. 2' række, Joh. 8, 42-51.					
S.	9 3. s. i fasten	{	Oculi. 40 riddere	6.43 17.59	0.18 7.45
M.	10 Ædel			6.40 18.01	1.56 8.04
Ti.	11 <i>Frederik IX. føds.</i>	{	Thala	6.38 18.03	3.28 8.38
O.	12 Gregorius		☉ s. kv. 8. 44'	6.35 18.05	4.41 9.37
To.	13 Macedonius	{	Tusm. varer 42'	6.33 18.07	5.26 11.02
F.	14 Eutychius		☉ nærmest jorden	6.30 18.09	5.52 12.41
L.	15 Zacharias		6.28 18.11	6.07 14.20	
12. uge. <i>Jesus bespiser 5000</i> , Joh. 6, 1-15. 2' række, Joh. 6, 35-51.					
S.	16 <i>Midfaste</i>	{	Lætare. Gudmund	6.25 18.13	6.16 15.55
M.	17 Gertrud			6.22 18.15	6.23 17.25
Ti.	18 Fred. III. fødsel	{	Alexander	6.20 18.17	6.29 18.52
O.	19 Joseph		☉ n. m. 5. 51'	6.17 18.19	6.34 20.18
To.	20 Gordius	{	Tusm. varer 42'	6.15 18.21	6.40 21.43
F.	21 Benedictus		Jævdøgn	6.12 18.23	6.47 23.08
L.	22 Paulus		6.09 18.25	6.58 —	
13. uge. <i>Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel</i> , Luk. 1, 26-38. 2' række, Luk. 1, 46-56.					
S.	23 5. s. i fasten	{	Judica. Fidelis	6.07 18.27	7.13 0.32
M.	24 Ulrica			6.04 18.29	7.37 1.51
Ti.	25 Mariæ bebudelse	{	☉ fjernest jorden	6.01 18.31	8.15 3.00
O.	26 Gabriel		Tusm. varer 42'	5.59 18.33	9.10 3.52
To.	27 Kastor	{	☾ f. kv. 1. 48'	5.56 18.35	10.22 4.26
F.	28 <i>Dronning Ingrid</i>		Eustachius	5.54 18.37	11.42 4.48
L.	29 Jonas		5.51 18.39	13.06 5.02	
14. uge. <i>Jesu indtog i Jerusalem</i> , Matth. 21, 1-9. 2' række, Mark. 14, 3-9.					
S.	30 <i>Palmesøndag</i>	{	Quirinus	5.48 18.41	14.30 5.11
M.	31 Fred. V. fødsel		Balbina	5.46 18.43	15.55 5.18

MARTS 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	1.46	14.13
2.	2.35	14.59
3.	3.13	15.36
4.	3.45	16.08
5.	4.15	16.40
6.	4.57	17.13
7.	5.21	17.57
8.	5.54	18.20
9.	6.27	18.54
10.	7.03	19.33
11.	7.47	20.22
12.	8.52	21.34
13.	10.29	23.15
14.	—	12.15
15.	0.50	13.36
16.	1.59	14.38
17.	2.51	15.27
18.	3.34	16.08
19.	4.13	16.44
20.	4.49	17.19
21.	5.24	17.50
22.	5.57	18.20
23.	6.28	18.46
24.	6.58	19.14
25.	7.34	19.50
26.	8.21	20.41
27.	9.28	21.54
28.	11.02	23.38
29.	—	12.35
30.	1.05	13.39
31.	1.59	14.26

April 1969		Føremåned	30 dage	O. ☉ N.	O. ☾ N.	
Ti.	1 Hugo	{ Tsm. varer 43' ☉ f. m. 19. 45' Nicætas Ambrosius	5.43	18.45	17.20	5.24
O.	2 Theodosius		5.41	18.47	18.47	5.29
To.	3 <i>Skærtorsdag</i>		5.38	18.49	20.19	5.35
F.	4 <i>Langfredag</i>		5.35	18.51	21.55	5.42
L.	5 Irene		5.33	18.53	23.36	5.52
15. uge. <i>Kristi opstandelse</i> , Mark. 16, 1-7. 2' række, Matth. 28, 1-8.						
S.	6 <i>Påskedag</i>	Sixtus	5.30	18.55	—	6.09
M.	7 2. <i>påskedag</i>	{ Egesippus ☉ nærmest jorden	5.28	18.57	1.13	6.38
Ti.	8 Chr. IX fødsel	Janus	5.25	18.59	2.34	7.29
O.	9 Procopius	{ Tsm. varer 44' ☾ s. kv. 14. 58'	5.23	19.01	3.28	8.48
To.	10 Ezechiel		5.20	19.03	3.58	10.23
F.	11 Leo		5.18	19.05	4.15	12.00
L.	12 Chr. IV fødsel	Julius	5.15	19.07	4.26	13.35
16. uge. <i>Den tvivlende Thomas</i> , Joh. 20, 19 til enden. 2' række, Joh. 21, 15-19.						
S.	13 1. s. e. <i>påske</i>	Quasimodo. Justinus	5.13	19.09	4.33	15.04
M.	14 Tiburtius		5.10	19.11	4.39	16.30
Ti.	15 Chr. V fødsel	Olympia	5.08	19.13	4.44	17.55
O.	16 Prins. <i>Margrethe</i>	{ Mariane Tsm. varer 45' ☉ n. m. 19. 16'	5.05	19.15	4.50	19.19
To.	17 Anicetus		5.03	19.17	4.56	20.43
F.	18 Eleutherius		5.00	19.19	5.05	22.08
L.	19 Daniel		4.58	19.21	5.18	23.31
17. uge. <i>Den gode hyrde</i> , Joh. 10, 11-16. 2' række, Joh. 10, 22-30.						
S.	20 2. s. e. <i>påske</i>	{ Misericordia Domini Sulpicius	4.55	19.23	5.39	—
M.	21 Florentius		4.53	19.25	6.11	0.45
Ti.	22 Cajus	☉ fjernest jorden	4.50	19.27	6.59	1.44
O.	23 Georgius	Tsm. varer 47'	4.48	19.29	8.04	2.25
To.	24 Albertus	☾ f. kv. 20. 45'	4.46	19.31	9.21	2.51
F.	25 Markus evangelist		4.43	19.33	10.43	3.08
L.	26 Cletus		4.41	19.35	12.05	3.19
18. uge. <i>Jesus forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen</i> , Joh. 16, 16-22. 2' række, Joh. 14, 1-11.						
S.	27 3. s. e. <i>påske</i>	{ Charlotte Amalie Ananias	4.39	19.37	13.28	3.26
M.	28 Vitalis		4.36	19.39	14.51	3.33
Ti.	29 Peter martyr		4.34	19.41	16.17	3.38
O.	30 Severus	Tsm. varer 49'	4.32	19.43	17.46	3.44

APRIL 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	2.39	15.03
2.	3.12	15.37
3.	3.45	16.11
4.	4.19	16.46
5.	4.56	17.23
6.	5.34	18.00
7.	6.13	18.38
8.	6.56	19.21
9.	7.49	20.14
10.	9.01	21.27
11.	10.36	23.08
12.	—	12.12
13.	0.37	13.25
14.	1.42	14.21
15.	2.32	15.05
16.	3.13	15.42
17.	3.49	16.16
18.	4.24	16.49
19.	4.58	17.20
20.	5.31	17.48
21.	6.02	18.15
22.	6.35	18.45
23.	7.13	19.22
24.	8.00	20.10
25.	9.01	21.13
26.	10.18	22.35
27.	11.42	—
28.	0.02	12.50
29.	1.07	13.41
30.	1.54	14.23

Maj 1969			Majmåned	31 dage	O.☉N.		O.☾N.	
To.	1	Philip og Jacob	Voldermisse	4.30	19.45	19.22	3.50	
F.	2	Bededag	{ Athanasius ☉ f. m. 6. 13'	4.27	19.47	21.03	3.59	
L.	3	Korsmisse		4.25	19.49	22.46	4.13	
19. uge. Sandhedens ånd, Joh. 16, 5-15. 2' række, Joh. 8, 28-36.								
S.	4	4. s. e. påske	{ Cantate. Florian ☉ nærmest jorden	4.23	19.51	—	4.37	
M.	5	{ Danmarks befrielse	{ Gothard De lyse nætter beg.	4.21	19.53	0.18	5.21	
Ti.	6	{ Johannes ante portam		4.19	19.55	1.23	6.32	
O.	7	Flavia	Tusm. varer 52'	4.17	19.57	2.01	8.06	
To.	8	Stanislaus	☾ s. kv. 21. 12'	4.15	19.59	2.22	9.45	
F.	9	Caspar		4.13	20.01	2.34	11.21	
L.	10	Gordianus		4.11	20.03	2.43	12.51	
20. uge. Bøn i Jesu navn, Joh. 16, 23-28. 2' række, Joh. 17, 1-11.								
S.	11	5. s. e. påske	Rogate. Mamertus	4.09	20.05	2.49	14.17	
M.	12	Pancratius		4.07	20.06	2.54	15.40	
Ti.	13	Ingenuus		4.05	20.08	3.00	17.02	
O.	14	Kristian	Tusm. varer 55'	4.03	20.10	3.06	18.25	
To.	15	Kr. himmel/art	Sophie	4.01	20.12	3.14	19.49	
F.	16	Sara	☉ n. m. 9. 26'	3.59	20.14	3.26	21.12	
L.	17	Bruno		3.58	20.16	3.43	22.29	
21. uge. Andens vidnesbyrd, Joh. 15, 26 til enden og 16, 1-4. 2' række, Joh. 17, 20 til enden.								
S.	18	6. s. e. påske	Exaudi. Erik	3.56	20.17	4.10	23.34	
M.	19	Potentiana		3.54	20.19	4.53	—	
Ti.	20	Angelica	☉ fjernest jorden	3.53	20.21	5.52	0.22	
O.	21	Helene	Tusm. varer 59'	3.51	20.23	7.05	0.53	
To.	22	Castus		3.49	20.24	8.25	1.13	
F.	23	Desiderius		3.48	20.26	9.46	1.25	
L.	24	Esther	☾ f. kv. 13. 15'	3.46	20.27	11.06	1.34	
22. uge. Helligåndens komme, Joh. 14, 23 til enden. 2' række, Joh. 14, 15-21.								
S.	25	Pinsedag	Urbanus	3.45	20.29	12.27	1.41	
M.	26	2. pinsedag	Beda	3.44	20.31	13.49	1.47	
Ti.	27	Lucian		3.42	20.32	15.15	1.52	
O.	28	Tamperdag	{ Vilhelm Tusm. varer 62'	3.41	20.34	16.46	1.58	
To.	29	Maximinus		3.40	20.35	18.23	2.06	
F.	30	Vigand		3.39	20.36	20.07	2.17	
L.	31	Petronella	☉ f. m. 14. 18'	3.37	20.38	21.47	2.36	

MAJ 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	2.34	15.03
2.	3.13	15.42
3.	3.54	16.23
4.	4.37	17.04
5.	5.22	17.46
6.	6.08	18.30
7.	6.59	19.17
8.	7.58	20.13
9.	9.09	21.22
10.	10.33	22.48
11.	11.56	—
12.	0.12	13.02
13.	1.16	13.53
14.	2.05	14.36
15.	2.47	15.13
16.	3.25	15.48
17.	4.01	16.22
18.	4.37	16.54
19.	5.12	17.24
20.	5.46	17.55
21.	6.22	18.28
22.	7.01	19.05
23.	7.46	19.49
24.	8.37	20.41
25.	9.36	21.42
26.	10.43	22.53
27.	11.50	—
28.	0.03	12.50
29.	1.04	13.42
30.	1.57	14.33
31.	2.47	15.19

Juni 1969

Skærsommer

30 dage

O.☉N.

O.☾N.

23. uge. *Jesus og Nikodemus*, Joh. 3, 1-15. 2' række, Matth. 28, 18 til enden.

S.	1	<i>Trinitatis</i>	{ Nikomedes ☉ nærmest jorden	3.36	20.39	23.08	3.10
M.	2	Marcellinus		3.35	20.40	23.58	4.10
Ti.	3	Fred. VIII. føds.	Erasmus	3.34	20.42	—	5.39
O.	4	Optatus	{ Tasm. varer 66' Kong Hans' fødsel	3.34	20.43	0.26	7.21
To.	5	<i>Grundlovsdag</i>	Bonifacius	3.33	20.44	0.41	9.02
F.	6	Norbertus		3.32	20.45	0.51	10.36
L.	7	Jeremias	☾ s. kv. 4. 39'	3.31	20.46	0.58	12.04

24. uge. *Den rige mand og Lazarus*, Luk. 16, 19 til enden.
2' række, Luk. 12, 13-21.

S.	8	<i>1. s. e. trin.</i>	Medardus	3.30	20.47	1.04	13.28
M.	9	Primus		3.30	20.48	1.09	14.51
Ti.	10	Onuphrius		3.29	20.49	1.15	16.13
O.	11	Prins <i>Henrik</i>	{ Barnabas apostel Tasm. varer 68'	3.29	20.50	1.23	17.36
To.	12	Basilius		3.28	20.51	1.33	18.58
F.	13	Cyrillus		3.28	20.51	1.49	20.17
L.	14	Rufinus		3.28	20.52	2.12	21.26

25. uge. *Den store nadver*, Luk. 14, 16-24. 2' række, Luk. 14, 25 til enden.

S.	15	<i>2. s. e. trin.</i>	{ <i>Valdemarsdag</i> . Vitus ☉ n. m. 0. 9'	3.28	20.53	2.50	22.19
M.	16	Tycho	☉ fjernest jorden	3.27	20.53	3.44	22.55
Ti.	17	Botolphus		3.27	20.54	4.53	23.18
O.	18	Leontius	Tasm. varer 70'	3.27	20.54	6.11	23.32
To.	19	Gervasius		3.27	20.55	7.31	23.42
F.	20	Sylvester		3.27	20.55	8.51	23.49
L.	21	Albanus	Solhverv, længste dag	3.28	20.55	10.11	23.55

26. uge. *Det tabte får*, Luk. 15, 1-10. 2' række, Luk. 15, 11 til enden.

S.	22	<i>3. s. e. trin.</i>	10.000 martyrer	3.28	20.55	11.30	—
M.	23	Paulinus	☾ f. kv. 2. 44'	3.28	20.55	12.52	0.00
Ti.	24	<i>St. Hansdag</i>		3.28	20.55	14.17	0.06
O.	25	Prosper	Tasm. varer 70'	3.29	20.55	15.49	0.12
To.	26	Pelagius		3.29	20.55	17.27	0.21
F.	27	Syvsoverdag		3.30	20.55	19.09	0.36
L.	28	Caroline Amalie	Eleonora	3.30	20.55	20.41	1.01

27. uge. *Vær barmhjertige*, Luk. 6, 36-42. 2' række, Matth. 5, 43 til enden.

S.	29	<i>4. s. e. trin.</i>	{ Petrus Paulus ☉ f. m. 21. 4'	3.31	20.55	21.47	1.47
M.	30	Lucina	☉ nærmest jorden	3.32	20.54	22.25	3.04

JUNI 1969

Højvande ved
veetkysten se s. 5

1.	3.37	16.05
2.	4.27	16.51
3.	5.17	17.37
4.	6.09	18.25
5.	7.03	19.14
6.	8.00	20.07
7.	9.03	21.07
8.	10.11	22.15
9.	11.21	23.30
10.	—	12.24
11.	0.37	13.17
12.	1.32	14.04
13.	2.20	14.46
14.	3.04	15.25
15.	3.44	16.02
16.	4.23	16.36
17.	4.59	17.09
18.	5.35	17.41
19.	6.12	18.15
20.	6.49	18.51
21.	7.28	19.29
22.	8.09	20.10
23.	8.55	20.56
24.	9.47	21.53
25.	10.50	23.02
26.	11.58	—
27.	0.17	13.05
28.	1.28	14.06
29.	2.31	15.02
30.	3.29	15.53

Juli 1969		Ormemåned	31 dage	O. ☉ N.		O. ☾ N.	
Ti.	1	Chr. II. fødsel	{ Frederik II fødsel Theobaldus Tusm. varer 68' Jorden fjernest solen	3.32	20.54	22.46	4.44
O.	2	Mariæ besøgelse		3.33	20.53	22.58	6.30
To.	3	Cornelius		3.34	20.53	23.06	8.11
F.	4	Ulricus		3.35	20.52	23.12	9.44
L.	5	Anshelmus		3.36	20.52	23.18	11.12
28. uge. <i>Peters fiskedræt</i> , Luk. 5, 1-11. 2' række, Matth. 16, 13-26.							
S.	6	5. s. e. trin.	{ Dion ☾ s. kv. 14. 17' Tusm. varer 65'	3.37	20.51	23.24	12.37
M.	7	Villebaldus		3.38	20.50	23.31	14.00
Ti.	8	Kjeld		3.39	20.49	23.41	15.23
O.	9	Sostrata		3.40	20.48	23.54	16.46
To.	10	Knud konge		3.42	20.47	—	18.07
F.	11	Josva		3.43	20.46	0.15	19.19
L.	12	Henrik		3.44	20.45	0.48	20.17
29. uge. <i>Kristi nye lov</i> , Matth. 5, 20-26. 2' række, Matth. 19, 16-26.							
S.	13	6. s. e. trin	{ Margarethe ☉ fjernest jorden ☉ n. m. 15. 11' Tusm. varer 62'	3.46	20.44	1.37	20.57
M.	14	Bonaventura		3.47	20.43	2.43	21.23
Ti.	15	Apostlenes deling		3.48	20.42	3.59	21.40
O.	16	Susanne		3.50	20.41	5.19	21.51
To.	17	Alexius		3.51	20.39	6.40	21.58
F.	18	Arnolphus		3.53	20.38	7.59	22.04
L.	19	Justa		3.54	20.36	9.18	22.10
30. uge. <i>Jesu bispiser 4000</i> , Mark. 8, 1-9. 2' række, Matth. 10, 24-31.							
S.	20	7. s. e. trin.	Elias ☽ f. kv. 13. 10' { Tusm. varer 58' Hundedagene beg.	3.56	20.35	10.37	22.15
M.	21	Evenus		3.58	20.33	11.59	22.20
Ti.	22	Maria Magdalene		3.59	20.32	13.25	22.28
O.	23	Apollinaris		4.01	20.30	14.58	22.39
To.	24	Christina		4.02	20.29	16.36	22.57
F.	25	Jacobus		4.04	20.27	18.12	23.31
L.	26	Anna		4.06	20.25	19.30	—
31. uge. <i>De falske profeter</i> , Matth. 7, 15-21. 2' række, Matth. 7, 22 til enden.							
S.	27	8. s. e. trin.	Martha ☽ nærmest jorden ☽ f. m. 3. 45' Tusm. varer 55'	4.08	20.23	20.20	0.31
M.	28	Aurelius		4.09	20.22	20.48	2.02
Ti.	29	Oluf		4.11	20.20	21.03	3.47
O.	30	Abdon		4.13	20.18	21.13	5.33
To.	31	Germanus		4.15	20.16	21.20	7.13

JULI 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	4.23	16.41
2.	5.15	17.29
3.	6.06	18.15
4.	6.57	19.03
5.	7.48	19.50
6.	8.39	20.39
7.	9.32	21.32
8.	10.30	22.35
9.	11.33	23.48
10.	—	12.35
11.	0.55	13.31
12.	1.54	14.22
13.	2.45	15.06
14.	3.31	15.46
15.	4.11	16.21
16.	4.47	16.54
17.	5.22	17.26
18.	5.56	17.59
19.	6.30	18.32
20.	7.03	19.04
21.	7.37	19.36
22.	8.14	20.14
23.	8.58	21.04
24.	9.57	22.14
25.	11.14	23.45
26.	—	12.37
27.	1.12	13.49
28.	2.24	14.50
29.	3.25	15.42
30.	4.19	16.29
31.	5.07	17.14

August 1969 Høstmåned			31 dage	O. ☉ N.		O. ☾ N.	
F.	1	Peters fængsel		4.17	20.14	21.27	8.46
L.	2	Hannibal		4.18	20.12	21.32	10.15
32. uge. <i>Den utro husholder</i> , Luk. 16, 1-9. 2' række, Luk. 12, 32-48.							
S.	3	9. s. e. trin.	Nikodemus	4.20	20.10	21.39	11.41
M.	4	Dominicus		4.22	20.08	21.48	13.07
Ti.	5	Osvaldus	☾ s. kv. 2. 38'	4.24	20.06	22.00	14.32
O.	6	Kristi forklarelse	Tusm. varer 52'	4.26	20.04	22.18	15.54
To.	7	Donatus	De lyse nætter ender	4.28	20.02	22.46	17.11
F.	8	Ruth		4.30	20.00	23.30	18.14
L.	9	Romanus		4.31	19.57	—	18.59
33. uge. <i>Jesus græder over Jerusalem</i> , Luk. 19, 41 til enden. 2' række, Matth. 11, 16-24.							
S.	10	10. s. e. trin.	{ Laurentius ☉ fjernest jorden	4.33	19.55	0.31	19.29
M.	11	Herman		4.35	19.53	1.45	19.48
Ti.	12	Chr. III. fødsel	Clara	4.37	19.51	3.05	20.00
O.	13	Hippolytus	{ Tusm. varer 49' ☉ n. m. 6. 17'	4.39	19.49	4.27	20.08
To.	14	Eusebius		4.41	19.46	5.47	20.15
F.	15	Mariæ himmelfart		4.43	19.44	7.06	20.20
L.	16	Rochus		4.45	19.42	8.26	20.25
34. uge. <i>Farisæeren og tolderen</i> , Luk. 18, 9-14. 2' række, Luk. 7, 36 til enden.							
S.	17	11. s. e. trin.	Anastatius	4.47	19.39	9.47	20.30
M.	18	Agapetus		4.49	19.37	11.11	20.37
Ti.	19	Sebaldus		4.51	19.35	12.40	20.46
O.	20	Bernhard	{ Tusm. varer 47' ☾ f. kv. 21. 3'	4.53	19.32	14.15	21.00
To.	21	Salomon		4.55	19.30	15.50	21.26
F.	22	Symphorian		4.56	19.27	17.14	22.12
L.	23	Zakæus	Hundredagene ender	4.58	19.25	18.14	23.28
35. uge. <i>Jesus helbreder en dovstum</i> , Mark. 7, 31 til enden. 2' række, Matth. 12, 31-42.							
S.	24	12. s. e. trin.	Bartholomæus	5.00	19.22	18.49	—
M.	25	Ludvig	☉ nærmest jorden	5.02	19.20	19.08	1.06
Ti.	26	Irenæus		5.04	19.18	19.20	2.52
O.	27	Gebhardus	{ Tusm. varer 45' ☉ f. m. 11. 32'	5.06	19.15	19.29	4.34
To.	28	Lovise	Augustinus	5.08	19.13	19.35	6.11
F.	29	Joh. halshuggelse		5.10	19.10	19.41	7.44
L.	30	Benjamin		5.12	19.07	19.47	9.13
36. uge. <i>Den barmhjertige samaritan</i> , Luk. 10, 23-37. 2' række, Matth. 20, 20-28.							
S.	31	13. s. e. trin.	Bertha	5.14	19.05	19.55	10.41

AUGUST 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	5.53	17.58
2.	6.38	18.41
3.	7.21	19.22
4.	8.02	20.02
5.	8.42	20.43
6.	9.28	21.35
7.	10.28	22.48
8.	11.44	—
9.	0.15	12.58
10.	1.28	13.59
11.	2.27	14.48
12.	3.15	15.28
13.	3.54	16.01
14.	4.27	16.32
15.	4.59	17.03
16.	5.30	17.34
17.	6.02	18.05
18.	6.33	18.34
19.	7.04	19.04
20.	7.37	19.40
21.	8.19	20.31
22.	9.18	21.49
23.	10.43	23.33
24.	—	12.20
25.	1.06	13.37
26.	2.18	14.38
27.	3.17	15.27
28.	4.06	16.11
29.	4.49	16.52
30.	5.30	17.32
31.	6.08	18.11

September 1969 Fiskemåned 30 dage | O. ☉ N. | O. ☾ N.

M.	1	Ægidius		5.16	19.02	20.05	12.09
Ti.	2	Elisa		5.18	19.00	20.21	13.35
O.	3	Seraphia	{ Tusm. varer 44' ☾ s. kv. 17. 58' Theodosia	5.20	18.57	20.45	14.56
To.	4	Juliane Marie		5.21	18.55	21.23	16.06
F.	5	Regina		5.23	18.52	22.18	16.58
L.	6	Magnus	☉ fjernest jorden	5.25	18.50	23.29	17.33

37. uge. *De ti spedalske*, Luk. 17, 11-19. 2' række, Joh. 5, 1-15.

S.	7	14. s. e. trin.	Louise. Robert	5.27	18.47	—	17.55
M.	8	Mariæ fødsel		5.29	18.44	0.48	18.09
Ti.	9	Gorgonius		5.31	18.42	2.09	18.18
O.	10	Burchhardt	Tusm. varer 43'	5.33	18.39	3.31	18.25
To.	11	Hillebert	☉ n. m. 20. 56'	5.35	18.37	4.51	18.31
F.	12	Guido		5.37	18.34	6.11	18.36
L.	13	Cyprianus		5.39	18.31	7.33	18.41

38. uge. *Bekymrer Eder ikke*, Matth. 6, 24 til enden.
2' række, Luk. 10, 38 til enden.

S.	14	15. s. e. trin.	Korsets ophøjelse	5.41	18.29	8.57	18.47
M.	15	Eskild		5.43	18.26	10.26	18.55
Ti.	16	Euphemia		5.45	18.23	11.59	19.08
O.	17	Tamperdag	{ Lambertus Tusm. varer 42' Titus	5.46	18.21	13.34	19.29
To.	18	Chr. VIII fødsel		5.48	18.18	15.02	20.06
F.	19	Constantia	☉ f. kv. 3. 25'	5.50	18.16	16.09	21.10
L.	20	Tobias		5.52	18.13	16.51	22.39

39. uge. *Enkens søn fra Nain*, Luk. 7, 11-17. 2' række, Joh. 11, 19-45.

S.	21	16. s. e. trin.	Matthæus	5.54	18.10	17.14	—
M.	22	Mauritius	☉ nærmest jorden	5.56	18.08	17.28	0.20
Ti.	23	Linus	Jævndøgn	5.58	18.05	17.37	2.01
O.	24	Tecla	Tusm. varer 42'	6.00	18.02	17.44	3.38
To.	25	Cleophas	☉ f. m. 21. 21'	6.02	18.00	17.50	5.11
F.	26	Chr. X. fødsel	Adolph	6.04	17.57	17.56	6.41
L.	27	Cosmus		6.06	17.55	18.03	8.11

40. uge. *Jesus som gæst hos farisæeren*, Luk. 14, 1-11.
2' række, Mark. 2, 14-22.

S.	28	17. s. e. trin.	Vencelaus	6.08	17.52	18.12	9.40
M.	29	St. Michael		6.10	17.49	18.25	11.09
Ti.	30	Hieronimus		6.12	17.47	18.46	12.34

SEPTEMBER 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	6.44	18.47
2.	7.17	19.21
3.	7.49	19.57
4.	8.26	20.44
5.	9.18	21.53
6.	10.38	23.31
7.	—	12.18
8.	0.58	13.31
9.	2.01	14.23
10.	2.49	15.02
11.	3.26	15.33
12.	3.57	16.01
13.	4.27	16.31
14.	4.58	17.03
15.	5.30	17.34
16.	6.03	18.06
17.	6.33	18.39
18.	7.08	19.21
19.	7.53	20.18
20.	8.55	21.44
21.	10.26	23.31
22.	—	12.08
23.	1.00	13.24
24.	2.07	14.21
25.	3.00	15.07
26.	3.41	15.47
27.	4.22	16.25
28.	4.59	17.03
29.	5.33	17.38
30.	6.05	18.12

Oktober 1969

Sædemåned

31 dage

O. ☉ N.

O. ☾ N.

O.	1	Remigius	Tusm. varer 42'	6.14	17.44	19.18	13.51
To.	2	Ditlev		6.16	17.41	20.06	14.51
F.	3	Mette	☾ s. kv. 12. 5'	6.18	17.39	21.12	15.33
L.	4	Franciscus	☉ fjernest jorden	6.20	17.36	22.28	15.59

41. uge. *Det store bud*, Matth. 22, 34 til enden. 2' række, Joh. 15, 1-11.

S.	5	18. s. e. trin.	Placidus	6.22	17.34	23.49	16.16
M.	6	Fred. VII. fødsel	Broderus	6.23	17.31	—	16.27
Ti.	7	Fred. I. fødsel	Amalie	6.25	17.29	1.10	16.35
O.	8	Ingeborg	Tusm. varer 42'	6.27	17.26	2.31	16.41
To.	9	Dionysius		6.29	17.23	3.51	16.46
F.	10	Gereon		6.32	17.21	5.13	16.51
L.	11	Fred. IV. fødsel	☉ n. m. 10. 39'	6.34	17.18	6.37	16.57

42. uge. *Den værkbrudne*, Matth. 9, 1-8. 2' række, Joh. 1, 35 til enden.

S.	12	19. s. e. trin.	Maximilian	6.36	17.16	8.05	17.04
M.	13	Angelus		6.38	17.13	9.39	17.16
Ti.	14	Calixtus		6.40	17.11	11.16	17.34
O.	15	Hedevig	Tusm. varer 42'	6.42	17.08	12.49	18.06
To.	16	Gallus		6.44	17.06	14.03	19.02
F.	17	Florentinus		6.46	17.04	14.52	20.24
L.	18	Lukas evangelist	{ ☾ f. kv. 9. 32' ☉ nærmest jorden	6.48	17.01	15.19	22.00

43. uge. *Kongesønnens bryllup*, Matth. 22, 1-14. 2' række, Matth. 21, 28-44.

S.	19	20. s. e. trin.	Balthasar	6.50	16.59	15.36	23.39
M.	20	Felicianus		6.52	16.56	15.46	—
Ti.	21	11000 jomfruer		6.54	16.54	15.53	1.15
O.	22	Cordula	Tusm. varer 43'	6.56	16.51	15.59	2.46
To.	23	Søren		6.58	16.49	16.05	4.15
F.	24	FN's dag	Proclus	7.00	16.47	16.12	5.43
L.	25	Crispinus	☉ f. m. 9. 44'	7.02	16.44	16.20	7.12

44. uge. *Den kongelige embedsmand*, Joh. 4, 46-53. 2' række, Joh. 4, 34-42.

S.	26	21 s. e. trin.	Amandus	7.04	16.42	16.31	8.40
M.	27	Sem		7.07	16.40	16.49	10.08
Ti.	28	{ Marie Sophie Frederikke	Simon og Judas	7.09	16.38	17.16	11.30
O.	29	Narcissus	Tusm. varer 44'	7.11	16.35	17.57	12.38
To.	30	Absalon		7.13	16.33	18.57	13.28
F.	31	Louise	Reformationens beg.	7.15	16.31	20.09	14.00

OKTOBER 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	6.34	18.45
2.	7.03	19.21
3.	7.37	20.07
4.	8.25	21.12
5.	9.35	22.42
6.	11.17	—
7.	0.16	12.47
8.	1.22	13.43
9.	2.10	14.23
10.	2.47	14.55
11.	3.19	15.26
12.	3.51	15.57
13.	4.25	16.31
14.	4.59	17.08
15.	5.35	17.46
16.	6.12	18.28
17.	6.52	19.18
18.	7.41	20.22
19.	8.46	21.48
20.	10.14	23.25
21.	11.50	—
22.	0.45	13.03
23.	1.46	13.58
24.	2.34	14.42
25.	3.15	15.21
26.	3.52	15.58
27.	4.27	16.35
28.	5.00	17.10
29.	5.31	17.44
30.	6.00	18.18
31.	6.29	18.56

November 1969		Slagtemåned	30 dage	O.☉N.	O.☾N.
L.	1	Alle helgen	☉ fjernest jorden	7.17 16.29	21.28 14.20
45. uge. <i>Saligprisningerne</i> , Matth. 5, 1-12. 2' række, Matth. 5, 13-16.					
S.	2	22. s. e. trin.	{ Alle sjæle ☾ s. kv. 8. 14'	7.19 16.27	22.49 14.34
M.	3	Hubertus		7.21 16.24	— 14.43
Ti.	4	Otto		7.23 16.22	0.08 14.49
O.	5	Malachias	Tusm. varer 45'	7.26 16.20	1.28 14.55
To.	6	Leonhardus		7.28 16.18	2.48 15.00
F.	7	Engelbrecht		7.30 16.16	4.10 15.06
L.	8	Claudius		7.32 16.14	5.37 15.13
46. uge. <i>Skattens mont</i> , Matth. 22, 15-22. 2' række, Mark. 12, 41 til enden.					
S.	9	23. s. e. trin.	{ Theodor ☉ n. m. 23. 11'	7.34 16.12	7.09 15.23
M.	10	Luther		7.36 16.11	8.47 15.38
Ti.	11	Morten bisp		7.38 16.09	10.25 16.05
O.	12	Torkild	Tusm. varer 47'	7.40 16.07	11.50 16.53
To.	13	Arcadius	☉ nærmest jorden	7.42 16.05	12.49 18.09
F.	14	Frederik		7.44 16.03	13.23 19.44
L.	15	Leopold		7.46 16.02	13.42 21.24
47. uge. <i>Jairi datter</i> , Matth. 9, 18-26. 2' række, Joh. 5, 17-29.					
S.	16	24. s. e. trin.	{ Othenius ☾ f. kv. 16. 45'	7.49 16.00	13.54 23.00
M.	17	Anianus		7.51 15.58	14.02 —
Ti.	18	Hesychius		7.53 15.57	14.09 0.32
O.	19	Elisabeth	Tusm. varer 48'	7.55 15.55	14.15 1.59
To.	20	Volkmarus		7.57 15.54	14.21 3.25
F.	21	Mariæ ofring		7.58 15.52	14.28 4.51
L.	22	Cecilia		8.00 15.51	14.39 6.18
48. uge. <i>Ødelæggelsens vederstyggelighed</i> , Matth. 24, 15-28. 2' række, Luk. 17, 20-33.					
S.	23	25. s. e. trin.	Clemens	8.02 15.49	14.53 7.45
M.	24	Chrysogonus	☉ f. m. 0. 54'	8.04 15.48	15.16 9.09
Ti.	25	Catharina		8.06 15.47	15.52 10.23
O.	26	Conradus	Tusm. varer 50'	8.08 15.46	16.45 11.20
To.	27	Facundus		8.10 15.44	17.53 11.59
F.	28	Sophie Magdalene		8.12 15.43	19.11 12.23
L.	29	Saturninus	☉ fjernest jorden	8.13 15.42	20.30 12.39
49. uge. <i>Jesus i Nazareth synagoge</i> , Luk. 4, 16-30. 1' række, Matth. 21, 1-9.					
S.	30	1. s. i advent	{ Christian VI. føds Andreas	8.15 15.41	21.49 12.49

NOVEMBER 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	7.05	19.42
2.	7.51	20.40
3.	8.50	21.52
4.	10.07	23.14
5.	11.36	—
6.	0.25	12.45
7.	1.18	13.33
8.	2.00	14.12
9.	2.39	14.49
10.	3.17	15.27
11.	3.57	16.08
12.	4.37	16.51
13.	5.17	17.37
14.	6.00	18.26
15.	6.45	19.22
16.	7.38	20.27
17.	8.40	21.43
18.	9.56	23.05
19.	11.21	—
20.	0.18	12.33
21.	1.16	13.29
22.	2.03	14.15
23.	2.45	14.57
24.	3.24	15.36
25.	4.00	16.14
26.	4.35	16.51
27.	5.07	17.26
28.	5.37	18.02
29.	6.09	18.41
30.	6.45	19.22

December 1969 Kristmåned 31 dage			O.☉N.		O.☾N.	
M.	1	Arnold		8.17 15.40	23.07	12.57
Ti.	2	Bibiana	☾ s. kv. 4. 50'	8.18 15.40	—	13.03
O.	3	Svend	Tusm. varer 51'	8.20 15.39	0.25	13.08
To.	4	Charl. Frederikke	Barbara	8.21 15.38	1.44	13.13
F.	5	Sabina		8.23 15.37	3.07	13.20
L.	6	Nikolaus		8.24 15.37	4.35	13.28
50. uge. <i>De ti brudejomfruer</i> , Matth. 25, 1-13. 1' række, Luk. 21, 25-36.						
S.	7	2. s. i advent	Agathon	8.26 15.36	6.09	13.41
M.	8	Mariæ undf.		8.27 15.36	7.49	14.02
Ti.	9	Rudolph	☉ n. m. 10. 42'	8.29 15.35	9.23	14.40
O.	10	Judith	Tusm. varer 52'	8.30 15.35	10.36	15.46
To.	11	Damasus	☉ nærmest jorden	8.31 15.35	11.21	17.18
F.	12	Epimachus		8.32 15.34	11.46	19.01
L.	13	Lucia		8.33 15.34	12.01	20.42
51. uge. <i>Zakarias' lousang</i> , Luk. 1, 67 til enden. 1' række, Matth. 11, 2-10.						
S.	14	3. s. i advent	Crispus	8.34 15.34	12.11	22.17
M.	15	Nikatus		8.35 15.34	12.18	23.47
Ti.	16	Lazarus	☾ f. kv. 2. 9'	8.36 15.34	12.24	—
O.	17	Tamperdag	{ Albina Tusm. varer 53'	8.37 15.35	12.30	1.13
To.	18	Lovise		8.38 15.35	12.37	2.39
F.	19	Nemesius		8.39 15.35	12.46	4.04
L.	20	Abraham		8.39 15.35	12.59	5.30
52. uge. <i>Han bør vokse, men jeg forringes</i> , Joh. 3, 25 til enden. 1' række, Joh. 1, 19-28.						
S.	21	4. s. i advent	Thomas	8.40 15.36	13.19	6.54
M.	22	Japetus	Solhverv, korteste dag	8.40 15.36	13.50	8.11
Ti.	23	Torlacus	☉ f. m. 18. 35'	8.41 15.37	14.37	9.14
O.	24	Alexandrine	{ Adam Tusm. varer 53'	8.41 15.38	15.41	9.58
To.	25	Juledag		8.41 15.38	16.56	10.27
F.	26	St. Stephan	☉ fjernest jorden	8.42 15.39	18.15	10.45
L.	27	Joh. evangelist		8.42 15.40	19.34	10.57
53. uge. <i>Simeons lousang</i> , Luk. 2, 25-32. 1' række, Luk. 2, 33-40.						
S.	28	S. m. jul og nytår	Børnedag	8.42 15.41	20.52	11.05
M.	29	Noah		8.42 15.42	22.08	11.11
Ti.	30	David		8.42 15.43	23.25	11.16
O.	31	Sylvester	{ Tusm. varer 53' ☾ s. kv. 23. 52'	8.42 15.44	—	11.21

DECEMBER 1969

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	7.27	20.10
2.	8.15	21.04
3.	9.11	22.06
4.	10.17	23.14
5.	11.29	—
6.	0.17	12.34
7.	1.12	13.29
8.	2.02	14.19
9.	2.50	15.08
10.	3.37	15.56
11.	4.22	16.45
12.	5.07	17.35
13.	5.53	18.26
14.	6.41	19.21
15.	7.31	20.19
16.	8.26	21.21
17.	9.27	22.29
18.	10.38	23.38
19.	11.52	—
20.	0.39	12.56
21.	1.32	13.49
22.	2.19	14.37
23.	3.02	15.21
24.	3.42	16.02
25.	4.17	16.39
26.	4.50	17.15
27.	5.22	17.50
28.	5.55	18.25
29.	6.30	19.02
30.	7.05	19.39
31.	7.42	20.19

Det danske kongehus

KONG FREDERIK IX til Danmark, de Venders og Goters, hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, født 11. marts 1899, succederede 20. april 1947, gift 24. maj 1935 med dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, prinsesse af Sverige, født 28. marts 1910.

Døtre: 1) Tronfølgeren **MARGRETHE** Alexandrine Thorhildur Ingrid, født 16. april 1940, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik* af Danmark, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934. 2) *Benedikte* Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard* Casimir Karl August Konstantin, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. 3) *Anne-Marie* Dagmar Ingrid, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, Hellenernes konge, født 2. juni 1940.

Døtres børn: **FREDERIK** André Henrik **CHRISTIAN**, født 26. maj 1968. **ALEXIA**, født 10. juli 1965. Kronprins **PAUL**, født 20. maj 1967

Broder: Arveprins **KNUD** Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid (se nedenfor). Børn: a) *Elisabeth* Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935. c) *Christian* Frederik Franz Knud Harald Carl Oluf Gustav Georg Erik, født 22. oktober 1942.

Faders broders børn: a) **FEODORA** Louise Caroline-Mathilde Victoria Alexandra Frederikke Johanne, født 3. juli 1910, gift 9. september 1937 med *Christian* Nikolaus Wilhelm Friedrich Albert Ernst Stephan, prins af Schaumburg-Lippe, født 20. februar 1898. b) *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor). c) *Gorm* Christian Frederik Hans Harald, født 24. februar 1919.

Farfaders broders børn: 1) **AXEL** Christian Georg, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha* Sofia Lovisa Ingeborg, prinsesse af Sverige, født 25. juni 1899. Søn: *Georg* Valdemar Carl Axel, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne* Ferelith Fenella, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917. 2) *Viggo* (se nedenfor). 3) *Margrethe* Françoise Louise Marie Helene, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus* Karl Maria Joseph, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

VIGGO Christian Adolph Georg, født 25. december 1893, prins, greve af Rosenborg, gift 10. juni 1924 med dr. med. James O. Greens datter *Eleanor* Margaret, prinsesse *Viggo*, grevinde af Rosenborg, født 5. november 1895, død 3. juli 1966.

JANUAR 1970

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

FEBRUAR 1970

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

75
år

Det er med en almanak som med et århundrede. Vi befinder os i det 20. århundrede, men regner stadig med 1900-tallet. SPROGFORENINGENS ALMANAK fylder nu 75 år, men udsender sin seks-oghalvfjerdsindstyvende årgang. — Forholdet er her anført i omvendt orden, men resultatet bliver det samme, og uden hensyn hertil er der god grund til at markere begivenheden. Og der er jo en hel del at sige om en almanak, ganske særlig om denne jubilar.

Alt i verden er relativt. Det gælder al bevægelse, og derfor også tiden. Sprogforeningens Almanak gjorde 1894, da den første gang udkom, gældende, »at nærværende år efter verdens skabelse« var 5861, og denne tidsmåler lod den være gyldig indtil 1909, for i det følgende år og indtil 1932 at anføre tiden, der var forløbet siden reformationens indførelse, bogtrykkerkunstens opfindelse, Amerikas opdagelse og den oldenborgske og lyksborgske stammes overtagelse af den danske krone m. m.

Ejendommeligt nok har den sønderjyske almanak været et år tidligere på færde med afskaffelsen af skabelsesåret end den ellers privilegerede tids- og retningsgivende universitetsalmanak. Først i juli 1910 lod kultusminister *Jacob Appel*, for øvrigt kort efter sin tiltræden som minister, i samråd med professor *Peder Madsen* den gamle oplysning forsvinde. Da det skete mod professor *H. Scharlings* indstilling, ser det ud til, at den hals- og

håndsrret, Københavns Universitet har over almanakkerne her i landet, har hjemme i det teologiske fakultet, med mindre da, at det er afgørelsen af årstallet for skabelsen, som har nødvendiggjort en teologisk afgørelse.

Alt dette siger en del om, at mangt og meget er blevet anderledes. Den rok, der spandt og snurrede i almanakkens første år, er blevet en museumsgenstand sammen med den »væltepeter«, som dengang var blevet et beundret, men af hesteforspand skyet færdselsmiddel på vore landeveje.

I vor tid, atomkraftens, de elektroniske datamaskinernes og automatikkens tidsalder, har man vel glemt den gamle spådom om, at verden ville forgå den dag, vognene kørte uden heste. Men nærværende år er det — for at bruge de gamle almanakkers ordvalg — 158 år siden, det første dampskib blev bygget, og 139 år siden den første jernbanestrækning blev åbnet. Det er kun et kort spand af tid indenfor årtusinder, og det siger os noget om de vældige fremskridt, der er sket, stadig med større hast. I dag er nogle kommet til det resultat, at tiden, der gik forud for arkæologernes tidsregning, er en del af evigheden.

Forholdet mellem tid og rum er stadig en uløst gåde, og det afspejler sig også i en almanak. Der er i tidens løb forgæves gjort talrige forsøg på at reformere kalenderens tidsberegning for dermed at slippe fri for skudårets brøk i beregningen, og de seneste forsøg, der i så henseende er foretaget både af Folkenes Forbund og De forenede Nationer, førte heller ikke til et resultat. Som en videnskabsmand engang har sagt: Det hænder, at vi har en følelse af at røre ved en flig af Guds klædebon.

*

Men hvad har vi ikke oplevet, blot siden Sprogforeningens Almanak for 1894 udkom! Den har selv ikke været underkastet store forandringer, men er stadig den folkebog, den efter

bestemmelsen skulle være. Ved en gennemgang af alle årgange ses det, at den genspejler alle faser i nationalitetskampen og giver et indtryk af den folkelige kultur, som gennem årene var den bærende kraft for danskheden.

Sprogforeningens Almanak har været et virksomt redskab under kampen for modersmålets bevarelse. Efter at Sprogforeningen var blevet oprettet 1880 som svar på, at Prøjsen og Østrig havde slettet Prag-fredens paragraf 5, blev de prøjsiske myndigheders fortyskningsbestræbelser i stigende grad rettet mod det danske sprog. Med sprogforordningen af 1888 blev kronen sat på værket.

Ved at udrydde undervisningen i dansk fra skolerne i Nordslesvig mente man at have fundet et middel til bekæmpelse af danskheden. Men svaret udeblev ikke. Samme år oprettedes den politiske organisation, Vælgerforeningen. og 1892 Den nordslesvigske Skoleforening. — Ved Sprogforeningens generalforsamling den 2. juli 1889 udtalte sekretæren, journalist *M. Andresen*, ifølge forhandlingsprotokollen, at den tiltagende undertrykkelse af modersmålet havde indvarslet en ny alvorlig tid for foreningen. Det var nu blevet nødvendigt at tage nye opgaver op, og i de følgende år drøftede man med bistand af *A. D. Jørgensen*, hvor og hvorledes der skulle tages fat.

Det var uden tvivl *M. Andresen*, der tog initiativet. Han fik 1890 udgivelsen af *Illustreret Børneblad for Nordslesvig* virkeliggjort, og 1893 fulgte *Den blå Sangbog*, og de fik hver for sig overordentlig stor betydning for det danske arbejde. Den 18. juni 1892 havde møller *Jørgen Fausbøl*, Branderup Mølle, på et bestyrelsesmøde i Sprogforeningen fremsat forslag om udgivelsen af en god almanak, og i efteråret 1893 udkom så for året 1894 det første eksemplar af Sprogforeningens Almanak »samlet ved *J. Fausbøl*, *J. N. H. Skrumsager* og *M. Andresen*» og med sidstnævnte som udgiver. For året 1896 opføres han

desuden som ansvarshavende. Når Sprogforeningen ikke stod opført som udgiver, var det af hensyn til den præjssiske foreningslovgivning, og for at der ikke skulle opstå vanskeligheder for foreningen. Denne form for udgivelsen bevarede indtil 1917, og siden har Sprogforeningen været anført som udgiver. Indtil da betegnede de tre mænd sig beskedent som samlere. Først 1922 blev redaktørtitlen taget i brug.

Der er her grund til at fremhæve den grundlæggende betydning, de første års samlearbejde har haft. M. Andresen, J. Fausbøl og J. N. H. Skrumstager var hver for sig særprægede personligheder, optaget af selve opgaven, af Sønderjyllands historie og af den danske folkesag. De var selv i begyndelsen flittige medarbejdere og stilede efter at gøre almanakken til en slags sønderjysk arkiv, et værdifuldt kildeskrift. Først og fremmest gjaldt det dog om udbredelsen af folkelig dansk læsning og om at få forbindelse med gode medarbejdere.

Det indsamlede stof blev bearbejdet to gange om året, om foråret i Københoved og senere på Branderup Mølle. Disse møder formede sig som festlige begivenheder og lagde hver gang beslag på 2-3 dage. Fra Branderup Mølle tog man som regel »på gæsteri« til venner i omegnen, og i Københoved foretog man efter endt dagsgerning på køretur, enten til Københoved skov, Skibelund eller Askov. Under vejs har der så været lejlighed til at drøfte andre forhold end de, der angik almanakkens indhold, men også nok de besværligheder, myndighederne lagde den kære folkebog i vejen.

Det vakte stor opsigt ud over landsdelens grænser, da de præjssiske domstole 1895 betegnede brugen af navnet »Sønderjylland« som »grober Unfug«. Ved bisidderretten i Aabenraa var Hejmdals udgiver af den grund blevet idømt bødestraf, hvilket gav redaktør *Jens Jessen* anledning til i Flensborg Avis at skrive en artikel med bidende snert og under over-

Almanakkens
redaktører
siden
årgang
1894

M. Andresen

J. Fausbøl

J. N. H. Skrumsager

Nikolaj Andersen

Niels Hansen

Harald Rud

Jakob Petersen

Morten Kamphövener

skriften »Et Land uden Navn«. Han sluttede med at fastslå, at der dog var et navn, der ikke var forbudt, »vort gamle Fædrelands dejlige Navn Danmark«, og tilføjede: »Saa være det herefter tifold velsignet, vor Sjæl skal klynge sig til det, vor Tunge skal prise det, ja, Ordet Danmark skal gemmes i vort Hjerte som en kostelig Perle«.

Denne dom fik også konsekvenser for Sønderjyske Årbøger og Sprogforeningens Almanak, hvis ansvarshavende udgivere, H. P. Hanssen og M. Andresen, idømtes bøder. Omslaget på almanakkens bagside havde 1895 haft et kort over Sønderjylland, hvorpå landsdelens navn stod trykt og som nu måtte forsvinde. I stedet blev det erstattet med to sorte streger, som til tysk fortrydelse viste sig at være endnu mere virkningsfulde end selve navnet. Værre blev det for M. Andresen, at han samme år for en fortælling, »Røverne i Lindetskov«, som tyskerne mente var møntet på dem, blev idømt fem ugers arrest. Fem år senere blev han ved Overlandretten frikendt for at have brugt betegnelsen »Sønderjylland«. Men de sorte streger blev stående, så længe han var udgiver.

*

Under den første verdenskrig, da Sprogforeningens bestyrelse stod for udgivelsen, var almanakken under censur, men til trods for alle vanskeligheder bevarede den sine mange læsere med et oplag på 11.300. At den med årene havde vundet indpas i mange hjem, ses deraf, at den i de sidste år før verdenskrigen var nået frem til oplag på over 13.000.

Som nævnt var M. Andresen udgiver af Sprogforeningens Almanak fra 1894 til 1916 med J. Fausbøl og J. N. H. Skrumager som medarbejdere. Fra 1904 til 1910 var M. Andresen alene udgiver, fra 1911 til 1912 sammen med J. N. H. Skrumager, fra 1913 til 1914 står desuden Nikolaj Andersen på titel-

bladet som medudgiver. Fra 1915 til sin død 1916 var M. Andersen atter eneudgiver, og fra 1917 til 1921 overtog Sprogforeningens bestyrelse udgivelsen. Fra 1922 til 1932 blev almanakken redigeret af redaktorerne *Niels Hansen* og *Harald Rud*, og fra 1933 til 1941 af Niels Hansen alene, indtil Sprogforeningens formand, *Jakob Petersen*, indtrådte i redaktionen. Disse mænd fortjener her at mindes for den forståelse og omhu, hvormed de førte almanakken og dens hævdvundne traditioner videre under de ændrede forhold. Fra 1954 har undertegnede varetaget redaktionen.

*

Ved at blade de 75 årgange igennem får man et stærkt indtryk af de skiftende tider med mange gode mænds gode vilje til at yde et bidrag i den folkelige oplysnings tjeneste. Den dag glemmes ikke, skrev amtslæge *Lausten-Thomsen* ved almanakkens 50 års jubilæum, da man første gang fik en rigtig hjemlig og helt dansk almanak i hænde. Sådan har den tids ungdom sikkert følt det, og der vil endnu være nogle, som husker, at de gamle havde den liggende fremme for i ledige stunder gang på gang at læse den tids rigtige almanakhistorier.

Det betød noget, at de fleste bidrag var skrevet af sønderjyder, og derfor blev det deres egen almanak. Lad være, at alle fortællinger ikke har været af lige stor litterær værdi, i dag er de samt de mange historiske beretninger med træk fra folkelivet af stor kulturhistorisk værdi. Det gælder ikke blot indholdet fra det prøjsiske tvangsstyres tid, men også fra det opbyggende arbejde både fra før og efter genforeningen, rejsningen af forsamlingshuse («Murskeen i den danske Folkesags Tjeneste») m. m.

I anledning af 75-året bringer almanakken i år et udførligt register over de betydeligste fortællinger og bidrag, og over de

levnedsbeskrivelser og mindeord, der i årenes løb er skrevet over »de gamle, som faldt«. Det drejer sig her om bidrag, ikke blot af personalhistorisk værdi, men de giver også mange værdifulde oplysninger om gode danske mænds og kvinders virke i folkesagens tjeneste.

Det er ikke de store forfatternavne, årgangene ud over de hjemlige bidragydere har at opvise. Rigsarkivar A. D. Jørgensen har skrevet en fortælling, formentlig hans eneste, og i en af de senere årgange har *Martin A. Hansen* skrevet en af sine karakteristiske myter. Det vil måske undre, at *H. P. Hanssen* har bidraget med fem forskellige fortællinger, deriblandt den meget smukke »Et Møde«, som var med i første årgang. De fleste fortællinger, ialt 28, er skrevet af *P. Skovrøy, Rasmus P. Clausen* har bidraget med 11 digte, og *Nikolaj Andersen* med 16 af sine satiriske digte, af hvilke flere var pletskud og er blevet folkeeeje. Den alsiske digter *Martin N. Hansen* har indtil dato bidraget med 62 af sine satiriske folkelivsskildringer på vers. Hvad de øvrige bidrag angår, henvises til registret bag i.

Almanakken bringer naturligvis også et udførligt kalendarium, hvortil *Thade Petersen* i mange år leverede oplysninger om ebbe- og flodtider ved vestkysten, en opgave, der nu er overtaget af lektor *Willy Buch*, Haderslev. Dertil kommer, at Sprogforeningens Almanak foruden alle andre oplysninger, som bør findes i en almanak, indeholder en fortegnelse over alle vore nationale foreninger, høj- og efterskoler, foreninger og erhvervsorganisationer med deres ledelse. Siden 1958 er de danske organisationer og institutioner i Sydslesvig taget med, så læserne i så henseende har en særdeles nyttig håndbog at kunne ty til. I øvrigt sendes der hvert år et betydeligt antal eksemplarer til Sydslesvig, hvor almanakken nu har taget en lignende opgave op, som den varetog i en årrække i Nord-slesvig.

I almanakken for 1916, det år M. Andresen afgik ved døden, henvendte han sig til læserne med en opfordring om at sende bidrag til almanakken og fremhævede samtidig, at der tilstræbtes at gøre den til en bog, »som er fremgået af folket og derfor også svarer til den nordslesvigske befolknings følelser og tankegang«. Dette mål har de skiftende redaktioner stadig haft for øje, og opfordringen til medarbejderskab fremsættes hermed påny.

Uden at have en sådan kontakt med sine læsere vil Sprogforeningens Almanak ikke kunne eksistere. Men fortsættes dette fortrolige forhold, vil den vedblivende kunne bestå som en budbringer om skiftende tider, som den folkebog, den altid har været for de tusinde hjem.

A handwritten signature in cursive script, which appears to read 'M. Andresen'.

- til lykk',
min
gammel
ven!

*Til lykk', min gammel ven, til lykk'!
Og tak for mången gav'!
Kom bare frem og lad mæ trykk'
dig til mit hjart e daø!
Hvøndt kunn' do itt oplyø mæ
og li'som støtt' og styv' mæ
i ål den tid, æ mindes,
og bring' så mångt i lav'.*

*No fylder do halvjerds og fem.
Det er en rækk', der tæll!
No ja, men lad mæ itt forglemm',
det fylder æ jo sjel.
Vil noøve kåld voss gammel,
så lad voss kun sto sammel
og vis' dem, vi hæ lyø til
en dyst trods år og skel!*

*Det var så hygglet, næ do kam.
Det bløv et åvtensed',
hvor vi kunn' kikk' et år tilfram
og få så møjl å véd'
om ny- og fuldmån'nætter
og tusmørk', der fuld ædder.
Det fyldt mit drengesind med
et sus åv evighed.*

*Do holdt vort synnerjysk vødlig'
med skæmt trods hån og spot
og lær' voss, te vi itt skull vig'
fro det, der no var vort,
te di er dumm', der svigte
dæt moersmål og vigte
sig med en fremmed snakken,
di tøss er nok så flot.*

*Do kam så still' og meldt voss ålt
om dem, der drov dæ' vej
åv år og æld', og dem, der fåldt
et fjernt og fremmed stej,
om grav', der itt kån plejes
åv voss herhjemm' og frejes
med venle håend og mind' voss
om savn, en itt kån sæj'.*

*Til lykk', min gammel ven, og tak
for trofast føllesskav!
Do var den villest almanak
og er det, sjel e dav!
Dit hjemle væsen styrke
voss i det bæedst, vi dyrke,
og lad det åltid bring' voss
ny glæj i tidens jav!*

Martin N. Hansen.

Silsen til den gamle almanak

SPROGFORENINGENS ALMANAK, der med sine 75 årgange er 10 år ældre end jeg, er én af de første danske »bøger«, jeg har stiftet bekendtskab med. Den var årlig gæst i mit barndomshjem såvel som i mine bedsteforældres i aftægten. Derfra har jeg alle de mange årgange, indtil jeg i 1924 selv blev holder.

Når jeg nu lejlighedsvis kigger i almanakkerne før 1914, er der ikke en fortælling, et digt eller et billede, som vi ikke kender. De fleste er læst flere gange, når vore forældre var i byen. Når vi havde besøg af nabobørnene, læste vi højt for hinanden, og det sker, at jeg nu engang imellem finder et digt eller en lille historie i de gamle årgange og læser for vore børnebørn.

Jeg husker tydeligt, at jeg engang spurgte min far om, hvad de to tykke, sorte streger på billedet på bagsiden skulle betyde, og jeg fik da at vide, at der skulle stå Sønderjylland, men at det var forbudt af de tyske myndigheder. Jeg fandt nu de første årgange frem, og rigtigt: Der stod Sønderjylland. Det var vist første gang, jeg så navnet Sønderjylland på tryk. Ellers var det jo særlig digtene og småfortællingerne, der interesserede. Hvem de forskellige forfattere var, tænkte man jo ikke på den gang. Der var dog én, nemlig P. Skovrøy, for ham havde jeg set og hørt min far tale med engang, jeg var med ham i Tønder.

Men vi læste også dansk i »Flensborg Avis« og nogle ugeblade. I »Ugens Nyheder« var der en fortsat fortælling for børn, som min mor hver ugedag læste højt for os børn. Det var jo noget andet end i den tyske skole. Desuden var der et »Børneblad«, som vi børn skrev en dansk stil til, hvorfor vi modtog en dansk bog. Jeg gemmer endnu fire af dem, de kom nok fra Sprogforeningen.

Hvert år ind mod jul kom den stedlige tillidsmand for Sprogforeningen med bøger til os børn, og det var kærkommen læsning. Det var mest brugte bøger, men hvor blev jeg forundret, da jeg i en sådan bog opdagede, at der også var eventyr af H. C. Andersen. Da fik jeg først at vide, at han var fra Danmark. Når den tyske lærer uddelte biblioteks-bøger, sagde han blot: »Märchen von H. C. Andersen«, men fortalte os ikke, at han var fra Danmark. Han troede måske, at vi kunne tage skade af at få det at vide.

Da vi kom i skole efter juleferien, skulle vi en dag skrive en stil om, hvad vi havde oplevet i juleferien. Da var der to elever, som skrev om juletræsfesten i forsamlingshuset, og den ene sluttede med at skrive: »Ich bekam auch ein Buch, das hiess »Dansk Fædrelandshistorie«. Disse bøger har nok også været en gave fra Sprogforeningen.

Det kan nok være, der blev røre, da vi igen skulle skrive stil, og karakterer for den sidste blev uddelt. Læreren var meget ivrig efter at få at vide, hvem der havde været i forsamlingshuset. De skulle alle rejse sig, og da det var de fleste, måtte de nu fortælle, hvilke bøger de havde fået o. s. v. Hele forhøret endte med, at læreren sagde: »Diess verfluchte Haus darunten«.

En anden tysk lærer skriver i 1914 i »Skolekronikken« om de store sejre, den tyske hær har vundet overalt, hvor den kommer frem, men i den glæde tager den herværende befolkning ikke del, da den er udpræget dansksindet.

Ja, det var disse minder i anledning af Sprogforeningens Almanaks fødselsdag. Når der i vor by ved afstemningen var 106 danske og kun 11 tyske stemmer, vil jeg mene, at også den har haft stor del i det gode resultat.

(F)

Søren Nissen, Harres.

Nogle indtryk hist og her i en fjern barndom i landsbyen og sognet Skrydstrup i begyndelsen af trediverne ville man gerne se som befriende og vejledende oplevelser, der i kraft af en rolig salighed bliver udgangspunkt for ens bedømmelse af, hvad der er noget værd, og hvad man skal se at komme til at leve i nærheden af. En søndag eftermiddag en barfrostvinter kom man med sine forældre ind i et lille stråtækt hus, hvis facade var præget af en beskeden nyklassisk spids; inde var alt svimlende hvidmalet, udluftet, lunet behersket og brændeduftende; der var en glasdør ud til den øde have; bag haven var marker, bag markerne hedefladerne, plantagen, fjerne skove, verden at træde ud i. Værtsfolkenes venlighed var af en fremmed art, mindre fortrolig og ligefrem end den, der blev budt i gårdene, også mindre tvingende; afstanden gav plads også til énselv.

Der var i dette hjem noget henrykkende lyst og selvfølgeligt, som ellers kun kunne opleves hos den urgamle tante Magdalene i Hjartbro, som et par gange om året modtog os med kærlig, munter sødme, med statelig forkælelse i sval citrondrik og småkager. Skønt var det blot at være i tante Magdalenes hus, nu odysseisk fjernt, at mærke sig vellidt og elsket af en gammel kone, som det var en ære at være i besøg hos.

Denne stil og smag i små hjem, parret med en lys hjertelig-

hed, var sjælden, ja mageløs, i det sogn og den by, jeg voksede op i, hvis mennesker forekommer mig at have været trykkede af livsomstændigheder, af synspunkter, af dybt foruroligede følelsers overvækst. De var brave mennesker alle sammen, men livet var blevet et ømt og smertefuldt sted. De gav gladeligt hånds-rækninger; men de var ikke blot til og småskinnede.

Sådan er livet vist almindeligvis, på alle breddegrader og under skiftende kår: trist, en plage fra dag til dag, men til at holde ud naturligvis. Midt i tristheden blinkede angstens store sting, som var en større magt i barndommen og som huskes bedre end det lyse, der ikke fører så nøje regnskab og i hvert fald ikke noterer detaljer. Der var så meget, vi var bange for og blev bange for, og det erindres endnu så skarpt, som var der ikke gået lang tid siden.

Vi var bange for mørket i alle dets former, ude og inde: det store, altbeherskende mørke, som lå over by og egn ganske uindskrænket, kun spredt af skæret fra oplyste vinduer; fra lygter, der blev båret over gårdspladser; fra automobiler, hvis projektører pludseligt løftede vore vinduesrammers skygger ud, lagde dem op på loftet og drejede dem over loft og vægge med en sikker bevægelse, hvis bratte endeligt lod eftertanke og fantasi løbe videre på egen hånd. I mørket dukkede alt, der havde onde hensigter op. For ikke at se mørket udenfor rullede vi stråpersiennerne ned, når vi børn var alene hjemme. En aften, hvor vi ikke havde gjort det, stod der pludseligt et ansigt udenfor vinduet, tætpresset op mod glasset. Vi krøb ned under den fælles dyne, sagde ikke et muk, rystede, svedte. Ja, det vi var bange for, det kunne bare nærme sig. Vi var på forhånd sikre på, at vi var henrettede og aflivede.

En anden nat vågnede vi ved, at én eller anden landstryger ville ind. Far stod op med sin revolver og prøvede at true ham væk, men blodsudgydelse skræmte ham ikke. Til sidst hentede vi en spand vand og hældte ned i hovedet på ham fra trappevinduet over indgangsdøren. Så sprang han under eder og

Vi hældte en spand vand i hovedet på ham.

besværgelser. Det var en festligere skræk, hvor vi fik luft, men skræk var det og holdt os fangen i vor vagtsomhed, når vi var alene. Der kunne komme nogen, når som helst vi var alene hjemme om aftenen; nogen, som ville ind med magt og som havde ondt i sinde.

Alle steder kunne disse truende, uventede personer have stillet sig udenfor og indenfor, de kunne ligge under sengen, være krøbet ind i skabe, stå bag ahornene, straks man trådte ud, gemme sig bag vaskehusets hjørne, eller bag porten til skolegården, når man skulle ud på aftenens ekspeditioner til wc'et, der lå et lille hundrede meter borte fra stuehuset. De blev noget alment, der nårsomhelst kunne slå over i en konkret person eller holde sig endnu mægtigere i noget rent figurligt som forfølgeren, der ville én til livs.

Sådan var man helt ene med sin angst og uden årsager, når man om aftenen med breve til sidste tog for den lange bugtede landsbygade igennem (sølvpopleerne bævede og mindede én om Judas), godt ude i kanten, hvor der var fast og tørt. De lukkede gårde og huse rugede over tavse overfald, haverne var skjulesteder for en kold fjendtlighed. Den store stationslampe med dens blålige lys over et par frysende rejsende drog én omsider ind i sit beskyttende telt, således som købmandens kuppel over indgangsdøren bredte beskyttelse over den midterste del af ruten, hvor alt blev overskarpt og overbelyst med overflødigt lange skygger som i en el-grecoisk åbenbaring. Venligt rød stod den gamle benzinpumpe og lignede et menneske, der passede på én. Både på henvejen og hjemvejen. Man mødte ellers aldrig nogen undervejs; havde man mødt nogen, var man død af skræk.

Det mørke, man drog sig ind i, når man lukkede øjnene, var fredeligere, næsten som mørket i kosteskabet, hvor jeg ofte opholdt mig blandt gamle vaskekjoler for at have fred for verden; men søvnmørket blev også brugt af forfølgeren, som altid var på vej i hælene på én, pludseligt havde man hans blik på sig i drømme, han var ganske nær og tilmed foran én. Han ville

komme nærmere. Man skreg et skrig, der blev siddende i halsen. Man gjorde sig fri og opsøgte moderens leje, hvor man rystende faldt til ro. Andre angstanfald kom dybt inde fra selve drømmenes udspring, lammede én billedløs, lukkede blot til og kvalte én, til man sprang efter vejret.

Vinterens mørke ude og inde, drømmemørket, det var skræk-indjagende og forfærdende, men i angstens geografi var intet sted tegnet stærkere op end kirkegården og kirken, som var utilnærmelige efter mørkets frembrud, medmindre der da var missionsuge med strengespil og elektrisk lys. Man misundte ikke den mand, der skulle slukke lyset, når alle var gået. Een gang har jeg fulgt min storebror over i kirken efter nogle noder, far havde brug for. Det var som at være på et tyvetogt. Man brød ind i en underverden med fadervor på læberne eller i hvert fald lige på stemmebåndet. Det var bestemt ikke frelse og forløsning, som herskede i kirke og på kirkegård om natten. Det var risikoen for en skingrende straf, forbandelse og fordømmelse, som måske var tilværelsens egentlige grund og fæste, men som man måtte glemme, hvis man i det hele taget ville være til.

I denne generelle betingelse var den religiøse angst i den indremissionske form, som jeg hørte den i min slægts talemåder, så den på væggene i farvetryk, stålstik og fotografur, anede den i de plagede ansigter, der hørte til samtalekredsen, næsten en slags neddramatisering, fordi det drabelige spil om sjælen dog kunne vindes af de gode magter, som naturligvis stillede deres betingelser, ikke blot ved krav af materiel eller emotionel asketisk art, men også ved forlangendet om en permanent ritus over fortabelsens tema, som gjorde menneskene prikne og Vorherre nøjeregnende. Den fromme bedeglæde, andagstimerne, bekendelserne havde sin dunkle prækristne skønhed og bredte en slags hyrdedramaets idyl over den store egentlige angst, hvis dimensioner lå udover det hedenske, ja syntes udover det kristne. Hvorfra var denne fjendtlighed kommet ind i verden? Skal man

Der var andre ting, vi var bange for.

finde en begrundelse for den religiøsitet, som mine forældre var grebet af, var det vel ikke blot en angst for en hadefyldt urmagt, men angsten for at blive grebet af dette had selv, holde det på afstand af egne handlinger. En nobel frygtsomhed.

Der var andet man var bange for end mørke: regn, storm, sne, frost var reelle ting, men skypper, jordskælv og tordenvejr snørede struben sammen og sjælen ind. Jeg svedte af angst, når et tordenvejr trak op, når den blåsorte sky stod bag gårdene, der lyste hvide af fare og trussel. Når lynenes nerver dirrede af

hvid ildkraft, stod mit eget nervesystem spændt i en slags modkraft, åbenbart, søgende en slags garanti for sin egen tilstedeværelse, men uden anden lindring og beroligelse end det ikke at se og høre: glemslen i kosteskabet, under bordet, med dynen trukket over hovedet, tryglende, bedende. Afspændingen efter tordenvejret, hvor man var ude under dryppende træer at se, om det nu var drevet over, hvor rosa rugosa blinkede af vand og dog duftede dybt, var som et stort suk, et lettelsens åndedrag over, at man fik lov at være til.

Angstens liste var endeløs lang og kunne nårsomhelst blive længere, når der pludseligt udviklede sig tilbøjeligheder i et uskyldigt forehavende, som viste sig at have den nedadkurende forbandelse i sig. Værst på listen var det punkt, som vedrørte det at have løjet og gå med løgnens sviende, opløsende, udhulende og udtømmende eftervirkninger i sig ganske for sig selv. Da var fornemmelsen af fortabelse fuldstændig, angsten komplet, man var skruet ned i tabet af al hjemmel til levende interesse og derfor menneskenavnet, fordi man havde forladt sandhedsforholdet og dermed virkelighedsforholdet i en kurve, hvor det blot kostede en smule at klamre sig fast. Man havde ikke sat sig imod angsten i det lille øjeblik, og blev nu slynget udad angstens endeløse tangent, hvor der intet mere var at gribe efter og holde sig til. Denne angstens fatale omsiggriben i et beskedent personligt risikomoment, det var barndommen, det var det jordskælv, som ventede under tofternes grønsvær, under rugmarkernes matriakalske vuggen, de atlantiske havers sommersusen. Det var barndommen, og den var godtaget som sådan af de kæreste og allernærmeste, af de fjernere og de fjerneste, som led med deres og blødte deres hemmelige indre blødninger. Hvor var man bange, og hvor var verden tryk og stabil derved. En midgårdsorm af sindets sejgeste styrke holdt dog sammen på den og skabte en fred og indforståethed i det lille selvplagede samfund, som man i dag ville have kaldt kommunikation. Et nik, en fibers bevægelse i en kind, pupillernes lette sammen-

trækning, det kunne være udtryk nok for menneskenes genkendelse af en kompliceret situation.

Man forlader ikke et sådant samfund med bebrejdelser. Det var det for selvbærende og desinteresseret til. Rundt omkring i det levede nogle uberørte, jævne, muntre, som ikke engang var i konflikt med deres omgivelser, men som syntes at være beskinner af en anden sol, gå på en anden jord. For dem var mørket vist hvile og tryghed. Er man selv flygtet fra sit udgangspunkt, har det dog stået én klart, at hine lykkelige nok aldrig var flygtede, men altid blot havde været. hvor de var.

Lær at se, lær at læse, lær at skrive.

Hans Schiebelhuth.

Der er slet ingen grund til at jage, vi er allesammen urokkeligt sikre på, at vi når vejs ende.

Axel Munthe.

*Jeg flygter ej ved første sky
fjerskræmt til ly og hegn.
Jeg er en gammel paraply,
og jeg er vant til regn.*

O. Thommesen.

Mener du måske også, at det, der ikke er viist, må være tåbeligt? Eller har du ikke fået øjet op for, at der er noget, der ligger imellem visdom og uvidenhed? — nemlig rigtige forestillinger.

Platon.

I det stormpiskede og sandføgede Raabjerg sogn i Vendsyssel, omtrent midtvejs mellem Vesterhav og Kattegat, lå et lille, ensomt landsted kaldet Skjødelund. En heftig sandflugt i 1629 hærgede stedet så voldsomt, at der ikke mere kunne sås korn på markerne, og græsagrene blev helt kvalt af det fine, hvide og salte sand. På den nordre side af rålingshuset nåede sanddyngerne helt op til tagskægget.

Ejeren af Skjødelund, Stig Larsen, var ellers hårdt prøvet af skæbnen. Da de kejserlige tropper under Tredivårskrigen rykkede ind i Jylland og et rytterregiment besatte Vendsyssel i oktober 1627, tog fjenderne to køer og fem får hos Stig. Året efter døde hans kone Mette og deres eneste søn af blodgang, og nu havde han kun den attenårige datter Anna tilbage.

Stig stod på en klit og så på de grå skyer, hvor de steg langt ude og vandrede med den barske blæst ind over landet. Så langtføjet rakte, lå det nøgne sand til alle sider, hvor der før havde vokset græs, spergel og korn, ganske vist sparsomt, men dog nok til at nære en stud, to køer og en halv snes får. Han hørte havet dundre vestpå og tænkte på, at det var længe siden, det havde været fiskevejr. Hvordan skulle man nu tjene til føden?

At fjerne de store sandddriver var næsten håbløst, og fik han dem endelig væk, var man jo ikke sikker på, at der ikke kom sandflugt igen.

Tanken om at drage sydpå til mildere og frodigere egne havde ofte arbejdet i hans sind, og nu kom tankerne med fornyet magt, mens mørket sænkede sit ligklæde over de øde agre.

Når rævene havde vækket ham ved deres glammen i de månelyse nætter, havde han ligget og grublet over sine sorger og bekymringer og tænkt tilbage på de dage, da han var yngre og stærkere og havde drevet stude den lange vej gennem Jylland til Itzehoe i det holstenske. – Hvad om han solgte de få dyr og ejendele, som var tilbage, og blev studedriver igen? – Stig gik ned fra klitten og ind i køkkenet, hvor Anna var ved at koge kvældsgrøden.

Den aften blev far og datter enige om, at de ville bryde op fra Skjødelund, så snart stedet var afhændet, og finde føden på anden vis. Stig kendte fra sine unge dage, da han havde faret til orlogs, en fisker nede fra Kappel ved Slien, som ofte havde opfordret ham til at gå i fællig med sig, og selv om det var mange år siden, de havde talt med hinanden, var det da ikke umuligt, at tilbuddet stadig stod åbent.

Stig og datter drog fra Skjødelund en dag i august, da lyngen endnu stod i blomst og duftede tørt krydret med havets blå over sig i kimmingen. De vandrede vestpå ud til Kandestederne og fulgte så stranden sydpå til Tversted. De irgrønne bølger rullede dovent ind mod stranden, og sandet hvirvlede fredeligt om træskoene. Ved aftenstide nåede de Hjørring, hvor de fik at vide, at forvalteren på Børglum gods manglede studedriver. Årle næste morgen drog de til Børglum, hvor Stig blev fæstet som foderskaffer. Sammen med Jesper Hejsel skulle de drive fyrretyve stude til Husum. Stig og Anna skulle drage lidt i forvejen og skaffe foder og nattekvarter. Driften drog af gårde to dage efter. Med håb i sinde vandrede de sønderud under lyden af de mange hundrede klove og nu og da nogle viltre brøl. Da

de var kommet over Limfjorden, tog Stig og Anna afsked med Jesper og drog forud. Hver morgen lå jorden kold med dug, og sol og gråvejrs skiftede med piskende byger. Nået til Viborg måtte fader og datter begge have nye træsko, og af en bonde i Bække måtte Stig købe en gammel rød-blisset hoppe til befordring af Anna. Hun kunne ikke gå mere. Stig trøstede sig dog med, at det var af såre naturlige grunde og håbede på, at når hun var kommet over det, kunne han måske sælge hoppen med fortjeneste.

De ankom til Husum aftenen før den store markedsdag. Aldrig havde Anna set så mange bæster og mennesker på én gang. Det vrimlede med folk og fæ alle vegne. Faderen købte en halskæde med et sølvkors til hende. Selv fik hun solgt en lille lærredspose fuld af ravstykker, som hun havde samlet ved stranden derhjemme. Da studene var godt solgt, afregnede Jesper med Stig, og fader og datter drog østpå til Slien. Mad og husly savnede de aldrig, men det kneb ofte meget med at forstå de folk her sønderpå. Ikke alle talte dansk, og selv om de gjorde det, lød det helt anderledes end det, de var vant til.

En dag i oktober med regn og rusk nåede de endelig Kappel ved Slien. Stig spurgte mange efter Markvard, hans gamle staldbroder til orlogs, men enten rykkede de adspurgte tvært på skuldrene og virrede med hovedet eller også sagde de: »Hvilken Markvard? Dem er der mange af!« Men dagen efter fandt Stig ham selv ved havnen, hvor han lossede sild til et røgeri. Gensynsglæde fik Markvards øjne til at skinne, og han bød dem sporenstregs til kros. Siden sejlede de med ham ud til hans hytte ved Rabølsund, og dagen efter gik han med dem op til herremanden, som ejede alle huse og al jord i og omkring Kappel. Stig og Anna fik lov til at rykke ind i et tomt hus i Grimsnæs, ikke langt fra Rabølsund, men Stig måtte først underskrive fæstebrevet med pligten til hoveri og derefter aflægge undersåtseden i ridefogedens påsyn. Godt nok forstod Stig ingen af delene, for både junkeren og ridefogeden talte tysk, men

Junkeren lagde mærke til den unge lyshårede pige.

Markvard havde i forvejen forklaret ham korteligt, hvad det hele gik ud på, og så måtte man vel gøre det.

Markvard og Stig fiskede nu sammen i Slien og Anna blev malkepige og mejerske på herregården. Junkeren, som havde stærke kødelige tilbøjeligheder, havde straks den første dag lagt mærke til, at den attenårige, lyshårede mø var af statelig skikkelse, ret et solbarn med rank rejsning og et par blå øjne, som afspejlede et væsen, han ikke kendte, men som han godt kunne lide at granske nærmere.

Nu traf det sig sådan, at han en aften kom ridende ad en sti, der gik fra herregården til Grimsnæs. Foran sig så han i tusmørket en ung pige, som gik og humpede, som om hun var lam i det ene ben. Det var Anna, som var blevet sparket slemt af en uvorn ko. Junkeren standsede sin hest og spurgte, om Anna ville sidde op, og da hun ikke turde sige nej, kom hun til at sidde foran junkeren med begge benene ned ad hestens venstre side. Junkeren støttede hende varsomt med sin højre arm og følte snart en heftig dragen mod den myge, varme malkepige. Han ville dreje hendes ansigt om til sig, men Anna strittede imod af alle kræfter, og ved denne bevægelse blev hesten skræmt og satte i galop.

Anna gav et skrig og greb fat i hestens mankehår, indtil den igen faldt til ro. Så lod hun sig glide ned fra dyret og faldt ned på grøftekanten. Det smertede stærkt i hendes højre ben, og hun svedte af ophidselsen. Junkeren havde vendt sin hest, standsede ud for hende og sagde, at nu kunne hun gå hjem og lægge sig. Han ville opsøge hende i morgen og se, hvordan det gik med benet.

Anna fortalte faderen om uheldet, men nævnte ikke mødet med junkeren. Stig gned det dårlige ben med en blanding af gedemælk og brændevin og bandt noget lærred om det, men den næste morgen var det ømt og svullent. Nogle timer efter at faderen var taget på fiskeri, bankede det på døren, og ind trådte junkeren. Han ville se, hvordan det stod til med benet

og lagde sin hånd på knæet. Anna forstod instinktivt, at junkeren var ved at blive ukysk, hvorfor hun hastigt trak benet ned under fåreskindet og vendte ryggen mod junkeren. Han tog dette meget ilde op og ymte en hel masse hidsige ord, som Anna ikke forstod helt. Til alt held gik herremanden igen, og Anna faldt snart i søvn. Hun anede ikke, at »Sorte Jutta« havde stået bag en hyld ved det østre vindue og overværet mødet med junkeren, lige så lidt som hun anede, at Jutta ofte havde sin gang oppe på herregården.

Tre dage efter var Anna frisk igen og kunne passe sit arbejde. Ugerne gik og månederne med, og i dem modnedes Anna og blev en fager kvinde, som var den foretrukne i mange mandfolks drømme og vellidt af alle, hun kom i forbindelse med – måske med undtagelse af junkeren og »Sorte Jutta«. »Du kvabber jo!« sagde sidstnævnte ofte til Anna med et spydigt og nedladende smil. »Du snakker, som om du havde munden fuld af varme finker!« – Det kunne Anna til nød finde sig i, men når Jutta beskyldte hende for at lefle for junkeren, blev hun harmfuld og mut og udrød: »Ja, tyv tror jo, at hvermand stjæler!« Så vendte hun resolut ryggen til og fjernede sig indigneret fra hendes selskab. »Kvabso! Bolerske!« skreg Jutta med skælvende stemme, »nu vil jeg ikke finde mig i dine frækheder længere!«

Rævelumsk er rænkespil. Hvorfor og hvordan det opstod og udviklede sig er vist aldrig blevet fuldt opklaret, og Anna var den, der anede mindst om det, selv om hun efterhånden blev hovedpersonen. Hun blev dog snart klar over, at de skønne blå bjerge i det fjerne er grå, når man kommer dem på nærmere hold. Det begyndte med, at folk tav og kiggede på hende, når hun gik forbi, hvorefter de stod stille og hviskede. En dag blev der kastet en sten efter hende fra en busk. Den ramte hende på det ene skulderblad. Mere pinte det hende, at nogle unge knægte spyttede efter hende og råbte uartige ord.

En aften betroede hun sig til sin far og spurgte, om han vidste grunden til folks pludselige omsving og underlige op-

førsel. Stig kiggede forskende og forskræmt på hende. »Der er nogle, der siger, at du kommer sammen med troldkvinder. Men jeg er sikker på, det er løgn. Jeg ved, at du er tro mod din børnelærdom og skikker dig vel, bitte Anna. Dersom nogen forulemper dig, så sig det til mig«.

I nøden lærer man sine sande venner at kende. Anna måtte også erfare, at når læsset er ved at vælte, er der mange, som er villige til at skubbe til. Går det galt, er selv ens bedste venner beredt til at tro det værste. Ja, stillet overfor så kompakt et flertal, begyndte endog hendes far at tvivle på hendes uskyld. Rygterne svirrede, og snakken gik. Der i landsbyen var alle besat af nysgerrighed, gamle og unge, kvinde som mand. De snagede og hviskede i krogene og listede om og ville have rede på alt, hvad der foregik, og som slet ikke angik dem. Stig vidste snart hverken ud eller ind. Han havde jo selv set, at Anna havde et lille flammemærke på den ene skulder. Var det virkelig sandt, at hun var i ledtog med den onde? »Åh, Gud, åh Gud! Fri os fra det onde, og hjælp min lille Anna fra djævelens snare, hvis det er den, hun er kommet i!«

En majdag mødte Horst Knochenhauer, borger i Kappel, sammen med to vidner hos herremanden, der rådede over sine undersåtters liv og lemmer. Han kom for at anklage Anna Stigsdatter i Grimsnæs for hekseri og trolddom. Anklagede Anna påstodes at have lovet og forvoldt Knochenhauers hustru en ulykke, som havde medført seksten ugers sengeleje. Endvidere anklagedes samme Anna Stigsdatter for at have skadet mennesker og dyr med sine troldkunster, bl. a. skulle hun have ladet en giftig, sort bi stikke junkerens hest under halen, så den måtte slås ned, og have kastet gift i Slien for at forgifte fiskene. Hun skulle flere gange have haft besøg af djævelen selv, som var kommet ridende på en sort hest, og hun skulle have været med til adskillige heksesabbatter i Gelting kirkes klokketårn.

Anna blev straks hentet af ridefogeden, men adspurgt om sigtelserne nægtede hun pure, hvorefter klageren anmodedes om

*Der var et mylder
af mennesker.*

at føre bevis. Sagen blev nu udsat i tre dage, og ved et møde i kirken blev begge parter fremstillet. Knochenhauer gentog sin klage med oprakte fingre overfor hele forsamlingen. Den anklagede Anna Stigsdatter gentog ligeledes med oprakte fingre sin uskyld. Mødet blev atter udsat, for at man kunne besinde sig. Der blev udtaget tolv mænd, som alle trak sig afsides, og efter nogen betænkning erklærede de, at anklagede skulle arresteres og forhøres yderligere, indtil klageren havde fremskaffet bedre beviser. Anna fik også lov til at udpege tolv personer, som var villige til at tale hendes sag, men kun fire var villige, og da det var fattige almuefolk, som ikke kunne tale tysk, havde deres ord kun ringe vægt. Anna tilbød i stedet atter at aflægge ed på sin uskyld. Samme aften førtes hun til pinligt forhør på herregården. Efter tre timers tortur med gloende tænger og tommelskruer tilstod hun grædende og hikkende, at hun havde været sammen med troldkvinder, men hun havde ikke vidst, at de stod i den ondes magt. Det var spørgsmålene, som bestemte

svarene, og man fik ud af hende, hvad man ville have ud af hende. Anna endte sine tilståelser med at anbefale sin syndige sjæl i Vorherres hænder og blev derefter underrettet om, hvornår dommen skulle eksekveres. Det skulle ske på en høj mellem Melby og Kappel.

Søndagen efter blev dommen kundgjort i alle herredets kirker, og eksekutionen blev fastsat til førstkommende tamperdag.

Sjældent var der stimlet så mange mennesker sammen. På bakken ved Melby var der et mylder af mænd, kvinder, ynglinge og børn. Det kan nok være, at man fik noget at korse sig over, da optoget kom fra herregården ad vejen til retterstedet. Forrest gik bøddelen med en rakkerknægt på hver side. Bag efter fulgte kærren med den barfodede og bundne Anna Stigsdatter. Efter kærren fulgte tolv mændene og herremanden, og sidst kom herredets præster i ornat. Da Anna passerede, gik der en gysen gennem mængden. Medens dommen atter blev læst, søgte Annas øjne faderen, men hun kunne ikke se ham. Præsten fra Tøstrup var blevet udpeget til at berette hende. Overfor ham hviskede hun næppe hørligt af mængden, at hun var helt uskyldig og kun havde tilstået, fordi hun var blevet pint og mishandlet. Nu kom faderen og kyskede hende på panden. »Farvel, bitte Anna – og Gud i vold!« sagde han lavmælt og hængte halskæden med sølvkorset om hendes rødstrimede hals. De, som stod nærmest, iagttog med gru, at Annas ben og arme var blegrøde af indtørret blodvand.

Rå latter og piften blandede sig med andægtig sang, da rakkerknægtene bandt hende til stigen og anbragte hende ovenpå brændestabelen. Bøddelen satte en anden stige til stabelen og hældte en drittel tjære hen over Anna og de øverste brændestykker, hvorefter han under dødsens stilhed slog ild og antændte bålet.

Røgen steg op i en tyk, gråbrun søjle, som efterhånden blev lysere og lysere. Det knastørre træ knitrede i flammerne, men ellers hørtes intet. Heller ikke fra Anna. Et par alliker fløj hen

over højen og menneskemassen, og en ram lugt af svedent hår og stegt kød fik nogle kvinder til at kaste op, men snart var bålet nedbrændt, og mængden opløstes langsomt.

Det sås på Stig, at han var ældet. Med en følelse af harme og afsky, men også af skam og fortvivlelse, gik han hjem til sin hytte med en lille sølvklump, som han fandt i asken. Han var ellers fåmælt, men sagde han noget, var det gerne noget om, at ét var at blive dømt af mennesker, noget andet var at blive dømt hisset, og han sluttede gerne med ordene: »Vi fattige almuefolk må holde sammen og rejse os mod dem, der vil kue os«.

Man kan enten fortsætte med at lytte til nyhederne — og nyhederne er jo altid dårlige, selv når de lyder gode. Eller også kan man beslutte sig til at lytte til noget andet.

Aldous Huxley.

I 1241 døde kong Valdemar II. på Skærtorsdag og ved hans død faldt i sandhed kronen af de danskes hoved. Thi vi, der hidtil ikke havde kendt til indbyrdes krig og ødelæggelse, blev fra det øjeblik til spot for alle vore naboer.

Ryd årbog.

Et lykkel par

af Martin V. Hansen
ill. Ingeborg Strange Friis

*Hvondt det gik til, te Clara
endle bløø gyøt med Pær Veel,
det er en lang histori,
som æ itt vil forteel.
Men om dæt dæøle samlyv
snakkes der jæønt i e by,
hvør di trods ålt hæ øunden
øenner og øarigt ry.*

*Di var så øidt forskelle,
næsten som dæø og nat –
han øar en ørejle øladshund,
hun så ølter en øat.
Han var så øyss som øollskin,
hun li' så natmørk som øåll,
og øar han øej som øålskind,
så øar hun øør i e øåll.*

*Var den ømindle øening,
han øo øått øiss til øin øøø,
tøø han økam, det øått en øad' øam,
øom et øåndøfolk øin ørøø'.
Øpp' øed øær øeels øik øolk øo
øøig og øåltid i øar'
øør et øorryøhend øør'nsøyll,
øjel øm e øimmel øar ølar.*

*Men han bekløved sig alde,
nej, han var taos som en mur,
smil'd kun e lidt og nikked,
da e nabofolk spur',
om han no nyd sit gyoten
med et så spilløøvend puds?
– Jo, så min seel og sandten,
hun hæ sætt lvo i e huss! –*

*Snakked di orndle sammel,
må det hå vøtt i e sæeng,
for di var jævnt ujenne
om dæ' bøen og dæ' pæeng.
Og bløo hun rigte arrig,
spytt hun ham lig' i e syn.
Men å skæld ud o Pede
var som å slå i en dyn'.*

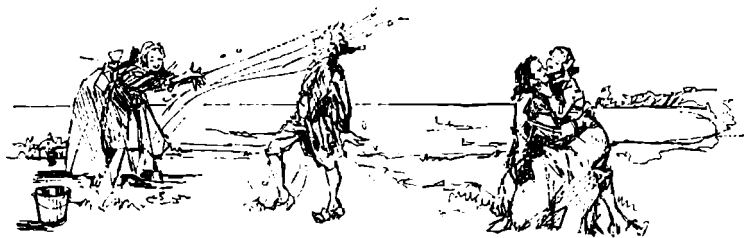
*Ja, hvøndt hun ærsed og hersed –
det er jo ting, der må spøss! –
så kunn hun midt i e hiele
komm' og gi ham et kys,
gi ham et klap og sæj ham,
han var den villest', hun vidst,
og det kam lig' fro hinds hjart og
hielt urren bag'tank og list.*

*Jo, han holdt virkle åv hind,
og hun holdt og' åv ham,
om hun fandt o å sprøjt ham
rigte til i e dam –
gav hun ham og' en lussing –
det var vel itt novve nyt –
skull' hun jo kun hå åvløff
for et lidt lyole gemyt.*

*Da det bløv soej og yttret
ved et lidt fint åvtenséd',
Pær var et pjok, fæk folk skam
ret e sândhed å véd':
– Hvad! vil din hanrej forteel mæ,
Pær itt hæ kraft og hæ kjenn?
Og kån det mor' jer å hør'e,
er æ med baen egenn! –*

*Nej, hun var itt hielt almindle,
og hun var itt til å stopp,
så der bløv ymte om, hun
ho spansk bloej i e krop.
Ingen skull' komm og mal' hind
selve den uend o e vegg,
hoos, hvondt hun sang, om og' di
knap nok ho sålt til et egg.*

*Sjel i di uslest' ti'e
holdt hun sig munter og stolt,
skrid som den villest' dronning,
óm det og' var i påll',
kig itt o ham, der satt sig
højle til hest og såv nenn,
og det tov tid, før hun rigte
tov ham til nåej egenn.*

*Der er så få, der rigte
hielt og fuldt ud er sig sjel,
så det er miest, som folk no
halt må kif' sig ihjel.
Men med en kuen som Clara,
hævder æ urren å skeel',
da kam der lyø i e by og
lyø i e hus ved Pær Veell*

Martin N. Hansen. (F)

Beskrivelse af Laurids Skau

Laurids Skau

Bonde og taler, politiker og embedsmand
— det danske sprogs talsmand

Af H. V. Gregersen. (F)

I året 1830 løb der i Sommersted en tretten års dreng rundt, som ikke hørte til de helt almindelige blandt landsbyens børn. Det var »æ sovnofvvers tumbe dreng«, Laurids Skau hed han, og kendt for sin forvovenhed og for sine mange dristige streger var han forlængst blevet overalt i det lille landsbysamfund. Hans forældre var ofte noget bekymret over, hvorledes det skulle ende med ham, og hans fader, den respekterede og agtværdige sognefoged Jens Lauritzen Skau, mente, at den uvorne dreng, når anledning gaves, burde straffes med en god dragt prygl. Senere mindedes Laurids Skau, at han engang efter en sådan omgang næsten ikke var i stand til at røre sig i flere dage, men det var tidens opfattelse af, hvorledes en uheldig opførsel skulle imødegås. Laurids Skau mente dog senere, at han snarere var blevet forhærdet end forbedret ved denne hårde behandling.

Men netop omkring 1830, da Laurids Skau var i tretten års alderen, vågnede der andre interesser hos den fra naturens hånd så ypperligt begavede dreng, og det er hans lærers, degn og skolelærer i Sommersted Anders Klosters uvisnelige fortjeneste, at det lykkedes at bibringe ham interesser af en helt anden natur: sans for læsning og for den verden, der fandtes uden for det dengang så lille og afsides Sommersted.

Begivenhederne i Paris i netop dette år 1830 gav genlyd ud over det ganske Europa. Den hidtil umyndiggjorte offentlighed så straks, hvorom det drejede sig, nemlig om intet mindre end om en genfødsel af de store, grundlæggende ideer, som havde foresvævet

Frankrigs ledende fremskridtsmænd i 1789. Hvad der dengang var blevet bragt til standsning ved revolutionens blodige terror for til sidst at gå under i det Napoleonske militærdiktatur, det skulle nu virkeliggøres, og Laurids Skau har senere fortalt, at dønningerne af disse begivenheder også nåede op til Sommersted og afgav stof til mange samtaler i det lille samfund. Det siger sig selv, at den begavede dreng har lyttet og har suget til sig af indtryk fra de voksnes samtaler. I hvert fald var hans interesse for politik blevet vakt og dermed interessen for forholdet mellem folk og stat, mellem bonde og embedsmand, og alt dette betød i Laurids Skaus sønderjyske hverdag tillige forholdet mellem dansk og tysk.

Det mest kendte resultat af begivenhederne i Paris i 1830 blev her i vort grænseland Uwe Jens Lornsens flyveskrift om forfatningsvæsenet i Slesvig-Holsten. — Laurids Skau har fortalt om det liv, som Lornsens skrift pustede ind i befolkningen, så at man — som han siger — begyndte at reflektere over, hvad kongen havde skænket af rettigheder, og over, hvilke krav folket mente at kunne rejse. Det er netop sagen: i folkets brede lag begyndte man fra nu af at rejse krav over for kongen og regeringen og al øvrighed. Folket var ved at blive myndigt, og året 1830 betegner derfor ret beset begyndelsen til den moderne tid.

•

Laurids Skau var som andre landsbybørn i hine år allerede fra ti års alderen vant til at blive sat til arbejde ude i markerne, og som den store og stærke dreng han snart voksede sig frem til at blive, var han efter sin konfirmation i stand til at gøre karlearbejde så godt som nogen, men det var alligevel helt andre ting, der optog hans sind og hans tanker. Han viste hurtigt lyst til at hjælpe sin fader med det skriftlige arbejde, som en sognefoged måtte påtage sig, og hos præst og degn skaffede han sig samtidig læsning ud over, hvad der på den tid var almindeligt for en bonde-dreng. Det betød imidlertid ikke, at han udviklede sig i retning af en bogorm uden interesse for det levende liv. Tværtimod var Laurids Skau også til stede, hvor der var liv og lystighed. Det smukke køn svigtede han ikke, når der var dans i landsbyen, og et spil kort gik han heller ikke af vejen for. Hans fader lagde snart mærke til, at pengene sad løst hos Laurids, og det har selvsagt givet anledning til endnu større bekymring for sønnens fremtid.

Men alle disse træk hos den helt unge Laurids Skau var vel, når alt kommer til alt, udtryk for en vis rastløshed. Han følte med sig selv, at han burde komme til at studere, eller at han på anden måde måtte ud af sit hjemlige landsbymiljø, men noget sådant var i de tider såre vanskeligt og derfor såre usædvanligt. Faderens bekymringer for den uregelmæssige søns fremtid blev ikke mindre med årene, og Laurids Skau følte selv, at hans fader ikke forstod ham, i hvert fald forstod han slet ikke hans trang til at komme ud af det hjemlige miljø og til eventuelt at forlade bondestanden.

•

Da tog den unge, endnu knap tyveårige Laurids Skau i 1836 et skridt, som der nok er blevet snakket en del om i Sommersted. Han forlovede og giftede sig med en tolv år ældre pige, arving til en gård, og han blev dermed selvstændig og uafhængig gårdmand i Sommersted. »Kærligheden kendte jeg aldeles intet til«, siger han selv mange år senere og indrømmer åbent, at der var tale om en ren og skær fornøftsbetonet handling. Netop i samme år 1836 samledes stænderne for første gang nede i Slesvig, og Laurids Skau kunne fra nu af frit og uhindret følge dagens begivenheder så meget, som han lystede. Han var i disse år i uafbrudt virksomhed, om dagen ved landbruget, om aftenen og ud på natten, samt på helligdage ved læsning af bøger, tidsskrifter og blade. Han fortæller selv: »Jeg gjorde den erfaring, at det er utroligt, hvad et menneske kan udrette, når tiden benyttes rigtigt, uden at arbejdet svækker, når man blot iagttager en passende afveksling«.

Det formelig brændte i Laurids Skau efter at træde frem for en større offentlighed. Det at hjælpe faderen og andre med skriftligt arbejde, at blive valgt til sogneforstanderskabet endnu inden han var myndig (hvorfor amtmandens dispensation måtte indhentes), alt dette var ham ikke nok. I 1838 udkom det første nummer af Peter Christian Kochs blad »Dannevirke«. Skau fulgte dets indhold fra første til sidste spalte. Snart fik han også nys om en opfordring til at indsende historiske oplysninger til brug for det nystiftede historiske selskab for Slesvig-Holsten, som også den danske lektor i Kiel, professor Christian Flor, var medlem af, Laurids Skau svarede omgående på denne opfordring, og hans første offentlige fremtræden blev således på en måde et lokalhistorisk arbejde, men han føjede dertil et indlæg om den sag, der allerede dengang lå ham mest på sinde, nemlig sprogsagen.

»Det danske sprog tilkommer vor egentlige agtelse«, skriver han i dette sit første brev til professor Flor, og han anbefaler videre, at Ingemanns romaner, »hvor der findes en spore til sandt fædrelandssind«, og Blichers noveller, »som elskes så meget af bønderne«, bliver anskaffet til brug for de danske bogsamlinger, der i netop disse år var blevet oprettet rundt omkring i Nordlesvig.

Flor var kisteglad over at modtage et sådant brev og dertil overordentlig imponeret: »Skau skal med det første høre fra mig«, skriver han til Koch. »Det er en forstandig mand, og han skriver dansk som en professor«.

Denne dom er rammende, og Flor blev straks efter sin første sammenkomst med Skau klar over, at han her havde den mand, han savnede: en mand af den sønderjyske bondestand, der af udseende og ved ydre fremtræden ragede et hoved op over alt folket, og som ved sin forstand kunne tage det op med en professor, en mand, der ved sin medfødte sproglige udtryksevne var den fødte taler, og som evnede at forme en tanke i ord, således at der blev lyttet. Det gik derfor Flor, som det efterhånden kom til at gå så godt som alle i samtiden. Man opfattede Skau som et naturgeni, et menneske ud over det sædvanlige, et menneske, der ganske svarede til Oehenschlägers Aladdin-skikkelse. Alle blev de betaget af Skau: grever og professorer har udtalt sig på det mest fordelagtige om ham, bønder og jævne folk var stolte over, at han var én af deres egne, og det kunne naturligvis ikke undgås, at også mangt et kvindehjerte kom til at banke endnu heftigere, når Skau var i nærheden.

•

Peter Hiort Lorenzens demonstration i november 1842 i Stænderforsamlingen i Slesvig blev den gnist, der tændte den nationale brand i alle danskes hjerte. Overalt i Danmark og ikke mindstovre i hovedstaden følte det som noget oprørende, at det var blevet forbudt en dansk mand at tale dansk i en offentlig forsamling inden for det danske rige. Den nyvakte danske bevægelses ledere besluttede at fejre Peter Hiort Lorenzen for hans energiske og faste optræden. Ingen gæstgiver i Haderslev turde imidlertid afgive lokale til en sådan fest, og det blev da Skau, der klarede problemet. — Han kendte kromanden i Sommersted, og dér kunne der sagtens skaffes plads. Man behøvede blot at rive nogle skillemure ned, og således gik det til, at navnet Sommersted blev indskrevet i vort lands historie.

(S)

Festen i Sommersted den 21. februar 1843 blev vor første nationale fest, og hvad der betød endnu mere: det blev det første offentlige møde, hvor mænd af folkets brede lag tog ordet. Stemningen var ud over det sædvanlige, forsamlingen var synligt grebet, den ene efter den anden meldte sig for at få ordet og prøve på at give udtryk for de følelser, der fyldte ham, men den, der gjorde et uudsletteligt indtryk på alle de tilstedeværende, var Laurids Skau, da han rejste sig og med medfødt myndighed holdt sin berømte tale for »løftets bæger«. Forsamlingen tømte bægeret på løftet om at mødes igen, inden der var gået tre år.

Det kom imidlertid ikke til at vare tre år, men kun tre måneder, inden man atter mødtes.

Den 18. maj 1843 blev det første Skamlingsbanke-møde afholdt — og det var en selvfølge, at Laurids Skau også her skulle holde hovedtalen. Næste år på Amerikas uafhængighedsdag, den 4. juli 1844, afholdtes det store Skamlingsbanke-møde med ansete talere fra hovedstaden, men det var atter engang Laurids Skau, der skulle holde hovedtalen, hvorefter ordet blev givet til Grundtvig, Lehmann, Christian Paulsen, Carl Ploug og Goldschmidt. Det var ved denne lejlighed, at Orla Lehmann brugte betegnelsen »den stolte riddersmand i bondekofte« om Laurids Skau. Bagefter skrev Grundtvig til dronningen, at ingen af dem, som ikke var til stede ved denne fest, vil kunne »fornemme den hjertesorg, den heltemine og folkelige majestæt, som bondesønnen, bondekarlen og folkehelten fra Sommersted« formåede at lægge i sine ord. Om det så var Goldschmidt, så var han imponeret af, hvad han havde været vidne til. I et brev til Peter Christian Koch skriver han: »Skaus tale var festens koncentration, dens brændpunkt; alle de andre taler kunne gerne have været borte. Det er en mageløs karl, den Laurids Skau«.

Den unge bonde fra Sommersted, endnu kun 26-27 år gammel, var fra nu af landskendt, og han blev tilbudt og tiljuble, hvor i Danmark han end viste sig.

•

Det virkede derfor som en kold douche, da historikeren Peder Lauridsen mange år senere så sig i stand til at afsløre, at Skau havde holdt taler, som var blevet udarbejdet af Christian Flor. Efter denne konstatering gik Peder Lauridsen endnu videre. Selv om han måtte indrømme, at »den unge Laurids Skau vil aldrig dø«, så blev hans dom over Skau dog alt i alt negativ. Skau havde

pyntet sig med lånte fjer, han fradømtes virkelige førerevner, hans karakter skildredes som løs og uvederheftig. Ordret skriver han: »Sammenholdt med de andre førere var hans væsen uden lødighed. ... Inderst inde var Skau en lidet positiv natur, en talentfuld låner, en gengiver og udnytter uden egne ideer og nyskabende evne. I længden formåede hans smidige intelligens og energi ikke at dække over tomheden«. Det var hårde ord. Efter denne nedsabling er der ikke meget tilbage af »folkehelten fra Sommersted«, af »riddersmanden i bondekofte«.

Peder Lauridsens dom er imidlertid ikke det sidste ord i denne sag. Uden at komme ind på et længere defensorat for Skau skal det fremhæves, at Lauridsens dom først og fremmest er alt for ensidig — og derfor uretfærdig. Hvad han siger om Skau, vil med samme ret og styrke kunne siges om flere af Skaus samtidige. Der vil altid kunne peges på pletter i et menneskes liv, skønt nogle bedre forstår at dølge dem end andre. Andre af Skaus samtidige har også holdt taler, som er blevet konciperet af mere kyndige, og med hensyn til moralsk vandel tåler Skau i virkeligheden at blive sammenlignet med flere af sine medstridere. Det går derfor ikke an at anlægge en bedømmelse af Laurids Skau, der i så høj grad som Peder Lauridsens smager af den bornerthed, som hævdes at have været særlig udbredt i 1890'erne.

I vor tid kan vi ikke godtage en sådan betragtningsmåde. Vi oplever også, at en fremtrædende politiker får udarbejdet den tale, som han skal holde, af andre, eller at han i hvert fald får tilstillet forskellige oplæg og skitser til en sådan tale, og hvad angår politiske ledes forhold til det smukke køn og stærke drikke kan det vel siges, at vor tid ikke just er sart. Når Skau frem for andre af vore betydelige mænd er blevet så hårdt bedømt for formentlige karakterbrist, ligger dette ikke mindst deri, at han har efterladt sig et utal af breve, der dækker over hele hans virke lige fra hans første fremtræden til hans død i 1864. Ved at foretage tilfældige pluk i disse breve uden at kende baggrunden for deres tilblivelse vil der sagtens kunne findes artige ting frem. Læser man derimod disse breve igennem i sammenhæng, og følger man samtidig Skaus offentlige virke og hans forhold til sine mange venner, toner billedet af Skau frem i sin helhed, og indtrykket fæstner sig af et ejendommeligt menneske, højt begavet, rigt facetteret og samtidig ofte noget flimrende og vanskelig at fastholde. Af sine samtidige blev han ofte opfattet som noget af et naturgeni, som et menneske genialske af væsen, men samtidig var det

også åbenbart for mange, at hans karakter ikke var ganske uplettet, og at forfængelig selvoptagethed nok kunne præge hans forhold til hans medmennesker.

Laurids Skau var selv klar over, at hans eftermæle kunne blive noget broget, men han har vist det sjældne mod, at han ikke har forsøgt at slette sporene efter sig. Han skriver således engang til historikeren C. F. Allen: »De vil i mange breve finde spor af mine menneskelige skrøbeligheder. Jeg har ikke tilintetgjort disse breve, skønt jeg godt ved, at de er iblandt mine breve. De må huske på, at jeg møjsommeligt har kæmpet mig frem, og vil De end finde spor til mange personlige svagheder, så håber jeg dog ikke, der er noget, som jeg i og for sig behøver at skamme mig ved. Jeg har kæmpet ærligt for den gode sag og sandelig aldrig ligget på den lade side, og ingen skal kunne sige, at jeg ikke har ågret med de pund, Vorherre har betroet mig«.

•

Alt dette var imidlertid skjult for samtiden. For den var den unge Skau inkarnationen af Slesvigs vågnende danskhed. Det var derfor næsten en selvfølge, at man efter mødet i Sommersted ønskede at se ham og hans venner, disse mærkelige mænd fra det lige så mærkelige land Slesvig, i Kongens København. Peder Lauridsen har herom sagt: »Skau og hans ledsagere fik set af København alt, hvad der var værd at se. Kongen gav audiens, Thorvaldsen foreviste sit atelier. Det Kgl. Teater spillede »Erik og Abel«, Grundtvig talte om folkeånden, som havde givet sig til kende ved deres optræden, og i private selskaber fik de lejlighed til at hilse på alt, hvad der havde navn og rang og betydning. . . . For Hans Nissen blev rejsen uforglemmelig, for Laurids Skau afgørende«.

Et af de hjem, der åbnede sine døre for de fremmede, var pastor Marckmanns i Fiolstræde. Fru Julie Marckmann var mildest talt rædselsslagen, da hun hørte om sin mands invitation. Man var ikke vant til at få besøg af bønder dengang, fortæller hendes datter i sine erindringer. »Spytter de på gulvet?« spurgte fru.

Mødet mellem Laurids Skau og den kun lidt ældre fru Julie Marckmann blev afgørende for dem begge. Når den unge Skau i de følgende år ikke lod én lejlighed gå fra sig til at besøge København, så var det fru Marckmann, der var den dragende magnet. Når Skau i sit »opsigelsesbrev« til selveste kongen krævede pastor

Laurids Skau

Marckmann ansat i det ledige kald i Halk, så har det været fru Marckmann, der tonede frem for hans indre blik. I de følgende år søgte han atter og atter at få den kære familie ned til grænselandet, således både til Oksenvad-Jels og til Øsby. Under Treårskrigen lykkedes det ham at få Marckmann til at søge til Højen ved Vejle. Skau hjalp til rette med alt og søgte at gøre den forfaldne præstegård så beboelig, som det nu lod sig gøre. Da krigen så var slut, fik Skau udvirket, at Marckmann blev præst i Hoptrup og dermed næsten nærmeste nabo til Skau, der siden 1845 sad som gårdmand i Hovst i Vilstrup sogn.

Når Skau var i København, boede han sædvanligvis hos familien Marckmanns ude på Christianshavn, hvor Marckmann var blevet ansat ved Vor Frelsers kirke. Da Marckmann i slutningen af 1848 søgte og fik valg til den Grundlovgivende Rigsforsamling på sin fødeø Bornholm, boede Skau i hans fravær sammen med fru Marckmann og hendes børn, hvilket alt sammen ikke forblev upåagtet i samtiden. Men forbindelsen brast, da fru Marckmann nogle få måneder efter ankomsten til Hoptrup døde i barselseng. Savnet af fru Marckmann forvandt Laurids Skau aldrig. Dertil havde hun betydet for meget for ham. Selv om også andre kvinder jævnligt formåede at fange hans sind og hans tanker, så var det fru Marckmann, der havde ført ham ind i selskabelige kredse i hovedstaden og havde skaffet ham forbindelse med kredse, som blev af den største betydning for hans fremtidige virke.

En søster til fru Marckmann var nemlig gift med godsejer Castenschiold til Borreby i Vestsjælland. Her traf Skau den senere birkedommer Harald Fiedler, der blev én af hans allerbedste venner. Fiedler skaffede atter Skau kontakt til en række af de vestsjællandske godsejere, Scavenius'erne til Basnæs og Gjorslev, Moltke'erne til Espe og Glorup, Neergaard til Forslev og Neergaard til Gunderslevholm. Snart blev det Skaus politik at benytte disse nationaltsindede godsejere til fordel for grænselandets sag, nemlig først og fremmest ved at få dem til at yde bidrag til det nationale arbejde. Laurids Skau indledte herved i virkeligheden den endnu påviselige kontakt mellem velstående, nationaltsindede kredse i det gamle land og grænselandets beboere, ofte jævne af herkomst og stand og stilling.

»Jeg må ikke bryde med aristokratiet, fordi vi behøver deres penge. Jeg kan ikke bryde med demokratiet, fordi jeg i dette har mine naturlige venner. Jeg skal holde gode miner med kongen, for at han ikke skal gå hen og skade højskolen«, hedder det et

sted i et brev til Marckmann. — Ifølge et andet brev har han henvendt sig til godsejer Scavenius på Basnæs med disse ord: »Jeg vil ikke kende aristokrati, jeg vil ikke kende demokrati, jeg vil intet parti kende, så længe staten trænges udefra. Det eneste, jeg forlanger, er et nationalt sind. Derom må vi alle kunne blive enige!«

Hovedstadens liberale ledere var selvsagt noget betænkelige ved Skaus hyppige besøg på forskellige af landets herregårde. — Orla Lehmann var endogså meget betænkelig og sendte Skau et længere, meget korreksende brev. »Det er mig en afskyelig tanke, at min kære Laurids Skau skulle trække omkring på herregårdene, blive beset og beundret som Tyroler sangere og bagefter belet af nogle lømler af junkere ved et parti billard. . . Ved som en lykkeridder at fare omkring på herregårde kan De få nogle damer til en times tid at blive forliibt i Dem og få nogle hundrede rigsdaler til højskolen, men den Skau, der engang skal få en plads i historien, den kække odelsbonde af nordisk æt, han taber derved meget mere, end den »søde« Skau vinder.«

Det er blevet fremhævet af en anden kender af Laurids Skau, professor Knud Fabricius, at Skau var en mand, der kunne tåle at høre sandheden, og at hans bekendte ofte benyttede sig skånselsløst heraf. Dette gjaldt også forholdet til Orla Lehmann efter dette brev. Skau skrev et svarbrev, der alt i alt værdigt, men bestemt fastslog, at han ikke ville lade sig berøve sin uafhængige stilling. Hans forbindelse til de sjællandske godsejere fortsatte, og den fik en vis politisk betydning ved hans kontakt med den gamle Otto Joachim Moltke til Espe, der fra 1813 til 1842 havde været præsident for det slesvig-holsten-lauenborgske kancelli. Gl. Moltke — som han gerne kaldes i brevene — havde endnu som emeritus en vis indflydelse på Christian VIII, og da han samtidig efter forskellige forefaldne udtalelser at dømme synes at have været meget optaget af Laurids Skau, så lykkedes det denne at tylde forskellige tanker i grev Moltke, som denne så lod gå videre til kongen. Skau fik således på afstand nogen andel i den adresse, som seks adelige tilstillede kongen på 22 sjællandske godsejeres vegne i året 1847 som et slags svar til det Slesvig-Holstenske Ridderskab. I sin bog om Hans Nissen kalder Skau denne adresse »et moderat, danske godsejere værdigt indlæg til besvarelse af de på den tid vigtigste spørgsmål, og det hidrog ikke lidet til at styrke kongens mod ligeoverfor de mægtige i Hertugdømmerne.«

Når Orla Lehmann havde ment sig berettiget til at løfte pegefingeren over for Laurids Skau, skyldes det, at Skau straks efter Peter Hiort Lorenzens død i marts 1845 modtog en betydelig økonomisk støtte fra den københavnske nationale hjælpeorganisation, der sædvanligvis gik under navnet »Syvstjernen«. »Selv i Skaus øjne er 1600 rigsdaler vel en adkomst til at sige sandheden«, sagde Lehmann på sin noget flotte facon efter en stedfunden udbetaling, men han glemte nok, at der er forskel på at sige sandheden til et medmenneske og på at komme med sandheder.

De mange penge skulle bruges til at gøre Skau valgbar til Stænderforsamlingen i Slesvig, og dette blev opnået ved Skaus køb af en større gård i Hovst i Vilstrup sogn. Den jævne bonde fra det dengang magre Sommersted var dermed blevet gårdejer i det frugtbare Haderslev østeramt. Det betød imidlertid ingenlunde, at Skau derfor lod sig binde på hænder og fødder af de københavnske liberale. Dertil var han en for selvstændig natur. Det forstod Flor bedst af alle. Han hævdede, at man måtte lade Skau have nogen frihed for ikke at støde ham fra sig. »Bønderne tilhobe duede ikke noget«, havde han sagt, »Skau alene var en perle!«

Laurids Skau var derfor selvskreven til at indtage den ledige plads efter Peter Hiort Lorenzens død, og det skal medgives ham, at han aldrig blev en så bundløs pung, som den afdøde havde været for de københavnske støttekredse. I den anbefaling af Skau, der fremkom i forbindelse med indsamlingsarbejdet, siges det, at »de danske slesvigere har endnu en talsmand i deres midte, som derhos i den egentligste betydning er den danske nationalitets naturlige repræsentant. Udgået af en kernefuld bondestand er Laurids Skau af byrd og dannelse ren dansk, og Forsynet har i ham givet en forening af egenskaber, af åndens og talens gaver, der gør ham til en folkerepræsentant i ordets højeste betydning og anviser ham en mærkværdig stilling i den nærværende tids krisis«.

Det var store ord. Ved valgene til Stænderforsamlingen i 1847 manglede Skau imidlertid nogle få uger i at have nået valgbarhedsalderen på tredive år, så han kom aldrig til Slesvig som stænderdeputeret. På grund af krigen blev forsamlingen heller ikke indkaldt. Ved det selvbestaltede fællesmøde for den slesvigske og holstenske Stænderforsamling i Rendsborg i marts 1848 var det derfor ikke Skau, men Hans Andreasen Krüger fra Bevtoft, der gjorde sig landskendt ved at møde frem og bestride denne forsamlings kompetence. Skau skulle dog senere få rig lejlighed

til at vise sine evner som én af sin samtids betydeligste parlamentarikere.

I dagene efter tronskiftet i januar 1848 indtog Laurids Skau en tid en ret central position, men vennen Fiedler skrev samtidig: »Jeg beder dig ikke at lade dig lokke af det pikante i din stilling og færd. . . . Jeg må gentagende opfordre dig til forsigtighed i anledning af en splinterny beskyldning, man har gjort, at du skulle have ladet dig bruge som spion for nogle store« — i parentes: Tillisch. »Skau har sin gang ud og ind hos kongen«, skrev Hother Hage samtidig til Orla Lehmann, og det siger sig selv, at alt dette måtte føre til et mistillidsforhold mellem Skau og de ledende »folkemænd« — især Københavns to kendte liberaler, Lehmann og Ploug.

Det er værd i denne forbindelse at fastslå, at Laurids Skau takket være sine mange forbindelser i hovedstaden og andetsteds i Kongeriget var blevet den af sine samtidige fra Sønderjylland, der på den mest afgørende måde havde løsrevet sig fra enhver form for slesvigsk særfølelse og provinsialisme. Ingen anden sønderjyde uden for embedsstanden havde som han vist evne til at indleve sig i det københavnske borgerskabs akademiske cirkler, men det ejendommelige er, at Skau til nogen forbavelse for netop disse kredse også forstod at skaffe sig anerkendelse hos folk med forbindelse til hoffet. Baggrunden for dette forhold var vel for Skaus vedkommende en ren faktisk konstatering af, hvem der i virkeligheden besad den politiske magt. Ingen kunne jo forudse martsdagens udvikling i retning af noget nær revolutionære tilstande. Det måtte derfor for Skau være af betydning at skaffe sig rygdækning for sin nationale politik hos de herskende kredse, ligesom disse i hvert fald lige siden udstedelsen af det Åbne Brev af 8. juli 1846 havde interesse i at udnytte den nordslesvigske danskhed som en gavnlig modvægt imod yderliggående krav fra slesvig-holstensk side.

Ved begivenhederne i marts 1848 blev situationen pludselig en helt anden, og Skau fandt da straks sin plads som »folkemand« i sin hjemstavn ved siden af Hans Andreasen Krüger. Sammen udarbejdede de et opråb, der begyndte med ordene »Kammerater i den slesvigske bondestand!«, men det var tydeligt, at de københavnske liberaler nu foretrak at hylde Krüger som repræsentanten for den sønderjyske bondestand.

I løbet af sommeren 1848 ebbede den revolutionære bevægelse fra foråret ud overalt i Europa, og også her i Danmark viste der

sig tegn til splittelse mellem de mænd, der havde båret martsministeriet, Monrad, Lehmann og Tscherning. Den sidste tilhørte Bondevenne-selskabet og udskilte sig tydeligt fra de øvrige liberale, og blandt selve de liberale var der mange, som mente, at man i grunden var gået forvidt ved at følge Monrad i hans krav om almindelig og lige valgret som et princip i den grundlov, der var under udarbejdelse. Også Laurids Skau sluttede sig til kritikken af martsministeriet, dels kritiserede han krigsminister Tscherning for ikke at føre krigen konsekvent nok, og dels hørte Skau til dem, der advarede imod den almindelige valgret. Han frygtede som så mange blandt de liberale og blandt de gamle helstatsmænd, at den almindelige valgret skulle føre til et »pøbelherredømme«. Man må jo huske på, at det uddannelsesniveaue og den klasseudjævning, som vi er vant til at forudsætte som grundlag for et moderne demokrati, dengang var helt ukendte faktorer.

•

Efter novemberministeriets dannelse sluttede Skau sig ret nær til J. N. Madvig, som han kendte personligt fra det Marckmannske hjem, men han bevarede fortsat forbindelsen med F. F. Tillisch, og dette fik naturligvis den største betydning, da denne henimod krigens slutning blev næsten enevældig regeringskommissær for hertugdømmet Slesvig. Det var nemlig efter krigen helt andre kræfter, der bestemte udviklingen i Sønderjylland. Den såkaldte »europæiske nødvendighed«, d. v. s. vore forpligtelser over for udlandet, aftalerne af 1851 og 1852, udgjorde grundlaget for Danmarks politik mellem de to slesvigske krige, og grundloven af 5. juni 1849 kom derfor ikke til at gælde syd for Kolding fjord og Kongeå. Den indre udvikling i Sønderjylland kom til at gå egne veje, og de sønderjyske folkeledere måtte omstille sig til den nye situation, men det faldt mange af dem vanskeligt. Christian Flor blev tydeligt forbigået ved embedsbesættelserne efter 1850, og han forlod scenen. Hans tid i Sønderjylland var forbi. Peter Christian Koch og Frederik Fischer skrev bitre breve til hinanden, Fischer var krøbling og nødt til at blive, men Koch måtte i 1856 opgive »Dannevirke« og flyttede til København og endte her sine dage som fotograf.

Laurids Skau derimod bevarede sin position som politisk leder, om han end i de første år efter 1850 gik noget stille med dørene. Også for ham betød den nye tid en omstilling. »Skau er lammet, thi han søger embede«, skrev Marckmann til Flor i 1852. Skau

fik imidlertid sit embede. Han blev amtsforvalter i 1852, ganske vist kun for Haderslev vesteramt, men han blev alligevel dermed den første, der gjorde springet fra bonde til embedsmand uden at have de ellers fornødne eksaminer, og inden længe var alle overbevist om, at han mestrede sit embede så godt som nogen skolet jurist. I det politiske liv var hans stilling urokket.

Han blev i 1851 medlem af den såkaldte Notabelforsamling i Flensborg, 1853 stænderdeputeret for Haderslev amts 3. land-distrikt, hvortil han genvalgtes i 1854 og 1860, og i 1854 kongevalgt medlem af Rigsrådet, genvalgt hertil i 1855, ligesom han i 1863 blev medlem af det nyvalgte dansk-slesvigske Rigsråd, der dog ikke kom til at fungere på grund af krigen.

Ene af alle de sønderjyske nationale førere fra tiden før 1848 holdt Laurids Skau således skansen, men let har dette spil ikke altid været. Under det udprægede konservative styre, der blev forsøgt efter aftalerne i 1851 og 1852, støttede Skau Carl Moltke, der var blevet slesvigsk minister, og han gjorde det i overbevisningen om, at man nemt ville kunne få en minister, der var langt værre end Carl Moltke. I sit hjerte var Skau imidlertid tilhænger af en moderat linje mellem yderste venstre og yderste højre.

Forholdet til de mange nye kongerigske embedsmænd var ikke altid uden gnidninger. Det klager alle de gamle sønderjyske fædrelandsvenner over. Skau slap heller ikke ganske for dette problem, skønt han mere end andre sønderjyder havde været vant til at færdes i København og andetsteds i Kongeriget. I anledning af indvielsen af Haderslev Latinskoles nye bygning i 1854 var der således middag på »Harmonien«. Skau og en række andre sønderjyder sad da ved samme bord og tog godt for sig af den gode mad og de gode vine, ligesom embedsmændene fra nord for Kongeåen holdt sig for sig selv. Alligevel skal det siges, at man hos Skau mærker mindre til dette skel end hos så mange andre af hans samtidige.

Laurids Skaus korte liv fra vugge til grav (han døde knap 47 år gammel) kan i korthed karakteriseres som ét, stort drama, opdelt i fem akter: 1. akt: barndommen, 2. akt: ungdomsårene, hvor hans livs klimaks nås, 3. akt: en mere rolig tid frem til 1850, 4. akt: hans manddomsår, hvor man først og fremmest finder ham i hans virke som embedsmanden, bosat siden 1856 på Mariegård i Gl. Haderslev, og så endelig hans livs slutfase, 5. akt, hvor han nåede et nyt højdepunkt i sit liv med sin optræden i Stænderforsamlingen i 1860 for så nogle år senere at dø, mens krig og besættelse bragte

nye ulykker ind over det land, som han gennem hele sit liv havde kæmpet for at bevare for danskheden.

Som medlem af Stænderforsamlingen i Flensborg i 1860 kom hans navn igen frem på alles læber. Hver eneste dag tog han her ordet for at afvise sine nationale modstandere. Hans kollega i Stænderne, pastor Mørk Hansen fra Felsted (senere Vonsild), har fremhævet »den gave, han ejede i hurtigt at kunne sætte sig ind i en sag og øjeblikkelig finde og fremhæve pointet deri«. Andetsteds siger samme Mørk Hansen: »Skau var en veltalende, rådsnild og dristig fører, men næst efter ham var der ingen, som særlig ragede frem i denne Stænderforsamling«. Videre siger han, at Skau havde »en mærkværdig parlamentarisk dannelse. Hans naturlige takt og sikkerhed svigtede ham aldrig«. Det styrkede i høj grad det danske standpunkt i Stænderne, at Skau altid stod på frihedens og demokratiets grund over for det reaktionære slesvigholstenske godsejeraristokrati. Denne linje har siden været fulgt fra dansk side, således at den danske folkegruppes repræsentanter har indtaget et mere fremskridtsvenligt standpunkt i alle sager af saglig art og dermed været i pagt med den moderne tid. Laurids Skaus indsats blev fuldt ud værdsat af det danske folk. Fra alle egne af landet strømmede det ind med tak-adresser. I alt skønnes der, at 50.000 har underskrevet sådanne adresser, og det vil i virkeligheden sige en anelig part af den politisk vågne del af befolkningen på den tid.

•

Laurids Skau var allerede dengang en sygdomsmærket mand. Legemligt og åndeligt havde han fra ungdommen af budt sig de voldsomste anstrengelser. Han kunne med større ret end nogen anden kalde sig »Slesvigs træll«, og han måtte snart sande, at han havde budt sig selv mere, end hans kræfter kunne klare. I sine sidste år måtte han lære at drikke af lidelsens bæger, den rastløse mand måtte lære den svære kunst at skulle holde sig i ro og ikke at have kræfter til offentlig optræden. Det er vel derfor forståeligt, om end ikke undskyldeligt, at han til tider søgte at dulme sorgerne i brændevin og andre stærke varer. Man vidste kun alt for godt, at han ved siden af al sin storhed også havde sine svagheder, sine store svagheder, som i de senere år hemmede hans indflydelse og hans virksomhed, men hvilken dødelig kan ustraffet vænnes til at leve af virak?

Derfor er de ord så rigtige, som provst Kofod-Hansen ved

Gl. Haderslev kirke sagde i sin tale ved Laurids Skaus begravelse: »Et sådant liv, som den hedengangnes var, er udsat for svære fristelser, sværere end de nogensinde bydes almindelige mennesker. De fleste lærer dem slet ikke at kende. Blandt disse fristelser er den ikke den mindste, der er i følge med at være genstand for menneskenes opmærksomhed og have sit navn på mængdens læber. Hans navn kom for tidligt på alles læber, og folkegunsten — mærk det vel, kære venner — folkegunsten er altid som en moder, der forkæler sit barn«.

Man fornemmer ved Laurids Skaus død og begravelse tre uger efter Dybbøls fald en stemning, der leder tanken hen på de gamle islandske sagaer. Først provst Kofoed-Hansens indholdsmættede ligtale ved kisten, der stod foran Mariegårds trappe, derpå den gamle bonde, der trådte frem og råbte: »Lad os bønder bære ham, han har båret vor sag!« Således skete det. En skare bønder samledes om kisten, det øvrige følge — ialt omtrent 700 — gik parvis efter, og den tomme ligvogn sluttede toget, der gik fra Mariegård hen til Gl. Haderslev kirkegård. Endnu lød Kofoed-Hansens ord om den afdøde i øret på de deltagende: »*Han var et skud af folkets livsrod, dens inderste, et herligt skud. Der kan gå lange tider, der kan gå århundreder hen, før der udsendes et lignende*«.

Når en journalist fremsætter en sandfærdig prognose, bliver han udleet.

Werner Höfer.

Hvad jeg dog endnu har at udrette! Vi må skynde os. Jeg bliver aldrig færdig. Og dog skal jeg dø.

Victor Hugo (57).

1. Verdenskrig (1914-18)

L'Alsace danoise

En fransk profetinde i nonne-dragt

Af Jacob Kronika. (F) (11)

Det var i krigsvinteren 1916/17.

Jeg havde gjort tjeneste ved en lænke-ballon (ballon captif). Denne tjeneste, som ofte begyndte med solopgang og medførte mange timers ophold i flere hundrede meters højde, i al slags vejr, havde forårsaget en vedvarende og meget hårdnakket forkølelse. Det endte med en pincfuld pandehule-betændelse. En operation blev nødvendig. Den blev foretaget i et krigslazaret i den lothringiske by Longuyon, et godt stykke bag ved forreste front.

Operationen lykkedes fuldtud. Panden blev mejslet op (»trepaneret«) over venstre øje.

Efter nogen tids forløb gik febereren ret pludseligt op i de helt høje grader. Den som overstabslæge uniformerede hals-, næse- og ørespecialist, der havde udført operationen og som hele tiden havde vist meget stor omsorgsfuldhed over for den unge »hjælpeobservatør« fra Verdun-fronten, stod med dybt betænkelig mine ved siden af min seng . . .

Derefter følger et tomrum i min hukommelse — — —

Efter nogen tids forløb vågnede jeg atter til nogenlunde klar bevidsthed. Jeg lå helt alene i et lille rum under krigslazarettets tag. Siden fik jeg at vide, at dette rum var en slags »Sterbezimmer«. Jeg havde altså været »afskrevet«.

Tre mennesker tog sig i den følgende tid af mig på den aller-

Rekonvalescenter i krigslazarettet Longuyon i Lotringen, i fredens dage et stort nonnekloster, foråret 1917. — Jacob Kronika er nr. to fra venstre.

mest rørende måde: en tysksindet slesvigsk landsmand, i det civile liv lærer, nu underofficer, hjemmehørende på Ladelund-egnen; overstabslægen, som havde opereret mig, og en fransk nonne, der boede i det store krigs-lazaret, hvis bygninger i fredens dage havde været et kloster — *hendes kloster*.

Landsmanden fra Ladelund-kanten fortalte mig, at jeg havde fået »ansigtsrose« og at jeg, med den åbne pande og den meget høje feber, egentlig allerede havde været »på den anden side«. Han fortalte mig også om nogle af mine feber-drømme, hvis indhold jeg havde røbet på det hjemlige danske modersmål: »Du talte atter og atter om Flensborg ... Du gik åbenbart på ny i skole i din hjemby ... og så var du nu og da dansk feriedreng i et skolehjem i Gauerslund ved Børkop ... «

Overstabslægen — han hed Bahr og var fra Ruhr-distriktet — viste med et stort smil sin glæde over, at jeg — som han udtrykte sig — »mod forventning var vendt tilbage«. Han sørgede for, at jeg i den følgende tid fik styrkende »ekstra-forplejning«.

Og den franske nonne ofrede en mængde tid på at give mig en fin og god pleje. Hun var klædt i ordens-dragten; efter min bedømmelse var hun omkring ved 50 år gammel. Hun og jeg talte fransk sammen — jeg aner ikke, om hun kendte noget videre til det tyske sprog. Og vi fik mange samtaler. *Hun* fortalte om l'Alsace, grænselandet, hvorfra hendes *franske* slægt stammede; *jeg* fortalte om Flensborg og om Slesvig, grænselandet, hvorfra min *danske* slægt stammede ...

»Begge er vi jo grænselandsbørn«, sagde hun; »*Dit* Slesvig er for os franske børn fra l'Alsace et »*Alsace danoise*«.

Og den franske nonne i krigs-lazarettet Longuyon gjorde sig over for mig unge mand fra Flensborg til profetinde:

»Denne forfærdelige krig vil ende med — sagde hun i dyb fortrolighed mellem to grænselandsbørn —, at le kaisér (med tryk på sidste stavelse), le kronprince og les prussiens vil lide det fortjente og nødvendige nederlag ... Dette er det bedste for os alle, for *dit* Alsace danoise og for *mit* Alsace française ... Det er også det bedste for det tyske folk, som dermed ved le bon Dieu's hjælp bliver befriet for en alle ødelæggende militarisme ... For jer, der er unge, kommer ovenpå le kaisér's og prøjsernes nederlag en dejlig tid, med store og skønne opgaver i en helt ny verden med fred og folke-forsoning ... og du og jeg kommer efter denne skrækkelige krig til at opleve *genforeningen* mellem moderlandet le Danemark og *dit* Alsace danoise, le Slesvig, såvel som *genforeningen* mellem moderlandet la France og *mit* Alsace og Lorraine française ... hidtil af et fremmedherredømme undertrykt folk og folkedele, især Frankrigs *polske* venner, vil opleve en ny og vidunderlig frihed i en genfødt national uafhængighed ... «

Jeg glemmer aldrig denne franske »profetinde« i den romersk-katolske ordens-dragt.

Selvom hendes spådomme fra krigsvinteren 1916/17 i et til tysk krigslazaret omdannet fransk nonne-kloster i Longuyon jo kun *delvis* blev til virkelighed efter 1918 — — —

Historien om Hvidfuks

En tildragelse under Svenskekrigen 1657 *

Ill.: Ingeborg Strange-Friis

(M)

»Din far vil altid mindes for sit mod
og sin kærlighed til dig.«

»Så, så! Rolig, Hvidfuks, rolig! Du skal nok få benene rørt i dag. Vi skal køre langt — helt til Sønderborg — og du skal trække et tungt læs«. Nis småsnakkede med sin hest, som dansede rundt på gårdspladsens stenbro, så gnisterne føg fra dens jernbeslåede hove.

Hvidfuks var vild af glæde, og Nis forstod den. I mange dage havde hesten stået inde i laden — alene havde den stået — skjult i følboksen, det rum, som hopperne plejede at være i, når de havde små føl.

Hvidfuks havde intet føl. Det var ikke derfor, den havde været i følboksen. Men Nis havde fået lov til at stalde den op i boksen, som var anbragt i loen, langt borte fra hestestalden, som lå ud til gårdspladsen og var let kendelig på sin brede dobbeltdør med en hestesko på hver dørhalvdel.

Ikke alene havde Hvidfuks været anbragt i følboksen, men Nis

*) Fortællingen er historisk. Som kilde er bl. a. benyttet Nybøl kirkebog.

havde, hjulpet af sin far, stablet halm op foran tremmevæggen, der vendte ud i loen, for helt at skjule følboksen — skjule, at hans bedste ven blandt Nørregårds mange firbenede skabninger var anbragt der.

Hvidfuks var anbragt der, for at forhindre, at den blev stjålet, tyvstjålet, som de fire heste, de svenske soldater havde ført bort for en halv snes dage siden.

Godt, at det ikke var i pløjetiden, for de tre heste, der nu var tilbage på gården, kunne ikke trække den tunge plov. Nu i sommertiden kunne de fire heste undværes, men slemt var tabet. Gik det danskerne ilde også i denne krig, fik Nørregård nok aldrig erstatning for hestene. — Og hvor skulle man få andre heste fra — nu i den forfærdelige krig. Mange heste blev dræbt i krigen — og mange, mange stakkels mennesker.

Det var også fortvivlet, at Danmark igen var i krig. Og endnu værre, at danskerne åbenbart ikke kunne klare sig i kampen. — Tre krige har Nisses far oplevet: Trediveårskrigen 1625-29, Torstenssonskrigene 1643-45 og nu den nye krig. — Den 22. juli denne sommer, 1657, var den svenske konge, Karl den Tiende Gustav, rykket over grænsen til Holsten og hastigt trængt nordpå. — Det var en deling af hans soldater, der havde forlangt — stjålet — Nørregårds fire heste.

Hvidfuks var blevet rolig. Den gnubbede sin bløde mule i nakken på Nis. Den forstod ikke, hvorfor han stod og faldt i tanker og ikke snakkede med den og klappede den. — — Nå, Nis skulle nok vækkes. Hvidfuks snappede huen af Nis og daskede ham om ørerne med den. Jo se! Det hjalp — — Nis vendte sig mod den og smilede:

»Giv mig huen, Hvidfuks — jo, slip nul«

Men hesten rystede på hovedet og løftede huen så højt op, at Nis ikke kunne nå den.

»Bøj nu hovedet, Hvidfuks, jeg skal have huen. Vi har travlt i dag.«

Nis rakte efter huen, men kunne ikke nå den. Han var ganske

vist ikke lille med sine tretten år, men hesten strakte hals og hoved lige op — Nis stod på tærne, men det hjalp ikke.

Åh, hvor Nis holdt af denne spilopmager af en hest. Og hvor var den køn — pragtfuld blank og glat i hårene, gnistrende rød, kun koderne og halvdelen af piberne var snehvide. — — Nis så beundrende på sin hest — hvor var den dog vokset denne vinter og nu i foråret og sommeren. Men Hvidfuks var jo også fire år nu — og således udvokset — — men det var jo da netop dens fødselsdag i dag — ja, sandelig nok! Den skulle da have et stykke brød ekstra i dag. — — — Hvor havde den været sølle, da den blev født. Dens moder døde straks efter føllets fødsel — og føllet blev dømt til også at dø. — »Det kan ikke leve«, havde både Nisses far og farfar sagt. Men Nis havde ikke villet tro det — så kønt et lille føl. Han havde gnedet det med halm, dækket det til med et gammelt tæppe og nogle sække. Han havde malket en ko og givet føllet mælk. — Hvor havde det været besværligt — drikke kunne det ikke, ikke engang af en flaske. — Nis havde dypet en finger i mælken og puttet den i føllets mund — det blev kun til få dråber ad gangen, men Nis var blevet ved. — Hle dagen havde han kæmpet for føllet. Det meste af natten med. Han havde siddet i den lyse sommernat og våget over det, strøget og klappet det, varmet dets lille mule i sine hænder, været ude på toften et par gange og malket en ko, for at få varm mælk til det — vidste dog knap, om føllet fik noget af mælken i sig. — — Om morgenen havde det været lige sølle. — Dommen over føllet havde ikke ændret sig. »Det dør«, havde alle sagt. Og far og farfar havde forstand på de ting — de havde kendskab til føl og heste. — Men Nis havde ikke villet give op. Og han havde fået sin belønning, og det dobbelt. »Hvis føllet bliver rask og lever, må du få det«, havde hans far sagt. — Og føllet levede.

Da det var blevet rask, fulgte det Nis så trofast og klogt som en hund. Trofast havde de delt ondt og godt sammen. Nis delte også sine brødkiver med føllet. Og skulle det spise brødet, kunne det vel spise sammen med ham. Da Nis en formiddag skulle spise

sin mellemmad i køkkenet alene, havde han taget føllet med sig derind. Det stod ved bordet, og han delte troligt brødet mellem sig og det. Men da var hans mor kommet, og føllet måtte ud — af to grunde, havde moderen forklaret: Føl hørte ikke hjemme i et køkken — og Nis måtte aldrig lære det noget, som var forkert. — Så vidste det jo ikke, hvad det skulle rette sig efter. — —

Nisses far kom nu ud af stalden med de to andre heste. Hvidfuks afleverede huen til Nis og blev spændt mellem de to heste foran gårdens bedste og stærkeste vogn. Et par ekstra fine egestammer var læsset på vognen. De skulle køres til Sønderborg til Nisses morbroder, der længe havde savnet dem til at fremstille nogle fine egetræsmøbler af. Snedkermester Jens Blad var vidt bekendt for sin færdighed til at lave fine møbler.

Nis glædede sig til køreturen til købstaden og til at besøge sine tre søstre, Mette, på atten, Leen, på seksten, og An, på fjorten år. De var blevet sendt til morbroderen, så snart de fjendtlige soldater var rykket ind i landet. I købstaden var de mere i sikkerhed for de rå soldater end ude i den lille landsby, Stenderup, mente forældrene.

Nisses moder åbnede med besvær døren og trådte ud. Døren var næsten ødelagt og hang skævt på hængslerne efter den hårde medfart, svenskerne havde givet den, den morgen de stjal hestene. De var kommet, inden Nørregårds beboere var stået op, og havde brutalt hamret døren itu med et stykke tømmer, som skulle have været brugt til at reparere laden med.

Maren Jørgensen rakte en vadsæk til sin mand.

»Her er noget rent tøj til pigerne. Jeg har også pakket et stykke roget flæsk i sækken — de kan jo nok have brug for det hos Jens nu, da de har tre munde mere at mætte. Hils nu mange gange — både Jens og Bodil og pigerne — forman nu Leen til ikke at være så ilter og vild.«

»Jeg skal nok hilse dem alle, Maren. Leen er jo kun en rask pige — hun skal nok opføre sig pænt nu, hun er hos fremmede. — Tag imod sækken, Nis! Stop den ned mellem stammerne der.«

Skulle de nu af med de sidste heste.

Lorentz Jørgensen klatrede op på vognen og satte sig tværs over en egeblok. Nis tog plads bag ham.

»Ja, så farvel, hav det godt, til vi ses igen«. Lorentz Jørgensen smilede til sin kone og til sin gamle fader, der kom frem i døren og løftede hånden til afsked mod sønnen og sønnesønnen.

»Tak! Far nu i Guds navn!« svarede Maren, »og vend raske og glade tilbage!«

»Det skal vil — Så!« Lorentz Jørgensen slog knald med pishen, og hestene lagde sig frem i seletøjet og trak den tunge vogn frem. — — Men kun et par skridt kom de — så strammede kusken tøm-
men.

»Prri! — Hvad er det?«

Alle lyttede. Trav af mange heste og våbenklirren lød, og en trop ryttere for ind på gårdspladsen. Soldaternes blå kofter, gule hjortelædersbenklæder, store kravestøvler af brunt læder og anførerens gule skærf om livet viste tydeligt, at det var svenskekongens dragoner.

Stiv af skræk sad Nis på træstammen og så, hvordan rytterne for frem. Anføreren, ham med det gule skærf, råbte ordrer, ikke på svensk, men på tysk.

Tømmerne blev revet ud af hænderne på Nisses far. Hammelrebene blev hugget over af rytternes sabler, hestene blev trukket fra vognen. Nej! Det kunne da ikke være rigtigt! Skulle de nu også af med de sidste heste. — Jo, det var tydeligt meningen. — Faderen talte med anføreren, forklarede på tysk, at gården allerede havde afleveret fire heste. — Rytteren grinede kun ondt og så bistert ud af det ene øje — det andet var dækket af en sort læderklap. — Faderen strakte bønligt og afværgende hånden frem. — Rytteren huggede efter hånden, og kun ved hurtigt at rive den til sig undgik Lorentz Jørgensen at blive ramt af den skarpe kårde.

»Læderlappen«, som Nis straks i sit stille sind kaldte anføreren, brølede en ordre, og Hvidfuks blev ført frem for ham. Glubsk stirrede han på den pragtfulde hest — det var ikke en almindelig bondehest, den.

Han greb Hvidfuks i tøjlen og sprang op på ryggen af den. Han brølede en ordre på tysk til hesten. Hvidfuks stod helt rolig, men den spidsede ører. Nis kunne tydeligt se, at den var urolig og utryg.

Rytteren brølede igen noget, strammede tøjlen og kildrede hesten i siderne med sine store hjulsporer. Hvidfuks rørte sig ikke af pletten. Pludselig huggede rytteren sporerne voldsomt i siderne på hesten. Som et lyn rejste Hvidfuks sig helt op på bagbenene, den stod næsten lodret op i luften, i næste øjeblik smækkede den begge bagbenene højt op i luften og bøjede hovedet helt ned mod jorden, helt modsat første bevægelse.

Rytteren var slet ikke forberedt på dette, og han fløj i en stor bue ud over hovedet på hesten. Lige på hovedet landede han på jorden, heldigt for ham uden for den brolagte gårdsplads, og hans hjelm afbødede vel en del af stødet. Dog blev han liggende et øjeblik, men sprang så op. — Han var uhyggelig at se på. Øjet gni-strede af raseri. Han for hen til Hvidfuks, som et par soldater havde grebet, hvilket var let, da den stod helt stille. »Læderlappen« rev en pistol frem af sit bælte. Nis sprang ned fra vognen, han troede, at rytteren ville skyde hesten, men det gjorde han ikke. Han greb Hvidfuks i næsen og klemte dens næsebor så voldsomt sammen, at hesten ikke kunne få luft. Så hamrede han i vildt raseri pistolkolben lige ind mellem øjnene på Hvidfuks -- igen -- og en gang mere — og han hævede armen igen til hug.

Nis sprang ind på ham og greb ham i armen.

»Holdt! I slår jo hesten fordærvet!«

Rytteren ville ryste Nis af sig, men drengen holdt fast.

»Slå ikke hesten! Den blev blot bange! Den er ikke vant til at få af sporen!«

Rytteren greb Nis i kraven med sin frie hånd og vred hans trøje rundt, så Nis snappede efter vejret. Rytteren hvæsedde noget og drejede hånden rundt, så Nis følte det, som blev han kvalt. Rytteren gjorde en bevægelse, som ville han slynge Nis langt bort, men så greb han ham pludselig i nakken og det ene ben og smed ham op på ryggen af Hvidfuks. Han ville åbenbart se, om hesten tålte en rytter på sig.

Nis klappede Hvidfuks, og den drejede hovedet mod ham og vrinskede glad. Nis greb tøjlerne: Jeg kan flygte nu! for det gennem hans tanker — men så tænkte han: Nej, det duer ikke. Rytterne vil måske skyde Hvidfuks — og jeg kan da heller ikke forlade mor og far.

»Læderlappen« brølede en ordre. Et par soldater tog tømmen, og inden Nis fik tænkt sig om, havde de bundet hans ben sammen under hestens bug — han var fange — fangen på sin egen hest.

Et par af soldaterne havde fundet vadsækken mellem egestammerne. De rystede sækken, så indholdet faldt ud på stenbroen. Grinende smed de pigernes tøj til alle sider — kun flæskestykket stoppede en af dem i sin sadeltaske.

Et par af soldaterne skubbede farfaderen til side og for ind i huset, men kom snart ud igen. De havde af de sprængte skabsdøre og ødelagte kister, hurtigt forstået, at gården allerede var plyndret.

Et hurtigt syn i hestestalden viste dem, at der ikke var flere heste på gården.

»Læderlappen« brølede et par ordrer. Alle rytterne sprang på deres heste. Anføreren pegede på Nisses hænder og tøjlerne og sigtede samtidig på Nis med sin pistol — det var tydeligt nok: Nis skulle ride med dem.

Nisses mor strakte bønfoldende hænderne frem, og hans far trådte hen mod anføreren og greb hans hest i tøjlen, mens han bedende så på Nis. Svaret var et hug i hovedet med pistolen, så faderen segnede om. I næste øjeblik for rytterskaren ud af gården med Nis imellem sig.

Nis vendte sig om i indkørselen. Hans mor løb bagefter, vridende hænderne i sorg og smerte. Han syntes, hun råbte: »Nis! Nis! Kom tilbage!« — men det var måske kun noget han tænkte. — Rytterne red hurtigt — vejen drejede — moderen var ladt tilbage.

En voldsom rædsel greb Nis. Tårerne trådte frem i øjnene og løb ned af kinderne. Nis tørrede dem bort med hånd og trøjærme. Hvad hjalp det at græde? Hellere bruge øjnene og se, hvorhen farten gik.

De red vestpå. Når vejen førte op på bakkerne, og udsigten var fri for træer og buske, kunne Nis se vandet blinke og glitre i Nybøl Nor. — — Hvor var landskabet kønt sommerklædt, og hvor så det fredeligt ud — og så red han her som fange i sit eget land — i sit eget sogn.

De red vestpå.

Ved Rundkær Skov drejede de sydpå. Nis blev endnu mere angst. Skulle han føres ud af landet? Til fjerne og fremmede egne?

Rytterne red gennem Adsbøl. Næsten alle bøndergårde i landsbyen var nedbrudt, så Nis. Det havde svenskerne nu ikke gjort, men landsby- og gårdslagteren Ahlefeldt på Søgård.

Folk løb forskrækket ind i husene, og ængstelige spejdede de i skjul efter de frygtede og forhadte fjender. Medlidende blikke fulgte den fangne dreng.

Nej, rytterne drejede nordpå, lige da de var kommet gennem Adsbøl. Så blev han måske alligevel i sit hjemland.

Efter et par miles ridt kom de til Bojskov. Her havde Ahlefeldt også nedbrudt hele landsbyen — kun arbejderhuse var tilbage. De red gennem landsbyen og ind i skoven. I dens udkant gjorde rytterne holdt.

Nis så sig forundret om. Der var mange flere soldater her. De havde ryddet underskoven og bundet de afhuggede grene sammen med unge træer, som var bøjet og bundet sammen, så der var fremkommet noget, der lignede et par kæmpestore telte, lavet af løv og grene.

I nogle tykke, gamle træer var der hugget jernkroge, 10-12 i hvert træ. Til disse kroge var hestene tøjrede.

Ind mod skoven var en stor havremark. Gærdestavene var revet ned ind mod lejrpladsen, og et par bønderkarle mejede havre til soldaternes heste — en soldat sad på en sten med bøssen over knæene og fulgte deres arbejde. — — Nis blev hed om ørerne — det blev ikke let at flygte herfra.

Rytterne sprang af hestene. Nogle af deres kammerater, som havde ligget og daset i løvteltets skygge, drev hen til de nyankomne. Tilråb og svar krydsede hinanden. Nis, og især Hvidfuks, blev beskuet, for Hvidfukses vedkommende beundret. Nis blev løst og beordret ned fra hesten. Fødder og ben smertede efter de stramme reb, så han humpede ynkeligt rundt. Rytterne lo ad ham.

Ryttertroppens heste blev bundet til krogene i to træer i nærheden af den bevæbnede vagtpost. Nis fik en strigle og en børste stukket i hånden. »Læderlappen« brølede noget, som Nis ikke forstod, men den ledsagende håndbevægelse var tydelig nok — alle heste skulle strigles og børstes — af Nis.

Nå, strigle heste, det kunne Nis — men aldrig havde han striglet så mange, og arbejdet skulle gøres grundigt og ordentligt. Så såre en soldat drev forbi, blev arbejdet beskuet, og ofte måtte det gøres om, selv om Nis syntes, det var gjort godt.

Nis forstod ikke ret meget af soldaternes ordrer eller snak. De talte alle tysk — det eneste svenske hos dem var vist deres uniformer.

Nis var træt, da han endelig var nået omgangen rundt med striglingen. Men den sidste hest var Hvidfuks — det hjalp på trætheden. Hvidfuks blev striglet ekstra blødt, og mange var de klap og kærtegn Nis gav den. Nænsomt strøg han den over et par store buler, som den havde i panden efter »Læderlappens« onde slag. Og mange gange hviskede han den i øret:

»Vi flygter, Hvidfuks, vi flygter!« Og Hvidfuks gnubbede ømt sin bløde mule mod Nisses kind — jo, de forstod hinanden!

Men foreløbig havde Nis andet at gøre, end flygte. Efter strig-

„Vi flygter,
Hvidfuks“.

lingen måtte han løse hestene, to og to, og føre dem til vands i en stor dam, som var mellem havremarken og skoven. — Godt var det, at han var vant til at omgås heste, thi nogle af dem var vilde og uregerlige, en enkelt var ondskabsfuld og ville både bide og sparke, men vandet blev de da alle. — Da det var overstået, måtte han hente havreneg ude på marken og bære dem hen til hestene. Det var et slæb — der var mindst tre snese heste.

Mange gange tænkte Nis på sine forældre — på sin mors fortvivelse — og hvordan mon hans far havde det? Blot han ikke var blevet såret slemt af »Læderlappens« slag med pistolen. — Faderen var jo faldet — et så voldsomt slag kunne let slå ham ihjel — se nu blot, hvor Hvidfuks var hovnet op i panden — og en mand havde naturligvis ikke så solid en pandeskal som en hest. — Det var råt og ondt gjort af »Læderlappen«, både mod faderen og mod Hvidfuks. — Men soldaterne var rå — han havde fået flere nakkedrag af dem i dagens løb, når han ikke straks forstod deres ordrer. — — — —

Blot hans far nu ikke var for slemt medtaget. — — Ja — for han var da vel ikke død? — dræbt af det voldsomme slag. — — Det var modigt af faderen at træde frem, som han havde gjort. —

En dejlig madduft havde i lang tid forstærket Nisses fornemmelse af sult. Han havde intet spist siden i morges — hjemme.

Soldaterne spiste — og drak øl og brændevin — de skålede og skrålede temmelig voldsomt. — — Nå, Nis var endelig blevet færdig med at hente havreneg til hestene. — Ville han have noget at spise, måtte han hellere liste hen mod den spisende flok — — blot de nu ikke var alt for rå.

Pludselig hørte han et råb fra en soldat:

»Der Bauer! Der Bauer komt!«

Mange af soldaterne kiggede den vej, den råbende vendte ansigtet. Nis så også derhen.

»Far! Åh, kommer du, far! Det var da godt!«

»Ja, Nis — nu håber jeg, du må følge med mig tilbage.«

»Ja, og Hvidfuks, far, den må vi også have med!« Nis ville løbe hen til sin far, men en soldat greb ham med et vredt råb i nakken. Nis måtte blive, hvor han var.

Faderen gik hen til soldaterne. Han tog huen af og bukkede for »Læderlappen«, som lå på en løvbunke og spillede kort med tre kammerater — de brugte en sadel som kortbord.

Faderen sagde noget. »Læderlappen« grinede, så det gjaldede. Faderen tog en sølv mønt frem. »Læderlappen« sprang op og greb den.

Faderen pegede mod Nis. »Læderlappen« rystede grinende på hovedet:

»Mehr Geld, mehr Silber!«

Faderen tog en sølvske frem. »Læderlappen« nikkede. Faderen gjorde tegn mod Nis, der opfattede hans ord:

»Muss mein Knabe mitgehen?«

»Jawohl!« svarede »Læderlappen«. Faderen gav sølvskeen til »Læderlappen« og sagde til Nis:

»Kom så, min dreng!«

»Nein! Mehr Silber! Mehr Silber!« råbte »Læderlappen«.

Faderen slog beklagende ud med hænderne:

»Ich habe nicht mehr!«

»Læderlappen« råbte op — meget. Faderen svarede som for. Pludselig greb »Læderlappen« sin kårde og jog den igennem faderens lår, endnu en gang, og igen.

Faderen sprang med et forundret smerteskrig et par skridt tilbage og faldt så. »Læderlappen« for hen til ham. Forfærdet så Nis, hvordan soldaten onskabsfuldt grinende sparkede til faderen, mens han højroset forlangte flere penge, mere sølv.

Nis snoede og vred sig for at komme løs, komme faderen til hjælp, men en soldat vred brutalt hans arme om på ryggen og gav ham et par drøje spark bagi.

Faderen lå hjælpeløs på jorden. Rædselsslagen så Nis, hvordan »Læderlappen« igen og igen stak ham med sin lange, spidse kårde, alt imens han sparkede den værgeløse mand.

»Åh, far! Løb dog! Kom dog væk!« råbte Nis.

Faderen krøb et stykke bort, kom så op på benene og gik et par skridt, faldt igen, kom op og tumlede på ny et par skridt frem og faldt så igen.

»Læderlappen« skoggerlo. — Endnu et par gange så Nis, at hans far kom op og med begge hænder på venstre overben mere krøb end gik. — Han nåede hen til skovvejen — der standsede han og så sig tilbage. »Læderlappen« rev bøssen fra skildvagten, som var trådt hen til gruppen, og skød på Lorentz Jørgensen.

Nis skreg af harme og angst. Faderen var ikke mere at se. Nis ville løbe derhen.

»Giv slip på mig!« råbte han vredt, »lad mig hjælpe min far!« og han kæmpede som en rasende for at slippe fri.

»Læderlappen« gik hen til ham og gav ham et slag på siden af hovedet, så det sortnede for øjnene af Nis. Fortumlet trillede han ned på jorden. Halvt sanseløs mærkede han, hvorledes hans arme blev vredet om på ryggen og bundet, og også benene blev bundet — soldaterne grinede af ham og gik til deres forrige pladser.

Forfærdet og fortvivlet lå Nis og grublede: Hvordan gik det hans far? Kunne han overleve de mange kårdestik? Var han blevet ramt af skuddet? — — — Intet svar fik Nis.

Han kunne ligge og se »Læderlappen« spille kort. Han sad åbenbart i uheld. Sølvskæen og sin pungs indhold havde han spillet bort under højroset skrål og drikkeri. — Sent på aftenen ravede »Læderlappen« og hans modspiller hen til Hvidfuks. Den blev mønstret. Lidt efter havde »Læderlappen« tabt også Hvidfuks i spil. — Mon jeg også skifter ejer, tænkte Nis — åh, det kan være det samme — blot far når hjem og bliver rask.

»Gud! Hjælp far hjem — — og også mig!« bad Nis.

*

På Nørregård lå Lorentz Jørgensen i den store alkoveseng. Det var nat. Et tællelys blafrede svagt i sin træstage, lyste kun lidt op i rummet. Lorentz Jørgensen lå og stønnede af smerte en gang imellem, sådan brændte sårene i hans venstre lår. Syv kårdestik havde den brutale landsknægt givet ham.

Det var nu otte dage siden, den morgen han var kommet hjem efter den voldsomme medfart. Han gennemlevede det endnu en gang i tankerne. Han havde slæbt sig hjem den korteste vej, mere krybende end gående, støttende sig til to kæppe, som han havde brækket af et gærdehegn. Han havde dog først revet sin skjorte i strimler og forbundet sine sår, så godt han nu kunne — ellers ville han have været død af blodtab.

Han havde mange gange været ved at opgive at komme hjem. Dog opgive — nej, det lå ikke til ham. Ved Guds hjælp — og så sin egen vilje, nåede han vel frem.

Dødræt havde ham om morgenen slæbt sig hen til gårdsledet. Trofast havde givet hals — han havde kaldt på den — den havde raslet i sin lænke og gået, så folkene var vågnet — hans far og Maren havde nu siddet i køkkenet og ventet — han havde råbt, kaldt på sin kone og sin gamle far — de havde fået ham ind og bragt til sengs. — — Og nu lå han her — og pintes slemt af sine mange sår — — pintes — ja — og droges med døden — — thi

det blev nok enden på hans forsøg på at befri Nis. — — Var dren-
gen så endda blot kommet med hjem — — så fik det gå med ham
selv som det skulle. — — Men han gruede for, hvordan det gik
Nis. — — Behandlede de fremmede krigskarle ham selv så gru-
fuldt, hvor onde ville de så ikke være mod hans søn, som var
hos dem daglig. — — Uvisheden om Nis pinte ham sjæleligt, lige
så meget som sårene pinte ham legemligt. — — Han stønnede —
åh, her lå han fuldstændig hjælpeløs. — — —

Hvad var nu det! Denne klaprende lyd? Hestetrav! — En hest
i rask trav. — I den stille sommernat gik lydene så tydeligt igen-
nem. — Jo, nu tog den svinget ned til gården. — — Var det frem-
mede krigsfolk, ugerningsmænd? — Sært at Trofast ikke gav
hals. Jo, nu gøede den — men det var da glædesbjæf, kendte han
sin hund. — Og travet af hesten — — jo — det var — det måtte
da være Hvidfuks — — den løb altid så underlig let, så ren i
travet. — Trofast halsede da også af bare glæde, som den gjorde,
når den hilste på Nis, når han kom hjem fra marken eller havde
været borte fra hunden en stund. — — Kunne det være sandt?
Var det Nis, der kom på Hvidfuks? — Eller var det blot hesten,
der havde revet sig løs og nu kom hjem? — — Nu klaprede ho-
vene mod gårdspladsens stenbro. — — Var det ikke Nis, der råbte
prrr? Lød der ikke et par hurtige klap af en flad hånd på en varm
og svedig hestehals? — — Jo, nu lød der et par raske smæld mod
stenbroen — det var rytteren, der sprang af hesten — så let sprang
kun Nis af en hest!

»Trofast! Trofast! Det er godt! Ti dog med din gøen — du
vækker jo hele Stenderup!«

»Nis! Det er Nis! Han snakker med Trofast! Han er ude i går-
den!« Maren Jørgensen sprang ud af alkoven, greb lystestagen og
løb til yderdøren. Hun skød slåen fra og rev døren op.

»Nis! Hvor er det godt, du kom hjem!«

»Ja, mor! Nu er jeg hjemme igen!! Gud ske tak! — — Far! Er
— er far kommet hjem?«

»Ja, min dreng! Far kom hjem morgenen efter, at du var rovet
— — men han er alvorlig syg!«

»Ja, det vil jeg tro, så grufuldt som han blev stukket af den bandit.«

Klare glædestårer stod både faderen og sønnen i øjnene, da de rakte hinanden hånden.

»Far, hvordan kom du dog hjem?« Nis så, fuld af kærlig beundring, på faderens feberblussende ansigt.

»Nå — jeg gik, og jeg krøb — især krøb — det var bare om at holde ud. — — Men hvordan er du kommet, Nis? — Og på Hvidfuks!«

»Jo, jeg ventede kun på en gunstig lejlighed. — Den kom i nat. — Jeg blev jo bundet på hænder og fødder hver aften — men i nat kom jeg fri af rebene og krøb på maven hen til Hvidfuks. Jeg havde de sidste nætter bundet den længst borte i hesteflokken. Jeg vandede hestene hver morgen og aften, så det var let at anbringe den der.

Jeg løste den — den var bundet meget let — og så hviskede jeg til den om at gå sagte. Vi listede os ud af lejren — først da vi var langt derfra, satte jeg mig op på Hvidfuks, og stadig var vi meget forsigtige. Hvidfuks er så klog som et menneske — næsten da. — Først da vi var langt væk, red jeg til. Og nu er jeg her — og Hvidfuks også. — — Blot du nu var rask, far! — Er du meget slemt såret?«

»Nå, det går måske. — — Men blot pakket nu ikke sætter efter dig, Nis.«

»Det vil de have svært ved, far. Mit spor kan ikke findes af sådanne stratenrøvere. For det første red jeg nordpå til at begynde med. Så red jeg gennem skoven — det er jo meget lyst, så det var let at finde vej — og så red jeg næsten til Avnbøl for at skuffe mulige forfølgere.«

»Du tror ikke, at de vil hente dig igen?«

»Nej — de aner sikkert ikke, hvor jeg er fra. »Læderlappen« og alle hans fæller fik marchordre til Haderslev for tre dage siden. De skulle i kamp. Jeg hørte det tydeligt. Ordonnansen, som gav meldingen, talte svensk. — De hang slemt med hovedet, bøl-

lerne — de ville hellere blive i lejren og røve i landsbyerne — men der var ingen pardon. — Gid vore soldater vil tærsk dem grundigt. — — Men ham svenskeren sagde for øvrigt, at det gik kong Karls tropper godt.«

»Men hvordan kan det være, at du ikke skulle følge røverne, Nis?«

»Hvidfuks, og jeg med, blev tabt af »Læderlappen« i spil samme aften, du ville hjælpe mig, far. — — Hvor var du modig, far — — blot du ikke var kommet — så havde du været rask.«

»Ja — det havde jeg jo, Nis. Men jeg kunne ikke lade dig blive blandt disse slyngler — — selv om du altså kunne undvære min hjælp.« Faderen så med stolthed og glæde på Nis.

»Det er ikke sikkert, far, at jeg kunne have undværet dit forsøg på at befri mig. Det gav mig mod og kraft til at holde ud og slippe bort.«

Karlene og de to piger var kommet til. De hilste glade på Nis.

»Hvidfuks står endnu ude i gården,« sagde Jens avlskarl, »jeg går ud og trækker den i skjul.«

»Nej, lad mig«, sagde Nis, »jeg fik slet ikke rigtig tid til at sige den ordentlig tak for dens gode hjælp i nat.«

Idet han gik ud, sendte han et kærligt blik til sin far.

Hvidfuks stod ude på gårdspladsen henne ved Trofast. De stak hovederne sammen. Nis smilede:

»Nå, står I her og fortæller hinanden de sidste nyheder!«

*

Det var tidligt på formiddagen. Nybøl sognepræst, pastor Samuel Nicolai, stod i sit studereværelse. Der så forfærdeligt ud derinde. Møblerne var slået i stykker, betrækket på stolene var flænget, et stort bogskab var væltet så hårdt i gulvet, at det var splintret og bøgerne slynget ud af det. Ingen havde åbenbart haft tid eller kræfter til at rejse og reparere det endnu. En stor blækklat havde tilsølet den ene væg — blækhuset var åbenbart blevet knust mod væggen. Næsten alle ruderne i vinduerne var slået itu.

— — — Og præsten selv så også medtaget ud. Han havde bind om panden, gik stift, og venstre arm var forbundet.

Han stod og tog værelset i øjesyn. Præstekonen så forknyt og forskrækket på ødelæggelsen.

»Tys, Salome!« præsten lyttede. Gennem de ituslåede ruder lød lyden af hestetrav — — så, nu holdt det op — — nej, hovslagene lød blot mere dæmpet — skridtgang.

»Nå, skal vi igen have besøg af dette svensk-tyske pak!« Præstens stemme lød harmfuld.

»Åh! Gud skåne og skærme os«, præstekonen vred hænderne og gik ilsomt over i værelsets fjerneste krog.

»Det gør han nok. Hans vilje skal!« Præsten kiggede ud. »Det er ikke soldater. Det er en dreng på en rød hest. Han rider forsigtigt — han vil nok være klar til at stikke af, hvis der er fjender i præstegården. — Se, nu rider han gennem gårdsledet — — han springer af — han binder slet ikke hestene — — nå, den følger ham helt til døren.

Kom ind!« præsten vendte sig mod døren.

»Nej goddag, Nis Lorentzen, Guds fred og velkommen! Kom kun frem i stuen«. Præsten rakte hånden frem.

Nis havde huen i hånden. Han gav præsten hånd og bukkede tavs.

Præsten så på hans alvorlige ansigt.

»Du bringer dårlig tidende, kan jeg se.«

»Ja! Far døde i nat,« hviskede Nis.

»Ja så! Guds vilje skal! — Men Nis — du har en stolt og herlig far at mindes. Lorentz Jørgensen døde jo for at frelse dig. Jeg har hørt om både din fars og din bedrift. — Sæt dig ned — nej, ikke på den stol — dens ene ben er brækket. — Du ser, at vi også har haft besøg af fjendepak. De stjal alle vore heste for at få trækraft til deres kanoner. De skal have dem slæbt nordpå, til Frederiksodde.

Gud skærme vort arme fædreland og fri os for krige i frem-

tiden. Det er nu tredje gang i mine 46 leveår, at Danmark oversvømmes af fjender. Stakkels land, stakkels folk.

Slynglerne har skamlået mig, så jeg først har kunnet forlade sengen i dag. — Jeg har slet ikke kunnet besøge din far. Men han var også så stort og godt et menneske, at han kunne forlade denne stridens jord uden hjælp fra en præst. — —

Fortæl, hvordan det står til hos jer — — og fortæl om din flugt.«

Nis fortalte. Præsten og præstekonen lyttede tavse. Præsten opmuntrede en gang imellem Nis til at fortsætte.

»Hvordan var det, du blev fri, sagde du? Du havde armene bundet på ryggen og drejede dem frem foran brystet, så du kunne bide rebet over. — Jamen, det må da være umuligt.« Præsten lagde sin raske arm om på ryggen, forestillede sig, at den var bundet til den anden og forsøgte at dreje den fremad. »Det er da umuligt — ja, jeg er 46 år og vel noget stiv, især efter mishandlingen — men bøj begge arme frem, når man er bagbunden — det synes mig umuligt.«

»Ja, men jeg har også øvet mig i tre-fire år,« svarede Nis.

»Øvet dig! Jamen du vidste da ikke, at du ville blive fanget og bagbundet.«

»Nej — men jeg har øvet mig hver dag, når jeg vandede hestene. Det har altid været min bestilling, og så — vist tilfældigt — tog jeg engang et hammelreb og førte det med strakte arme over hovedet bagud og frem igen. — Det var sjovt. — — Jeg gentog det — ofte vist hundrede gange om dagen — efterhånden med kortere og kortere afstand mellem hænderne — derfor er jeg blevet så smidig i skuldrene, at jeg kunne føre de bagbundne hænder frem — og så bide rebet over.«

»Jamen, vred du da ikke armene af led, min dreng?«

»Nej — det gjorde ondt — men det lykkedes.«

»Ja, heldet følger de tapre og de dygtige. — Men nu må jeg hellere indføre din fars død i kirkebogen.«

Pastor Samuel Nicolai hentede en bog frem. Gåsepennens skrat-ten var en tid det eneste, der hørtes. Så tav den.

Nis red mod hjemmet.

»Så, min dreng. Nu har jeg skrevet, at din fader døde den 29. august dette år. Jeg har også skrevet om hans heltemodige og opofrende bedrift og din heldige flugt. — Det vil stå her i kirkebogen alle dage. — Jeg skal møde til din fars begravelse i overmorgen, og vi vil i sognet mindes ham med ære. — Din far vil altid blive husket for sit mod og sin kærlighed til dig. Nis, du har en god fader at mindes og ære. Voks op og bliv som han, en tro og ærlig, modig, dansk bondemand.«

Nis red fra præstegården mod hjemmet. Han var godt halvvejs, da en halv snes ryttere i svenske uniformer dukkede frem foran ham. De råbte ham an. Nis drejede hurtigt Hvidfuks modsat vej og satte jævn fart på. Rytterne satte i fuld fart efter ham.

»Nej se, Hvidfuks! De vil ride om kap med os. Det skal blive løjer. Lad os nu trække dem bort fra egnen her. De skal få en sådan løbetur, at de vil have svært ved at finde deres kvarter igen.«

Rytterne for efter ham. Både på svensk og på tysk bød de ham standse. Nis fortsatte. Et knald lød, og en bøsseku­gle peb forbi hans øre. Endnu en.

»Ja så, Hvidfuks! De skyder på os. Ja, ramme må de ikke. Hopla!« Og Hvidfuks føg hen ad vejen. Nis holdt den snart tilbage. Det var spænding, dette. — Han holdt sig godt og vel et bøsseskuds afstand fra rytterne. — Ikke dumme sig. Bly ramte hårdt. — Men få ham skulle de ikke. —

Nis red ind ad en markvej, der førte til de store skove og moser østpå. Han kendte hver en vej, hver en sti, hvert et smuthul — — her kunne ham tumle sig hele dagen, ja natten med. Ingen rytter kunne følge ham, ingen hest indhente Hvidfuks. — — Nis klappede sin hest på halsen.

»Vi skal narre dem, Hvidfuks, løbe dem trætte, lokke dem gennem mose og sump og krat — — ingen kan tage os! Vel Hvidfuks!«

Og deri lykken netop jo består, at den umiddelbar, ved skjulte kræfter hen til sin elskte genstand når.

Oehlenschläger.

De er ikke informeret. Det er for en diplomat værre end at tabe sine bukser.
Gusenko.

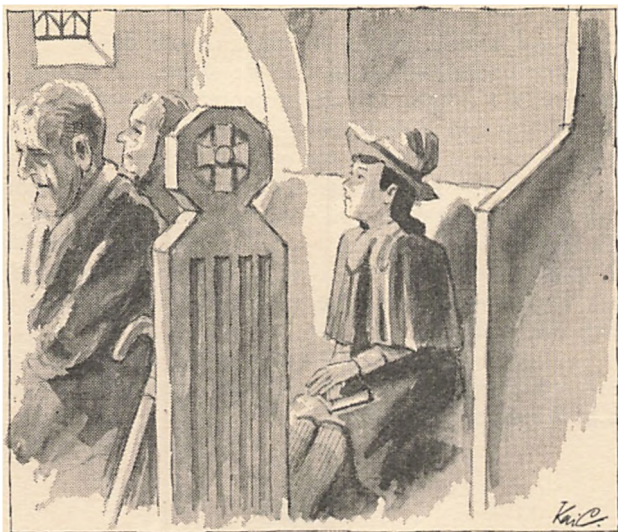
I e skoel va æ galt dum te o reghen. Gast ve øvve et gø æ it, fo de te æ it kund få ve et, o få ve et kund æ it, fo de te æ it gast ve øvve it. O ven de sin å skuld gå rask, så kund æ da slet it.

Men de va jo så møje andt de va glandt i e skoel. Danmarks-histori va novve a de bæst æ vesst, o biffelhistorie va helle it så tombe. O ven end gis li et, så kan end jo o få ve et. Manne stykke a e Danmarkshistorie o a e biffelhistori kund æ urren te – men de va eligott jet stykk æ it kund få ve. O enle va de jo it så løjle, fo de va et reghenstykk de haj fåpott sæ i e biffel-historie!

De va sondt te Jesus vild prøv å o foteeld minneske hvondt de va me e himmelrigh: O fo te di reghte skuld begrief et, fo-lighent han et me en kuen, de haj ti søllpæng. Sin taft hon jen – o bløv galt kjøv. Hon tænd lys o sysselt o feje o føjelt te hon fandt en egjen. Og da bløv hon så glaj, te hon bøj old sin nabo-kunne o veninde te gæst.

No vesst æ jo slet it, va di fek o spis o drik' de gang. Men æ vesst va et fjærng pund kaffe kost' ve vos, o ven æ sin tænt å, hvo tit æ skuld langs te e hække, så kund æ da nok reghen ue, te de kuenkomsammel kom te o kost' møje me'e, som den skæl-ling de haj væt væk, men va bløvven funden egjen.

Nej, begrief et kund æ it, o tot vovv o spø gø æ it. Di vesst old, te æ va dum i reghning. Di haj it behov o ve'e, te æ helle it kund få ve e biffelhistorie.

„Æ smøgh mæ ind i e dansk kjerk“.

Så gik de manne år. Hvo manne ve æ enle it. Men de bløv synda. Vi hej haj en fejt traffel morn å e syghus, o vi va galt forjaske lav di øjt te mellmål. Elighen soj di te mæ: »Do vil da visst gjærn i kjerk e dav?« O de vild æ. E kaffe ladt æ stå, men tov en hamborre i e haend o gommelt lav æ strøvve hen øvve e gammel kjergård. Sin rend æ hen a Christiansens gang, nend a e trapp, ind a e Helligåndsgang o hen te den lild bagedø me e stjæen å – o ind i e dansk kjerk. De smøgh æ mæ ind ebagh old di ande o satt o puste å den bagehest bænk, lav e orghel begyndt osp eel. Nø om e by ge e græns, men ven vi føst begynde og syng' – så æ vi eligodt hjemm.

– Møje hæ æ foglemt i e ti de hæ govn – bore a uendt o gott. Men e prerken den synda glemme æ alde. Den hæ hjulpen mæ øvve bore de jen o de andt. O ven det verkle æ sandt, hva e provst soj, så kømme den o te o hjælp mæ øvve den olde siest græns et gang – –

De va sondt, te ven Jesus folighent e himmelrigh me en kuen, de haj ti søllpæeng, så vesst old folk de gang hva de va fo novve skællinge. – End kund køef fo em. De va slet it i e vej fo de.

Men end gø et it. De va novve visst me em. End haj em it fo o gi em ue, end haj em fo o spæ em, o de old davv!

De va nemlighen sondt, te ven de skuld væ kost, så haj e bruj et smyk'k å e hoej. O i de brujsmyk'k skuld de oldti hæng ti galdt fin blankposse søllpæeng.

Ven Jesus sin soj, te de va me e himmelrigh som me en kuen, de haj taft novve a hind brujsmyk'k o it ga fotaft fø hon haj e skælling i sin haend egjen, så forstøj di jo old de gang, te Guj va helt andlonds som di haj tænt. En skælling ka betye me'e, som de stæ skrøvven å en – o et minnesk o! Novve vild it ha et sondt, ov novve bløv glaj ve et. Sondt va de de-gang, o sondt e de den dav e dav.

Men dee sat æ å den olde baghest bænk i e kjerk o fek mit storigste reghenstykk te o gå op. O sint den synda hæ de govnt reghte gott med old di minde o.

I krigstid er sandheden så kostbar, at den altid burde vogtes af en livvagt af løgne.

Churchill 1943, da Stalin var gæst ved hans fødselsdag i Teheran.

Foruden de vanskeligheder, statistikken har fælles med andet erkendelsesarbejde, har den en særlig vanskelighed, der kommer af, at den undertiden bruges af dem, der ikke forstår at bruge den, og undertiden af dem, der vil misbruge den.

Einar Cohn.

KONGEÅEN - (S) en skæbnestrøm

Af Alexander Smidt. (F)

hensigt
M. L. S. M.

Når man falder i betragtning over det Sønderjyllandskort, der er rullet op på bagsiden af Sprogforeningens Almanak, bliver man vemodig stemt, når man kommer til at tænke på, hvilken skæbnesvanger rolle Kongeåen som grænseskel har spillet i Danmarks historie ned gennem tiderne.

I verdenshistorien har floder og andre vandstrømme ofte spillet en afgørende rolle.

Således vil Marnefloden, der udspringer sydøst for Paris og strømmer syd om Reims forbi Epernay og Chateau Thierry mod Paris, blive husket i verdenshistorien til sene tider.

Her standsedes brat de tyske armeers hurtige fremrykning

mod Frankrigs hovedstad den 5. og 6. september 1914, hvor sønderjyske regimenter var sat ind i kampen – også min telefonafdeling var med her.

Og her ved Epernay brød den sidste tyske storoffensiv sammen i et forsøg på at gennembryde Vestfronten den 15. og 16. juli 1918. Dette, sammen med andre forhold, blev begyndelsen til krigens afslutning.

Marnefloden er af franskmændene blevet kaldt en hellig flod og af tyskerne: »ein schicksalstrom« – (en skæbnestrøm).

Med dette i erindring kan man også kalde Kongeåen for en skæbnestrøm – men på en anden måde.

Her udkæmpedes ikke årelange blodige kampe, der krævede millioner af unge menneskers liv, som det var tilfældet på verdenskrigens slagmarker. Men Kongeåen som grænse mellem Danmark og Tyskland medførte, at 6000 sønderjyske sønner og fædre måtte dø derude på slagmarkerne, for at en del af det gamle danske land mellem Ejderstrømmen og Kongeåen kunne blive forenet igen med moderlandet. –

»Sorgomsuste Kongeå, atter skal din vove gå glad igenem enge«. Sådan skrev digteren Helge Rode i eventyrspillet »Moderen« til minde om Nordslesvigs genforening med moderlandet Danmark i 1920.

Disse verslinjer kan for mig stå som en ramme om det, jeg som barn og ung opievede ved, at mit barndomshjem lå tæt ved Kongeåens sydlige bred, lidt øst for Foldingbro med eng ned til åen.

I den nærliggende skole i Dover, på bakkedraget overfor Kongeåen, blev tysk væsen og tankegang læst og talt og sunget ind i modtagelige barnesjæle, for vi skulle, sommetider med list og lempe, men oftest med tvang og magt opdrages til at blive gode tyske borgere engang – og soldater.

Tyskland skulle jo være: »über alles in der Welt«. – Men tryk avler modtryk. Vi børn og unge fandt næring og styrke fra mange kilder til at modstå trykket – fortyskningsbestræbelserne.

Et parti af Kongeåen ved Foldingbro.

Vi fik det fra vore gode, danske hjem, fra møder i forsamlingshusene, fra de danske ungdomsskoler, efterskoler, højskoler og landbrugsskoler, hvor man bl. a. af hjertenslyst sang mange, gode sange efter Højskolesangbogen – i Sønderjylland også efter Den blå Sangbog. Nævnes skal også Sprogforeningens Almanak, bøger fra Sprogforeningens bibliotek o. m. m. Men ikke mindst fandt vi trøst i vor trængsel i menighedslivet i de sønderjyske frimenigheder, hvor disse fandtes.

Kampen gjaldt jo ikke alene nationale og folkelige men også kristelige værdier, for under de bestående landskirkelige forhold var dansk kirke- og åndsliv også udsat for forfølgelse. –

Ja, skæbnens veje er uransagelige. Den ulykkelige krig i 1864 kom til at gribe dybt ind i Danmarks historie på mange måder. Følgen blev sorg og savn i tusinder af sønderjyske hjem og mange års kampe for at forsvare dansk kulturfrihed. Og for den enkelte blev disse oplevelser, mørke og lyse, bestemmende for livsvejen og tilværelsen fremover, hvadenten man vil kalde det skæbne – eller forsyn.

Enhver sønderjyde behøver blot at tænke på, hvilken indflydelse oplevelserne under hele fremmedherredømmet og krigen fik på hans eller hendes livsvej. —

Jo, Kongeåen kan kaldes: en skæbnestrøm. Men skæbne kan rumme både godt og ondt. Helge Rode skrev også: »Søndret folk er vokset sammen i den store skæbnestund«. En sådan stund var afstemningen den 10. februar 1920 og genforeningen 15. juni samme år. Og han fortsætter: »Mure faldt og lænker løstes, snæret lunge ånder frit«. Ja, sådan følte vi det.

Denne stund blev mindeværdig i Danmarks omskiftelige historie.

Næsten i hvert sogn i Nordslesvig, og mange andre steder i Danmark, har man rejst monumenter og mindestene for denne begivenhed. Men også skønne mindestene med talende indskrifter er rejst over de sorgens budskaber, der gik over landet i krigens mange år.

I min hjemegn er rejst en mindesten for genforeningen i 1920. En stor granitsten blev hentet med traktor og blokvogn fra bakkerne nord for Kongeåen i ti-året efter genforeningen og blev rejst på et naturskønt sted syd for Kongeåen, på bakkeskråningen ned mod Foldingbro, ved alfarvej imellem Rødding og Brørup.

Herfra er der en betagende skøn udsigt over Kongeådalens skønneste udsnit mellem Åtte bakker og Skibelund. Stenen blev rejst i fællesskab af beboere på begge sider af den gamle grænsestrøm — symbolsk for den fælles glæde over genforeningen.

I stenens naturlige jævne flade, vendt ud mod Kongeåen og vejen, står indhugget:

*Fædreland du søndret lå
nord og syd for Kongeå.
Nu forenet jord og hjem
bærer Danmark frem.*

(Beboerne på begge sider af Kongeåen rejste denne sten den 15. 6. 1930 til minde om genforeningen 1920).

Genforeningsstenen ved Foldingbro. (2)

Måske skulle der i sidste linje have stået: bærer moder Danmark frem. —

Pladsen, stenen står på, er 1100 kvm. stor; den var oprindeligt tilskødet forsamlingshuset i Foldingbro, hvis bestyrelse tog initiativet til stenens rejsning og påtog sig at værne om den.

Forsamlingshuset var i sin tid et afholdt og ofte søgt »frihedens mødested« med dansk kulturliv for sønderjyder, da det lå nordfor åen og var udenfor tyskernes rådighed.

Nu er genforeningspladsen overtaget af amtsvejvæsnet, som har anlagt en parkeringsplads mellem vejen og stenens grundstykke. Desuden har Haderslev Amts Vejvæsen flyttet deres mindesten, der stod nær ved genforeningspladsen, over i et hjørne ved siden af genforeningsstenen.

Vejvæsnet satte stenen til minde om fire syd-nord gående landeveje, der over den gamle landegrænse forbinder Nordslesvig med Nordjylland. De blev udbygget og forbedret i 1924-28

*Et minde om,
hvor fire veje mødtes.*

ved statens hjælp. Det var Fjelstrup-vejen 6 km, Stepping 6 km, Skodborg 6 km og Rødding-Foldingbro 9 km.

Også dette kan betragtes som symbolsk. Genforeningen skulle jo ske ad mange veje, både åndelige og geografiske. Jorden skulle dyrkes, og erhvervslivet fremmes og blomstre sammen med moderlandet, og der skulle gå bud fra hjem til hjem om dansk folkekultur og åndsliv. Opgaverne var mange og alsidige. Meget var blevet forsømt og lagt øde i de mange krigsår. Men det har vist sig, at der, hvor der er vilje og tro, er der også vej.

Nu er Kongeåen slettet som statsgrænse – genforeningen fuldbyrdet – Kongeåen er ikke mere en skæbnestrøm.

Ved siden af genforeningsstenen blev der samtidig med stenen rejst en flagstang. Det er et stolt og inspirerende syn her

fra at se Dannebrog vaje og lyse ud over vort skønne land på sønderjyske og danske nationaldage.

Der er ingenting, der maner som et flag, der går til top — —. Og her kan den, der har sind og tanker til det, stå og glæde sig, dvæle i mindet om svundne dage og se frem mod en bedre verden med lysere tider for Danmark og hele vor stridende jord — trods en anden verdenskrig, mere umenneskelig i sit grænseløse had og ondskab end den første — med lokale krige og stridigheder rundt om på jorden i sit følge — endnu den dag i dag.

— Lad så dit hvide kors i den røde dug forkynde for hver fremmed havn og red — om end hele verden strides —: Jeg er Danmark, jeg er fred!

En alsisk degnehistorie

Af A. A. May.

Hans Pedersen var degn i Tandslet fra 1725 til 1770. Han var søn af kådner Peder Hansen Kremer og Anna Pedersdatter i Ketting og var gift med Dorthea Schultz, en datter af formanden i embedet, degn Christian Schultz, hvis mor var den berømmelige præsteenke i Lysabild, Klara Elisabeth Krag.

Af Hans Pedersens børn kan nævnes Frederik Pedersen, der blev kromand i Bromølle og boelsmand i Bro, og Peder Pedersen, der var kontrollør på Nordborg og gift med Regitze Fangel, hvis søn var den senere provst Hans Pedersen i Oxbøl på Als. En datter af provst Pedersen, Olave Maria Pedersen, født 1809, blev gift med pastor Holger Christian Clausen Fangel i Notmark.

Disse nøgne historiske fakta kan suppleres med følgende mere interessante enkeltheder:

Det var på de tider ikke så lige til for en jævn kådners søn at blive degn. Der var i begyndelsen af 1700-tallet ikke ret mange skoler og i hvert fald kun én degn i hvert sogn. Der skulle derfor en stor portion held til foruden lidt protektion og helst en god sangstemme.

Men alt dette havde Hans Pedersen. Han havde nemlig en ældre søster, Ingeborg, der satte en ære i at få sine mindre brødre bragt i vej.

Pastor Christian Knudsen fortæller herom i sine Optegnelser til Øen Als' Historie:

Ingeborg Pedersdatter Kremer var født 1697 og nævnes første gang i 1712 og 1719 i Ketting, men 1720 fik hun tjeneste hos grev Danneskjold-Samsøe, der den gang opholdt sig i Altona, til hvilken familie hun sikkert var anbefalet fra Augustenborg, hvor datteren, Louise, var gift med hertug Christian August.

Da hun var ung og rask, ville hun gerne ud at lære og tjene hos

Et gammelt slægtsbillede fra Ketting. I vestibulen på Majbølgård.

fremmede, tilmed da hendes forældre med en stor børneflokk i fremtiden nok kunne trænge til understøttelse og hjælp. Tomhændet og ringe udstyret med penge og klæder, men derimod rigt begavet med forældrenes velsignelse og fromme ønsker, gik hun til fods til Altona i et par tøfler og tiltrådte sin plads hos herskabet. Siden blev hun husholderske og passede i flere år familiens hus til alles tilfredshed, og da hun var sparsommelig, samlede hun sig efterhånden en lille kapital.

1725 vendte hun tilbage til hjemmet, dels for at hjælpe sine forældre og dels for at overtage ejendommen i Ketting, som hun nu kunne indløse.

Hendes to yngste brødre gik endnu hjemme og havde ikke lært noget. Steffen, der var 16 år, fik hun sat i gartnerlære i Sønderborg. Hans, der var 24 år og sang godt, tænkte hun at få en degn ud af.

Han havde vist gået og gjort sine hoser grønne hos datteren i Tandslet degnegård, og den gamle degn, Christian Schultz, kunne vel nok ønske ham til svigersøn og eftermand i kaldet. Men hertil krævedes en særlig kongelig tilladelse, da kong Frederik IV flere gange havde indskærpet bisperne kun at kalde studenter til degne-embeder.

Ingeborg besluttede da at gøre en rejse til København og bøn-falde kongen om Tandslet degnekald til sin broder. Hun havde en ældre bror, Peder, der var gartner på Fredensborg, og hun håbede ved hans hjælp at få kongen i tale.

Hun begav sig til fods på rejsen, fortalte broderen om hendes ærinde og bad ham om at skaffe sig audiens hos kongen. Broderen bad hende vente til næste morgen, når kongen gjorde sin morgentur i haven.

Da Ingeborg næste morgen traf sin broder, overrakte denne hende et stykke papir, på hvilket der stod skrevet, at hendes broder, Hans Pedersen, var kaldet til degn i Tandslet, såfremt biskoppen fandt ham duelig dertil.

Glad over rejsens lykkelige udfald begav Ingeborg sig på tilbagevejen og mødte i »Krebsehuset«, en kro mellem Ringsted og Sorø, en søn af pastor Matthias Steenløs i Tandslet, som rejste i samme ærinde. Hun spurgte ham, hvor han agtede sig hen, og da han betroede hende sit forsæt at søge degnekaldet i Tandslet — uden at ane, at hun gik med udnævnelsen i lommen, ønskede hun ham ved afskeden en lykkelig fremgang!

Hjemme blev hun modtaget med stor glæde. Kort efter måtte Hans Pedersen rejse til Odense for at lade sig eksaminere af biskop Jakob Lodberg. Hele natten lå Ingeborg og strikkede på hans strømper, puttede dem tidligt om morgenen i farvekæden for at han kunne få dem med, når han om eftermiddagen skulle drage af sted til Fynshav for at komme til Odense.

Den kongelige udnævnelse til Hans Pedersen, dateret Fredensborg den 17. 12. 1725, har følgende ordlyd:

»Af særdeles kongelig gunst og nåde, dog uden consequens for denne gang, have vi allernådigst dispenseret og bevilget, at supplikanten, Hans Pedersen, som af biskoppen over Fyens Stift, dr. Jakob Lodberg, er bleven examineret og dygtig befundet, må antages til degn for Tandslet sogn, uanset han ikke er studiosus.«

Først nu kunne Ingeborg tænke på sine egne anliggender. Ingeborg og hendes mand blev velstående folk. Et billede, malet af en hertugelig maler, forestillende Ingeborg og hendes mand, Jakob Wrang og hendes fire børnebørn, har endnu hæderspladsen i hjemmet hos én af deres efterkommere.

Den gamle degn i Tandslet var glad for at overlade kaldet til datteren og svigersønnen, for så var han befriet for økonomiske fremtidssorger. Efterfølgeren i kaldet havde nemlig forsørgerpligten overfor forgængerens eller dennes enke, og det kunne blive karrigt nok, hvis det blev en fremmed. Desuden kendte han det fra moderen, der få år i forvejen var død som præsteenke i Lysabild. Hun havde haft sit besvær med at blive forsøret.

Hans mor, Klara Elisabeth, var datter af stadsmedicus Christian

Nielsen Skytte og Margrethe Grubbe i Viborg. Efter forældrenes død i henholdsvis 1650 og 1656 rejste Klara Elisabeth og hendes otte søskende dem et epitafium i Viborg Domkirke.

Klara Elisabeth var oprindelig gift med Edvard Schultz, som kom fra Hamborg og havde bosat sig som købmand i Viborg. Her led han imidlertid store økonomiske tab under Svenskekrigen 1657-60 og døde af sorg og græmmelse over tabet af sin formue, efterladende en enke med flere uforsørgede børn.

Klara Elisabeth tabte imidlertid ikke modet, men tog til København og ernærede sig ved at destillere akvavit til handelsflåden. Her blev hun bekendt med skibspræsten Johan Petersen (Petri) fra Roskilde, der ægtede hende og kort efter blev diakon og senere præst i Lysabild på Als.

Da han døde i 1688, vendte hun — endnu førend han var begravet — tilbage til København for at se sig om efter en kandidat, der ved at ægte hende kunne blive kaldet til det ledige præsteembede i Lysabild.

Hun stiftede bekendtskab med en teologisk kandidat, Lauritz Krag fra Hørup. Han var i passende alder, 58 år, og han fik både enken og kaldet i Lysabild, hvor han var præst indtil sin død i 1700.

Klara Elisabeth var nu næsten 70 år og fik anvist den tidligere diakonbolig til enkebolig, hvor hun døde i 1716.

Epitafiet i Viborg Domkirke blev ødelagt sammen med kirkens øvrige inventar ved den store brand i 1726, men præsteenken i Lysabild mindes endnu af hendes talrige efterkommere på Als.

Ungdommen er døv, thi havde den øre for erfarne mænds råd og varsler, så måtte den med hver slægt blive klogere.

du Plat.

En helt

fra

1864

Af Carl Løfholm.

Hvert år er der en kreds af mennesker iblandt os, som ved udøvelsen af en uselvisk optræden hædres med ærestitlen: »Hverdagens Helte«.

Og disse »hverdagens helte« er de, som i nødens og ulykkens øjeblik spontant iler deres medmennesker og næste til undsætning uden at ænse den livsfare, som de derigennem selv udsættes for eller bringes i.

Med disse linjer skal der berettes om en anden tids »hverdagshelt«, nemlig underkorporal Edvard Filipsen, der uforfærdet tog del i de svære kampe ved Dybbøl den 18. april 1864, og som desuden ydede en fortjenstfuld gerning i barmhjertighedens tjeneste ved at undsætte en såret kammerat.

Underkorporal Filipsen gjorde tjeneste ved 2. regiments 4. kompagni, og han deltog i de hårde kampe i løbegraven mellem skanse 3 og skanse 4.

Men ikke nok hermed, thi senere på kampdagen blev vor »hverdagshelt« tilsluttet oberst Scharffenbergs brigade — den bekendte Ottende Brigade — og deltog i dennes dristige fremstød mod Dybbøl Mølle.

Efter stormen på de sønderskudte skanser nåede underkorporal Filipsen velbeholden over til Als, men her slog han sig ikke til ro ret længe, idet han atter satte livet i vove for en god sag — denne gang for at bjerge en såret kammerat fra at falde i prøjsisk krigsfangenskab.

Da der kæmpedes ved Dybbøl.

Mens de fjendtlige styrker var ifærd med at besætte brohovedet, blev der fra Als iagttaget en såret dansk soldat, der uroligt og med sønderskudt arm vandrede frem og tilbage på de sidste rester af den afbrudte bro. Han vinkede over til kammeraterne og gav til kende, at han meget nødig ville falde i fjendens hænder.

Da tog underkorporal Filipsen uden tøven en båd og roede over Alssund, og til trods for, at kuglerne peb ham om ørerne, lykkedes det ham at bringe den sårede kammerat i sikkerhed.

Om vor »hverdagshelt« senere skæbne vides, at han var beskæftiget som arbejder ved porcelænsfabrikken i København. Han døde 1879.

Eksemplet underkorporal Filipsen viser klart, at det så langt fra er rang og stand, rigdom og berømmelse, der driver et menneske frem til udøvelse af »store og gode handlinger«, men at det i så henseende udelukkende er sindelaget og den gode vilje, det kommer an på.

Eller udtrykt med slutreplikkerne fra en realistisk film, der skildrede et afsnit af den sidste store krig i årene 1939-1945: »Der gives ingen store mennesker; der gives kun almindelige mennesker, som er sat til at løse store opgaver«.

De var enige om, at det havde været et dejligt bryllup. Højtideligt havde det været, da de knælede sammen foran alteret i Løjt kirke, og lystigt ved festen i Maries lille hjem i Nørregade, hvor der hverken var blevet sparet på mad eller drikke. Nu var det unge par på vej til deres nye hjem. En venlig gårdmand havde dagen før lånt dem en hest og vogn, så de kunne køre deres ejendele, det var ikke ret mange, ud til Odderkær, en lille ejendom, der lå helt ude på den østlige pynt af Løjt land, lidt nord for Knudshoved. Manden på ejendommen var blevet enkemand, og hans eneste barn, en søn, var udvandret til Amerika. Han følte sig for ensom derude, huset med lidt jord til lå meget afsides, og der var langt til nærmeste nabo, og derfor havde han nu lejet det ud til de to unge og var selv flyttet op i et lille hus i Barsmark, som kaldtes »æ røgkammer«.

Christian, sådan hed den unge brudgom, havde været matros på »Rolf Krake« og var blevet afmønstret efter krigens sørgelige afslutning. Han havde set Dannebrog vaje for sidste gang i Sønderborg før overgangen til Als; men som de fleste jævne mennesker troede han ikke, at det ville vare længe, før flaget

atter vejede over Slesvigs land. Men han var naturligvis lykkelig for at komme hjem. Nu kunne han endelig blive forenet med sin elskede barndomskæreste, Marie, og de slog hurtigt til, da de fik tilbudt Odderkær, eller som man her kaldte det, »Orrekjær«, til leje. De gamle rystede lidt på hovedet. Hvordan ville de få føden på de få tønder jord. De ville fiske. Jo, men båden, hvor skulle den ligge. Der var jo åbent hav og en slem brænding.

»Den trækker vi på land«, sagde Christian og viste sine hvide tænder i et bredt smil. Et par får og en ko kunne de da også holde. Det gav uld til klæder og mælk og smør til dem selv og til en gris. Det skulle nok gå.

»Ja, men afstanden«, blev de gamle ved.

»Vi har jo hinanden«, smilede Marie og så forelsket på Christian.

Men de gamle virrede med hovedet. De vidste bedre. Den gamle Maren, den ugifte gårdmandsdatter, citerede: »und fragst du mich nach søben Jahr und søben Jahr egen«. De unge kluklo. »Hun er misundelig, den gamle«. Og de havde vel ret.

Nu vandrede de afsted. Han skubbede en trillebør foran sig med en del småting på. Den var en bryllupsgave og skulle blandt andet bruges til at køre fisk til landsbyen med, når de forhåbentlig havde fanget så mange, at de kunne sælge af dem.

Christians far var også fisker og boede i det lille fiskerleje, Spramshuse, i Barsmark. Der var han tidligt blevet sat til at stande garn og havde ofte været med til havs. Hans store hobby havde været at stange ål, og han havde så afgjort været den bedste dertil af alle fiskerlejets drenge.

Men han var tidligt kommet ud til bønderne, og det hårde arbejde hér havde givet ham kræfter, så han havde klaret sig fint, da han kom til orlogs. Jo, han skulle nok kunne ernære en kone og børn, tænkte han glad, medens han så let som ingenting skubbede trillebøren foran sig. Marie gik rask og frejdigt ved hans side. Ærgerligt, at han ikke havde hænderne fri.

Han fik en uimodståelig lyst til at lægge armene om livet på hende. De havde tjent sammen på »Mølgård« nede i Barsmark, og det havde været kærlighed ved første blik, men de gik stille med dørene, ellers kunne man jo ikke vare sig for drillerier.

Tiden gik så rask, når man fulgtes med Marie. De gik i livlig samtale; der var jo nok at tale om, nu de endelig var alene, og snart bøjede de af fra gaden og ned forbi Kobberholdt ad fortен

til Odderkær. Her blev vejen så ujævn og hullet, at trillebørens larm næsten overdøvede deres samtale og fik hundene i de omkringliggende gårde til at gø rasende.

De levende hegn havde endnu ikke mistet deres blade, og det var bælgmørkt på vejen, så det kneb med at orientere sig.

»Det er godt, du er med Christian«, sagde Marie, »her turde jeg ikke gå alene«.

Christian satte trillebøren lidt fra sig, og de satte sig begge to og hvilede sig på den. Deres hænder fandt hinanden – og deres munde.

»Er det ikke godt, at det er mørkt nu?« spurgte Christian skælmisk.

»En lille smule måneskin ville nu ikke skade«, lo Marie. »Den må forøvrigt snart være der«, føjede hun til, og rigtigt, et skær begyndte at vise sig på himlen foran dem, og snart brød månen gennem skyerne og lyste over Lillebælt, som de glimtvis kunne se gennem leddene ind til markerne. De indåndede den berusende søluft; det var som om havet, der skulle give dem noget af deres levebrød, bød dem velkommen.

Det sidste stykke kunne man afkorte ved at gå over markerne. Det kneb lidt med at få trillebøren over stenten, men Christian fik derved lejlighed til at demonstrere sine kræfter. Endelig stod de ved yderdøren til deres fremtidige hjem. Christian famlede efter nøglen. Månen var nu fremme og byggede bro, og Barsø lå som en skygge i baggrunden, men da de var vokset op på dette skønne Løjt land, tog de det som en selvfølge, at sådan så verden ud. En sagte lyd fra brændingen nede ved stranden var som et akkompagnement til den skønhed, der lå foran dem. Christian havde nu fået døren op, og med et »Gud velsigne vor indgang« tog han hende under armen og førte hende ind i deres fremtidige hjem.

•

Vinteren var gået, og de første forårstegn viste sig. Vintergækkerne stod i haverne ved de store bøndergårde i Barsmark. Både på Povlsgård og Jacobsgård havde man gennem generationer været ivrige have dyrkere. Marie lovede sig selv, at hun skulle tigge sig til et par løg. Nogle, der havde forvildet sig ud i et hegn, havde hun gravet op og sat i den lille have. Deres

*Marie måtte ud i det kolde vand
for at frelse båden.*

forfølgere havde ikke gjort meget ud af den, men det ville Marie.

Christian måtte, efter at garnene var trukket tidligt om morgenen, på daglejerarbejde for at tjene nogle kontante penge til leje af stedet og til andre nyanskaffelser. En ko havde de

heller ikke fået endnu. Fiskeriet var småt og gav kun lidt, men føden havde de dog fået. Nu ville de også sætte et stort stykke med kartofler til næste år. Det ville hjælpe. Marie var dygtig til at variere fiskeretterne, der jo blev deres hovedspise. Hendes torskefrikadeller, lavet af røget flæsk og kogt torsk med lidt muskat, fik Christian til at smile anerkendende.

Når garnene var trukket, og Christian var gået, måtte hun rede dem. Hvor var det ofte isnende koldt, når det blæste, og garnene var fulde af tang og andet snavs. Fingrene var stive af kulde, og tårene løb ned ad kinderne. Det kneb også med varmt tøj. Alt skulle jo købes, og daglønnen var lille. Det lille væsen, der nu rørte sig under hendes hjerte, havde givet hende kvalme i de første måneder. Ensomheden dernede ved havet havde knuget hende, men når Christian så kom træt hjem om aftenen, men alligevel glad, og tog hende i sine arme, så var alt godt igen, og nu da våren stundede til, og dagene blev længere, voksede tilliden til, at alt nok skulle gå.

Marie havde ellers tit tænkt på de gamles advarsler. En dag, medens Christian var borte, havde der rejst sig en storm fra nordøst, og hun måtte ud i det kolde vand for at frelse båden i land. Gang på gang måtte hun ned for at se, hvor højt vandet steg. Anstrengelserne havde været for store, og det lille væsen, der havde begyndt sit liv i hendes skød, »gik til skovs«, som man udtrykte sig i folkemunde. Det unge pars skuffelse var umådelig, men værre var det, at Marie derefter var begyndt at skrante. Hun kunne ikke genvinde kræfterne og lå meget af tiden i alkoven. Ak – hvor var det muntre og lystige liv i hjemmet? Og livsglæden?

Stakkels Christian. Han sad tungsindig på en sten nede ved havet og stirrede over mod Barsø. Der måtte gøres noget. At tage til staden efter læge kunne der jo slet ikke blive tale om. Hvem skulle vel betale det? Nej, han ville sejle over til Sønderballe og tale med de to søstre, der, efter hvad folk sagde, kunne mere end jævnthen. De havde, sagdes der, forgjort en af de Kaløfiskeres garn, så han måtte have bud op til Løjt Kirkeby og bede den derboende kloge mand, Mehlskov, om at hjælpe sig. Han fik det råd, at han skulle gå op til søstrene med et knippe fisk, men han måtte ikke tage betaling for det og heller ikke nyde noget ellers i huset. Han tog så et pilevånd med fisk og gik ind til Ellen og Sara, således hed de. »Vil I have nogle fisk«, spurgte han. Jo, det ville de da gerne. De spurgte,

hvad fiskene kostede. »Ikke noget«, svarede fiskeren mut. Jo, men en dram skulle han da have, mente de. Da hev han fiskene ind på bordet og skyndte sig bort, alt hvad han kunne. Fra den dag, fortaltes der, fangede hans garn atter fisk.

Christian rejste sig fra stenen og listede hjem og fortalte Marie om sin beslutning, og næste dag, da vinden var god, satte han straks kursen mod Sønderballe, hvor han fortøjede sin båd og vandrede op ad bakkeskråningen til søstrenes lille stråtækte hus. Han bankede på og trådte ind. Ellen sad i stuen, og Sara kom ind fra køkkenet. Han lagde et stykke flæsk, han havde bragt med, på bordet og kom frem med sit ærinde. Kvinderne spurgte ham ud om Maries sygdom, hvorpå de gik ud i køkkenet. Da de lidt efter kom tilbage, sagde de: »Hør nu godt efter. En torsdag morgen før solen er stået op eller om aftenen efter, at den er gået ned, henter du et årsskud af et rønnebærtræ i skoven, lidt svovl, menneskeben og kirkegårds-muld, taget af den grav, hvori den sidste mand er jordet, og det lige under hans højre armhule, ovnsler af en bageovn, der er 40-50 år gammel. Disse ting skal stødes sammen til et pulver, som lægges i et stykke papir, hvorpå er skrevet et Guds ord, så giver du den syge en knivspidsfuld i øl og lægger papiret i sengehalmen under hendes hoved. Det skal så indtages en torsdag aften efter solnedgang, men ingen, uden den syge, må se det eller få det i hænde«.

»Jo, men hvordan får jeg menneskeben?« spurgte Christian.

Søstrene så på hinanden, og så gik den ene ud og kom lidt efter ind med et stykke papir, hvori der var pakket lidt knogler.

»Du kan bringe os lidt fisk eller andet til føden for det, men kirkegårdsmulden må du selv hente«. — »Det er også bedst efter solnedgang«, føjede Sara til.

•

Fortumlet og fuld af uhygge forlod Christian heksenes stue. Vinden blæste nu stærkt fra nordvest, vel nok søstrenes værk, og snart kunne han atter trække båden op på stranden ved Odderkær. Nu måtte han sætte sin lid til heksenes middel. Men kirkegårdsmulden! Christian var så ræd for mørket, for nede i Spramshuse, når de gamle sad og bødede garn, var han som lille dreng blevet fyldt med de uhyggeligste spøgelses-historier. Ingen, selv de stærkeste, vovede at gå alene mellem

de levende hegn, når det var mørkt. Der var jo Jomfruforten, hvor de to kvinder fra røgkammeret, der havde ombragt et lille barn, gik igen, og ved Blåhøj gik en præst med hovedet under armen.

Hvordan skulle han dog få den muld hentet? Gud ville nok hjælpe ham. Eller var heksenes råd måske djævelens værk? Han ville bede fadervor hele vejen og slå kors for sig for at jage de onde magter bort, men gøres skulle det.

Christian fik båden godt fortøjet og klatrede op ad skrænten til huset. Fra alkoven spurgte Marie med svag stemme, hvordan det var gået, og han satte sig ved siden af hende og fortalte om det råd, han havde fået. Skønt han i sit indre var dybt bekymret, talte han med frejdig røst og klappede Maries magre hånd.

»Vær kun ganske rolig, det går altsammen«, sagde han.

Den næste dag var torsdag, og der var ingen tid at spille. Før solopgang gik han over i den lille lund, der lå i nærheden, og skar en frisk gren af et rønnebærtræ, og efter davren tog han til Barsmark, hvor han skulle hjælpe ved tærskningen på Povlsgård. Det var jo altid fra syv morgen til syv aften. Han ville så besøge svigerforældrene i Løjt og efter solnedgangen gå på kirkegården. Den sidst døde i sognet var en gammel ungkarl fra Hønborg, og han havde set graven, da han forleden havde været i kirke. En lille lærredspose og en tinske til at tage jorden med stak han i lommen. Nu stillede han alle ting frem, som Marie skulle bruge, og drog så afsted.

På Povlsgård gik dagen tilsyneladende som enhver anden arbejdsdag. Man fik en god kost, og det var rare, gode mennesker, der medfølelse spurgte til den syge kone. Christian var hele dagen ligesom ved siden af sig selv, hans tanker kredsede om turen til kirkegården. Men det var jo for Maries og hans egen skyld. Som det var nu, kunne det jo ikke godt fortsætte. Han måtte tage sig sammen. Da gårdmanden hørte, at Christian skulle en tur til Løjt Kirkeby, bad han ham tage bud med til degnen, og da nadveren var overstået, drog Christian afsted. træt og udaset efter den lange, hårde arbejdsdag.

Da han kom til Lønegaden i Barsmark, fik han følgeskab af en daglejer, der også skulle til Løjt Kirkeby, og samtalen med ham afledte hans tanker lidt fra hans foretagende. I det lille hjem i Nørregade spurgte de gamle bekymrede til datteren. De kom med gode råd og foreslog også de to søstre i Sønderballe. Christian mente nok, det var værd at forsøge, uden naturligtvis

at sige et ord om, at det just var en sådan konsultation, der skyldtes hans tilstedeværelse.

Svigermoderen bød på kaffe, og den blev brygget, mens Christian besørgede sit ærinde for Povlsgårdmanden, og da han kom tilbage, fik han og de to gamle en hyggelig passiar, skønt han næppe kunne lægge skjul på sin uro. Men omsider måtte han afsted på den tunge vej mod kirkegården. Himlen var mørk af store tunge skyer. Ikke en eneste lille stjerne kunne sende et opmuntrende lys ned til den stakkels ensomme vandrør. Forsigtigt åbnede han lågen. Dens hængsler skreg lidt uhyggeligt, og så stod han derinde i de dødes have.

Alt var stille. Kun grusets knirken lød under hans træsko. Men kom der ikke en lyd henne fra den store gravsten, der rejste sig ligesom truende til højre for ham. »Fader vor, du som er i himlen«. Christian hviskede bønner frem, mens han nærmede sig sit mål. Der lå den nytilkastede grav. Han fik lærredsposen frem, og med rystende hænder fyldte han den med muldjord fra det sted, hvor den dødes højre armhule måtte være. Nu gav en ugle sig til at tude oppe i kirketårnet, og pludselig løste der sig en grå uformelig skikkelse ud af mørket og kom hen imod ham. Han stod som forstenet, ikke et lem kunne han røre. Det uformelige kom nærmere og nærmere, men da det næsten rørte ved ham, fik han sin bevægelighed tilbage.

Med et brøl sprang han afsted. Han åbnede ikke lågen, men sprang i et kæmpespring over kirkegårdsdiget og ud på vejen, for så at løbe så stærkt han kunne. Fra kirkegården lød et fårs brægen. Det var nok selve den onde i forvandlet skikkelse. Christian løb, indtil han næsten ikke kunne få vejret mere. Endelig kom han forbi en gård, hvor der endnu var lys i vinduet. Det virkede beroligende, og han kunne endelig tænke på sit ærinde. Jo, han havde da Gud være lovet posen med den dyrebare jord i sin lomme, men endnu skælvede han af angst. Han stod lidt og støttede sig til en ledstolpe, inden han fortsatte vejen gennem Barsmark og forbi Kobberholdt. Herfra måtte han bøje ind i den lille mørke, ensomme forte. Han, der havde været den modigste ungersvend ombord på orlogsskibet, var nu til at købe for en skilling tobak. En lille stund kunne han endnu høre enkelte lyde fra gårdenes stalde, men så blev det ganske stille. Kun hans egne skridt i gruset på vejen lød. Han ville ikke tænke på alle de mange uhyggelige historier, han havde hørt, heller ikke på den frygtelige oplevelse på kirkegården, men han kunne ikke få disse tanker ud af sit hoved.

Mørket var uigennemtrængeligt, til tider løb han lige ind i hegnet. Pludselig udstødte han et vræl. Noget stort og varmt havde med en prusten rejst sig op imod ham som et bjerg. Han var lige ved at tro, at hans sidste time var kommen, da det uhyggelige væsen fjernede sig i løb, og på klovslagene kunne han høre, at det måtte være et stykke kvæg, der havde lagt sig til at sove ved vejen. Som befriende musik lød nu brændingens mumlen, og han fik øje på lyset i vinduet, som Marie havde stillet til ham.

»Nå, hvordan gik det, min dreng«, lød det svagt, men kærligt fra alkoven.

Christian fortalte om sin tur, men tav om sin skræk. Dog, der var ingen tid at spille. Det var endnu ikke midnat, og pulveret skulle tages en torsdag aften. Hurtigt fik Christian morteren frem og de forskellige ingredienser blandet, hvorpå Marie med en grimasse tømte ølglaset med den mærkelige drik. Resten af pulveret gemtes i et stykke papir, hvorpå Christian havde skrevet »Således elskede Gud menneskene, at han gav sin søn, den énbårne«. Christian havde altid holdt så meget af disse ord, nu måtte de hjælpe. Den lille pakke blev lagt under sengehalmen, og snart sov Christian trygt, udmattet efter den lange, anstrengende dag. Marie lå vågen ved hans side. En lille tåre banede sig vej ned ad hendes kind. Hvor ville hun gerne blive rask og være til glæde for den mand, som hun holdt så meget af.

•

Der var gået et par uger. Først havde de to unge ment, at de sporede en bedring, men kræfterne ville ikke komme. Christian stod mismodig og redte garn, da han så en mand komme gående hen ad stranden imod ham. Det var noget ganske usædvanligt på denne årstid et så ensomt sted. Manden var fra staden. Det kunne Christian se på den måde, han satte sine ben, søgende, ligesom for at finde det bedste at træde på. Da han kom nærmere, bekræftede klædedragten Christians formodning. Manden, der var fra Aabenraa, havde fundet et stykke af en stenalderøkse, og da Christian selv ejede en samling af stenøkser og spydspidser, bød han manden, der viste sig at være apoteker, med indenfor for at se på tingene. Apotekeren havde bundet sin hest ved et træ oppe ved vejen, og da de havde beset de fundne genstande, faldt talen også på konens sygdom.

Christian fik luft for hans og konens skuffelser og bekymringer, og endelig fik apotekeren ud af ham, at han havde søgt hjælp hos heksene i Sønderballe.

Det endte med, at apotekeren lovede, han ville komme ud med sin gode ven doktor Grauer inde fra Aabenraa, og hvis han måtte få nogle af de smukke økser, ville han sørge for, at det ikke kom til at koste noget. Dette tilbud tog det unge par imod med glæde og taknemmelighed.

Næste dags eftermiddag kom apotekeren igen, men denne gang sammen med lægen, og medens apotekeren og Christian gik ned til stranden for at snakke lidt om båden og om vind og vejr, undersøgte lægen den unge kone. Da han tog afsked, sagde han fortrøstningsfuld:

»Vi skal nok få din kone rask, Christian, men vi må have hende ind på sygehuset i Persillegade og foretage et lille ganske ufarligt indgreb. Det hele vil kun vare få dage. Kan du selv få hende kørt derud?« »Jo«, det mente Christian da nok kunne lade sig gøre. Nogle dage senere, da manden på Povlsgård havde ærinde til byen, blev Marie bragt på sygehuset. Folk i landsbyen syntes, at det var en utidig luksus, men Christian og Marie var vellidt, og man vidste jo også, at det var et påfund af apotekeren, og at det ikke ville koste Christian noget.

Et par dage senere gik Christian til staden for at se til sin kone. Det var en tur på to en halv time, så han forlod Odderkær efter at have fået trukket ruserne. Garn havde han ikke ude nu, da rødspætteerne først blev gode i maj måned. Der var en del ålekvabber, og de røg i hyttefadet.

Det blev en dejlig tur. Hegnene var ved at grønnes, lærkerne sang inde over markerne, der nu var ved at grønnes. Han havde fået bud, at operationen var godt overstået, og fyldt af nyt håb vandrede han afsted. Da han stod oppe på Diemen bakke og så ned over stadens røde tage omgivet af de bristefærdige skove, var han lige ved at få tårer i øjnene. Under et af disse fremmede tage havde hans lille Marie ligget og måttet lide. Han havde bedt for hende og følt, at han var hende nær i bønnen.

Gennem Barkmøllegade og Nygade fandt han vejen til det smukke lille sygehus i Persillegade. Tøvende trådte han ind og spurgte en kone, der stod i forstuen, efter Marie.

»Åh, er det fiskeren nede fra Odderkær«, udbrød hun. »Jeg har tjent på Povlsgård i mine unge dage, så jeg kender stedet. Er De virkelig gået den lange vej nu til morgen?«

Marie sad uden for døren og spandt.

Jo, det var Christian da.

»Så skal De sandelig have noget at spise«, udbrød hun.

Ja, men han ville da gerne først høre til Marie.

»Jo, hun har det glimrende«, og konen åbnede døren ind til et værelse, hvor der stod en del senge, og i én af dem lå Marie, lidt bleg, men med klare, glade øjne.

»Jeg må komme hjem i dag«, udbød hun og strakte armene ud imod ham. »Doktoren skal køre på sygebesøg i Barsmark og vil tage mig med. Derfra kan du nok få en vogn til mig til resten af vejen, og nu varer det ikke længe, så kan jeg selv gå turen igen«.

Christian var overvældet, men for genert til at vise sin glæde alt for tydeligt. De andre patienter smilede venligt til ham, og konen kom med en bakke med kaffe og brød, og det smagte ham særlig godt nu.

Skoven var sprunget rigtig ud. Anemonernes glanstid var forbi, men Girakkerne stod endnu og lyste rundt omkring i skovbrynet og ved mergelgrave. Svalerne var også kommet. Der var en kvinden fra tidlig morgen til sen aften. Hos Christian og Marie var alt ved at komme i den gamle gænge. Dag for dag genvandt hun sine kræfter, og glæden og lystigheden havde atter holdt sit indtog i Odderkær.

Marie sad uden for døren og spandt, medens Christian syslede ved båden. En fisker fra Sønderballe lagde til og gik i land for at holde lidt snak om fiskeriet. I samtalens løb fortalte han, at Sara var død. Det havde været så uhyggeligt. Hun lå i mange dage og kunne ikke dø. Tilsidst var der kun liv i tungen. Da var der heldigvis én, der fandt på at stille et kulbækken med gløder under hendes seng. Hun skreg, da man kom med det, men det hjalp, og endelig tog døden hende.

Christian måtte tænke på sit besøg hos de to hekse og på sin uhyggelige tur til kirkegården i Løjt. Nu, da det var lyst, forstod han næsten ikke sin skræk. Apotekeren havde forklaret ham, hvor farligt det kunne være at tro på kloge koner, men det ville vist være svært at komme denne overtro til livs. Christian vidste da, at han havde fået sat vorter væk.

Der havde ellers udviklet sig et varmt venskab mellem apotekeren, som var ugift, doktor Grauer og hans familie og de to unge. Hver sommer kom de to familier kørende til Odderkær, hvor Marie serverede kaffen ude i haven, og gæsterne nød den vidunderlige udsigt over mod Barsø, Als og Fyn. Det er Danmark, sagde man så med længsel i stemmen og pegede over mod den blå stribe i horisonten. Børnene badede og legede i engene bag huset, indtil man om aftenen atter spændte for og kørte den dejlige tur hjem til staden.

Der gik nu en del år. Den fransk-tyske krig var overstået. Da den brød ud, var man sikker på, at nu ville Sønderjylland atter

komme tilbage til Danmark. Frankrig ville sejre. Der måtte dog være retfærdighed til. Fra pianoforterne i de danske hjem i Aabenraa lød Marseillaisen; men ak, det gik anderledes. Man måtte nu belave sig på en lang og sejt kamp for sprog og ned-arvede sæder. Nogle mistede modet, og blandt dem var vor gode apoteker. Der var dette år vemod over det årlige besøg i Odderkær, for det var sidste gang apotekeren var med. Han havde nu solgt Svane-Apoteket og agtede at flytte hjem til Kongeriget.

Foran huset stod Christian og Marie i deres fineste stads og lyttede efter vognrummelen. En lille flok på tre stod ivrige omkring dem, og da man i det fjerne kunne høre vognen, fik de lov til at løbe op til leddet, hvorfra de så fik lov til at age med. På det festligt dækkede bord lå ved apotekerens plads en usandsynlig smuk stenøkse, Christians sidste fund. Det skulle være en afskedsgave til vennen, der havde givet anledning til, at sundhed og glæde var vendt tilbage til det lille hjem.

Vejret var så smukt, solen glitrede i de blå bølger, Barsø knejsede med sine skrænter og smukke høje, og mågernes skrig lød omkap med strandskadens. Selskabet gav sig til at synge, og skønt lød de gamle fædrelandssange ud over havet. For at glæde Christian som gammel orlogsgast sang man »Det var ved Helgoland, at sidst vi fjenden så«.

Politik er ikke en videnskab, som mange af d'herrer professorer bilder sig ind, men en kunst.

Bismarck.

MINDEORD

bedstg., landsforvalter (Højer, Skibbo)

Jonathan Smith, København

I den høje alder af næsten 91 år afgik fhv. amtsassessor og amtsforvalter Jonathan Smith den 12. marts ved døden i København. Med Jonathan Smith er en mand gået bort, der under fremmedherredømmet, i overgangstiden og efter genforeningen har øvet en indsats for den danske befolkning i grænselandet, der for altid vil sikre hans navn en fremtrædende plads i vor landsdels historie.

Jonathan Smith blev født i Højer den 25. maj 1877 som søn af tandtekniker H. N. Smith. Det var sikkert faderens livsstilling, der gjorde, at sønnen blev tandlæge. Han tog tandlægeeksamen i Berlin i 1899 og nedsatte sig året efter som tandlæge i Aabenraa, men flyttede i 1904 til Haderslev. Det var i disse år, det gik op for ham, at han nok var kommet på en forkert hylde. Thi

han viste snart, at han ejede en skarp juridisk sans, og forholdene i vor landsdel dengang førte ham ind på et grundigt studium af præjssisk lovgivning og forvaltningspraksis, som også resulterede i en række litterære arbejder af statsretslig og kommunal art i årene fra 1906—08. Megen opmærksomhed vakte han, da han for en dag i 1907 blev ansvarshavende redaktør af »Modersmaalet«, hvor han i en artikel opfordrede befolkningen til ulydighed overfor det præjssiske forbud mod gymnastikundervisningen. Artiklen skaffede ham en proces på halsen — hvad der jo også var meningen med den — som han førte sejrrigt igennem alle instanser,

lige til Rigsretten i Leipzig, hvis dommere ydede hans skarpe juridiske sans og advokatoriske evner fuld anerkendelse. I disse år blev Jonathan Smith en fremragende, hjælpsom støtte for den danske befolkning, som han bistod med råd og dåd, når der var tale om de prøjsiske myndigheders overgreb. Hele dette arbejde fik sin første anerkendelse, da han i 1908 blev knyttet til Vælgerforeningen som juridisk konsulent. Hans arbejde med kommunal-lovgivningen bevirkede, at han i 1910 blev valgt ind i Haderslev kreds dag, hvor han havde sæde indtil 1922, da de første amtsrådsvalg blev afholdt i grænselandet; endvidere blev han i 1919 valgt ind i Haderslev byråd, hvor han sad indtil 1922. I begge disse forsamlinger var der i høj grad brug for hans kendskab til og indsigt i kommunal lovgivning og forvaltningspraksis, ikke mindst i de vanskelige overgangsår.

Det var derfor kun en fortjent anerkendelse af hans mangesidige arbejde på disse områder, at han ved genforeningen i 1920 blev udnævnt til amtsassessor i Haderslev, hvor han blev stiftamtmand Haarløv en god støtte. Fra første færd var amtsassessorstillingerne oprettet som midlertidige embeder. Da de så i 1927 blev nedlagt, udnævntes Jonathan Smith til amtsforvalter i Sønderborg og i 1936 knyttet til Direktoratet for Ulykkesforsikringen og Direktoratet for Sygekassevæsenet indtil 1947, da han faldt for aldersgrænsen. Han var derefter i en lang årrække medhjælper ved Det kgl. Biblioteks billedsamling.

Udenfor sit egentlige fagområde øvede han såvel i Haderslev som i Sønderborg en betydelig indsats på biblioteksvæsenets område.

Jonathan Smith har igennem sit lange og arbejdsrige liv været med til at forsvare danskhedens sag under fremmedherredømmet, været med til i overgangsårene at forberede genforeningen på det område, hvor han i teori og praksis havde udviklet sig til ekspert, og efter genforeningen i en ansvarlig stilling været med til at sikre en rolig overgang til dansk administration. For hele dette arbejde skylder den danske befolkning i grænselandet Jonathan Smith tak og anerkendelse.

B. H.

Peter Gad, Hejsel

Den 24. februar 1968 døde gårdejer Peter Jensen Gad i sit hjem i Ravsted, 79 år gammel, og med ham er én af Sønderjyllands ejendommeligste og mest særprægede mænd gået bort. Han var født 15. juni 1888 i Ravnholt i Roager sogn i en bondeslægt, der havde været med i den gudelige vækkelse, men senere var ført ind i de grundtvigske frimenighedskredse, som havde udløbere herude vestpå i Lundsmark og Ravnholt. Han kom på højskole, først i Særslev, derpå i Roskilde, og på Korinth Landbrugsskole. Thomas Bredsdorff kunne sige, at Peter Gad var den bedst rustede elev, han havde haft. 1909-11 var han tysk soldat og lå ved garden i Berlin. Han kunne med stolthed fortælle, at da der ved kejserens fødselsdag 1911 skulle stilles fire gardister til vagt ved slottets indgang, var de to eller tre sønderjyder. Peter Gad var i alt fald én af dem. — Hjemme i Nordslesvig var det folkeligt en frodig grotid. Peter Gad har selv talt om, at denne tid for dem, der var unge da, stod i en forunderlig glans. Den unge slægt blev båret oppe af en sikker tro på det danskes livskraft, og den higede kun efter selv at komme til at yde en indsats. Nogle unge droges mod den opgave at skabe sig hjem i Slogs herred, hvor danskheden igennem årtier havde været vigende, og Peter Gad var én af dem. I 1913 købte han en større tysk gård på 100 ha. i Hejsel i Ravsted sogn, men han havde næppe fået begyndt på sin ejendom, før krigen kom, og han måtte med fra begyndelsen. Allerede på gennemmarchen gennem Belgien i august blev han hårdt såret ved stormen på Lüttich. Pulsåren på det ene ben blev skudt over, men hans sidekammerat, Eskild Hansen fra Hjerting, der selv var lettere såret, hjalp ham tilbage og reddede hans liv. Han fik efter lang tid sin førlighed igen, men soldat blev han ikke mere.

I 1915 blev han gift med Signe Lycke, en datter af frimenighedspræsten i Rødding. Sammen skabte de et levende dansk bondehjem, hvor mange unge i tidens løb fik et lærested, som de min-

dedes med taknemlighed. Hun øvede livet igennem en modererende indflydelse på sin mands iltre temperament.

I afstemningstidens arbejde var han med af sin fulde sjæl. I Mellemslesvig var han én af de talere nordfra, der var mest påskønnet, når han fortalte H. C. Andersens eventyr på sønderjysk eller førte Danmarks sag i taler på befolkningens eget tungemål.

Hjemme i sit eget sogn blev hans indsats snart at mærke. Sammen med lærer Demuth fik han et godt dansk mødeliv i gang, og han tog initiativet til en større udstykning i hjembyen Hejsel. Af 40 ha. fra hans egen gård blev der fire husmandsbrug, og ved jord fra naboejendommene kom der yderligere ni til. Man kan godt sige, at Peter Gad blev en faderlig ven for denne husmandskoloni, hvor der også var tyske iblandt. Vennesæl, åben og redelig vandt han også tillid hos sine tyske sognefæller, og erfaringer fra dette gav ham efterhånden en ændret opfattelse af forholdet mellem nationaliteterne. Han følte sig stærkt bundet til sit sogn, som trofasthed i det hele var et særkende for hans karakter. I hans sind brødes troskaben mod sognets gamle kirke med frimenighedsarven fra hans hjem. Tiest søgte han vel gudstjenesten i Bovlund, hvor han tog aktiv del ved uddelingen af nadveren, men han ønskede at blive begravet på Ravsted kirkegård.

Som den urolige ener, han var, blev det begrænset, hvad han sin begavelse til trods fik af tillidshverv. Han var 1920-28 medlem af Tønder amtsråd, 1923-56 formand for Løgumkloster vurderingskreds og i en årrække medlem af Skoleforeningens tilsynsråd m. m. Men selv uden tillidsposterne var han med til at præge den offentlige mening i landsdelen gennem sin flittige deltagelse i debatten. Han var veltalende, og han kunne bruge sin pen. Et vidnesbyrd derom er den lille samling artikler og taler, han udgav under titlen: »Som jeg så det« for nogle år siden.

Da landbrugskrisen kom, gjorde nøden i landbohjemmene det stærkeste indtryk på hans følsomme sind. Let bevægelig som han var, påvirkedes han af urobevægelserne og blev en af L. S.' ivrigste talsmænd, og han kom i opposition til de gamle ledere. Men han isoleredes ikke. Man vidste, at hans kritik var født af en varmhjertet, måske lidt ukritisk, idealisme og en stærk samfølelse med dem, der havde det ondt.

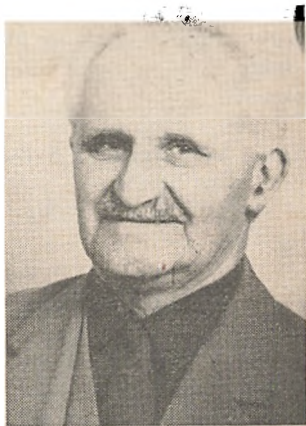
I sine sidste år var han meget optaget af forsoningsarbejdet mellem dansk og tysk. Gærende og idérig var han stadig, og hans høje alder dæmpede ikke den ideelt bestemte uro i hans sind.

Hans Lund.

Simeon Sørensen, Hajstrup

Den 14. oktober 1967 døde gårdejer Simeon Sørensen, Hajstrup, efter nogen tids svaghed, to dage efter, han var fyldt 80 år.

Simeon Sørensen var født i Bække sogn, lige nord for den gamle grænse, men det blev syd for Kongeåen, han fik sit manddomsvirke. Det begyndte allerede i 1915. Det var under den første verdenskrig, og det var også krigsforholdene, der førte ham til Sønderjylland. Mændene blev indkaldt til tysk krigstjeneste, og som følge heraf var der mange steder hårdt brug for mandlig medhjælp i landbruget. Efter ophold, først på Vallekilde, siden på Askov Højskole, kom Simeon Sørensen på Korinth Landbrugsskole, og det blev, som han engang har sagt det, »min skæbne«. På landbrugsskolen knyttede han nært venskab med unge sønderjyder: Erik Eriksen, Halk, Chr. Hansen, Lauesgård. og P. J. Gad, Hejsel. Det blev ikke alene til et venskab, men til godt dansk samvirke for livstid. Nu er de døde alle fire, de tre sidste forholdsvist kort tid efter hinanden.

Det var ved Erik Eriksens mellemkomst, at Simeon Sørensen i 1915 kom til Sundeved som bestyrer af Hans Alexandersens gård i Øster Sottrup, og det var også ved Erik Eriksens mellemkomst, at han i 1919 blev gårdejer i Hajstrup og dermed efterhånden fuldgod sønderjyde.

Oprindelig var det slet ikke Simeon Sørensens mening at blive i grænselandet. Efter krigens ophør ville han tilbage til det gamle land for at sætte bo dér. Men det kom altså helt anderledes, desformedelst Gud Amor blandede sig i tingene. I Sundeved fandt Simeon Sørensen sin hustru, og dermed forandredes planerne. I 1919 blev han gårdmand i Hajstrup, og her havde han sit hjem og sit virke indtil sin død.

Det blev et virke af stor betydning, ikke alene landbrugsmæssigt, men også folkeligt og kulturelt. Simeon Sørensen var en mand af en særpræget karakter, flittig, umådelig energisk og altid

lysvågen gik han ind for, hvad der stod hans hjerte nær. Og det var der meget, der gjorde. Der blev da også hurtigt brug for hans rige evner, landbrugsfagligt og på adskillige andre områder. Allerede 1920 blev han medlem af Sprogforeningens tilsynsråd, et hverv han, bortset fra nogle år, havde beklædt siden.

Han har været i bestyrelsen for Haderslev frimenighed, og han var i mange år regnskabsfører for Kvægavlsforeningen »Haderslev Syd«. Han var den drivende kraft ved oprettelsen af Øsby brugsforening, og her havde han sin plads i ledelsen. Endvidere har han været revisor i mejeriet og formand for Hajstrup bynævn.

Hans varme interesse for det folkelige og nationale arbejde gjaldt både Nord- og Sydslesvig. Hjemstavnshistorien stod i særlig grad hans hjerte nær. Han var en ivrig forkæmper for bevarelsen af slægtsminder, navnlig Øsby sogns historie var han meget optaget af.

Chr. Petersen.

Fr. Matzen, Sønderborg

Den 7. maj 1968 døde kaptajn Fr. Matzen på Landshospitalet i Sønderborg. Kort efter, at han den 3. januar på sin 70 års fødselsdag var blevet stærkt hyldet, rantes han af den sygdom,

som han, der havde oplevet talrige storme og bedrifter på havet, ikke kunne stå igennem. Kaptajn Matzen var født i Adsbøl. Han fik allerede som 15-årig sin gerning på søen, idet han da fik ansættelse på en tysk toldkrydser, men derfra gik hans vej ud over verdenshavene. Han sejlede mange år som kaptajn for rederiet J. Lauritzen og var derefter i en årrække skibsfører i det norske rederi »Olav Line«. Som sådan var han under den 2. verdenskrig medvirkende ved redningen af 36 norske sømænds liv og blev derfor af kong Håkon belønnet med en orden. For godt sø-

mandskab på ruten Ecuador-New Orleans blev han udnævnt som æresborger i den her sidstnævnte stat. Efter at være trådt tilbage

som kaptajn, blev han af sit rederi udnævnt til skibsinspektør, hvilket medførte, at han, hvad der var en særlig glæde for ham, påny kom i forbindelse med livet på havene.

Fr. Matzen havde med liv og lyst været søens mand, og med samme friske energi, han som sådan havde levet sit liv, tog han, da han endelig »lagde op«, fat på mere landlige gøremål. Sømandens gåpå-humør fik nu udløsning ved, at han med iver tog sig af det nationale arbejde. Navnlig øvede han en stor indsats som formand for den stedlige D.S.K.-afdeling, ligesom han var medlem af Sønderborgs Danske Samfunds bestyrelse, vel én af de få lokale afdelinger, der endnu eksisterer. Af og til greb han også til pennen for at berette om sine oplevelser, hvad Sprogforeningens Almanak også nød godt af.

Man vil ikke blot huske, hvorledes han havde indrettet sit hus i Vissingsgade ned til sundet, næsten som at erstatte savnet af en kommandobro, men først og fremmest som det vitale, livsbekræftende menneske, han var.

M. K.

(Landmand Lauesgård, Vilstrup)

Chr. Hansen, Lauesgård

Den 7. februar 1968 døde gårdejer Chr. Hansen, Lauesgård, Sdr. Vilstrup, i en alder af godt 80 år. Han var født den 1. december 1887 og nedstammede fra en gammel Sundeved-slægt, hvis rødder nåede ind i linjen fra Nørremølle, og han forblev livet igennem i sjælden grad trofast imod slægtens traditioner. I karakter og livssyn fulgte han slægtens spor i stort og småt og var dybt forankret i dansk folkelig og kristelig kultur. Alt, hvad som tjente danskhedens bevarelse i vor hjemstavn, var for ham en livssag — det gælder ikke mindst fremmedherredømmets tid, da det stundom kostede at være med på fronten. Helt fra de unge år, da hans uddannelse som landmand begyndte, var han stærkt optaget af det danske ungdomsarbejde, af dansk foreningsvirke,

landbrugsfagligt såvel som folkeligt og kulturelt. Han bevarede livet igennem en varm interesse navnlig for ungdommen, dens uddannelse og særlige forberedelse til at slutte op i rækkerne »for de gamle, som faldt«. Det gav sig blandt andet et smukt udslag i det ungdomsforeningsarbejde, han i mange år var leder af i Vilstrup sogn.

Indenfor landbrugets faglige foreninger var han virksom og kendt over hele landsdelen, og også her har han ydet en betydningsfuld indsats. Frejdig og frimodig øvede han sin gerning. Som landmand var han en slider af rang, udholdende i medgang og modgang. For heller ikke vanskelighederne gik hans dør forbi.

Han måtte med i den første verdenskrig fra begyndelsen til enden som artillerist. Det, han her var med til, tog hårdt på ham, og han bar præg af det længe. Krisearenes vanskeligheder slap han heller ikke for. Men trods onde dages tryk og tvang — han tabte aldrig sit »barndoms lyse slot« af syne.

Hjemmet på Lauesgård var et godt sted at gæste, hvad enten det gjaldt det folkelige fællesskabs anliggender, en sag eller mennesker, der trængte til en håndsrækning. Her var altid både hjerte- og husrum med åbne døre for københavnske ferieborn, børn fra Sydslesvig og fra Finland, og når i besættelsestiden under den sidste krig én og anden trængte til at gå under jorden.

Foruden nationale tillidshverv i Skole- og Sprogforeningen har Chr. Hansen været betroet faglige tillidshverv. Gennem årene har han været med i ledelsen af den lokale kontrolforening, han var andelsfoderstofforeningens formand, han var i bestyrelsen for mejeriet og medlem af Haderslev Amts Landboforenings bestyrelse som sekretær i 12 år, og navnlig dette hverv omfattede han med megen kærlighed og interesse.

Som bonde og som dansk sønderjyde har Chr. Hansen i liv og virke været et smukt eksempel — ikke mindst for dansk ungdom.

Chr. Petersen.

Peter Jacobsen, Sønderborg

Atter har Sprogforeningen mistet en af sine aktive medarbejdere, idet bankdirektør Peter Jacobsen afgik ved døden den 5. august 1968 efter måneders lidelser. Han havde været en af foreningens trofaste tillidsmænd gennem en årrække og en stærkt interesseret deltager i tilsynsrådets møder. Peter Jacobsen var født 6. august 1890 som yngste søn af gårdejer og møller Jørgen Jacobsen

(1836-1919), der, efter at have solgt Vibæk Mølle, i 1877 overtog Møllegården i Over Tandslet. Her voksede han op som den mindste i en stor børneflokk, her oplevede han også som barn det stærke indtryk, som et par store bankkrak gjorde på alle i sognet, og som han aldrig glemte. Peters vej i livet var klart afstukket: følge slægtens tradition som landmand og møller. Han fik også begyndt, men hans gode evner (ganske særligt i regning!) gjorde, at han, takket være en stærk indsats fra degnens side, fik lov til at komme i banklære. Han blev i 1909 antaget som elev i den nyoprettede »Folkebanken for Als og Sundeved« og blev efter læretiden ansat der som assistent. Straks ved krigsudbruddet i 1914 blev bankens to direktører (Hans Nielsen og Henrik Lyck) arresteret og sat i »Schutzhaft«, senere løsladt, men fra 1915 indkaldt til krigstjeneste, der varede hele krigen igennem. Her fik den unge bankassistent lejlighed til at vise sine evner. Han udnævntes til fuldmægtig, og sammen med den midlertidige direktør Andreas Eriksen holdtes banken intakt, så de to ved krigens slutning kunne aflevere en solid og velleddet institution til de hjemvendte ledere.

Man havde lagt mærke til den unge bankmand også fra anden side; således medvirkede han efter 1920 ved likvidationen af »Sønderborg Bank«, der blev overtaget af Landmandsbanken, og i sidstnævnte bank kom han derefter til at udøve sin manddomsgerning i vor by, idet han fra 1. januar 1922 blev udnævnt til medbestyrer for bankens afdeling her sammen med L. Reimer og, efter dennes pensionering, fra 1. oktober 1923 til enebestyrer og senere direktør. Han vandt befolkningens tillid ved sine rige menneskelige egenskaber.

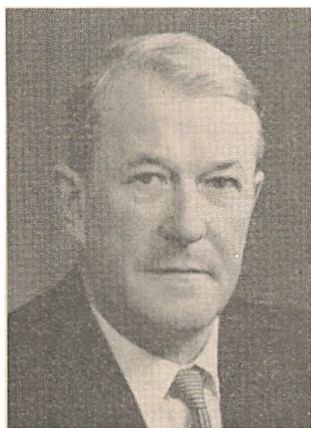
Peter Jacobsen fandt sine bedste timer i den intime familie- og vennekreds. Helt slap han dog ikke fra et virke udadtil. I handelsstandsforeningen var han gennem mange år en energisk kasserer, bestred også posten som formand for handelsskolen, var en af Rotary-klubbens medstiftere og en ivrig hjemstavnsforsker, her

særligt som den begavede dialektbevarer indenfor »Alsingergildet«. Hans hjemstavn vil bevare mindet om Peter Jacobsen som en fuldgod repræsentant for den generation, der måtte gennem de mange urolige hændelser før og efter genforeningen, men altid holdt fanen højt.

Hans Krogh.

Nis Erichsen, Aabenraa

Den 10. oktober 1967 døde fhv. bankdirektør Nis Erichsen efter et længere sygeleje på sygehuset i Aabenraa, to dage før sin 72-års fødselsdag. Han blev født i Aabenraa den 20. oktober 1895 som søn af drejermester Fr. Erichsen og tilhørte en slægt, der i

generationer havde haft tilknytning til byen, men i sin tid var tilflyttet fra Vejle. Men Nis Erichsen var aabenraaer med liv og sjæl og var gennem årene stærkt optaget af sin fødebys ve og vel. Som den dygtige bankmand han var, vandt han stor anerkendelse ikke blot i den sønderjyske bankverden, men i hele landet, hvad de ham betroede tillidshverv vidnede om. — 16 år gammel blev han lærling ved Den Nordslesvigske Folkebank i Aabenraa, hvor han skulle få sin livsgerning, men hans læretid var næppe udstået, før han blev indkaldt til krigstjeneste ved Vestfronten. Da han ved krigen

afslutning vendte hjem, stod store opgaver over for deres løsning for de sønderjyske banker, og da direktionen allerede tidligt var blevet klar over hans betydelige evner, lod den ham fortsætte sin uddannelse ved en bank i Kolding, Privatbanken i København og ved Hambros Bank i London. Ved sin hjemkomst fik han prokura, og 1934 blev han bankens administrerende direktør. Denne enestående karriere blev indledningen til en ledervirksomhed gennem 28 år, som fik til resultat, at han, da han 1962 på grund af svigtende helbred tog sin afsked, kunne aflevere den gamle danske bank som landsdelens største pengeinstitut.

Nis Erichsen vandt gennem årene en betydelig indsigt i landdelens økonomiske forhold, hvilket ikke blot kom banken tilgode, men også dens kundekreds og derud over også det genforenede land gennem kriser og efterfølgende opgangstider. Det bør nævnes her som et særligt afsnit af Sønderjyllands økonomiske historie. I denne forbindelse skal også nævnes hans gode personlige og menneskelige egenskaber, som skabte ham mange venner og et tillidsforhold til en meget stor kreds.

Fra 1946 til 1948 var Nis Erichsen medlem af Aabenraa byråd, et hverv, der optog ham stærkt, men som han af helbredshensyn måtte kvittere. Et par år efter sin fratræden virkede han som formand for bankens bestyrelse og havde gennem årene røgtet en række tillidshverv som formand i bestyrelser. Efter 1945 administrerede han afviklingen af det tyske mindretals forskellige økonomiske og kulturelle institutioner, og 1954 udnævntes han til norsk vicekonsul.

Nis Erichsen, der var ridder af Dannebrog og af den norske Sct. Olavs-orden, har som den gode danske mand og som dygtig sønderjysk bankmand skabt sig et varigt minde.

Morten Kamphøener.

F. (Smid),

Carl Boysen, Langbjerg

Den 9. januar 1898 fødtes Carl Boysen i Flensborg. I sin læretid på Als, hvor han blev uddannet til grovsmed, blev han desuden stærkt optaget af befolkningens danske indstilling. I 1919 vendte han tilbage til Flensborg by, hvor han var med til at oprette »Den slesvigske Forening«. I S.F.s 1. distrikt lagde han alle sine kræfter og var med til at organisere arbejdet fra bunden af. Carl Boysen har været »Den slesvigske Forening« en trofast tillidsmand. I slutningen af trediverne flyttede han med familien til Langbjerg-distriktet, hvor han var med til at støtte skolekredsen. Efter 2. verdenskrig har han ydet sit til, at danskheden i Flensborg amt fik stor udbredelse. Han døde den 29. maj 1968 i Langbjerg efter et rigt virke.

L. S.

mand,

Nis A. Heisel, Bolderslev

Nis Andersen Heisel blev født den 19. november 1885 på sin fars gård — Hegnsgård — i Bolderslev. Faderen, Lorens Paulsen Heisel, var kommet fra Søvang og havde købt gården i Bolderslev, hvor han blev en meget betydelig og agtet mand, der på sine

gamle dage modtog dannebrogsmændenes hæderstegn. Kort efter, at Nis A. Heisel havde overtaget gården og giftet sig med den livlige og smukke Cathrine Heisel, måtte Nis med i krigen 1914-18. Først ind under jul 1918 kom den unge bonde hjem igen, men nu som en syg mand, der for det meste var senge­liggende. Først efter en stor operation i 1934 genvandt Heisel så nogenlunde sit helbred. Nu oprandt en lang og lys arbejdsdag for Nis og Cathrine Heisel. Kompasset pegede mod nord. Håbet havde lyst gennem ungdommens år, og end ikke krig og sygdom havde hindret de unge i at

se en stribe morgenlys. Den 17. november 1918 står Cathrine Heisel jublende og grædende i »Folkehjem«s have (hun ses midt i det kendte billede), lyttende til H. P. Hanssen og forvisset om, at nu først begynder livet.

Hvordan indfrieses så dette genforeningsløfte? Jo, Hegnsgård blev en mønstergård både ude på marken og hjemme i stalden, og Nis Heisels store indsigt og venlighed var med til at omlægge vort landbrug efter de nye forhold.

Dertil kom, at alt dansk foreningsarbejde lokalt og videre ud fik deres varmeste støtte og tilslutning. Deres smittende eksempel, deres store flid og deres store glæde bidrog her på egnen til at føre genforeningsarbejdet til den lykkelige afslutning.

Nis Andersen Heisel har uden store ydre virkemidler, men med sin stærke tro, flid og kærlighed, været forrest med blandt dem, der stred vor landsdel hjem til Danmark.

Den 19. december 1967 døde han, 82 år gammel.

Æret være hans minde.

A. J.

Jens Lassen, Bolderslev

I en alder af godt 70 år døde den 9. juli 1968 fhv. gårdejer Jens Lassen, Bolderslev skov. Dermed mistede sognet og egnen en meget betydelig mand. Hans interesse var vidt favnende, og hans arbejdskraft stor. Hvad han havde lovet at tage sig af, det blev godt og trofast udført. —

Forældrene stammede fra Brandrup, og drengen blev i 1898 døbt i frimenighedskirken i Bovlund. Dermed var baggrunden for hans folkelige og nationale indstilling givet. —

I 1909 flyttede forældrene til Bolderslev, og herfra drog i 1913-14 sønnen på Skibelund Efterskole. Det blev medbestemmende for hans fremtidslinje. Siden måtte han med i den første verdenskrig. Lykkeligt hjemkommen fortsattes uddannelsen på Danebod Højskole. 1922 ægtede han Helene Mathiesen fra Raved og købte samtidig en ejendom i Bolderslev skov, som han i årenes løb fik samlet til en særdeles god og veldrevet gård. Årene indtil den anden verdenskrig blev for ham en lys og travl arbejdsdag. Uden at forsømme noget fik han megen tid til det, han syntes var en indsats værd. Det var det danske ungdomsarbejde, som det formede sig i ungdomsforening og forsamlingshus, der stod hans hjerte særligt nær, og det skyldes ikke mindst ham, at Bolderslev har et så smukt og velfunderet forsamlingshus. Da Urnehovedselskabet blev stiftet i 1938 var han medstifter og regnskabsfører for selskabet til sin død. Gennem mange år har han været tillidsmand for Grønseforeningen.

Da næste slægtled i 1954 overtog gården, lagde Jens Lassen ikke op, men fortsatte i det folkelige arbejde. Han var i øvrigt til sin død filialbestyrer for Handelsbanken og førte regnskaberne for andelsfoderstof- og andelsgødningsforeningen. Endvidere var han formand for Bjolderup Sogns Sygekasse.

Han øvede en indsats for folkeligt frivilligt arbejde gennem alle årene med en aldrig svigtende kærlighed.

A. J.

Jørgen Damkjær Poulsen, Brejning

Den 12. oktober 1967, en regnfuld, mørk aften, forulykkede overlærer Jørgen Damkjær Poulsen, Brejning, på hovedvej 18 nær Vejle, på vej til sygehuset for at besøge sin hustru.

Jørgen Damkjær Poulsen, født den 4. marts 1902 i Lundtoft, var søn af gårdejer Hans Damkjær Poulsen. Da faderen var dansk undersåt, var sønnen hjemløs. Efter faderens ønske var han lige efter genforeningen på landbrugsskole, men her blev han klar over, at han ville være lærer. Fra Tønder seminarium tog han lærereksamen sidst i tyverne. Da det netop i de år var meget vanskeligt at få plads som lærer, rejste han til Canada i to år, hvor han levede som pelsdyrjæger i de store skove. Efter hjemkomsten blev han vandrelærer i Sydslesvig, først en tid i nærheden af Flensborg, Langbjerg, Lyksborg, Tarup. Den 1. april 1934 kom Damkjær,

som han dernede blev kaldt, til Ansgar-skolen i Slesvig — blev gift med Erna Munkelt fra Aabenraa og bosatte sig i Slesvig. Året efter blev han opfordret til at starte en skole i Tarup. Den fik først til huse i Hans Brodersens gamle krostue, men 1937 kunne man flytte ind i en dejlig ny skole i Tarup, og her virkede Damkjær så til 1949, da han søgte til Danmark og blev lærer ved J.K.I.-skolen i Brejning.

Damkjær Poulsen var en dygtig pædagog med sjældne evner til at undervise evnesvage og handicappede børn. Ved hans død skriver en forhenværende elev fra Tarup:

Jørgen Damkjær Poulsen var vor lærer i Tarup i en vanskelig tid. Han var mere end det. I en tid, da danskheden i Sydslesvig var hårdest trængt, var han den, der for os danske i Tarup blev et billede på sej udholdenhed. Selv sønderjyde, vidste han, hvad snævert sammenhold betød i en tid, der ikke umiddelbart havde håb i sig for os danske i Sydslesvig. Vore problemer blev hans, vore sorger og bekymringer delte han med os. Hjemmet i Tarup skole stod altid åbent for os, når vi følte trang til at dele både

glæder og sorger med ham. Han hjalp os med at bære, hvad tungt var i de mørke dage. Han lærte os at glædes over Guds rige natur — og han elskede at fortælle— og det kunne han — om sine oplevelser i Canadas skove. Damkjærs hjælpsomhed har mange i Tarup — både tyske og danske — benyttet sig af. I en periode var han den eneste i Tarup, der ejede et køretøj. Det måtte ofte holde for — også om natten. Juleaften 1945 havde han fået en pakke fra Danmark til en dansk dame, der som flygtning øst fra var kommet til Oldenborg — julemorgen blev den kørt til adressaten.

Vi er Damkjær stor tak skyldig for, hvad han var for os danske i Tarup. Vi sørger ved hans bære. Vor tak og medfølelse samler sig om hans trofaste hustru og hans tre børn. Hans gamle elever i Tarup skole vil ære hans minde.

Hans W. Hansen.

O. K. Rasmussen, Gram

Gå altid mod strømmen. Det er kun døde fisk, der følger i dens kølvand. Husk det ...

Med disse ord tog jeg afsked med tidligere skovfoged i Gram O. K. Rasmussen, der døde på Kolding sygehus den 7. febr. 1968.

Ordene var ikke sat sammen af Rasmussen. selv. De havde været brugt 60 år tidligere, da han efter endt tjeneste skulle tage afsked med forfatteren Herman Bang. Men for Rasmussen havde de evig gyldighed. Gå altid mod strømmen. Det er ord, der karakteriserer hans sindelag, hans livsindstilling. Rasmussen gik mod strømmen, altid ivrig og meningstilkendegivende i den offentlige debat, uden angst for at tage et standpunkt. Han havde i sine unge dage — i årene kort efter århundredskiftet — været Herman Bangs sekretær, og jeg blev på en måde Rasmussens sekretær. — Jeg

kunne ikke andet end undres over denne mand, over hans indstilling til livet, til tilværelsens problemfyldte gåder. Hans

smittende livsglæde, hans hjælpsomhed, navnlig over for unge mennesker, var rørende. Han var en gammel mand, men alligevel ung i sindet. Han ofrede sig for de ting, han troede på. Først og fremmest hans kristne, nærmest indremissionske indstilling samt hans tilknytning til den konservative sag var for ham faste holdpunkter i tilværelsen.

Rasmussen var ikke sønderjyde af fødsel, men han kom til landsdelen et »heldigt« år, afstemningsåret 1920. Siden da var han sønderjyde. Det var i den midtsønderjyske slots- og greveby Gram, hans manddomsgerning kom til udfoldelse. Det var her, han som skovfoged under Gram gods skulle finde den tilværelse, der var bestemt for ham. Da han blev pensioneret og flyttede ind på »De gamle Hjem«, indrettede han sin stue, så den talte et tydeligt sprog om et langt og begivenhedsrigt liv.

Jeg kender få mennesker, der i næsten alle henseender har levet så intenst, så engageret som O. K. Rasmussen.

Anders Poulsen.

Hanna Christiansen, Flensborg

Den 13. januar 1967 døde fru Hanna Christiansen, der lige ind til kort før sin død var en virksom tillidskvinde i det danske 4. distrikt. Hun var født i Ladelund den 17. september 1888, og

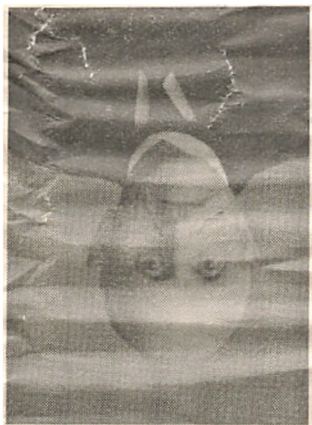
i Flensborg deltog hun i det danske liv gennem mange årtier. Hun tog fat, hvor der kunne gøres gavn i det nationale arbejde. Årsmøderne var hendes store glæde, men da hendes svage hjerte ikke mere tillod hende at gå med i optøget, var det en stor glæde for hende at pynte hjørnevinduet i Dorotheagade med et stort dannebrog. — Hanna Christiansen mødte trofast op til sygeplejeforeningens møder, men hun var blevet træt, så træt, at hjertet ganske stille holdt op med

at slå, det hjerte, der et liv igennem havde banket for hjem og hjemstavn og for de mange, der havde stået hende nær.

Kristiane Fischer.

Peter Hansen, Ketting

Den 24. marts 1968 afgik ihv. gårdejer Peter Hansen, »Troldeborg«, Ketting, Als, ved døden i en alder af 90 år. Peter Hansen hørte til »den gamle garde« af danskheden, og han var fra sin tid-

ligste ungdom stærkt optaget af den nationale sag. Efter endt landbrugsuddannelse kom han som ung mand til Vibøge som forpagter, derfra til Kegnæs, senere til Skovby, og i 1925 købte han gården »Troldeborg« ved Ketting. Han måtte som de fleste sønderjyder deltage i første verdenskrig. På Vestfronten delte han sorger og glæder med nu døde Christen Koch, Kegnæs, og de var st. stærkt forankrede i venskab, at de besluttede at følges ad, koste hvad det ville, og det lykkedes under hele krigen. Peter Hansen forfægtede sin danskhed, hvor og hvornår der gaves lejlighed der-

til. Han gik aldrig på akkord. Han var medstifter af »Vestretforeningen på Midtals«, medlem af Ketting menighedsråd, Ketting-Notmark Andelsmejeris bestyrelse, men D.S.K. var vel nok den organisation, der havde hans særlige interesse.

H. L.

Mathias Sønnichsen, Flensborg

Mathias Sønnichsen blev født den 30. december 1892 i Graasten. Forældrene flyttede senere til Flensborg, hvor Mathias Sønnichsen skulle komme til at yde sit store arbejde i grænselandet til gavn for danskheden. Efter 1920 var han én af dem, der stod bag oprettelsen af »Den slesvigske Forening«. Som formand for 12. distrikt i Flensborg by har han i en lang årrække været den aktive drivende kraft. Han blev præget af, at han måtte miste sin eneste søn i den sidste krig. Mathias Sønnichsen hører til dem i vore rækker, som har været med til at præge danskheden og sikre danskheden i vor hjemstavns Syd-slesvig. Den 1. april 1968 døde han pludselig og uventet for os alle. Æret være hans mindel!

L. S.

Wilhelm Hinrichs, Tønning

Wilhelm Hinrichs blev født den 20. marts 1885 i Tønning. Som den »lille malermester« var han kendt i Tønning, by og over halvøen Ejdersted. Inden for det danske arbejde fik han sit ståsted og har i flere årtier været foreningens hovedkasserer. Ikke kun distriktsarbejdet, men det folkelige arbejde med alle dets forgreninger var han stærkt optaget af. På Uffeskolens i Tønning var han med til at yde sit bedste, både for skolens vel og i forældrekrædsen. Den 14. november 1967 døde Wilhelm Hinrichs. Vi har meget at sige ham tak for.

L. S.

Jens Matthiesen, Flensborg

Den 16. april 1968 døde Jens Mattiesen i Flensborg, hvor han var født 9. juli 1901. Han voksede op i et solidt dansk hjem og blev gennem forældrene allerede i sine barneår knyttet til »Flensborg Avis«. Efter sin uddannelse som typograf har han i alt arbejdet 50 år ved »Flensborg Avis« og dermed bl. a. som tillidsmand gjort en stor indsats for den danske presse. Ministerpræsident dr. Lemke overrakte ham den gyldne æresnål for dette arbejdsjubilæum. En stor indsats ydede Jens Matthiesen inden

for sangforeningen »Sønderjylland«, som han var med til at give et solidt præg. — Æret være hans mindel

L. S.

Register til Sprogforeningens Almanak

fra 1. til 75. argang - 1894-1968

Historiske beretninger og fortællinger, sagn, fortællinger og noveller, digte samt mindeord over »de gamle som faldt«

I anledning af SPROGFORENINGENS ALMANAKs 75 års fødselsdag bringes her et register over dens indhold gennem årene, foruden de historisk betonedede bidrag og noveller tillige et register over de mindeord over gode danske mænd og kvinder, som har udført en gerning i den danske sags tjeneste. Kun enkelte og uvæsentlige bidrag er ikke medtaget.

Historiske beretninger og fortællinger

Jens Andersen: Naturen og optugtelsen, 1968, s. 48.

Nik. Andersen: Tammes Trip, 1919, s. 45.

Kresten Andresen: Brudetøj, 1913, s. 71.

M. Andresen: En Stranding paa Paaskeøen, 1904, s. 92. Et Flyttedagsbillede, 1916, s. 59. Herreselskab, 1954, s. 51. Ulykken paa Bredeaa, 1913, s. 89.

P. Andresen: En af de første, 1895, s. 70. Provst Hansen fra Hjortkær, 1900, s. 48.

Sigfred Andresen: Æ seperatister i Borlum, 1965, s. 94. Anluns, 1966, s. 94. Historier på vestslesvigsk, 1968, s. 88.

Ester Arnum: Drømmen om Dannebrog, 1957, s. 39.

L. Arnum: Fra 1849, s. 62.

Asker: Landstormen ved Brøns, 1901, s. 1. Dragon Hjerpsted, 1906, s. 42. Barndomsminder, 1913, s. 65.

J. Asmussen: Ovnens ved Erritsø, 1914, s. 6. la Cour og Skræderen i Ragebølskov, 1914, s. 69.

L. Barløse: Tro som guld, 1958, s. 42.

C. J. Bech: Krigsfange i eget Hjem, 1935, s. 110. H. P. Hanssens Ko, 1942, s. 124. J. H. Schmidt, 1943, s. 47.

Ole Bech: Kammerherreinden på Favrvrågård, 1966, s. 87.

S. Bennedsen: Den gale Grevinde, 1920, s. 81. Feltherren på Gram, 1916, s. 25. Sagn om Gammel Gram, 1916, s. 26.

- Knud Bokkenheuser:** Paa Lyksborg Slot, 1932, s. 1. De nordiske Frivillige, 1938, s. 9.
- Marie Boesen:** Sølvtojet, 1955, s. 66.
- Marie Brodersen:** Stednavne fortæller eventyr, 1958, s. 64.
- Chr. Bøgh:** Da svenskerne var i Hjordkær, 1966, s. 33.
- P. A. Callø:** To Mindetavler, 1946, s. 81.
- H. Jepsen Christensen:** Efterskolen i Rens, 1922, s. 107.
- L. P. Christensen:** »Borgerforeningen« i Flensborg, 1936, s. 47. Faldne Sydslesvigere, 1943, s. 114. Faldne Sydslesvigere, 1944, s. 102. Faldne Sydslesvigere, 1945, s. 91.
- W. Christiansen:** Madam Hage på Humlekærren, 1956, s. 52.
- N. H. Callesen:** Polakkerne i Hovslund, 1894, s. 86. Dannebrogsskibene, 1896, s. 59. For 1000 Aar siden, 1897, s. 17. Amtskriver Ries, 1899, s. 1. »Gøndt op«, 1900, s. 32. Magnus den Godes Sejr, 1901, s. 22. Et Minde fra Tredivaarskrigen, 1903, s. 66. Præsten Peder Tode, 1904, s. 33. Ingers Hul, 1905, s. 27. De syv Mænds Ed, 1906, s. 48. Fruepynt, 1907, s. 49. Fra gamle Dage, 1908, s. 57. Giftermaal i gamle Dage, 1910, s. 53. Barenkopperne, 1911, s. 26. Møllen i Kaløsdal, 1912, s. 30. Slægtsfølelse og Hjemkærlighed, 1913, s. 19. Gamle Minder, 1914, s. 50. Et gammelt sagn fra Rishjarup, 1916, s. 20. Præstefamilier i Øster Løgum, 1917, s. 38.
- H. C. C.:** Røverne i Nr. Hjarup Skov, 1901, s. 35.
- Asmus Clausen:** Jørn Krybskyttes alibi, 1953, s. 38.
- R. P. Clausen:** Fra gamle Dage, 1903, s. 1.
- H. C. Davidsen:** Et Selvmordsforsøg 1742, 1908, s. 1. Kniplingsindustrier, 1909, s. 1. Om Ulvene og deres Udryddelse, 1913, s. 32. Hvor Guldhornene fandtes, 1920, s. 75.
- Christian Delf:** Alsinge smø, 1957, s. 74. Fra min skoletid, 1963, s. 103.
- Chr. Demuth:** Jylland på langs, 1953, s. 42.
- P. M. Digmann:** Frøslev-Lejren — Faarhus-Lejren, 1946, s. 11.
- W. Dinesen:** Kampen om Dybbøl Mølle, 1954, s. 90.
- D. Dirks:** »Borgerforeningen« i Flensborg, 1965, s. 97.
- Ejnar:** En mislykket Illumination, 1901, s. 96.
- P. Eliassen:** Linedanseren, 1922, s. 26. Trængselstider, 1923, s. 10. På Ulvejagt, 1924, s. 35.
- Sigurd Elkjær:** Kromandens Døtre, 1945, s. 1. Hans Svanings kappe, 1956, s. 26. Hvordan Morten blev kureret, 1959, s. 5.
- Hans Ellekilde:** Nordslesvigske Folkesagn, 1922, s. 52.
- J. E. (Jørgen Eriksen):** Stenderup Kirkebakke, 1914, s. 66.
- Morten Eskesen:** Pigen fra Bevtoft, 1900, s. 78.
- Cl. Eskildsen:** I Ingenmandsland, 1937, s. 13. Jordens stemme, 1940, s. 51.
- J. Fausbøl:** Præstehistorier fra Branderup, 1894, s. 61. Ørnsholm eller Nørrevold, 1898, s. 49. Niels Heldvad, 1917, s. 60.

- Lucie Feldmann*: Et tidligt frieri, 1964, s. 108.
- Friederici*: En Streg i Regningen, 1912, s. 45. Smaatræk, 1913, s. 39. Et Par Støvler, 1914, s. 14.
- Hans Friis*: Fra Danevirke 1864, 1912, s. 74.
- Jens Frost*: Vore Storstensgrave, 1939, s. 13.
- Arth. Fuglsang*: Sagn om Toftlund og Egvad Kirker, 1934, s. 62.
- P. J. Gad*: En vestslesvigsk slægts saga, 1964, s. 90.
- Gg*: »Ich weiss nicht, was soll es bedeuten —«, 1929, s. 11.
- Andreas Grau*: Fra Hans den Yngres Tid, 1912, s. 52. Fra Hertugen af Augustenborgs Tid, 1913, s. 49.
- Hans Vald. Gregersen*: En Udtalelse fra 1848, 1950, s. 36. Niels Heldvad, 1952, s. 18. Christian IV og Sønderjylland, 1953, s. 49. Nis Hanssen »Bondesøn«, 1955, s. 37. Løgn er også en videnskab, 1961, s. 48.
- Frode Gribsvød*: Det midlertidige Arkivdepot, 1924, s. 73.
- K. M. Gubi*: Øver æ Liin, 1955, s. 57.
- H.*: Kuglen fra Fredericia, 1904, s. 53. En Krybskyttehistorie, 1917, s. 41.
- Axel Hansen*: Den slagne hær —, 1946, s. 70.
- Bernhard Hansen*: Mesterlyset, 1957, s. 26.
- Chr. Hansen*: Paa Kartoffeltyveri, 1929, s. 61. Naar Enden er god —, 1931, s. 64.
- F. C. Hansen (Løjtertoft)*: Tre Gange mødt, 1900, s. 25. Minder fra 48, 1901, s. 55. En Republik, 1903, s. 72. Et Ungdomsminde, 1905, s. 62. En Strid i Guldminen, 1906, s. 31. Ungdommelig Ubesindighed, 1908, s. 46. En sønderjysk Astronom, 1912, s. 63. Gamle Tider, 1914, s. 20. Gamle Minder fra mit Guldgraverliv, 1910, s. 18. Forgæves Rejse, 1909, s. 63.
- H. Hansen*: Krigens Spor, 1917, s. 28. Op til Bjergets Top, 1918, s. 52.
- Jørgen Hansen*: Oplevelser 1864, 1898, s. 26.
- Martin N. Hansen*: Høststormen, 1954, s. 4. Brevet, 1961, s. 40. Sild høest . . ., 1963, s. 100.
- Niels Hansen*: Af en Skolekrønike, 1924, s. 19. Under tysk Skolestyre, 1925, s. 50. »Sønderjyden har underlige Vaner«, 1931, s. 12. En Protest fra 1871, 1931, s. 107. De kvalte Klokker, 1933, s. 12. De amerikanske Sønderjyders Petition til Præsident Wilson, 1935, s. 24. Sønderjyske Genforeningsminder, 1938, s. 107. Th. Taulow og »Slesvig vor omstridte«, 1943, s. 56. Et berigtiget Citat, 1944, s. 41. Kong Christian X og Sønderjylland, 1948, s. 1. Mindesmærket for H. P. Hanssen, 1948, s. 44. I tysk krigsfangenskab 1864, 1950, s. 47. Et citat, 1952, s. 45. Da landråd Becherer eksaminerede, 1952, s. 52. Skibelund efterskole, 1953, s. 36.
- Oluf Hansen*: Ann Rytter, 1926, s. 70.
- P. Hansen*: Sønderjyske Mundheld, 1934, s. 17.

- Poul Hansen*: Ved gadekæret, 1958, s. 51.
- Theodor Hansen*: Dansk Soldats Dagbog fra Napoleonskrigene, 1926, s. 77.
- Thilde Hansen*: Et dansksindet lærerpar, 1968, s. 82.
- Valborg Hansen*: Minder fra Krigens Udbrud, 1940, s. 39.
- H. P. Hanssen*: Barndoms minder, 1914, s. 42.
- H. (H. P. Hanssen)*: En sundevedsk Kaast, 1907, s. 71. Sottrup Kirke, 1908, s. 78.
- C. C. Haugaard*: Skatten i Hovslund, 1902, s. 76. Helligkilden ved Hovslund, 1906, s. 104. Skatten under Gram Slot, 1907, s. 98. Konen og de tre Gavtyve, 1908, s. 97. Most Gret, 1909, s. 80. En Fortælling fra 1864, 1920, s. 86.
- Elise Heilmann*: Aldrig mere krig . . ., 1960, s. 67.
- Heinz Heimann*: Arnæs, 1961, s. 77.
- E. Hersbøl*: En mand går fra borde, 1950, s. 72.
- Audun Hierman*: Norske tanker om Sønderjylland, 1967, s. 78.
- Ejnar Hjortd*: »Den tapre skrædder«s talisman, 1966, s. 106.
- Ernst P. Hugger*: En elsket lærer, 1963, s. 111.
- Sofus Høgsbro*: Mindesmærket ved Brøns, 1902, s. 1.
- Inge Margrethe*: E ledt biffelhistorie, 1961, s. 59.
- Ernst Ipsen*: Minder fra Dybbøl 1864, 1964, s. 57.
- Birger Isaksen*: Drachmann og Bøffelkobbøl, 1963, s. 63.
- Jørgen Iversen*: En Drengs Minder fra 48, 1894, s. 43. En Selvejerbondes Historie, 1898, s. 22.
- A. J.*: Et Varsel, 1914, s. 26.
- F.-J.*: Gamle Knud Smed, 1909, s. 40.
- H. A. J.*: Dansk Lærer under tysk Styre, 1926, s. 61.
- Holger Jacobsen*: Af en guldgravers dagbog, 1960, s. 25. Muldvarpeskud, 1968, s. 36.
- Heine Jensen*: Rødgylden rav, 1961, s. 28.
- Jens Jakob Jensen*: Pølsefabrikanten, 1960, s. 36.
- Kr. Jensen*: Moderkærligheden, 1909, s. 98.
- Kresten Jensen*: Smuglerier og andet ved Kongeåen, 1968, s. 55.
- Mads Jensen*: En Rejse til Amerika, 1895, s. 55.
- N. A. Jensen*: En Mikkelsaften, 1909, s. 73.
- C. A. Jessen*: Et Minde fra 1864, 1896, s. 30.
- Ingeborg Jessen*: Hans Tjellesen Schmidt, 1938, s. 63.
- Jes Jessen*: Den tyske Mindesten ved Hoptrup, 1947, s. 15.
- Tage Jessen*: Sct. Knuds Gilde i Flensborg, 1948, s. 25.
- A. Johansen*: Krybskyttehistorier, 1899, s. 21. En dansk Dragon fra 48, 1900, s. 51.
- Carl E. Johnsen*: En Bloddaad i Aabenraa, 1928, s. 106. »Frederiksløst« ved Aabenraa, 1934, s. 40. Barsøerne i Aabenraa Arrest, 1936, s. 97.
- Gustav Johannsens Dagbog, 1930, s. 69.
- K. J. Juhl*: Da Karen Aarø kyssede den tyske Præst, 1930, s. 112.

- A. D. Jørgensen*: Mathis Tarrehalm, 1901, s. 20.
H. P. Jørgensen: Vagtmesteren i knibe, 1957, s. 47.
Jens Jørgensen: Gamle Indskrifter, 1900, s. 37. En Skærbæk-Præst, 1904, s. 85.
A. K.: En Konge, 1898, s. 44.
J. K.: Slyngsten, 1897, s. 109.
Morten Kamphøener: En gammel Rangforordning for Haderslev By, 1924, s. 32. Urgermanerne fra Abildtorp, 1938, s. 91. En Kammerat fra Skolen og Krigen, 1939, s. 1. En Skæbne i Vissing, 1941, s. 1. Tonen fra Himlen, 1943, s. 1. Mordet paa Claus Esmarch, 1945, s. 20. Dage ved Grænsen, 1946, s. 48. Hos kongen og hertugen, 1955, s. 72. De røde og hvide blomster, 1956, s. 38. Novellekonkurrence, 1959, s. 1. Ved den gamle grænse, 1964, s. 70. En gammel gård og gamle slægter, 1967, s. 100.
Th. Kaufmann: En Hverdagshistorie, 1917, s. 32. Trofasthed, 1918, s. 5. Under Uvejrets Sky, 1919, s. 1. En Hjemløs, 1919, s. 57. Madeleine, 1921, s. 36. Revolutionsminder, 1927, s. 17. Bondebryllup i Varnæs Sogn, 1949, s. 34. Mathis Tarrehalm, 1954, s. 33. En brydningstid, 1957, s. 15. Indbudt til kejserens fødselsdag, 1959, s. 58.
Christian Knudsen: De sønderjyske Piger, 1924, s. 56. Den sidste af »De sønderjyske Piger«, 1937, s. 31.
Marie Dorothea Krabbe: En soldat fra 1848, 1958, s. 46.
Evald Tang Kristensen: To Pergamentsbreve fra Sønderjylland, 1903, s. 13. En Landmaalerforretning, 1904, s. 49.
Jesper Krogh: En Præstepoces, 1912, s. 58.
J. Kronika: Krig og grænselands-kamp, 1961, s. 73. »Steinpöttig«, 1963, s. 49.
Poul Kürstein: Kig i kirkens kroge, 1962, s. 84. Kongsborg ved Slien, 1966, s. 80.
Jens Lampe: Friheden er en sikker havn, 1961, s. 2. Flugten fra Brundlund, 1962, s. 55. Fjordors flugt, 1963, s. 55. Når nøden er størst, 1964, s. 85.
Alfred Larsen: Et af de smaa Hjem, 1902, s. 33.
Caroline Larsen: Et af de store minder, 1965, s. 33.
P. Lauridsen: Frederik Fischer, 1922, s. 1.
Palle Lauring: Danelagen, 1956, s. 1.
H. Lausten-Thomsen: Otte Dage, 1921, s. 44. Chjensen fra Wilna, 1935, s. 51. Edmée, 1945, s. 43. 25 År, 1946, s. 1. Sprogforeningens Almanak 60 år, 1954, s. 1.
Anders Lebeck: Højskolehjemmet i Haderslev, 1914, s. 63.
Willy August Linnemann: Jomfruernes Sø, 1940, s. 59.
M. Lorenzen: Et Skriftemaal, 1899, s. 35.
H. P. Lorenzen: Krigslandbrug bag Fronten, 1932, s. 64.
Henrik Lorenzen: Brev fra fronten til »Flensborg Avis«, 1943, s. 117.

- Nik. Ludvigsen*: Snurrige Folk i Sundeved, 1933, s. 24.
- Lauritz Ludvigsen*: Gurli og Jens med budstikken, 1965, s. 112.
- Chr. Lund*: Barndomserindringer fra 48, 1920, s. 16.
- M.*: Slottet paa Smøl, 1903, s. 52.
- T. M.*: En Mindesten, 1908, s. 68.
- M. Mackeprang*: Danefæ, 1923, s. 62. To historiske Minder, 1947, s. 56.
- Jesper Madsen*: Gamle Minder fra Raadager, 1910, s. 71. Den gamle Kusk paa Trøjborg, 1911, s. 49. Vore gamle Handelsveje, 1912, s. 78. Grænsereguleringen efter 1864, 1914, s. 28.
- N. J. Madsen*: Fra Koncentrationslejrene, 1946, s. 61.
- A. J. Marcussen*: Fra Rødding 1848, 1896, s. 102. Tvende Kongebesøg i Rødding, 1897, s. 78. Rødding, 1900, s. 93. By-Stin, 1961, s. 89. Minder fra en gammel gård, 1962, s. 94.
- M. C. Mathiesen*: Hos Fyrmesteren, 1912, s. 13.
- Fr. Matzen*: De gik' som de skuld' —, 1960, s. 46. E kejses gebutsdaw, 1963, s. 68. Så som så mæ de tysk, 1965, s. 58.
- Jacob Michelsen*: En Samtale paa Kirkegaarden, 1895, s. 15. En dramatisk sørejse, 1967, s. 68.
- M. Michelsen*: Oldemo'ers Hovedtøj, 1898, s. 31.
- Aage Mogensen*: Den store Fæstningslinje, 1931, s. 97. Luftangrebene paa Tønder, 1933, s. 69.
- Aage Møller*: Rønshoved Folkehøjskole, 1922, s. 105.
- A. P. Møller*: Fjernt fra Danmark, 1963, s. 89.
- Christine Møller*: Læst og sunget, 1962, s. 17.
- Søren Møller*: Overfald af kinesiske Sørovere, 1932, s. 75.
- A. N.*: Jakob, 1906, s. 52. Lille Annas Ferierejse, 1911, s. 15.
- N.-n.*: Afsked, 1917, s. 59. Vejrhaner og Kaffekopper, 1936, s. 83.
- Jan Neiiendam*: Det kgl. Teater i Sønderjylland, 1944, s. 1.
- Amalie Nielsen*: Den sidste Henrettelse, 1902, s. 38.
- H. Grüner Nielsen*: Nogle sønderjydske Folkemelodier, 1923, s. 42.
- Jørgen Nielsen*: En Jagthistorie fra Als, 1924, s. 116. Menneskejagt i Sønderjylland, 1925, s. 71.
- J. P. Nielsen*: Kronprinsesse Ingrid og de sønderjydske Børn, 1942, s. 74.
- N. J. Nielsen*: Peter Christian Koch, 1939, s. 88.
- Nic. C. Nielsen*: Brombær, 1959, s. 52. Han så til, 1959, s. 65. Kirken i Enge, 1961, s. 65. Håbet beskæmmer ikke, 1963, s. 74. Montechi og Capuletti, 1963, s. 116. En dejlig rejse, 1967, s. 54. Lavater i Slesvig, 1967, s. 89. Gamle indskrifter, 1968, s. 65.
- Morten Nielsen*: Landsbyer, som forsvandt, 1936, s. 56.
- Peter Nørgaard*: Da Slesvigholsteneren var i Roager, 1931, s. 61.
- C. Nørrelykke-Christensen*: Nej, før vi kæmpe vil og dø, 1956, s. 57. Hofdamen på Østerholm, 1957, s. 58. »Dansker-Johannes«, 1961, s. 20.

- Nissen*: Helligkilder og Sagn, 1900, s. 17.
- J. V. Nissen*: Røverne i Lindetskov, 1895, s. 43. Helligkilden ved Hellevad, 1897, s. 55.
- Nis Nissen*: Als under Svenskekrigen, 1918, s. 28.
- Kr. Olesen*: Et besøg hos H. P. Hanssen, 1949, s. 9.
- Martha Ottosen*: Onkel Johan, 1911, s. 35.
- D. P.*: Tre søstre, 1966, s. 56.
- E. P.*: Bedstefader fortæller, 1898, s. 47. Barselkonen, 1899, s. 34.
- P. J. P.*: I Landbevæbningen, 1899, s. 15.
- Jørgen Paulsen*: Maleren Thomas Lundbye, 1949, s. 62.
- C. W. Eckersberg*, 1951, s. 19.
- Dr. Petersen*: Underlige Historier, 1924, s. 78.
- Andres Petersen*: En Landbyspillemand, 1930, s. 25.
- Carl S. Petersen*: Biblioteket paa »Folkehjem«, 1922, s. 103.
- Carsten Petersen*: Hertug Kristian på Haderslevhus, 1962, s. 22.
- Chr. Petersen*: Ich bin kein Preusse —, 1950, s. 49.
- Hans Petersen*: Før og dens Kirkegaard, 1907, s. 62. Fra Fyrerne, 1913, s. 42. Munkemølle, 1935, s. 13.
- Jakob Petersen*: Det sønderjydske Landsbibliotek, 1924, s. 69. Minder fra Verdenskrigen, 1929, s. 64. Forsamlingshusene i Grænseområdet, 1937, s. 53. Hjulmanden fra Sottrup, 1940, s. 67. Gustav Johannsen, 1941, s. 1. Sprogforeningen gennem 50 Aar, 1943, s. 82. »Fjernt har dine Sønner —«, 1944, s. 26. Nye Forsamlingshuse, 1944, s. 53. Forsamlingshuse, 1947, s. 37. En af de mange, 1947, s. 68. Før og nu, 1953, s. 1.
- Johann H. Petersen*: Virkelighedsbilleder, 1931, s. 47.
- N. Petersen*: Et Barndomsminde fra 1848, 1908, s. 71.
- Peter Petersen*: Oplevelser fra 1864, 1899, s. 28.
- P. J. Petersen*: Da gendarmen skød nytår ind, 1961, s. 92.
- Kr. la Cour Pedersen*: Historiske Fejl og poetiske Friheder, 1945, s. 38.
- Thade Petersen*: En haabløs Kamp, 1906, s. 1. Haarde Halse, 1910, s. 33. Da Engelskmanden var i Farvandet, 1912, s. 39. Ved Helgoland, 1914, s. 48. Svenskerne paa Rømø, 1915, s. 2. Fra Klitter og Enge, 1916, s. 12. Da Kristendommen kom hertil, 1926, s. 114. Minder fra Fængslet, 1941, s. 76.
- Viggo Petersen*: En Akkord, 1934, s. 18.
- Christine Plov*: Brydninger, 1920, s. 49.
- Hans Hejselbjerg-Poulsen*: Mindets Blomst, 1925, s. 99. Rytterkilden, 1928, s. 20.
- L. B. Poulsen*: Minder fra 64, 1913, s. 11.
- R.*: Duborg, 1901, s. 73.
- H. R.*: En gammeldags Whist, 1928, s. 29.
- J. R.*: Yggelsjøholm, 1897, s. 66. Blaahøj Præst, 1900, s. 73.
- J. Riis*: Af en gammel Notitsbog (Løjt), 1918, s. 59.
- Truels Rasmussen*: Jens Nielsens Grønlandsrejse, 1937, s. 35.

- Carl Roos*: Hvor heden begynder, 1955, s. 26. Race, 1956, s. 44.
Da Haderslev skulle være verdenscentrum, 1959, s. 19. Fruen på Grund, 1960, s. 52.
- Cl. Rosenhoff*: Suppe paa en Pøsepind, 1915, s. 26.
- Harald Rud*: Alexander Grigorief Nekrasoft, 1923, s. 32. Dücke Nissen fortæller, 1928, s. 56. En af Dücke Nissens Historier, 1929, s. 37. Skyttegravsdigte, 1931, s. 17.
- Frederik Rudbeck*: Stines Afstemningsrejse, 1936, s. 1.
- Emil Ruge*: En Morder flygter fra Arresten i Aabenraa, 1944, s. 73. Brandenburgerne paa Barsø, 1950, s. 16.
- M. O. Ræder*: Den internationale kommission, 1965, s. 101.
S.: Kunsthandler Thomas Jensen, 1914, s. 59. Drømmen, 1917, s. 50.
- S. E. S.*: Den spanske Guldring, 1932, s. 116.
- H. K. Sandholdt*: Flagstangen, 1937, s. 22.
- August F. Schmidt*: Præste- og Degnehistorier, 1928, s. 98. En dag paa Als, 1935, s. 32. Hvem var Karl Hede? 1936, s. 51. Fra Røddingegnen, 1937, s. 64. Peter Adlers Vandringer i Sønderjylland, 1939, s. 81. Astronomen og Haandværkeren, 1940, s. 102. Af Skamlingsbankens Historie, 1941, s. 38. Det hellige Blod i Lysabild, 1942, s. 43. De Faldne fra Rømø, 1943, s. 80. Historier om Frederik VI, 1951, s. 53. Byremser fra Sønderjylland, 1952, s. 46. Særegne juleskikke, 1954, s. 54. Jakob Knudsens sønderjyske arbejder, 1955, s. 19. En landsbytragedie, 1959, s. 71. Sangen om Knud Lavard, 1961, s. 53. Vor første fædrelandssang, 1962, s. 106. Vore modersmåls-sange, 1963, s. 127. Om Bjørnsons digte, 1966, s. 69.
- Hans Schmidt*: Knud Skæggemand, 1960, s. 63. Stine Bæk, 1964, s. 105.
- N. W. Schmidt*: Vo Mo's Sprog e' dog'n de bæ'st, 1914, s. 10.
- Chr. Schøning*: Den trange vej, 1960, s. 74.
- Ruth Sieverts*: Munken gaar i Enge, 1927, s. 1. Merret fra Hjerpested, 1931, s. 38.
- M. D. Simonsen*: Flensborghus' Bogsamling, 1923, s. 85.
- Marius C. Skar*: Et slesvig-holstensk Blad under Trearskrigen, 1930, s. 18.
- P. Skau*: Den nordslesvigske Folkekarakter, 1916, s. 68.
- Mikkel Skov*: Paa Markedet, 1920, s. 22.
- P. Skovrøy*: Fra det gamle Skovhus, 1906, s. 81. 50 Aar, (Løgumkloster), 1914, s. 1. Broder Reinhardt, 1920, s. 1. Gravskrifter, 1923, s. 54.. Gravskrifter, 1926, s. 113.

- J. N. H. Skrumsager*: Virkelighedsbilleder, 1894, s. 4. Rødding Højskole, 1895, s. 63. En af Moders Historier, 1896, s. 16. Magnus den Godes Mindesten, 1900, s. 101. Gamle Morbroder Laust, 1901, s. 49. De tre hvide Jomfruer, 1902, s. 46. Den Gang Jørgen fik Sko, 1903, s. 49. Gamle Sebo, 1904, s. 37. Niels Spang, 1905, s. 68.
- Jens Skytte*: Sankt Hans Blus, 1894, s. 29.
- Arne Stevns*: Soldatergraven ved Bøffelkobbøl, 1942, s. 19.
- Petersen-Stubbæk*: Spionagenverdächtig, 1925, s. 19. En krigsjul, 1927, s. 29. Gammel Hans Kressens Københavnsrejse, 1929, s. 40.
- Nicolai Svendsen*: Fra Frederik 6. Dage, 1907, s. 22. Svenskerne paa Bombøl, 1909, s. 46. I Aabenraa Fængsel, 1926, s. 42. Fra Köller-politikkens Dage, 1927, s. 104. Minder fra Fængslet i Slesvig, 1941, s. 67. Paa udsat Post (Interview), 1942, s. 88. Et Landskab skifter Karakter, 1948, s. 63. Af almanakkens historie, 1960, s. 3. Lars med springstangen, 1962, s. 49.
- A. Svønsson*: Degn Villumsens Kateder, 1907, s. 31. »Sønderborg-hus«, 1920, s. 60.
- H. T.*: To gange død, 1953, s. 18.
- H. Th.*: Den bedste Tale, 1914, s. 71.
- Hans Hansen Toft*: Rytterkilden, 1928, s. 20. Løjt to Præster og to Præstegaarde, 1937, s. 51. Toves Grav, 1938, s. 41. Plovmanden i Tulesmose, 1942, s. 17. Galgestænten, 1944, s. 84.
- Georg Thomsen*: Vore Oldtidsmindesmærker, 1896, s. 107.
- Hans Thomsen*: Pesttjørnen ved Genner Fjord, 1941, s. 65.
- Ingeborg Thomsen*: Kvinders Kaar under Krigen, 1932, s. 15. Vore Feltbreve, 1943, s. 72.
- Marie Thomsen*: I fremmed Jord, 1919, s. 61.
- P. Thimsen*: Knipleriet paa Vesteregnet, 1925, s. 112.
- Svend Thorsen*: Polemikken ved Dannevirke, 1938, s. 100.
- E. K. Thyssen*: Det gamle Flag i Ulkebøl Kirke, 1929, s. 112.
- Uffe*: Povl Tækker, 1905, s. 33.
- J. Y.*: Zebraen, 1908, s. 99.
- Johs. Vejlager*: Genforeningsmindesmærker, 1935, s. 87. Genforeningsmindesmærker, 1936, s. 15.
- Søren Vibe*: Caritas, 1963, s. 94. Minder fra Endrupskov, 1963, s. 121. Lida Maria, 1964, s. 114.
- A. Friis Vivild*: Toldere og Syndere, 1948, s. 6. Bernadottes løfte, 1952, s. 1. Med dæmpede hvirvler trommerne går, 1953, s. 53.
- Sv. Waendelin*: Udvandrede Sønderjyder, 1940, s. 23.
- F. C. Wamberg*: Fra Radioens første Dage, 1945, s. 12.
- Cai M. Woel*: Den dyre fred, 1957, s. 1. H. C. Andersen og kærligheden, 1959, s. 39. Fra den store retræte, 1964, s. 37.
- J. Østergaard*: Livsmod, 1901, s. 81.

Fortællinger og noveller

- Knud Andersen*: Havets gave, 1950, s. 1. Skaldet og skeløjet, 1951, s. 32.
- M. A.*: Amtsforstagerens Lænestol, 1898, s. 86.
- Nikolaj Andersen*: Tammes Trip, 1896, s. 73. Søren Solderup, 1897, s. 91. Met-Mari Nette, 1898, s. 55. Ole Kjærskov, 1899, s. 49. Ræveblod, 1900, s. 58.
- Sigfred Andresen*: Æ fisker, 1967, s. 51.
- Anna*: Familiens Fremtid, 1896, s. 4.
- M. Andresen*: Den stærkere Magt, 1895, s. 99.
- L. Arnum*: Mandens List —, 1895, s. 41.
- Inger Bentzon*: Bakkegaardsfolkene, 1945, s. 63.
- Erik Bertelsen*: To Juleaftener, 1948, s. 35.
- Marie Brodersen*: Hvad urtepoten så, 1966, s. 100.
- Vidar Bruun*: Det hændte en Sommer, 1938, s. 18.
- Johannes Buchholtz*: En Kvinde i Huset, 1924, s. 39.
- And. H. Christensen*: Randi, 1968, s. 76.
- Chr. Demuth*: Jagt og jægere . . ., 1968, s. 105.
- Sigurd Elkjær*: Ann' Lisbeth, 1954, s. 12.
- Erich Erichsen*: Genforeningsfest, 1930, s. 1. Atten Aar efter, 1933, s. 1. En rask Pige, 1934, s. 98. Bag det blomstrede Gardin, 1936, s. 87.
- Friederici*: Doktorens Motor, 1916, s. 29. Di Tossels Bøvs, 1911, s. 43.
- J. F. Fejlberg*: Tiden - Evigheden, 1895, s. 5.
- Leck Fischer*: Det fattige Menneske, 1938, s. 1. Sydens Frugter, 1949, s. 1. Buketten, 1950, s. 38.
- P. J. Gad*: Von't de bløv handlet —, 1957, s. 56.
- Gudrun Gregersen*: Der var engang en smed —, 1960, s. 8. Om at fri til Marie, 1965, s. 65.
- Henriette Gubbi*: En Overgangstid, 1896, s. 37.
- K. M. Gubi*: Et Frieri, 1943, s. 59.
- Ludvig Hammer*: Ingrid's vidunderlige Jul, 1934, s. 1. Et Julebarn, 1936, s. 36.
- Claus Hansen*: Det gamle chatol, 1968, s. 97.
- Ingeborg Hansen*: I brændingen, 1962, s. 97.
- H. P. Hanssen (Nørremølle)*: Et Møde, 1894, s. 66.
- Martin A. Hansen*: Brudgønnen, 1955, s. 1.
- Martin N. Hansen*: Rejsen, 1958, s. 13. Lavs, 1959, s. 16.
- Emil Hersbøl*: Budskabet, 1949, s. 73.
- Inge Margrethe*: E prins, 1959, s. 63. Lav æ skuld gyvtes, 1966, s. 77.
- Jørgen Iversen*: En Gravskrift, 1895, s. 98.
- Thit Jensen*: Julestagerne, 1954, s. 21.

- Morten Kamphöøener*: Hans sidste Tanker, 1921, s. 50. To Danskere, 1922, s. 37. Den tapre Jens, 1924, s. 81. En Høstdags Minde, 1940, s. 1. Der skal være Bund i det —, 1942, s. 107.
- Joachim Katstrup*: Sejren, 1924, s. 1. Danebrogstegnet, 1925, s. 1. Mo'r Elle, 1926, s. 1.
- Morten Korch*: En Mærkedag, 1929, s. 1. Rødplet, 1932, s. 55. Klapperslangen, 1935, s. 1. Stærke Slægter, 1937, s. 1.
- Jens Lampe*: Da Laust var til bryllup, 1967, s. 84.
- Alfred Larsen*: En Spøgelseshistorie, 1904, s. 88.
- Marcus Lauesen*: Portræt, 1937, s. 42.
- Kelvin Lindemann*: Hjem til gården, 1958, s. 1.
- Lauritz Ludvigsen*: Den gode sæd, 1964, s. 94.
- Reinhold Lund*: Episode fra 48, 1895, s. 76.
- Thomas Olesen Løkken*: Den blinde Hest, 1939, s. 91.
- Truels Mathiesen*: Fruen paa Byllum, 1935, s. 35.
- M. Michelsen*: Et velkjendt Mundheld, 1899, s. 47.
- C. Mikkelsen*: Smedens Gavtyvstreger, 1907, s. 56.
- A. Nielsen*: Karen, 1898, s. 1. Poulina, 1920, s. 37.
- Nis Nissen*: Præsten Lorenz Nissen, 1919, s. 35.
- Marie Aagaard Petersen*: Tungt minde, 1962, s. 1.
- N. Petersen-Høkkelbjerg*: Ingen dag i morgen —, 1960, s. 85. Fuldmægtig Rasmussen, 1965, s. 81.
- Thade Petersen*: Sinde, sinde! 1917, s. 5. Et Hjem, 1918, s. 56.
- Cl. R.*: »Hvad der er sparet, er fortjent«, 1916, s. 63.
- P. Falk Rønne*: Hanen, 1925, s. 73.
- Hans Schmidt*: Melderytteren, 1917, s. 15.
- Hans Severinsen*: Min Chef, 1947, s. 18.
- Ruth Sieverts*: Mens Bølgen ruller . . ., 1928, s. 1. Klokkerne ringer, 1929, s. 99.
- P. Skovrøy*: Et Ligsyn, 1894, s. 69. Rejsen til Kjøbenhavn, 1895, s. 80. Semikolum, 1896, s. 90. Unge Hjerter, 1897, s. 38. De Gamles By, 1898, s. 95. Naturens Røster, 1899, s. 37. Fanden i Munkekutte, 1900, s. 1. Et Kassestykke, 1901, s. 59. Bliv hos os, Mester —, 1902, s. 12. Musen, 1903, s. 19. Møllerens Pissel, 1904, s. 1. Mænds Mod, 1905, s. 1. Strømkæntring, 1907, s. 1. For hun lignede min Moder, 1908, s. 36. Da Fanden tog Skrædderen, 1909, s. 14. Kragemaal, 1910, s. 1. Folkets Børn, 1911, s. 1. En Maske, 1912, s. 1. Kongeblus, 1913, s. 1. Pers Saga, 1916, s. 2. Frederik den Sjette, 1917, s. 18. Da Helvede brændte, 1918, s. 21. Det vidunderlige, 1919, s. 25. Fra Skitsebogen, 1921, s. 21. Rim og Remser, 1922, s. 42. Da Præsten lo, 1923, s. 1.
- Petersen Stubbæk*: Svoren Ed, 1930, s. 31. Genforenet, 1931, s. 1. Inger, 1933, s. 30.
- Harry Søiberg*: Nis fra Bombøl, 1943, s. 21.
- Søren Tange*: En Mor, 1918, s. 34.

- Georg Thomsen*: Fortale til en Sundhedslære, 1895, s. 77.
- P. Tolderlund-Hansen*: De store og de smaa Ting, 1942, s. 26.
Olsens Kristian, 1944, s. 17. Juleblomsterne, 1947, s. 1. Venner allevegne, 1949, s. 53. Dejlige Jul . . ., 1951, s. 1. To generationer, 1952, s. 57.
- Rose Thyregod*: Kval, 1942, s. 1. Den lyserøde Valmue, 1944, s. 32. Et Sommerbal, 1945, s. 48. En Jul og et Foraar, 1946, s. 30. To kom til en By, 1948, s. 48. Han kom — hun så og sejrede, 1949, s. 42. En lille sejr, 1951, s. 60. Den kærlighed —, 1953, s. 8.
- Søren Vibe*: Oline, 1961, s. 103.
- A. Friis-Vivild*: Toldkontrolløren fik et Uhr, 1944, s. 44. 8 om Kongen, 1947, s. 42. Skal vi vædde? 1950, s. 60. Slægtens toner, 1951, s. 43.
- Niels Vivild*: Dømmer ikke, 1922, s. 14.
- Cai M. Woel*: Som en Tyv om Natten —, 1949, s. 16. Lines lykkelige jul, 1958, s. 21. Et juleridt, 1961, s. 80. Helga den fagre, 1962, s. 67. Overraskelsernes tid, 1963, s. 34. De høje magter, 1967, s. 33.
- J. Østergaard*: I Afskedstimen, 1902, s. 30. Plejesønnen, 1908, s. 29.

Digte

- Jeppé Aakjær*: En gued sølle jen, 1927, s. 15.
- Audi Andersen*: E nymodig' Dans, 1921, s. 75.
- Ib Andersen*: Den gamle Hærvej, 1966, s. 97.
- Nikolaj Andersen*: E Dræng o' e Præst, 1894, s. 78. Lig for Lig, 1894, s. 81. Den høfle Kæsten, 1895, s. 37. Urren Hjælp, 1897, s. 108. Spøgeri o' Spark, 1901, s. 44. Hvondt di spil o' dandse, 1902, s. 71. En Vis, 1903, s. 63. Enda rig'le, 1905, s. 105. E Præst o' e Kringel, 1906, s. 93. En nejs'vis Nejs'vis, 1907, s. 70. E Natue gær øwer e Optugtels, 1908, s. 64. Hvad e' Sandhed? 1909, s. 106. Voherr o e Folk, 1910, s. 67. Jobs Taalmodighed, 1911, s. 58. Gammelgå's Øwemand, 1918, s. 62. Jobs Dygtehed, 1919, s. 60.
- J. Asmussen*: Vort Forsamlingshus, 1911, s. 101. Dybbøl, 1912, s. 73.
- Carl Berthelsen*: Broncelurerne, 1894, s. 39. Sønderjydens Sang, 1895, s. 68. Carl Ploug, 1896, s. 56. Hilsen til . . . . . jyderne, 1897, s. 2. En Menneskesaga, 1898, s. 40.
- P. B.*: Tørring-Lehns Sang, 1903, s. 101.
- Jes Jensen Bill*: Fjernt fra Hjemmet, 1935, s. 49.
- Anna C.*: Vore Opgaver, 1897, s. 2.

- R. P. Clausen*: Sct. Peder og de to Sjæle, 1900, s. 55. En Tyran, 1895, s. 51. Lys og Mørke, 1896, s. 70. Hvem er han? 1896, s. 88. Det sure Æble, 1897, s. 68. Min gamle Hat, 1899, s. 80. Fædrenes Minder, 1905, s. 48. Folkeviser, 1905, s. 60. En Drengs Ferieoplevelser, 1906, s. 38. Trylleæblerne, 1910, s. 9.
- Morten Eskesen*: Nytaarstanker, 1894, s. 2.
- Claus Eskildsen*: Æ kø mæ Mads, 1922, s. 106.
- Jørgen From*: En Vise fra Kampaarene, 1925, s. 87.
- Andr. Gannerup*: En af de Mange, 1917, s. 27. Nordslesvig, 1918, s. 1.
- Henriette Gubbi*: Hilsen til Danmark, 1895, s. 1.
- K. M. Gubi*: Den Tid, dæ gik hen —, 1937, s. 33. De regte Tempo, 1939, s. 49. Æ Lyst drywe æ Værk, 1941, s. 63.
- Bothilde Hansen*: Gammel Mine, 1964, s. 122. Næ børn di spør', 1967, s. 105. Med æ klok' i æ haend . . . , 1968, s. 92.
- C. Hansen*: Æ Sognefowes Gris, 1914, s. 104.
- Martin N. Hansen*: Toll doss Kost, 1922, s. 68. O awtejt, 1923, s. 51. Mettes månnds vi's, 1923, s. 71. Løgn å sånd', 1924, s. 113. Æ mien e itt, 1925, s. 18. En Økonom, 1925, s. 111. Skal — skal itt —, 1926, s. 23. En Realpolitike, 1926, s. 60. En fin histori, 1927, s. 51. Maj Madsen, 1928, s. 27. I skal elske Eders Fjender, 1928, s. 104. Jøn Pede å Hindenborre, 1930, s. 115. Næ åldt er godt —, 1932, s. 36. Kjesten, 1933, s. 29. Hjemm, 1934, s. 97. La det itt go for haste av Mind —, 1935, s. 23. Jes Pranges Kuen, 1936, s. 50. For mænne Herrens Tie —. 1937, s. 41. Pæ Jepsen, 1946, s. 68. Rasmus Blom, 1946, s. 108. De højrøste, 1946, s. 109. Ussel ti'er, 1954, s. 49. Hanekamp i Varnæs, 1955, s. 34. Mads Boend, 1956, s. 23. Enhver er tyv i sin egen næring, 1957, s. 53. Fjernsyn, 1958, s. 39. Jep Kok, 1959, s. 47. Jomfru Stinne, 1961, s. 17. No vil æ tøj en dygte snaps, 1962, s. 19. Mosters gravstenn, 1963, s. 53. Net skal en væ'e, 1964, s. 82. Prolog ved mindefest 18. 4. 1964, 1965, s. 55. Pede og Ann-Sofi, 1965, s. 77. En dejle dav, 1966, s. 64. En grum despot, 1967, s. 97. Streng ti'e, 1968, s. 53.
- Ved H. Holm*: Gammel Vise fra Klipleveggen, 1927, s. 27.
- Inge Margrethe*: Fovondring, 1958, s. 63. Lild Bro'e, 1958, s. 63. Jul i e lild kla's, 1959, s. 57. Vodt og tørt, 1960, s. 73. Vi bø'en å e ga'e —, 1961, s. 1. Kathrino o e præst, 1962, s. 65. Mit hjemmind, 1962, s. 66. Det va' et gang, 1963, s. 33. Te Stajs —, 1963, s. 88. Di vint å e skif, 1964, s. 55. Di snakke it møje, 1965, s. 64. Den bæ'st, 1967, s. 104. Fo vos old, 1968, s. 64.
- Alb. Andkjær Jensen*: Ingenmandsland, 1929, s. 58.
- N. J. Jensen*: Di Rinkenisser Dræng, 1926, s. 117. Den gamle Præstegaard, 1927, s. 103.
- Anna Jessen*: Den gamle Veteran fra Hoptrup, 1935, s. 108.

- Jes Chr. Jessen*: Vi vil hjem, 1895, s. 104. Aftenstund paa Landet, 1896, s. 109. Den lille Flok, 1897, s. 89. Hvad vi elsker! 1898, s. 81. For Sandhed og Ret, 1900, s. 89. Sangen, 1902, s. 43. Stammefrænder, 1904, s. 105. Den gamle Jægers Sang, 1905, s. 116. Skattegraveren, 1908, s. 12. Fremad, 1910, s. 105. Vort Land, 1911, s. 47. Der stander en Kamp, 1912, s. 77. I Aanden med, 1920, s. 48.
- K. J.*: Grænsefolket, 1895, s. 3.
- M. J.*: Vi kan it gøres om —, 1905, s. 25. Han ledt om e Mo'e, 1906, s. 107.
- Caroline Jensen*: Hilsen fra Danmark, 1896, s. 1.
- Chr. Kaad*: Slesvigs Heder, 1933, s. 82.
- Ved Ewald Tang Kristensen*: En gammel Skjæmtevisе fra . . . . . jylland, 1905, s. 45.
- J. K.*: Min Barndoms Dau, 1926, s. 69. Trinne, 1926, s. 112.
- P. Kr.*: Hvad Sønderjylland elsker, 1896, s. 15.
- Alfred Larsen*: Skrærrе Riis o' hans Gris, 1903, s. 42.
- J. L.*: Æ ska alle gør e mer, 1907, s. 59.
- Marcus Lauesen*: Fra Løjt Land, 1930, s. 16. Oksevejen, 1939, s. 87. Ad de gamle veje, 1952, s. 17.
- Th. L.*: Løjtnant Krager og Mads's Pandekager, 1910, s. 103. Ja! Men han fik en bare itt! 1913, s. 62.
- K. A. M.*: Den fø'st Skueldaw, 1912, s. 94.
- Jacob Michelsen*: Før og nu, 1957, s. 35.
- Christine Møller*: Birken, 1961, s. 63.
- Thoroald Møller*: Til Dybbøl Mølle, 1896, s. 55.
- Jakob Nielsen*: Als, 1921, s. 35.
- Zakarias Nielsen*: Ved Aarsskiftet, 1894, s. 1.
- A. S.*: Jep Klaaj, 1904, s. 27.
- Johs. Petersen*: Stærk Tobak, 1933, s. 107.
- Truels Rasmussen*: Husets Ejerinde, 1936, s. 12.
- Ved Harald Rud*: Skyttegravsdigte, 1934, s. 33.
- Chr. Seeberg*: Gammel Karen i hind Stol, 1927, s. 110.
- Peder H. Smidt*: »Det går an!« soj Spanne Præst, 1923, s. 7.
- Snip*: De er it fo'de, de er så rar, 1902, s. 74.
- Carl Snoilsky*: Storken paa Dybbøl Mølle, 1932, s. 114.
- Hans Storm*: Den nye Fjordvej, 1938, s. 42.
- Sven Tange*: Paa Slesvigs Vestkyst, 1917, s. 4. »Pajsiwal«, 1919, s. 22. Fra Sorgens Ager, 1920, s. 29. Hyldningsdigt til Kongen, 1921, s. 1. Hyldningsdigt til Dronningen, 1921, s. 4. I Krig er han dragen, 1922, s. 25.
- P. Thimsen*: Brudefærden fra Jordsand, 1923, s. 57.
- M. W.*: Mops o Malen', 1909, s. 70.
- En sønderjydsk Pige*: Tiden, 1896, s. 2.
- En Klosterbo*: Et Verremaal, 1904, s. 43. Nikolaj Tiger, 1907, s. 44.

Bidrag uden forfatterangivelse

- 1905: Folkehjem, s. 49. Frimenighedskirken i Aabenraa, s. 54.
En yngre Nordslesviger: Bedstemor, 1906, s. 60.
En Sønderjyde: Niels Jyde, 1908, s. 17.
Søen Jyde: Skæbnens Veje, 1910, s. 27.
En Vestbo: En Smuglerhistorie, 1912, s. 67.
Murskeen i den danske Folkesags Tjeneste, 1912, s. 97.
En Alsinger: Gamle Petersen, 1913, s. 55.
En gammel Soldat: Danske Krigergrave fra 1864, 1914, s. 88.
Feltbreve fra Nordslesvigere, 1916, s. 40.
Sankt Helene Medaillen, 1920, s. 80.
Genforeningsstene, 1923, s. 72-84.
Optegnelser fra Treaarskrigen, 1926, s. 26.
Den første Foredragsforening, 1926, s. 58.
Mindesmærke for P. Skau, 1926, s. 111.
Genforeningssten i Forballum, 1929, s. 116.
Da Bjørnson ikke maatte tale i Flensborg, 1932, s. 36.
Krigsminder, 1938, s. 49.
Minder fra Krigen, 1939, s. 29.
Faldne Soldater og Grænsegendarmer, 1947, s. 74.
Da Mindestenen i Brøns blev tjæret, 1950, s. 13.
Erindringer fra det fjerne Østen, 1952, s. 24.
Da kosakkerne var her, 1953, s. 20.
Ungdomsskoler og forsamlingshuse, 1953, s. 63.
Medelby skole og forsamlingshus, 1954, s. 53.
Novelle-konkurrencen, 1960, s. 1.
Sprogforeningens Almanak 70, 1964, s. 33.
Når det tordner, 1968, s. 33.
Bommerlund-slægten, 1968, s. 93.

Nekrologer og biografier i Sprogforeningens Almanak indtil 1968

I det følgende bringes i alfabetisk orden en række nekrologer over kendte kvinder og mænd, som i de forløbne 75 år er afgået ved døden, samt enkelte biografier. Tallet bag navnene henviser til den årgang af almanakken, hvor nekrologen eller levnedbeskrivelsen findes.

- Agersted, Aage, Aabenraa. 1946.
Ahrend, Hans Adam, Sillerup. 1945.
Albeck, E., Tønder. 1939.
Albertsen, Alfred W., Flensborg. 1965.
Alexandersen, Hans, Sottrup. 1949.
Alexandersen, Peter, Sottrup. 1947.
Alnor, L. P., Varnæs. 1925.
Ammundsen, Vald., Haderslev. 1938.
Andersen, A. P., København. 1959.
Andersen, Hans, Rurup. 1902.
Andersen, Hieronymus, Rise. 1955.
Andersen, Holger, Hellerup. 1962.
Andersen, Jørgen, Mjang. 1943.
Andersen, Kristian, Gram. 1940.
Andersen, Marius, Aventoft. 1943.
Andersen, Nicolai, Aabenraa. 1920.
Andersen, Peter A., Lysabild. 1945.
Andersen, Peter, Blans Østerm. 1946.
Andersen, Peter, Vimtrup. 1903.
Andersen, P. Rostgaard, København. 1956.
Andersen, Sophie, Aabenraa. 1934.
Andresen, A., Tønder. 1940.
Andresen, A. J., Brede. 1937.
Andresen, Andreas, Røjgård. 1920.
Andresen, Hans, Flensborg. 1965.
Andresen, Hans, Røjhus. 1926.
Andresen, Jens, Kalleshave. 1966.
Andresen, Jens, Nejsgård. 1968.
Andresen, Johan, Ullerup. 1943.
Andresen, M., fru, Aabenraa. 1953.
Andresen, Kresten, Ullerup. 1921.
Andresen, M., Aabenraa. 1917.
Andresen, Mathias, Aabenraa. 1921.
Andresen, Peter, Ullerup. 1926.
Andresen, Marie, Ullerup. 1929.
Appel, Axel, Aarhus. 1927.
Appel, Cornelius, Askov. 1902.
Appel, Ingeborg, Askov. 1950.
Appel, Jacob, Askov. 1933.
Appel, Sofie, Askov. 1930.
Arnum, Laust, Landeby. 1910.
Askov, Chr., Aabenraa. 1932.
Asmussen, Jes, Sandager. 1952.
Asmussen, Peter, Søst. 1908.
Bach, Frederik, Sdr. Hostrup. 1964.
Bahnsen, L. Chr., Haderslev. 1960.
Balzer, Chr., Flensborg. 1926.
Banke, Viggo, Tyrstrup. 1965.
Barfod, Frederik, Lyngby. 1898.
Barsøe, Diens Jensen, Kvistrup. 1947.
Bertelsen, M. Mandal, Kbh. 1931.
Bastiansen, Boy F., Breslau. 1924.
Bech, C. J., tidl. Aabenraa. 1959.
Beck, Anders Jensen, Ø. Lindet. 1910.
Becker, Chr., Asserballe. 1938.
Bennetzen, Søren, Skjoldager. 1914.
Bernsen, Peter, Gram. 1950.
Bertelsen, Christian, Flensborg. 1944.
Bertelsen, Wilh., Langbjerg. 1968.
Beyer, Christian, Åsgård. 1931.
Beyer, Hans, Åsgård. 1944.
Beyer, Niels, Vangso. 1928.
Beyschou, Andr. Kr., Toghale. 1905.
Biehl, Carl Chr., Graasten. 1951.
Bill, Jes Jensen, Rise Hjarup. 1935.
Bill, Lauc Jensen, Rødekro. 1963.
Bjørnholm, Brødrene, Ørderup. 1898.
Bjørnstjerne, Bjørnson. 1911.
Blad, Andreas, Mindebjerg. 1929.
Blad, Hans, Augustenborg. 1945.
Bladt, Christian, Tandsgård. 1925.
Bladt, Hans, Augustenborg. 1945.
Bladt, Hans Christian, Lysabild. 1945.
Bladt, Peter J., Lysabild. 1968.
Blom, Jes Jepsen, Fogderup. 1902.
Brag, Jørgen, Undelev. 1964.
Brinken, von, Spandet. 1929.

- Brinken, von, Christine, Spandet. 1923.
 Brodersen, Hans, Store Tarup. 1937.
 Brockenhuus-Schack, Greve, Adolf L. 1939.
 Bruun, Daniel Bøjsen, Skovby. 1943.
 Bruun, Peter, Tornum. 1951.
 Boesen, Elers, Søndernæs. 1950.
 Boesen, Marie, København. 1961.
 Boesen, Peder, Københoved. 1962.
 Bogensee, Julius, Flensborg. 1951.
 Bøjlesen, Kathrine, Valsbøl. 1947.
 Bøjsen, Jens, Stursbøl. 1931.
 Bonde, Niels, Skovhuse. 1933.
 Bonefeld, Jørgen, Sottrup. 1939.
 Borch, Carl, Tønder. 1965.
 Boysen, Juhl, Langetved. 1913.
 Boysen, Hans Brøder, Haderslev. 1950.
 Boysen, Nis P., Tørning Mølle. 1926.
 Braae, F., Haderslev. 1968.
 Budach, Hans Fred., Jaruplund. 1944.
 Budach, G., Prinsgård. 1912.
 Budach, Peter, Horneskov. 1948.
 Büchert, A. Lorenz, Jaruplund. 1951.
 Callesen, Hans, Aabenraa. 1932.
 Callesen, N. H., Lerskov. 1923.
 Callesen, Rasmus, Lerskov. 1953.
 Carlsen, Niels Madsen, Nordby. 1958.
 Carsten, J. J., Flensborg. 1904.
 Carsten, Niels M., Nordby. 1958.
 Carstens, Axel, København. 1928.
 Carstensen, Hans, Sdr. Smedeby. 1945.
 Carstensen, Hans P., Tirslund. 1957.
 Caspersen, Th., Ladegaardskov. 1948.
 Callo, Anna, fru, Haderslev. 1922.
 Callø, Markus, Hvinderup. 1945.
 Callo, P. A., Haderslev. 1961.
 Christensen, Claus, sen., Lavenshy. 1934.
 Christensen, Chresten, Elsmark. 1952.
 Christensen, Chr. Ernst, Asserballe. 1945.
 Christensen, Erik Provst, Tønder. 1947.
 Christensen, Ernst, Asserballe. 1968.
 Christensen, Hans Jøfsen, Høgsbro. 1957.
 Christensen, Jens, Fiskeris. 1940.
 Christensen, L., borgmester, Haderslev. 1930.
 Christensen, L. P., Flensborg. 1961.
 Christensen, Nicolaj, Grøngård, Dybbøl. 1949.
 Christiansen, Ernst, Flensborg. 1942.
 Christiansen, Fr., Flensborg. 1967.
 Christiansen, Jes P., Aabenraa. 1963.
 Christiansen, Math., Flensborg. 1962.
 Christiansen, Nic. Chr., Bajstrup. 1949.
 Clausen, Andr., Sønderborg. 1968.
 Clausen, Andreas, Østerby. 1940.
 Clausen, Carl Detlef, Dybbøl. 1949.
 Clausen, Chr., Vollerup. 1966.
 Clausen, Detlef C., Bjolderup. 1923.
 Clausen, Hans, Elsmark. 1965.
 Clausen, H. V., Frederiksberg. 1939.
 Clausen, Hans, Havnbjerg. 1960.
 Clausen, Hans Chr., Ullerup. 1941.
 Clausen, Henrik, Perbøl. 1954.
 Clausen, Hermann, Slesvig. 1963.
 Clausen, Johs., Husum. 1961.
 Clausen, Johs., Vonsild. 1909.
 Clausen, Jep, Barsmark. 1940.
 Clausen, Mads, Elsmark. 1967.
 Clausen, Peter, Smedager. 1954.
 Clausen, Rasmus P., 1910.
 Clausen, Søren M., Svenstrup. 1962.
 Colding, A. C., Flensborg. 1907.
 Cornett, Marie, Aabenraa. 1912.
 Cour la, J. C. 1838-1898. 1899.
 Dall, Peter, Jels. 1911.
 Damkjær, Jens, Tobøl. 1929.
 Damm, Mathias P., Gotterup. 1959.
 Danielsen, Hans og Maren, Daler. 1966.
 Dau, Niels Jensen, Ullerup. 1913.
 Davidsen, H. C., Møgelønder. 1963.
 Degn, P. Astrup. 1941.
 Degn, Søren, Skærbæk. 1947.
 Dideriksen, Otto, Abild. 1940.
 Diedrichsen, P., List. 1966.
 Dreyer, Hans Peter, Vilsbæk. 1952.
 Duggen, H., Harreslevmark. 1954.
 Ebsen, Emil, Flensborg. 1906.
 Eikersberg, C. W. 1951.
 Efsen, Erik, Halk. 1930.
 Eliassen, P., redaktør. 1929.
 Enemark, Eskild, Vedsted. 1957.
 Eriksen, Erik, Oksbøl. 1926.
 Eriksen, Erik, Halk. 1966.
 Eriksen, F., Sverdrup. 1941.
 Eriksen, Hans, Almsted. 1954.
 Eriksen, Jørgen, Asserballe. 1942.
 Eriksen, Laust N., Sdr. Sejerslev. 1965.
 Eschelsen, Eschel Rossen, Nybøl, Hjordkær. 1920.
 Eskesen, Morten, Aarhus. 1914.

- Eskildsen, Claus, Tønder. 1949.
 Eskildsen, Hans, Ø. Terp. 1952.
 Etlar, Carit, København. 1901.
 Evald, Hans Rostgaard, Roost. 1914.
 Evald, Nis, Nybølgård. 1928.
 Fausbøl, Jørg., Branderup Mølle. 1924.
 Ferdinand, Jens M., Graasten. 1932.
 Fester, Cornelius, Rangstrup. 1926.
 Filskov, Lorens, Møgeltønder. 1961.
 Filskov, Tycho, Sønderborg. 1951.
 Fink, Holger, Aabenraa. 1960.
 Fink, Katrine, Bøffelkobbøl. 1906.
 Fink, Olav, Brændstrup. 1954.
 Fink Poula, Aabenraa. 1946.
 Finnemann, Chr. Taarning. 1931.
 Fischer, Carl Chr., Aabenraa. 1935.
 Fischer, Doris, f. Michelsen, Korsør. 1922.
 Frank, Jørgen, Lysmose. 1964.
 Frank, Niels Hansen, Rødding. 1937.
 Frederiksen, Bruno, Flensborg. 1943.
 Frederiksen, Claus, Egen. 1934.
 Frederiksen, Hans, Egen. 1955.
 Frederiksen, Kr., Nr. Kjestrup. 1897.
 Fredslund, Ingemand, Branderup. 1953.
 Fredsted, Jens Schultz, Jels. 1954.
 Frees, Hermann, Haderslev. 1931.
 Friis, Aage, professor. 1951.
 Friis, Claus, Nr. Løgum. 1926.
 Friis, Inger S., Fjelstrup. 1967.
 Friis, Jacob, Hauge. 1964.
 Frohne, Johs., Flensborg. 1934.
 From, Jørgen, Fjelstrup. 1946.
 From, Simon, Fjelstrup. 1928.
 Fromm, Jacob R., Grarupgård. 1965.
 Frosch, Th., Skrave. 1941.
 Frost, Jens, Aabenraa. 1957.
 Gabe, Carl C., Taps. 1944.
 Gadeberg, A., Tyrstrup. 1934.
 Gammelgaard, N. Chr., Varnæs. 1914.
 Gammelgaard, Nis, Dover. 1940.
 Gantzel, Enne M., Bredebro. 1958.
 Gissemann, Ludvig, Flensborg. 1941.
 Good, Claus, Smedgaard. 1959.
 Gorissen, Nis, Nybøj Mølle. 1948.
 Gram, Dorte, København. 1941.
 Gram, Hans, Vojens. 1931.
 Gram, J. J., Ellelund. 1922.
 Gram, Jens Pedcr, København. 1914.
 Gram, Jørgen, Gåbøl. 1963.
 Gram, Mads, København. 1953.
 Gram, Martin, Hoptrup. 1934.
 Gram, Aage, Vojens. 1959.
 Grau, Andreas, Sønderborg. 1936.
 Grau, Nis J., Nørborg, Amerika. 1935.
 Grau, Peter, Pøl. 1954.
 Gundesen, Nis, Sofiedal. 1966.
 Gregersen, Carsten, Frøslev. 1944.
 Gribsvad, Frode, Aabenraa. 1962.
 Grünwald, N. M., Haderslev. 1903.
 Grøn, Claus M., Australien. 1911.
 Gubi, Henriette, Bevtoft. 1896.
 Gubi, Jerrenius, Bevtoft. 1955.
 Gudemoos, Jørgen, Sønderborg. 1957.
 Gudme, Margrethe, Flensborg. 1947.
 Gundesen, Jens, Hjerting. 1920.
 Gundesen, Jørgen, Vimtrup. 1926.
 Gundesen, Morten, Vimtrup. 1911.
 Gundersen, Niels Peter, Brøns. 1922.
 Halvas, Bruno, Flensborg. 1945.
 Hammerich, M., Løgumkloster. 1941.
 Hansen, pastor, Dybbøl. 1932.
 Hansen, A., Krusmølle. 1932.
 Hansen, Andreas, fhv. rektor. 1942.
 Hansen, A. Tyssen, Forballum. 1920.
 Hansen, Asbjørn, Rødding. 1935.
 Hansen, Astrid, Aabenraa. 1951.
 Hansen, Anton, Gallehus. 1938.
 Hansen, Broder, Vodder. 1933.
 Hansen, Cathrine, Dybbøl Mølle. 1930.
 Hansen, Christian, Sølyst. 1957.
 Hansen, Christian, Tinggård. 1928.
 Hansen, Cornelius, Flensborg. 1957.
 Hansen, D. D., Møgeltønder. 1911.
 Hansen, Ebbe, Fæsted. 1933.
 Hansen, Ejnar, Bjørnekær. 1967.
 Hansen, Else Marie, Bovlund. 1949.
 Hansen, Fr. Chr., Løjtertoft. 1927.
 Hansen, Godfred, Rens. 1959.
 Hansen, Hans, Nejsgård. 1927.
 Hansen, Hans, Stevning. 1953.
 Hansen, Hans, Aabenraa. 1958.
 Hansen, H. C., Haderslev. 1914.
 Hansen, H. P., rektor. 1944.
 Hansen, H. P., Hjerting. 1922.
 Hansen, Holger, Sønderborg. 1941.
 Hansen, Jacob, Øbening. 1968.
 Hansen, J. C., Rødding. 1922.
 Hansen, Jens, Nejs Møllegård, Broager. 1956.
 Hansen, Jes, Ovn, Rinkenæs. 1920.
 Hansen, Jes, Sdr. Hostrup. 1933.
 Hansen, Johan, Charlottenlund. 1929.
 Hansen, Johs., Rødding. 1934.

- Hansen, Jørgen, Asserballekov. 1946.
 Hansen, Jørgen, Asserballekov. 1947.
 Hansen, J. Nissen, Endrupskov. 1947.
 Hansen, Laurids, Aalling Mølle. 1931.
 Hansen, Mads, Favstrup. 1967.
 Hansen, Maren, Krusmølle. 1930.
 Hansen, Mathias, Kassø. 1933.
 Hansen, Niels, Toftlund. 1936.
 Hansen, Niels, Aabenraa. 1954.
 Hansen, Peter, Skovbøl. 1951.
 Hansen, Peter Ludvig, Abild. 1927.
 Hansen, Rasmus, Strandelhjørn. 1911.
 Hansen, Reinhold, Broager. 1960.
 Hansen, Sigfred, Randerup. 1960.
 Hansen, Theodor, Christiansfeld. 1955.
 Hansen, Thomas, Gammelby. 1933.
 Hanssen, Christen, V. Sottrup. 1944.
 Hanssen, H. P., Aabenraa. 1937.
 Hanssen, Helene, Aabenraa. 1937.
 Hanssen, Sv. Anker, Nørremølle. 1958.
 Harboe, Hans, Sønderborg. 1959.
 Hark, Hans, Flensborg. 1945.
 Hattesen, Hans, Kliple. 1966.
 Have, Hans Hansen, Grønnebæk. 1913.
 Hede, Karl. 1936.
 Heise, Wille, fru, f. Hage. 1914.
 Hellrung, Fr., Flensborg. 1938.
 Helmer, Harald, Sønderborg. 1968.
 Henningsen, Tage, Rødekro. 1946.
 Hense, maler, Gamle. 1897.
 Heydenreich, Henrik, Aabenraa. 1948.
 Hinrichsen, Fritz, Blegen. 1934.
 Hjort, Anders, Langetvedskov. 1913.
 Hjort, Niels, Langetvedskov. 1913.
 Hjortkær, C. C., stiftprovst. 1946.
 Hohlmann, Jes, Løjt. 1937.
 Holdt, Jens, Brede. 1968.
 Hollensen, Andr., Skodborg. 1967.
 Hollesen, Christian, Broager. 1944.
 Hollesen, Matthias, Mølmark. 1906.
 Holst, Andr. M. C., Flensborg. 1958.
 Holst, Jacob, Brendstrup. 1933.
 Holst, Martin, Hundebøl, Amerika.
 1933.
 Holm, P. Johannsen, Stevning. 1930.
 Hundertmark, Heinr., Flensborg. 1934.
 Hübbe, Chr., Haderslev. 1946.
 Hybschmann, Ludvig, Fausbjerg. 1957.
 Høgsbro, Sofus, Rødding. 1903.
 Højberg, Svend, Brøns. 1937.
 Højrup, Carl, Dover. 1931.
 Hørluck, A. D., Rurup. 1901.
 Hørluck, Jens, Skodborg. 1954.
 Høyberg, Frederik, Visby. 1922.
 Høyer, Boy, Øster Lindet. 1914.
 Høyer, Jens, Billeslund. 1947.
 Høyer, Jørgen B., Vilslev. 1912.
 Høyer-Møller E., provst, Hillerød, 1905.
 Ingwersen, Detlev, Flensborg. 1964.
 Iversen, Chresten, Sønderballe. 1947.
 Iversen, Hans, Svejrup. 1953.
 Iversen, Johan, Ullerup. 1927.
 Iversen, Jørgen, Svejrup. 1924.
 Iversen, Kristian, Avnbøl. 1951.
 Iversen, N. J., Haderslev. 1951.
 Iversen, Nis, Hyrup. 1912.
 Iversen, Peter Chr., Avnbøl. 1926.
 Iversen, Peter Ingvert, Bønderby. 1955.
 Iversen, Aage Kragh, Haderslev. 1959.
 Jacobsen, Christen, Ertebjerg. 1933.
 Jacobsen, Hans J., Bjørndrup. 1945.
 Jacobsen, Hans J., Røde Mølle. 1937.
 Jacobsen, Jacob P., Døstrup. 1948.
 Jacobsen, Jes, Aabenraa. 1896.
 Jacobsen, Karl Vilhelm, Bækken. 1946.
 Jacobsen, Katr., Augustenborg. 1945.
 Jacobsen, Lydik, Brøns. 1928.
 Jacobsen, T. Q., Tønder. 1960.
 Jacobsen, Aage, Brøns. 1949.
 Jepsen, Hans Jepsen, Gering. 1940.
 Jelsen, J. N., Tønder. 1966.
 Jensen, Anders, Svanstrup. 1964.
 Jensen, Bodil Marie, Haderslev. 1929.
 Jensen, Chr., lærer, Rømø. 1943.
 Jensen, Chr. Frederik, Ketting. 1945.
 Jensen, Ellen, Flensborg. 1968.
 Jensen, Erik Hansen, Vonsbæk. 1913.
 Jensen, Frederik, Elstrup. 1931.
 Jensen, Hans, Gerup, Daler. 1920.
 Jensen, Hans Th., Mejlbj. 1935.
 Jensen, Hans S., Tornumgård. 1966.
 Jensen, Herluf, Flensborg. 1929.
 Jensen, Jacob, Gøllinggård. 1922.
 Jensen, J. N., Flensborg. 1963.
 Jensen, Jens, Jels. 1914.
 Jensen, Jens, Sød. 1955.
 Jensen, Jens Peter, Nybøl. 1911.
 Jensen, Jens Petersen, Lavrup. 1924.
 Jensen, Jørgen, Snogbæk. 1920.
 Jensen, Kasper, Broager. 1931.
 Jensen, Kresten, Ballum. 1934.
 Jensen, Kristine, Tornumgård. 1956.
 Jensen, Lars, Rejsby. 1914.
 Jensen, Mads, Mejlbj. 1911.

- Jensen, Nicolai, Søgaard. 1955.
 Jensen, Niels Andersen, Fæsted. 1935.
 Jensen, Niels, Tønder. 1962.
 Jensen, Nis, Branderup. 1930.
 Jensen, Peter Antonius, Mejlby. 1914.
 Jensen, Peter E., Møgelgårde. 1927.
 Jensen, Peter, fisker, Egersund. 1927.
 Jensen, Peter, Tumbøl. 1929.
 Jensen, Poul, Flensborg. 1945.
 Jensen, Poul, Hjertingskov. 1933.
 Jensen, Søren, Lundtoft. 1966.
 Jensen, Thomas, kunstmaler. 1914.
 Jenssen, Hanne, Haderslev. 1946.
 Jenssen, J. Chr., Frederiksberg. 1914.
 Jepsen, A. D., Bjolderup. 1923.
 Jepsen, Anne, Valsbøl. 1947.
 Jepsen, Chr., Bylderup. 1967.
 Jepsen, Jacob, Vejebak. 1943.
 Jepsen, Johan, Skovgård. 1954.
 Jepsen, Lorens, Valsbøl. 1928.
 Jepsen, Margrethe, Tønder. 1956.
 Jepsen, Mathias, Jejsing. 1961.
 Jessen, redaktør. 1907.
 Jessen, A. K., Rømø. 1967.
 Jessen, Anne Juliane Marie, Toghale. 1913.
 Jessen, Christian, Søbjerg. 1959.
 Jessen, Eli, Flensborg. 1944.
 Jessen von, Franz, Charlottenlund. 1950.
 Jessen, H. H., Pebersbjerg. 1958.
 Jessen, Hans J., Nr. Hostrup. 1948.
 Jessen, Jes M., Tiset. 1955.
 Jessen, Marie, f. Fibiger, Kollund. 1936.
 Jessen, P., Daler. 1914.
 Johansen, pastor, Svanninge. 1903.
 Johannsen, Aleksandra, Flensborg. 1928.
 Johannsen, Gustav. 1903.
 Johannsen, Gustav, 1840-1940. 1941.
 Johansen, Hans Peter, Rens. 1932.
 Johansen, Jorg. Herm., Skovlund Mark. 1936.
 Johannsen, Laur., Løgumkloster. 1961.
 Johansen, Ludv., Ø. Aabølling. 1934.
 Johannsen, Margretha, f. Kühl, Flensborg. 1927.
 Juhl, Johs., Branderup. 1962.
 Junggreen, Anna, Aabenraa. 1912.
 Junggreen, J. P. Aabenraa, 1928.
 Junker, Christian, Bjørnekær, 1942.
 Jürgensen, A. P., Graasten, 1912.
 Jørgensen, pastor, Skærbæk, 1947.
 Jørgensen, A. D., København, 1899.
 Jørgensen, Hans, Ketting. 1968.
 Jørgensen, Jens, Gammelgab. 1934.
 Jørgensen, Peter Chr., Raad. 1946.
 Jørgensen, Poulina, Kærgård. 1956.
 Kayser, H., København. 1897.
 Kipp, Hans Frederik, Kolstrup, Stepping. 1945.
 Kjems, Jacob, Løgumkloster. 1960.
 Kjølseth, J. F., Aabenraa. 1933.
 Kjær, Peder, Arrild. 1932.
 Kliver, Peter Jørg., Over Jerstal. 1929.
 Klingenberg, A. Jessen, Abild. 1946.
 Kloppenborg, Jacob, Harreby. 1926.
 Kloppenborg, P., Harreby. 1968.
 Kloppenborg-Skrumsager, Bejstrupgård. 1932.
 Kloppenborg-Skrumsager, Kristine. 1938.
 Kloster, J. A., Rødding. 1911.
 Knarhøj, Chr., Sønderborg. 1962.
 Knarhøj, Peter, konsul, Sønderborg. 1935.
 Knudsen, Hans, Augustenborg. 1967.
 Knudsen, Jens M., Marstrup. 1961.
 Knudsen, K., Lysholm. 1904.
 Knudsen, Kresten, Hedegård. 1923.
 Koefoed, S. T., Aabenraa. 1959.
 Kolmos, Jens, Sønderborg. 1960.
 Krog, Hans Jacob, Aller. 1913.
 Krab, Mads, Haderslev. 1967.
 Kruse, Carl, København. 1901.
 Kruse, Eduard, Rugbjerg. 1913.
 Krübbe, Helmut, Flensbord. 1945.
 Kyckelhahn, J. Chr., Lyksborg. 1963.
 Kylling, Jes M., Flensborg. 1932.
 Køcks, Jørgen J., Aabenraa. 1942.
 Kæstel, Jes Th., Dybbøl. 1957.
 Kaad, Andreas, Mindebjerg. 1909.
 Kaad, Andreas, Mindebjerg. 1965.
 Kaad, Peter, Vollerup. 1934.
 Lageri, Chr., Haderslev. 1952.
 Lassen, August, Rødding. 1936.
 Lassen, Christian, Kegnæs. 1958.
 Lassen, Henrik, Strukstrup. 1935.
 Lassen, J., Haderslev. 1911.
 Lassen, Martin, Vinum. 1957.
 Lassen, Peter, Rise. 1964.
 Lassen, Peter, Rødding. 1933.
 Lassen, Peter, Strukstrup. 1939.

- Lau, A. C., Stenderup. 1911.
 Laurent de, Jes, Løjt. 1924.
 Lauridsen, P., Jægerup. 1924.
 Lausten, L. K., Flensborg. 1959.
 Lausten-Thomsen, Aabenraa. 1960.
 Lautrup, Chresten, Agerskov. 1899.
 Lautrup, Jens, Gestrup. 1956.
 Lebeck, Anders, Aabenraa. 1927.
 Lebeck, Henrik, Aabenraa, Olivos. 1956.
 Lebeck, Margrete, Bovlund. 1963.
 Leimand, Jørgen, Augustenborg. 1930.
 Leide, A. M. Jacobsen, Toftlund. 1945.
 Lieb, Johan, Flensborg. 1946.
 Lildholdt, Falle, Løjt. 1927.
 Lind, H. N., Sønderborg. 1956.
 Lindbæk, Jannik, Ubberup Højskole. 1910.
 Linde, Siegfred, Flensborg. 1944.
 Lindstrøm, Gustav, Tønder. 1967.
 Linnæ, Christian, Uge. 1942.
 Linnæ, Hans, Møgeltoender. 1965.
 Lorenzen, Andreas, Damholm. 1947.
 Lorenzen, Andreas, Vestermark. 1958.
 Lorenzen, Hans, Graasten. 1924.
 Lorenzen, Hans, Ballum. 1957.
 Lorenzen, Hans, Bolderslev. 1957.
 Lorenzen, Hans, Bredebro. 1955.
 Lorenzen, Hans, Bov. 1966.
 Lorenzen, Hansigne, Ballum. 1954.
 Lorenzen, Ingvert, Skærbæk. 1956.
 Lorenzen, J. P., Stubbæk. 1967.
 Lorenzen, Marius, Østerbymark. 1944.
 Lorenzen, Jørgen, Rønhave. 1950.
 Lorenzen, P. Fr., Østerbymark. 1934.
 Lovmand, Svend, Slesvig. 1961.
 Ludvigsen, Anne Marie, Avnbøl. 1929.
 Ludvigsen, Christian, Sandet. 1951.
 Ludvigsen, Hans, Nybøl. 1928.
 Ludvigsen, Nicolaj, Stenderup. 1936.
 Ludvigsen, Nicolaj, Københoved. 1943.
 Ludvigsen, Nicolaj, Stenderup. 1942.
 Ludvigsen, Peter, Avnbøl. 1912.
 Ludvigsen, Valdemar, Nybøl. 1959.
 Lund, Anders, Emmerlev. 1965.
 Lund, Aksel, Sdr. Sejerslev. 1961.
 Lund, Chr., Københoved. 1922.
 Lund, Hans, Københoved. 1958.
 Lund, Johan, Skodborg. 1930.
 Lund, Karl, Rejsby, Ballum. 1939.
 Lund, Marius, Sdr. Sejerslev. 1939.
 Lund, Niels, Vester Gammelby. 1939.
 Lund, Peter, Medelby. 1941.
 Lundbye, Chr., Haderslev. 1948.
 Lycke, fru, Rødding. 1935.
 Lycke, N., præst, Rødding. 1925.
 Lykke, Claus. 1905.
 Lønborg, Kresten, Visby. 1960.
 Madison, James, San Francisko. 1940.
 Madsen, Anton, Løgumkloster. 1960.
 Madsen, Hans, Rødding. 1961.
 Madsen, Jeppe, Roost. 1967.
 Madsen, Jesper, Ejbjerg. 1914.
 Madsen, Johan, Christiansfeld. 1966.
 Magnussen, Haderslev. 1927.
 Marcussen, A. J., Rødding. 1923.
 Marcussen, A. J., Rødding. 1966.
 Marcussen, Carsten, Brarup. 1945.
 Marcussen, Emil, San Francisko. 1940.
 Matthiesen, fru, Haderslev. 1935.
 Matthiesen, Hans, Styding. 1962.
 Matthiesen, Jørgen, Hammelev. 1953.
 Matthiesen, M. C., Haderslev. 1921.
 Matthiesen, Mathias, Bylderup. 1940.
 Matthiesen, Peter, Ballum. 1964.
 Matzen, professor. 1911.
 Matzen, H., Aabenraa. 1910.
 Matzen, Walter, Sosti. 1945.
 Madvig, P. A., Haderslev. 1900.
 Meier, Laust, Hokkerup. 1943.
 Meilandt, Peter Petersen, Kassø. 1930.
 Meng, Andr. Peter, Østermark. 1961.
 Meng, Hans, Flensborg. 1955.
 Miang, J., Flensborg. 1935.
 Miang, Sophie, Flensborg. 1937.
 Michaelsen, Chr., Kastvraa. 1926.
 Michaelsen, Peter, Lunderskov. 1954.
 Michelsen, Jacob, Kolstrup. 1900.
 Michelsen, Jes, Jejsing. 1958.
 Michelsen, Mads, Aabenraa. 1959.
 Mikkelsen, Marius, Medelby. 1944.
 Mogenssen, I., Aabenraa. 1956.
 Moldt, Johannes, Sønderborg. 1908.
 Mommsen, Fr., Flensborg. 1966.
 Motlke, Carl, Sønderborg. 1956.
 Moltesen, L., dr., København. 1952.
 Moos, Hans, Undelev. 1952.
 Moos, Magdalene, Nybøl. 1958.
 Moos, Peter Hansen, Nybøl. 1939.
 Mortensen, L., Haderslev. 1938.
 Morthorst, Theodor, Hellevad. 1959.
 Munk, J. R., Aabenraa. 1914.
 Müller, Ludvig Christian, Ribe. 1907.

- Mygind, Emil, Kollund. 1962.
 Mygind, Kirsten, Øster Lindet. 1954.
 Møller, A. P., Graasten. 1966.
 Møller, Christmas, København. 1949.
 Møller, H. C., Haderslev. 1962.
 Møller, Herlov, Aabenraa. 1940.
 Møller, I. C., Flensborg. 1956.
 Møller, Johs., Harreslev. 1920.
 Møller, Jørgen, Skærbæk. 1938.
 Møller, Jørgen, Ulkebøl. 1952.
 Mærsk, Jes, Øster Aabling. 1957.
 Mærsk, P. S., Vodder. 1912.
 Neumann, P. Lund, Kjelstrup. 1935.
 Nicolajsen, H. Chr., Skodborg. 1928.
 Nicolajsen, Hans H., Frølev. 1940.
 Nielsen, A. Kølvrå, Tønning. 1957.
 Nielsen, Asmus Chr., Hønkys. 1925.
 Nielsen, Carl, Haderslev. 1954.
 Nielsen, Chr., Kobbemøllen. 1943.
 Nielsen, Chr., Vollerup. 1954.
 Nielsen, Christian, Søs. 1953.
 Nielsen, Frede, København. 1956.
 Nielsen, Hans, Sønderborg. 1951.
 Nielsen, J. P., Dynt. 1953.
 Nielsen, Jes og hustru, f. Hansen, Kassø. 1914.
 Nielsen, Jes, Kassø. 1902.
 Nielsen, Johan, Klipleve. 1951.
 Nielsen, Julius, Vojens. 1921.
 Nielsen, Jørgen, Flensborg. 1952.
 Nielsen, Jørgen, Guderup. 1936.
 Nielsen, L., Sønderborg. 1925.
 Nielsen, Math., lærer, Flensborg. 1927.
 Nielsen, N. J., amtsskolek., Haderslev. 1942.
 Nielsen, N. J., Haderslev. 1951.
 Nielsen, Nicolaj, Asserballekov. 1959.
 Nielsen, Nic. C. N., Skrydstrup. 1933.
 Nielsen, Niels Kristian, Miang. 1953.
 Nielsen, Peter, Refsø. 1949.
 Nielsen, R. J., pastor, Tandslet. 1942.
 Nissen, Dycke, Dyringkær. 1932.
 Nissen, Hans, Viby. 1897.
 Nissen, Jacob, Ladelund. 1943.
 Nissen, Johan, Strandelhjørn. 1935.
 Nissen, Johan, Tingbjerggård. 1941.
 Nissen, Jørgen, provst, Haderslev. 1924.
 Nissen, Lorenz. 1919.
 Nissen, N. C., Augustenborg. 1955.
 Nissen, Nicolaj, Rise. 1955.
 Nissen, Nis, Nordborg. 1948.
 Nissen, Nis, Aabenraa. 1962.
 Nissen, Vilken, Ørderup. 1927.
 Nissen, Wilken, Bevtoft. 1962.
 Noring, K. C. M., Viborg. 1946.
 Nørgaard, Frederik, Aarhus. 1946.
 Nørgaard, Kristen, Aarsbjerg. 1962.
 Oberg, Christian, Sønderborg. 1937.
 Ohrt, Fr., Sorø. 1940.
 Oksen, Peter, Skærbæk. 1962.
 Olesen, Ejnar, Flensborg. 1963.
 Olsen, Asmus, Østerby. 1938.
 Ottosen, lektor, Haderslev. 1937.
 Ottosen, Johan. 1905.
 Ottosen, Martha, København. 1929.
 Otterstrøm, Andreas, Sønderborg. 1939.
 Outzen, Carsten, Ellum. 1942.
 Overgaard, Jens R., Nordborg. 1942.
 Paludan-Müller, Svend, Graasten. 1946.
 Paulsen, Andreas, Sottrup. 1913.
 Paulsen, H. N., Aabenraa. 1906.
 Paulsen, Peter Sofus, Tandslet. 1925.
 Paulsen, Peter, Brændstrup. 1949.
 Paulsen, Peter, Skærbæk. 1967.
 Paulsen, P. P., Flensborg. 1939.
 Paulsen, Vilhelm, Flensborg. 1934.
 Pedersen, la Cour, Skibelund. 1949.
 Pedersen, Knud, Skibelund. 1923.
 Pedersen, N., Ladelund. 1913.
 Perregaard, Marius, Skovby. 1968.
 Peters, L. C., dr., Husum. 1950.
 Petersen, Albert, Nordborg. 1957.
 Petersen, Andreas, Bremsmai. 1930.
 Petersen, Andreas, Flensborg. 1943.
 Petersen, Andreas, Oksejær. 1954.
 Petersen, August, Flensborg. 1950.
 Petersen, Carsten, Maugstrup. 1944.
 Petersen, Christian, Bylderup. 1932.
 Petersen, Christian, Palæet. 1935.
 Petersen, Daniel, Vesterholt. 1963.
 Petersen, Ed., Lille Grøngård. 1937.
 Petersen, Hans, Rørkær. 1910.
 Petersen, Hans, Tinglev. 1938.
 Petersen, Hans, Kassø, Normark. 1933.
 Petersen, Hans A., Harreby. 1934.
 Petersen, H. F., Satrup. 1968.
 Petersen, Ida Thade, Haderslev. 1928.
 Petersen, Jakob, Mjolden. 1951.
 Petersen, Jakob, Stevning. 1957.
 Petersen, Jakob, Aabenraa. 1954.
 Petersen, Jørgen, Avnbøl. 1949.
 Petersen, Jørgen, Halk. 1946.
 Petersen, Jørgen, Sommersted. 1956.
 Petersen, Kristian, Rørkær. 1958.

- Petersen, Ludvig, Gramby. 1941.
 Petersen, L., dr. med., Gram. 1927.
 Petersen, Lauritz J., O. Jerstal. 1957.
 Petersen, Louis, København. 1906.
 Petersen, Marie Skau, Sommersted. 1942.
 Petersen, Nis, red., Haderslev. 1939.
 Petersen, Nis, Rørker. 1963.
 Petersen, P., Rejsby. 1934.
 Petersen, P. Chr., Bylderup. 1957.
 Petersen, P. Hansen, Visbjerg. 1905.
 Petersen, P. L., Kastbjerg. 1954.
 Petersen, P. R., Maugstrup. 1945.
 Petersen, Richard, Flensborg. 1944.
 Petersen, Thade, Haderslev. 1950.
 Petersen, Thorvald, Tønder. 1957.
 Philipsen, Kr., Lundtoftbjerg. 1963.
 Philipsen, H. P., Slagelse. 1926.
 Physant, Hans J., Langetved. 1907.
 Physant, Mette Kristine. 1932.
 Pilegaard, Hans, Lintrup. 1933.
 Posselt, Karl, Møgeltønder. 1956.
 Poulsen, Lorens, Flensborg. 1921.
 Poulsen, L. B., Bovlund. 1921.
 Poulsen, Morten Refslund, Bovlund. 1961.
 Paasch, Otto Fr., Graasten. 1935.
 Rasmussen, Jørgen, Guderup. 1923.
 Ravn, Christian, Flensborg. 1965.
 Reeder, Waldemar, Poppenbøl. 1951.
 Refshauge, P. J., Cathrineminde. 1943.
 Refslund, Bunde, Bovlund. 1897.
 Refslund, Bunde og Marie. 1910.
 Refslund, Helga, Bovlund. 1965.
 Refslund, Jacob, Bovlund. 1928.
 Refslund, Nis Hansen, Bovlund. 1962.
 Reimers, Peter, Sønderborg. 1923.
 Riis, Chr., dyrlæge, Toftlund. 1937.
 Riis, Jep A., Barsmark. 1936.
 Rode, Doris, fru, Aabenraa. 1928.
 Rolskov, Hans, Rurup. 1931.
 Rosendal, K., præst, Aabenraa. 1932.
 Rossen, R. P., Tønder. 1929.
 Rud, Harald, red., Aabenraa. 1945.
 Rudbeck, Mathias, Højstrup. 1928.
 Sabroe, Haderslev. 1936.
 Salling, Chr., Kastbjerggård. 1925.
 Sarauw, dr., Augustenborg. 1938.
 Sarup, Jes, Bolderslev. 1935.
 Sattler, Moritz, Reussenkoog. 1966.
 Schack, O. D., Lensgreve, Schackenberg. 1950.
 Schibler, Carla. 1968.
 Schmidt, Chr. C., Elstrup. 1953.
 Schmidt, Chr. Nic., Mellerup. 1945.
 Schmidt, Claus, Lundsmark. 1914.
 Schmidt, Hans Peter, Kassø. 1914.
 Schmidt, J. H., Vojensgård. 1950.
 Schmidt, Jacob S., Rødding. 1960.
 Schmidt, Jens L., Øster Lindet. 1920.
 Schmidt, J. P., dyrlæge, Haderslev. 1910.
 Schmidt, Johan Fr., Hønsnap. 1935.
 Schmidt, Jørgen, Glasergård. 1937.
 Schmidt, Niels, Glasergård. 1964.
 Schmidt, P. M., Københoved. 1922.
 Schmidt, Peder, Bovlund. 1922.
 Schmidt, Peter P., Lavensby. 1955.
 Schmidt, Severin, Flensborg. 1940.
 Schmidt, Aage, Faarkrog. 1967.
 Schrøder, Charlotte, fru, Rødding. 1906.
 Schrøder, Ludvig, Rødding. 1909.
 Schultz, Hans, Bolderslev. 1956.
 Schultz, Martin, Lundsbaekgård. 1947.
 Schultz, Peter, Aller. 1952.
 Schmiegelow, D., professorinde, København. 1939.
 Sibbesen, Chr., Gammelgab. 1961.
 Simonsen, Carl, Døstrup. 1912.
 Simonsen, Hans, Føsted. 1930.
 Simonsen, M. D., Flensborg. 1948.
 Simonsen, Martin, Flovt. 1954.
 Simonsen, P., Flensborg. 1932.
 Simonsen, S. H., dr. med., Tandslet. 1909.
 Skau, Hans, Lillehave. 1964.
 Skau, Hans, Skovgård, Styding. 1954.
 Skau, Peder, Bukshave. 1921.
 Skov, Anders L., Bevtoft. 1958.
 Skov, Johan, Aabenraa. 1967.
 Skov, Jørgen, Himmarn. 1956.
 Skov, Marcus, lærer, Birkelev. 1925.
 Skov, Niels H., Løgumkloster. 1965.
 Skovrøy, P., Tønder. 1936.
 Skrumsager, Henriette, Visby. 1963.
 Skrumsager, J. N. H., Københoved. 1922.
 Skrumsager, Niels, Visby Hedeg. 1948.
 Skytt, Christian, Maugstrup. 1944.
 Skøtt, Peter Hansen, Kabdrup. 1947.
 Smidemand, Hans, Stolbrolykke. 1945.
 Smidt, Agnes, Sundsmark. 1953.
 Smidt, Hans A., Arnum. 1929.

- Smidt, Marten H., Bovlund. 1968.
 Smidt, N. H., Søbækled. 1922.
 Smidt, Peder H., Spandetgård. 1968.
 Solmer, R., Vesterlund. 1933.
 Sommer, hotelejer, Flensborg. 1939.
 Sorgenfri, J. N., Haderslev. 1965.
 Speggers, Chr. P., Mjang. 1954.
 Stampe-Carstensen, H. 1958.
 Staugaard, Fester, Torp. 1967.
 Stavnsbjerg, J. R. H., Kbh. 1939.
 Steg, Christian, Ravnhøj. 1937.
 Steenholdt, A. C., Flensborg. 1958.
 Stevns, Ole, Aabæk. 1942.
 Storm-Hollesen, fru dr. med. Marie, Graasten. 1943.
 Svane, Erik Bonde, Aabenraa. 1946.
 Svendsen, Andreas, Skærbæk. 1955.
 Svendsen, Gyde Marie Knudsen, Tønder. 1950.
 Svendsen, Nicolai, Tønder. 1967.
 Svendsen, Thomas, Hjemsted. 1965.
 Svennesen, Jes, Barse. 1962.
 Svensson, A., Haderslev. 1965.
 Søgaard, Jørgen, Jaruplund. 1945.
 Sølbeck, Thomas, Højer. 1948.
 Sørensen, Andr. P., Rødding. 1929.
 Sørensen, Fr., Tinglev. 1937.
 Sørensen, Jørgen, Fredensvang. 1960.
 Sørensen, Jørgen J., Moltrup. 1898.
 Sørensen, Maren, Valsbøl. 1958.
 Sørensen, Poul, Bjerrum, Gaansager. 1953.
 Sørensen, Thor, Lovrup. 1931.
 Sørensen Zilo, Holger, Flensborg. 1944.
 Sørup, Jens, Gram. 1941.
 Tarmansen, Karl, Flensborg. 1943.
 Terp, Jørgen, Notmark. 1956.
 Thams, Hans Johs., Koldenbyttel. 1962.
 Thaning, O. C. B., Aabenraa. 1910.
 Thielsen, Andreas, Holbøl. 1954.
 Thielsen, Christian, Holdbi. 1948.
 Thielsen, N. Rostgaard, Bevtoft. 1959.
 Thomsen, A., dyrlæge, Flensborg. 1930.
 Thomsen, Andreas, Skodsbøl. 1955.
 Thomsen, Christian, Aabenraa. 1929.
 Thomsen, Chr., Bjerggård, Himmarnk. 1924.
 Thomsen, Hans, Sundsmark. 1923.
 Thomsen, Jens, Løgumkloster. 1956.
 Thomsen, Karsten, Karlum. 1934.
 Thomsen, Kr. Refslund, Aabenraa. 1962.
 Thomsen, Marie, Flensborg. 1944.
 Thomsen, P., Flensborg. 1923.
 Thomsen, Peter, Stoltelund. 1951.
 Thomsen, R., frimenighedspræst. 1907.
 Thomsen, Sophus, Tønder. 1964.
 Thomsen, Thomas, Toghale. 1935.
 Tychsen, Hans, Frøslev. 1930.
 Tychsen, Hermann, Flensborg. 1965.
 Tychsen, Tyche, Krammark. 1934.
 Thygesen, Christen, Skærbæk. 1914.
 Thygesen, Peter, Aalkjær. 1952.
 Thygesen, Thyge, Stepping. 1959.
 Thøjsen, P., dyrlæge, Skodsbøl. 1927.
 Thøstesen, Simon, Fæsted. 1925.
 Thøstesen, i heste, Hygum. 1940.
 Thuesen, Nis, Høgsbro. 1953.
 Timmermann, Peter, Skærbæk. 1912.
 Tødsen, Peter, Kværs. 1913.
 Toft, Peter, Tønder. 1948.
 Tolderlund, E. A., Aarup. 1909.
 Tonnesen, H., pastor, Hoptrup. 1936.
 Torp, Alfred, Tønder. 1935.
 Trans, Erik B., Ørslev. 1960.
 Tønder, Peter F., Birkelev. 1938.
 Uldall, Jørgen S., Stydning. 1963.
 Uldall, Niels, Flensborg. 1941.
 Verrier, Poul, Paris. 1939.
 Viinsted, J. A., Horsens. 1911.
 Vind, Thomas, Døstrup. 1932.
 Vodder, Nis P., N. Jerstal. 1908.
 Vogelius, Jacob S., Haderslev. 1913.
 Vognsen, Iver Nissen, Grarup. 1944.
 Vognsen, Peder, Fredericia. 1914.
 Vrang, Jørgen, Flensborg. 1924.
 Voss, Theodor, Haderslev. 1952.
 Voss, Theodor, Haderslev. 1922.
 Warming, Marie, Døstrup. 1957..
 Warming, Peter A., Døstrup. 1960.
 Wartho, Frederik, Haderslev. 1922.
 Weber, Johan, Flensborg. 1934.
 Weedermann, E., Flensborg. 1926.
 Weibel, Nic., Flensborg. 1968.
 Wiborg, Erik, Bøgeskovgård. 1935.
 Wielandt, J. Chr. E., Gram. 1899.
 Wiencke, Else, Flensborg. 1963.
 Wilkens, Frederik, Bovlund. 1938.
 Wind, Thomas Bredebro. 1957.
 Wind, Thomas, Døstrup. 1932.
 Winther, Mette K., Abterp. 1962.
 Wiuff, Martin, Sillerup. 1964.
 Wiuff, Peter Hansen, Sillerup. 1914.

Woel, Cai M., 1964.
Wolff, Claus Peter, Broager. 1914.
Wolff, Peter, Kegnæs, 1951.
Wonsbeck, Christian, Brøstrup. 1941.
Wrang, Johan, Flensborg. 1965.
Wulff, Theodor, Brede. 1902.
Zachariassen, Jørgen, Dybbøl. 1942.

Zakariassen, Jørgen, Molmark. 1898.
Zerlang, Johan, Gram. 1926.
Østergaard, Iver H., Gabøl. 1957.
Østergaard, Iver H., Gabøl. 1966.
Østergaard, Jens, Københoved. 1932.
Østergaard, N. S. S., Aarugård.
Skodborg. 1913.

Ta' til
Haderslev
og gå på
indkøb, —

Vi ses hos

ORBESEN
Stormagasin

Regering og Folketing

Ministeriet BAUNSGAARD:

Konservative ... 6   *Venstre* 6
Radikale Venstre 5

Statsminister	<i>Hilmar Baunsgaard</i> (RV)
Udenrigsminister	<i>Poul Hartling</i> (V)
Finansminister	<i>Poul Møller</i> (KF)
Indenrigsminister	<i>Poul Sørensen</i> (KF)
Handelsminister	<i>Knud Thomsen</i> (KF)
Justitsminister	<i>K. Thestrup</i> (KF)
Forsvarsminister	<i>Erik Ninn-Hansen</i> (KF)
Landbrugsminister	<i>Peter Larsen</i> (V)
Minister for kulturelle anliggen- der og teknisk samarbejde med U-landene samt nedrust- ningsspørgsmål	<i>K. Helveg Petersen</i> (RV)
Trafikminister (minister for of- fentlige arbejder)	<i>Ove Guldberg</i> (V)
Boligminister og lønningsmini- ster	<i>Aage Hastrup</i> (KF)
Socialminister	<i>Nathalie Lind</i> (V)
Undervisningsminister	<i>Helge Larsen</i> (RV)
Arbejdsminister	<i>Lauge Dahlgaard</i> (RV)
Økonomiminister og minister for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggen- der	<i>P. Nyboe Andersen</i> (V)
Kirkeminister	<i>Arne Fog Pedersen</i> (V)
Fiskeriminister og minister for Grønland	<i>A. C. Normann</i> (RV)

Folketingsvalget den 23. januar 1968

Valgdeltagelse 89,3 procent.

Socialdemokratiet	974.833	st.	62	mandater
Radikale Venstre	427.304	»	27	»
Konservative	581.051	»	37	»
Venstre	530.167	»	34	»
Retsforbundet	21.124	»	0	»
Socialistisk Folkeparti	174.553	»	11	»
Kommunister	29.706	»	0	»
Liberalt Centrum	37.407	»	0	»
Slesvigsk Parti	6.831	»	0	»
De uafhængige	14.360	»	0	»
Venstre Socialister	57.184	»	4	»
	<hr/>			
	2.854.520	st.	175	mandater

STEMMETAL I NORDSLESVIG

Valgdeltagelse 88,8 procent.

Socialdemokratiet	45.969	stemmer
Radikale Venstre	16.190	»
Konservative	27.689	»
Venstre	26.606	»
Retsforbundet	1.231	»
Socialistisk Folkeparti	3.301	»
Kommunister	382	»
Liberalt Centrum	1.427	»
Slesvigsk Parti	6.831	»
De uafhængige	815	»
Venstre Socialister	1.009	»
	<hr/>	
	131.450	stemmer

VALGT I NORDSLESVIG

Socialdemokratiet: *P. Gorrsen, F. Vilh. Teichert, Knud Nielsen.*

Konservative: *Mads Eg Damgaard, Johs. Burgdorf.*

Venstre: *Simon From, Johan Philipsen.*

Radikale Venstre: *Jens Peter Jensen.*

DEN NORDSLESVIGSKE FOLKEBANK

GRAASTEN BANK

HADERSLEV BANK

FOLKEBANKEN FOR ALS OG SUNDEVED

TØNDER LANDMANDSBANK

GODE BANKFORBINDELSER

5

PORTO-TAKSTER FRA 1. APRIL 1968

Brevforsendelser til Indlandet

Forsendelsens art Maksimumsvægten er <u>understreget</u>	Hele landet (inkl. Færøerne og Grønland)	Største udstrækning m. v.
	Øre	
Brevkort		} højst 15×10,7 cm } mindst 10×7 cm)
enkelte	50	
med svarkort	100	
Breve		} 45×30×3 cm } Rulle: 75×10 cm (Tryksager af form som sammenlagte eller ikke sammen- lagte kort mindst 10×7 cm)
indtil 20 g	60	
over 20 g til 250 g	80	
over 250 g til <u>1 kg</u>	200	
Tryksager		} 45×20×10 cm } Rulle: 45×15 cm } Skal mærkes »Vare- prøve« hhv. »Brev- pakke«. Må ikke in- deholde skriftlige meddelelser
indtil 50 g	30	
over 50 g til 250 g	50	
over 250 g til <u>1 kg</u>	150	
Vareprøver		} 45×20×10 cm } Rulle: 45×15 cm } Skal mærkes »Vare- prøve« hhv. »Brev- pakke«. Må ikke in- deholde skriftlige meddelelser
indtil 50 g	30	
over 50 g til 250 g	50	
over 250 g til <u>500 g</u>	150	
Brevpakker		} 45×30×20 cm
højst <u>1 kg</u>	150	
Blindetryksager	portofri	} 45×20×10 cm
højst <u>7 kg</u>		
Fonopostforsendelser	som for breve	
højst <u>1 kg</u>		
Blandede forsendelser	} Takst som for tryksager	} Må opfylde de for hver forsendelsesart (tryksager - vareprøver) gældende betingelser.
højst <u>1 kg</u>		

Anbefaling af ovennævnte forsendelser: tillægsgebyr 140 øre.

Søndagsbreve kun til bymæssig bebyggelse ved postkontorer og visse posteks-
peditioner på landet. Forsendelsen skal på forsiden tydeligt være mærket
»Søndagsbrev« og tillige være forsynet med et diagonalkryds: tillægsgebyr
2 kr. (kun alm. breve og brevkort).

Banegårdsbreve (kun alm. brevforsendelser): tillægsgebyr 140 øre.

Ilbrevsforsendelser (alm. og anb. brevforsendelser): tillægsgebyr som vægt-
portoen.

Ekspressforsendelser: tillægsgebyr 3 kr. (breve m. v.).

Har De en HYGGEKROG

hvor De rigtig kan slappe af
efter dagens arbejde?

Hviler De ordentlig i Deres
SENGE, og giver Deres øv-
rige møbler Deres sind ro og
hvile? Det er meget vigtigt i
vor forjagede tid at have et
harmonisk sted at trække sig
tilbage til.

Vestergade 35 . Aabenraa . Telefon (046) 22420

Som en af de ældste
annoncører
ønsker vi
Sprogforeningens
Almanak
tillykke med de 75 år.

Niels A. Nielsen & Søn

Farve- og tapethandel

Ramsherred 10 . Aabenraa . Telefon 23128

Indeh. H. H. Nielsen

. . . . altid noget nyt på tapetet

Moderne BRILLER leveres efter lægerecept

Leverandør
til
sygekassen

Carl A. Lassen

Urmager og guldsmed

Nørreport 20 . Aabenraa . Telefon 33058

Brevforsendelser til udlandet

Forsendelsens art	Finland, Island, Norge og Sverige	Øvrige udland ²	Største udstrækning m. v.
Brevkort	Øre enkelte ..... 50 med svarkort 100	Øre enkelte ..... 50 med svarkort 100	højest 15×10,7 cm mindst 10×7 cm
Breve højest <u>2 kg</u>	indtil 20 g ..... 60 over 20-250 g ... 80 over 250-500 g 200 (over 500 g efter hele vægten som øvrige udland)	indtil 20 g ..... 90 for hver følg. 20 g 50	<i>Brevform:</i> højest 60 cm, men længde + bredde + tyk- kelse højest 90 cm (mindst 10×7 cm)
Tryksager højest <u>3 kg</u> ¹	indtil 50 g ..... 30 ov. 50-250 g ... 50 ov. 250 g-1 kg 150 (over 1 kg efter hele vægten som øvrige udland)	pr. 50 g 30	<i>Rulleform:</i> Længde ikke over 90 cm og ikke under 10 cm. Længde + 2 gange diame- teren højest 104 cm, mindst 17 cm.
Vareprøver højest <u>500 g</u>	indtil 50 g ..... 30 ov. 50-250 g ... 50 ov. 250-500 g... 150	pr. 50 g ..... 30 mindst 60	Brevforsendelser, hvis dimensioner er mindre end oven- nævnte minimums- mål, er dog tilladt, hvis de er forsynet med en rektangu- lær adresseseddel af karton eller stærkt papir, som måler mindst 10×7 cm
Brevpakker højest <u>1 kg</u>	pr. 50 g ..... 40 mindst 180	pr. 50 g ..... 40 mindst ..... 180 (kun til visse lande)	
Fonopost (kun til visse lande) højest 1 kg	pr. 50 g 80	pr. 50 g 80	

**Anbefaling af ovennævnte forsendelser: tillægsgebyr 140 øre.
Ekspressgebyr: 300 øre.**

¹ Tryksager, der udelukkende indeholder bøger, kan veje indtil 5 kg.

² For breve af vægt indtil 20 g, der udveksles mellem danske og tyske post-huse med en indbyrdes afstand af indtil 30 km, gælder indenrigsk porto.

Herrekonfektion, arbejdstøj, skotøj og gummistøvler
til damer og herrer

køber De

**BEDST OG
BILLIGST
HOS**

Christian Jacobsen
Herreekvipering & Fodtøj

Søndertorv . Telefon 22356
Aabenraa

Landbrugsbøger - Regnskabsbøger - Faglitteratur

PETER N. ANDRESEN

Boghandel . AABENRAA . Telefon 22069

Ældste specialforretning

Anton Nielsen
UDSTYRSFORRETNING
Søndertorv 7 AABENRAA T. 223111

**TÆPPER
GARDINER
og UDSTYR**

Skrive- og regnemaskiner - så

Asmus Schultz
William Boje's Eftl.
Grundlagt 1905

Aabenraa . Telf. 2 35 26

Pakker til Indlandet

(Inkl. Færøerne og Grønland)

Frankoivang: pakker skal frankeres forud.

Udstrækning: som regel ikke over 1,5 m i nogen retning; dog kan pakker i rulle- eller stangform være indtil 2 m lange. Rumfang ikke over 1 m³.

Største vægt: 20 kg.

Indland

Vægt	Alm. pakker	Voluminose og forsigtig-pakker
indtil 1 kg	220 øre	330 øre
over 1 til 5 kg	290 øre	440 øre
over 5 til 10 kg	460 øre	690 øre
over 10 til 15 kg	770 øre	1160 øre
over 10 til 20 kg	1430 øre	2150 øre

Forskellige tillægsgebyrer:

Anbefalingsgebyr ..... 200 øre

Værdigebyr

for de første 1000 kr. .... 200 øre

for hver følgende 1000 kr. eller del deraf ..... 10 øre

Ilgebyr ..... som vægtporto

Ekspressgebyr pr. 5 kg eller del deraf ..... 340 øre

Postoprævning ..... 220 øre

Postoprævning på postgiroblanketter ..... 200 øre

*

Merværdiafgift er indregnet i ovennævnte takster og udgør 1/9 af disse.

Grønland og Færøerne

	Almindelig		voluminøse og forsigtig kun inden f. Færøerne
	Grønland	Færøerne	
indtil 1 kg	300 øre	200 øre	300 øre
over 1 til 5 kg ...	600 »	250 »	380 »
» 5 » 10 kg ...	1000 »	400 »	600 »
» 10 » 15 kg ...	1500 »	700 »	1050 »
» 15 » 20 kg ...	2200 »	1300 »	1950 »

Forskellige tillægsgebyrer: Spørg på posthuset

»PALO« plantemargarine

**Forlang
den
hos
Deres
købmand**

AABENRAA MARGARINEFABRIK

Telefon (046) 22469

Pakker til udlandet

Frankotvang: alle pakker til udlandet skal frankeres forud.

Til visse lande kan sendes efternævnte kategorier af pakker.

Værdipakker: vægtporto + følgende værdiporto:

Finland, Island, Norge og Sverige: indtil 1000 kr.: 180 øre, for hver følgende 1000 kr.: 10 øre.

Øvrige udland: 50 øre pr. 200 guldfrancs + ekspeditionsgebyr 120 øre pr. pakke.

Ilpækker: ca. dobbelt vægtporto.

Eksprespakker: 3 kr.

Voluminøse pakker } 50 % tillæg til vægtporto
Forsigtig-pakker } (eventuelt afrundet)

Postoprævningspakker og luftpostpakker: spørg posthuset.

Postanvisninger, postoprævnninger og postindkasseringer

Postanvisninger (max. 3000 kr.)

Beløb indtil 1000 kr.	100 øre
Beløb 1000–2000 kr.	150 øre
Beløb 2000–3000 kr.	200 øre
Indbetalingskort (Giro)	50 øre

*

Postindkasseringer	200 øre
Postindkasseringer på giroblanketter	180 øre
Postoprævnninger*	200 øre
Brevforsendelser	200 øre
Brevforsendelser på postgiroblanketter	180 øre
Pakkeforsendelser (incl. MOMS 1/9)	220 øre
Pakkeforsendelser på postgiroblanketter (incl. MOMS 1/9)	200 øre

* (For postoprævnninger betales desuden porto for den pågældende forsendelse (brev, pakke o.s.v.)

Takster for banepakker

Enkelte stykker ilgods af indtil 25 kg's vægt befordres uden fragtbrev mellem alle jernbanestationer og billetsalgssteder samt flere dampskibsselskabers anløbspladser, når de er påklæbet banemærker, som nedenstående skema viser:

Vægt indtil 5 kg	340 øre
Vægt over 5 kg indtil 10 kg	450 øre
Vægt over 10 kg indtil 15 kg	560 øre
Vægt over 15 kg indtil 20 kg	670 øre
Vægt over 20 kg indtil 25 kg	780 øre

For pakker med rumfang over 200 dm³ indtil 500 dm³ forhøjes taksterne med 100 %.

For pakker med rumfang over 500 dm³ forhøjes taksterne med 200 %.

For eksprespakker beregnes et tillæg på 1.10 kr. pr. påbegyndt 5 kg, indtil 10 kg, mindst 2.20 kr. pr. pakke. Fra 10–15 kg – 3.30, fra 15–20 kg – 4.40, fra 20–25 kg – 5.50.

Merværdiafgift er indregnet i ovennævnte takster og udgør 1/9 af disse.

**SPAREKASSEN
SØNDERJYLLAND**

er også

Deres

SPAREKASSE

***En ting
der står
fast:***

NORA plast ...

skridsikkert fodtøj

- For industri og landbrug
- Tåler syre, aje og kemikalier
- Specialmodeller til olie, fedt og benzin
- Lette, behagelige og hygiejniske

NORA FODTØJ

GENERALIMPORT: C. BORREGAARD NIELSEN
AABENRAA · TLF. (046) 2 29 50
FORHANDLERE OVER HELE LANDET

AFKORTNING AF JAGTTID FOR VISSE PATTEDYR OG FUGLE

I Haderslev, Tønder, Ribe, Ringkøbing og Aabenraa-Sønderborg amt (dog med undtagelse af øen Als) *ingen jagttid* for fasanhøner.

Vedrørende *særfredninger* tilrådes det at følge med, hvad der kommer af bekendtgørelser fra Landbrugs- og Statsministeriet i sommerens løb.

I Aabenraa-Sønderborg amt for så vidt angår Als:

Råbuk	1. nov.—31. dec.
	og 16. maj—15. juli
Rå og lam	1. nov.—31. dec.
Hare	1. nov.—18. dec.
Fasanhane	1. nov.—31. dec.
Fasanhøne	21. nov.—30. nov.
Ringdue	16. aug.—31. dec.

UDDRAG AF JAGTLOVEN:

§ 2. I jagttiden medregnes begyndelses- og slutdagen.

§ 3. Pattedyr og fugle, for hvilke der er anført: „ingen jagttid“, er fredet i de nævnte områder i hele jagtåret.

§ 4. For pattedyr og fugle, der ikke er nævnt i § 1, gælder de i jagtlovens § 27 fastsatte jagttider.

§ 13. Al jagt er forbudt fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blishøns og skarver skydes på træk i tiden fra 1 1/2 time før solopgang til 1 1/2 time efter solnedgang. I december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1 1/2 time før solopgang til 1 time efter solnedgang.

Jagttider og fredningsbestemmelser.

§ 26. Pattedyr og fugle er fredede uden for den for disse dyr fastsatte jagttid. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Det er forbudt at jage eller dræbe pattedyr og fugle i fredningstiden. Fredningsbestemmelserne omfatter, hvor intet andet er angivet, tillige de fredede dyrs yngel samt fuglenes reder og æg.

Stk. 3. Fotografering samt films- og lydoptagelse ved reder og ynglepladser skal ske således, at dyrene og deres yngel ikke forulempes.

Stk. 4. Ringmærkning eller anden mærkning af fugle og pattedyr må kun foretages af dertil af landbrugsministeren bemyndigede personer eller institutioner.

Et moderne STORMAGASIN

midt i
Sønderjylland

»Danmarks Kulturhistorie«

i 2 bind, kontant kr. 297,00 inklusive porto og emballage

NIELS THOMSEN^S Boghandel

(Wohlenbergs ejf.)

Telefon 2 22 29 . Storetorv 5 . Aabenraa

rosenvold

GULV-og VÆGMONTERING

SØNDERGADE 8 AABENRAA TLF.(048) 22118

SADELMAGER

LÆDERVARER

GENNEM 125 ÅR

Chr. Nissen

URE & BRILLER

*Det store udvalg
til de små priser*

Vestergade 29 . Aabenraa . Telefon 23530

Moderne møbler

— så gå til

B

rigtigt

STOREGADE 5 . AABENRAA

FREDNINGSTIDER FOR FERSKVANDSFISK

Gedde	40	cm	ingen
Laks	40	cm	1. oktober—31. marts
Havørred	40	cm	1. november—31. januar
— (i laksevande) ...	40	cm	1. oktober—31. marts
Søørred	40	cm	1. november—31. januar
Bækørred	25	cm	1. november—31. januar
Sandart	40	cm	1. maj—31. maj
Ål	34,5	cm	ingen
Helt og Snæbel	35	cm	15. november—14. december
Krebs, hun	9	cm	1. oktober—31. juli
— han	9	cm	1. oktober—31. marts

For fisk af nedennævnte art er fastsat følgende mindstemål, regnet fra snudespids til halefinnens spids (total længde):

Ål	345	mm
Laks	400	mm
Havørred	400	mm
Helt	350	mm
Snæbel	350	mm
Gedde	400	mm
Bækørred	250	mm

Totalfredet: Brangås, gravand, gøg, klyde, præstekrave, ravn, samtlige rovfugle, der ikke er nævnt forud, altså alle falke (undt. vandrefalk), fiskeørn, glenter, gribbe, vintermusvåge og ørne; dernæst rødhovedet and, rørdrum, skehejre, spætter, stenvender, steppehøne, storke, sule, svaner, terner, tjurhane og -høne, trane, trapper, turteldue, tyrkisk due, ugler, urhøne og vendehal.

Desuden er alle i jagtloven ikke særlig nævnte fugle totalfredet.

Dykænder samt andre fugle og pattedyr (undt. sæler) må fra motorbåd ikke jages fra 31. maj til 1. oktober og i Øresund overhovedet ikke hele året.

Iøvrigt henvises til meddelelserne i „Dansk Jagttidende“.

Alt i ISENKRAM og til SPORT

Aabenraa . Telefon (046) 2 32 21

DRÆGTIGHEDSTABEL

Drægtighedens begyndelse	Fødsel kan ventes hos:			
	Hopper 329-345 dage	Køer 279-282 dage	Får 144-152 dage	Sær 112-115 dage
Januar 1	December 2	Oktober 8	Juni 2	April 25
" 8	" 9	" 15	" 9	Maj 2
" 15	" 16	" 22	" 16	" 9
" 22	" 23	" 29	" 23	" 16
" 29	" 30	November 5	" 30	" 23
Februar 5	Januar 6	November 12	Juli 7	Maj 30
" 12	" 13	" 19	" 14	Juni 6
" 19	" 20	" 26	" 21	" 13
" 26	" 27	December 3	" 28	" 20
Marts 5	Februar 3	December 10	August 4	Juni 27
" 12	" 10	" 17	" 11	Juli 4
" 19	" 17	" 24	" 18	" 11
" 26	" 24	" 31	" 25	" 18
April 2	Marts 3	Januar 7	September 1	Juli 25
" 9	" 10	" 14	" 8	August 1
" 16	" 17	" 21	" 15	" 8
" 23	" 24	" 28	" 22	" 15
" 30	" 31	Februar 4	" 29	" 22
Maj 7	April 7	Februar 11	Oktober 6	August 29
" 14	" 14	" 18	" 13	September 5
" 21	" 21	" 25	" 20	" 12
" 28	" 28	Marts 4	" 27	" 19
Juni 4	Maj 5	Marts 11	November 3	September 26
" 11	" 12	" 18	" 10	Oktober 3
" 18	" 19	" 25	" 17	" 10
" 25	" 26	April 1	" 24	" 17
Juli 2	Juni 2	April 8	December 1	Oktober 24
" 9	" 9	" 15	" 8	" 31
" 16	" 16	" 22	" 15	November 7
" 23	" 23	" 29	" 22	" 14
" 30	" 30	Maj 6	" 29	" 21
August 6	Juli 7	Maj 13	Januar 5	November 28
" 13	" 14	" 20	" 12	December 5
" 20	" 21	" 27	" 19	" 12
" 27	" 28	Juni 3	" 26	" 19
September 3	August 4	Juni 10	Februar 2	December 26
" 10	" 11	" 17	" 9	Januar 2
" 17	" 18	" 24	" 16	" 9
" 24	" 25	Juli 1	" 23	" 16

DRÆGTIGHEDSTABEL

Drægtighedens begyndelse	Fødsel kan ventes hos:			
	Hopper 329-345 dage	Køer 279-282 dage	Får 144-152 dage	Søer 112-115 dage
Oktober 1	September 1	Juli 8	Marts 2	Januar 23
" 8	" 8	" 15	" 9	" 30
" 15	" 15	" 22	" 16	Februar 6
" 22	" 22	" 29	" 23	" 13
" 29	" 29	August 5	" 30	" 20
November 5	Oktober 6	August 12	April 6	Februar 27
" 12	" 13	" 19	" 13	Marts 6
" 19	" 20	" 26	" 20	" 13
" 26	" 27	September 2	" 27	" 20
December 3	November 3	September 9	Maj 4	Marts 27
" 10	" 10	" 16	" 11	April 3
" 17	" 17	" 23	" 18	" 10
" 24	" 24	" 30	" 25	" 17

~ abonnér på

*de gamle sønderjyske
dagblade*

Dannevirke
Haderslev

Hejmdal
Aabenraa

Dybbøl-Posten
Sønderborg

Tønder Amtstidende
Tønder

Trikotage - Kjoler
Dragter - Metervarer
Parfumeri

SÖNNICHSENS
Varehus

Ramsherred 42 . Aabenraa
Telefon 227 09

Se vort udvalg
absolut uden
købetvang

Fri levering
i egne vogne
over hele
landsdelen

KJÆRS MØBLER

Slotsgade . Aabenraa . Telefon (046) 232 48

LANDBRUGSMASKINER

Køb Deres maskiner, hvor De kan få reservedele til dem

Indhent tilbud fra

ALFRED PAULSEN A/S
Vestvejen 167 . Aabenraa . Telefon 24757

Lorenz Hansen jr.
Aabenraa

TELEFON 2 21 38

Kendingsbogstaver for motorkøretøjer

Nedenstående kendingsbogstaver er fortsat gældende for de motor-køretøjer, der endnu ikke har fået de nye nummerplader under det nye centralregister for motorkøretøjer.

AA	Frbrg. Birk	HU	Stege	RJ	Silkeborg
AB	Frbrg. Birk	JA	Rønne	RR	Skanderborg
AH	} Kbhvns. amts nordre Birk	KA	KB - KC o. s. v. København	SA	Thisted
AJ		LA	Nykøbing F.	SE	Hassing-Refs
AK	} Kbhvns. amts søndre Birk	LE	Sakskøbing	SK	Nykøbing M.
AR		LK	Nysted	TA	Skive
AS		LN	Rødby	TH	Viborg
AT		LR	Maribo	TE	Viborg
AV	Roskilde	LU	Nakskov	UA	Nibe
AY	Køge	MA	Odense købst.	UC	Løgstør
AZ	Haslev	MB	Odense købst.	UH	Aalborg
BA	Helsingør	MH	Odense herred	UJ	Aalborg
BB	Helsingør	MM	Kerteminde	UP	Nørresundby
BE	Hørsholm	MP	Bogense	VA	Grenaa
BL	Hillerød	MT	Assens	VE	Æbeltoft
BP	Helsingø	MX	Middelfart	VL	Randers
BS	Frederikssund	NA	Haderslev	VM	Randers
BV	Frederiksværk	ND	Frøs	VR	Mariager
CA	Holbæk	NH	Aabenraa	VV	Hobro
CE	Nykøbing Sj.	NL	Sønderborg	XA	Aarhus
CM	Kalundborg	NP	Lundtofte-Nybøl	XB	Aarhus
CR	Samsø	NT	Tønder	XH	Hasle
DA	Herning	OA	Nyborg	XJ	Hasle
DE	Holstebro	OH	Svendborg	XL	Hammel
DL	Lemvig	ON	Rudkøbing	XR	Hads-Ning
DP	Ringkøbing	OR	Ærø	XU	Viby
DS	Skjern	OT	Faaborg	YA	Fredericia
EA	Slagelse	PA	Sæby	YH	Kolding
ED	Høng	PD	Dronninglund	YJ	Kolding
EK	Skelskør	PH	Frederikshavn	YP	Vejle
EN	Korsør	PK	Skagen	YR	Vejle
ES	Ringsted	PN	Hjørring	ZA	Varde
EX	Sorø	PS	Brønderslev	ZB	Varde
HA	Næstved	PV	Pandrup	ZH	Esbjerg
HH	Store Heddinge	RA	Horsens	ZN	Ribe
HM	Præstø	RB	Horsens	ZR	Holsted
HR	Vordingborg				

CENTRAL-MEJERIET

Aabenraa

anbefaler sine 1. klasses produkter

„CERES”

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING . AKTIESELSKAB

Aabenraa . Telefon 21321*

C. C. RODE

Grundlagt 1855 - Telefon (046) 222 60 - 6200 Aabenraa

GULD - SØLV - URE

A/s Sønderjysk Frøforsyning

Frøavl og frøhandel

Aabenraa . Telefon (046) 2 30 47

MARKEDSFORTEGNELSE

1969

HADERSLEV AMT

Haderslev, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg. Hver mandag grise-marked.

AABENRAA AMT

Aabenraa, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

SØNDERBORG AMT

Sønderborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

TØNDER AMT

Logumkloster, 19. aug. heste.

Skærbæk, hver onsdag marked med heste og slagtekvæg.

Tønder, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

RIBE AMT

Brørup, hver mandag eksportmarked for heste og slagtekvæg. 15. januar, 19. februar, 19. marts, 2., 9. og 23. april, 21. maj, 16. juli, 20. august, 3. og 17. september, 1., 15. og 22. oktober, 5. og 19. november, 3. og 17. december levekvæg. 12. marts, 7. maj og 24. september heste og levekvæg.

Esbjerg, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg.

Grindsted, hver mandag marked for heste og slagtekvæg. Torvedag samt grise-marked hver torsdag.

Ho, 30. august fåremarked.

Ribe, hver mandag marked for heste og slagtekvæg.

Varde, hver torsdag i april og oktober og hver første og tredje torsdag i de øvrige måneder marked med heste og levekvæg. Torvedag hver torsdag.

Vorbasse, 24. juli heste.

Ølgod, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

RINGKØBING AMT

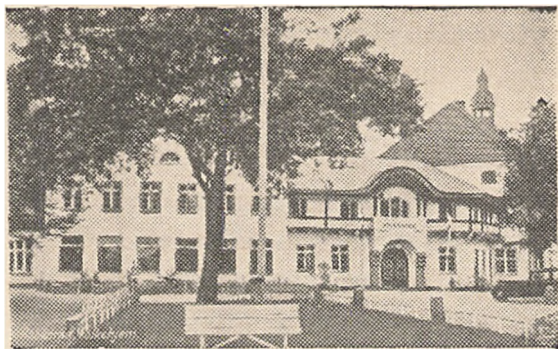
Herning, hver tirsdag eksportmarked for heste og slagtekvæg. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag.

Holstebro, hver mandag eksportmarked for heste og slagtekvæg. Hver torsdag marked for levekvæg og grisemarked.

Lemvig, hver tirsdag marked for heste og slagtekvæg.

Skjern, hver onsdag marked for heste og slagtekvæg. Hver fredag marked for levekvæg.

Ulfborg, 27. august heste og levekvæg.

»FOLKEHJEM«

K. OG H. HOLM TYGESEN . TELEFON 228 48 . AABENRAA

Andelsvaskeriet

Industrivej . Tlf. 2 14 01* . Vestergade 15
AABENRAA

KEMISK RENSNING

Lad vaske og rens
i landsdelens eget vaskeri

Det er billigere . . .

VEJLE AMT

Kolding, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Vejle, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

SKANDERBORG AMT

Hammel, grisemarked hver torsdag, hvis helligdag søgnedagen før.

Horsens, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg, hver fredag marked med levekæg. Torvedag hver onsdag og lørdag; landboauktion og grisemarked hver fredag.

Salten, 20. juni heste.

Silkeborg, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Skanderborg, torvedag hver fredag; grisemarked hver tirsdag.

AARHUS AMT

Aarhus, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg på kvægtorvet.

ODENSE AMT

Odense, hver mandag (eller hvis helligdag den påfølgende tirsdag) eksportmarked med heste og slagtekvæg; 24. juni (St. Knud) heste; hver fredag med levekæg.

SVENDBORG AMT

Egeskov, 17. september heste.

Svendborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Kvæg- og hestemarkeder i Sydslesvig

HUSUM AMT

Bredsted (magerkvæg): 18 og 25 april, 2, 9 og 16 maj, 26 sept., 3, 10 og 24 okt., - om fredagen afholdes grisemarked (falder denne på en helligdag, afholdes grisemarkedet om lørdagen).

Fjorde (Viöl) (kvæg og heste): 21 april, 15 sept.

Husum (hornkvæg): 8, 15, 22 og 29. jan., 5, 12, 19 og 26 febr., 5, 12, 19 og 26 marts, 3 og 10 dec., (magerkvæg og får): 2, 9, 16, 23 og 30 april, 7, 14, 21 og 28 maj, 2, 9, 16, 23 og 30 okt., 6, 13, 20 og 27 nov., (slagtekvæg): 2, 9, 16, 23 og 30 juli, 6, 13, 20 og 27 august, 3, 10, 17 og 24 september, 1, 8, 15, 22 og 29 okt., 5, 12, 18 og 26 nov., - om torsdagen afholdes grisemarked (falder denne dag på en helligdag, afholdes grisemarkedet om onsdagen).

Langhorn (kvæg og får): 26 april, 18 okt., (heste): 23 aug. (2 dage).

Aabenraa Andels- Svineslagteri

Telefon 2 39 23

FLENSBORG AMT

Eggebæk (kvæg): 4 og 11 maj, 5 og 26 okt.

SLESVIG AMT

Frederiksstad (heste): 18 juli, 9 sept.

Slesvig (heste og føl): 5 sept., (om lørdagen afholdes grisemarked - dog ikke, hvis denne dag falder på en helligdag).

Sønder Brarup (heste): 28 juli.

Sønder Stabel (kvæg): 10 okt.

EJDERSTED AMT

Tønning (heste og kvæg): 25 april (3 dage), (heste): 15 aug. (3 dage). Der afholdes grisemarked mandag formiddag - falder denne dag på en helligdag, afholdes grisemarkedet på den forudgående lørdag.

RENSBORG NØRREAMT

Rensborg (hornkvæg og heste): 6 jan. og 24 marts, (Rotenhöfer - hornkvæg og heste): 21 april, (magerkvæg): 28 april, (hornkvæg og heste): 23 juni og 22 sept., (magerkvæg): 27 okt., („Nutzvieh“, heste, hornkvæg, får og svin): hver mandag (falder denne mandag på en helligdag, afholdes markedet på den efterfølgende hverdag, tirsdag). Om torsdagen afholdes småkrammemarked, særlig grise og fjerkræ (falder denne torsdag på en helligdag, afholdes småkrammemarkedet på den forudgående hverdag, onsdag).

SYDTØNDER AMT

Læk (grise): 6, 13, 20 og 27 jan., 3, 10, 17 og 24 febr., (grise og får): 3, 10, 17, 24 og 31 marts, (heste): 10 marts, (grise og får): 8, 14, 21 og 28 april, (heste): 28 april, (grise og får): 5, 12, 19 og 27 maj, (heste): 12 og 27 maj, (grise og får): 2, 9, 16, 23 og 30 juni, (grise): 7, 14, 21 og 28 juli, (magerkvæg og grise): 4, 11, 18 og 25 aug., (heste): 4 og 25 aug., (magerkvæg og grise): 1, 8, 15, 22 og 29 sept., (heste): 8 sept., (magerkvæg og grise): 6, 13, 20 og 27 okt., (heste): 6 og 20 okt., (magerkvæg og grise): 3, 10, 17 og 24 nov., (heste): 3 nov., (grise): 1, 8, 15, 22 og 29 dec.

Nibøl (grise): 7, 14, 21 og 28 jan., 4, 11, 18 og 25 febr., 4, 11, 18 og 25 marts, 1, 8, 15, 22 og 29 april, (får): 15, 22 og 29 april, (magerkvæg og grise): 6, 13, 20 og 27 maj, (grise og får): 3, 10, 17 og 24 juni, (heste og føl): 16 juni (f. m.), (grise): 1, 8, 15, 22 og 29 juli, (slagtekvæg): 15, 22 og 29 juli, (grise og slagtekvæg): 5, 12, 19 og 26 aug., 2, 9, 16, 23 og 30 sept., 7, 14, 21 og 28 okt., (heste): 14 okt., (grise, får, lam og slagtekvæg): 4, 11, 18 og 25 nov., (grise): 2, 9, 16, 23 og 30 dec.

Vyk/Før (kvæg): 17. okt.

ANDELSBANKEN

ØVER

HELE

LANDET

— også

i

SØNDERJYLLAND

Krammarkeder i Sydslesvig

Bredsted 30 og 31 maj, 1 juni, 12, 13 og 14 sept.

Egernfærde 23, 24 og 25 marts (f. m. 22 marts), 22, 23 og 24 juni (f. m. 21 juni), 21, 22 og 23 sept. (f. m. 20. sept.)

Flensborg 11, 12, 13, 14 og 15 april, 12, 13, 14, 15 og 16 sept.

Frederiksstad 18, 19 og 20 juli.

Garding 19 og 20 juni.

Husum 5, 6, 7 og 8 juni, 18, 19, 20 og 21 sept.

Kappel 18 og 19 maj, 2 og 3 nov.

Langhorn 23 og 24 aug.

Læk 11 og 12 maj (f. m. 10. maj), 12 og 13 okt. (f. m. 11. okt.)

Nibøl 14, 15 og 16 juni.

Rensborg 28, 29, 30 og 31 marts, 27, 28, 29 og 30 juni, 19, 20, 21 og 22 sept.

Satrup 5, 6 og 7 sept.

Slesvig 1, 2, 3, 4 og 5 maj, 30 og 31 aug., 1, 2, 3, 4, 5, 6 og 7 sept.

Svausted 16 sept.

Sørup 30 og 31 maj, 1 juni.

Sønder Brarup 26, 27, 28 og 29 juli (f. m. 25 juli).

Sønder Stabel 10 okt.

Tønning 25, 26 og 27 april, 15, 16 og 17 aug.

Fjolde (Viöl) 21 april, 15 sept.

Vesterland/Sild 19, 20, 21 og 22 sept.

Vyk/Før 17, 18 og 19 okt.

(f. m. = formarked).

Emil Ruge

»Kerameikos«

Dybbøl Banke

Uldall-Jessen

Graasten

ALT I MANUFAKTUR

TELEFON 5 1056

J. LAUSTEN

Isenkram . Glas . Porcelæn . Vaskemaskiner

Telefon 5 1044 . Graasten

Brdr. H. & K. Overgaard

TØMRER- OG SNEDKERFORRETNING

Nalmadebro . Graasten . Telefon (046) 5 1646

BØGER - PAPIR - FYLDEPENNE

N. C. BOCK^S BOGHANDEL
BYENS ÆLDSTE **B**

Folmer Berentzen, Graasten

FOTO - KONTORARTIKLER - LYS

Nationale foreninger og institutioner

SPROGFORENINGEN

Formand: Fhv. højskoleforstander J. Th. Arnfred, Askov.

Ledelse: Gdr. Hans Jørgen Hansen, Lysbildskov, fru gdr. Anne Marie Skau, Nygård, Øster Lindet, redaktør Morten Kamphövener, Aabenraa, rektor A. Feilberg Jørgensen, Aarhus.

Sekretær: Fru Edith Jakob Petersen, Folkehjem, telf. (046) 2 11 50.

GRÆNSEEGNENS ARBEJDSUDVALG

Formand: Lærer Knud Nielsen, Bredebro, telf. 4 12 31.

Sekretær: Lærer Tage Madsen, Bylderup, telf. 6 21 27.

SKOLEFORENINGEN

Formand: Fhv. højskoleforstander Hans Lund, Tanderupgård pr. Ribe.

Næstformand: Gårdejer Svend Christensen, Burkal pr. Bylderup Bov.

Sekretær og kasserer: N. Gotthardsen, Høgsbro pr. Hviding.

GRÆNSEFORENINGEN

Kontor: Peder Skramsgade 5, København K., telf. (01) 11 30 63.

Formand: Direktør, cand. polit. E. Haunstrup Clemmensen, M.F., Hellerup.

Næstformænd: Direktør Fr. Heick, Viborg, M.F., landsdommer Fr. Thygesen, Viborg, landsretssagfører Knud Frederiksen, København.

Sekretær: Kontorchef, cand. jur. Antoni Petersen.

HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

Forretningsudvalg: Generalkonsul, professor, dr. phil. Troels Fink, Flensborg, formand, viceskoleinspektør Chr. Stenz, Åbenrå, næstformand, landsarkivar Peter Kr. Iversen, Åbenrå, sekretær, bankdirektør Hugo Lildholdt, Åbenrå, kasserer.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske Arbøger: Rektor Knud Fanø, Flensborg, seminarielektor G. Japsen, Åbenrå, landsarkivar Peter Kr. Iversen, Åbenrå.

Sekretariat og ekspedition: Landsarkivet, Åbenrå, telefon 2 46 83.

Redaktionsudvalg for Skriftrækken: Generalkonsul, professor, dr. phil. Troels Fink, Flensborg, seminarielektor H. V. Gregersen, Haderslev, (redaktionssekretær), rigsarkivar, dr. phil. Johan Hvidtfeldt, København, landsarkivar Peter Kr. Iversen, Åbenrå, forstander Hans Lund, Tanderupgård.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk Månedsskrift: Viceskoleinspektør W. Christiansen, Tønder, cand. polit. fru Inger Bjørn Svensson, Haderslev, viceskoleinspektør Chr. Stenz, Åbenrå.

Amtsudvalgsformænd:

Haderslev amt: Sognepræst Tage Holm, Vojens.

Sønderborg amt: Forstander G. Rasmussen, Danebod Højskole, Fynshav.

Tønder amt: Gårdejer Cornelius Schmidt, Døstrup.

Åbenrå amt: Fuldmægtig, museumsleder Holger Jacobsen, Åbenrå.

Sydslesvig: Kontorchef Lars H. Schubert, Flensborg.

GRAASTEN

Graasten Boghandel

v/ Chr. L. Thiesgaard
Nygade 1 . Graasten

— det er dog stadig
den bedste

Andr. M. C. Holst Eftf.
Viggo Henriksen
Graasten

Den gamle Kro

GRAASTEN
Telefon (046) 5 15 67

DEN NORDSLESVIGSKE KVINDEFØRENING

Formand: Fru Anne Marie Refslund Poulsen, Bovlund pr. Branderup.

Næstformand: Fru Marie Thorup, Øster Lindet.

Kasserer: Fru Ellen Bjørn Hanssen, Haderslevvej 23, Aabenraa.

DE SØNDERJYDSKE DANSKE SAMFUND

Formand: Amtskontorchef J. P. Caspersen, Aabenraa.

Sekretariatet ledes af redaktør Kai Edv. Larsen, Rådhusstrøget 3, Sønderborg.

DET UNGE GRÆNSEVÆRN (D. N. U.)

Kontor: Kastanieallé 24a, Sønderborg.

Formand: Revalideringschef Sv. A. Hellesen, Sønderborg, telf. (044) 2 49 13.

Næstformand: Assistent frk. Astrid Due, Finsensvej 8 G., København F.,
telf. GO 89 38 y.

UNGDOMSFORENINGERNE

Ungdomsforeningerne i Sønderjylland er blevet sammensluttet med Sønderjydsk Idrætsforening, hvis kulturudvalg varetager ungdomsforeningernes tidligere virkefelt. Formanden for kulturudvalget er Laurits Lysemose Hansen, Bolderslev.

RØDDINGEGNENS GYMNASTIK- OG UNGDOMSFORENING

Formand: Lærer Laust Torp, Rødding.

Kasserer: Frode Sørensen, Rødding Højskole.

Formand for håndboldudvalget: Frode Sørensen, Rødding Højskole.

Formand for atletikudvalget: Hans Petersen, Sdr. Hygum.

Formand for gymnastikudvalget: Gdr. Hans Simonsen, Foldingbro, Lintrup.

Formand for kulturudvalget: Gårdejer Niels Christensen, Stenderup, Rødding.

SØNDERJYDSK IDRÆTSFORENING

Formand: Førstelærer Sven Gammelgaard, Kollund.

Sekretær og forretningsfører: Fuldmægtig Gerh. Schmøkel, Ahornvej 21, Haderslev.

Formand for skydeudvalget: Kaptajn løjtnant P. J. Sundvang, Lupinvej 9, Sønderborg.

Formand for gymnastikudvalget: Gårdejer Claus Christensen, Lavensby pr. Nordborg.

Formand for folkedansudvalget: Ingeniør A. C. Ries, O. Tandslet.

Formand for idrætsudvalget: Landinspektør H. Marott Poulsen, Skovvej 2, Toftlund.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse. Formænd er:

Haderslev vesteramt: Inseminør Jens Chr. Nielsen, Rødding.

Haderslev østeramt: Kontorassistent Erik Stockholm, Hajstrup pr. Øsby.

Aabenraa amt: Førstelærer Sven Gammelgaard, Kollund.

Sønderborg amt: Major K. Lyhne Pedersen, du Platsgade 3, Sønderborg.

Tønder amt: Overlærer Knud Nielsen, Bredebro.

I Rødekro handler man i

Brugsens supermarked

— der får man dividende

*I Rødekro køber man Tingleffs kaffe
hos*

købmand N. P. BRANDERUP

Telefon 6 22 56

CARL LARSEN

Kolonial . Delikatesse

HELLEVAD TLF. 6 94 29

Den gode CHRISTGAU kaffe
får De hos

Gunnar Reinholdt

Hellevad . Telefon 6 94 12

K.F.U.M. OG K.F.U.K. I SØNDERJYLLAND

Kredsformænd:

Haderslev-kredsen: Gårdejer Chr. Hansen, „Poulsgård“, Bramdrup, Haderslev.

Gram-kredsen: Købmand Aage Poort, Gram.

Aabenraa-Tønder-kredsen: Lærer Heine Trumpf, „Sønderhavbjerg“, Genner.

Sønderborg-kredsen: Missionær Birkelund Nielsen, Nordborg.

DANSK AMATØR TEATER SAMVIRKE

Landsformand: Fru Trine Nielsen, Bjerggården, Vostrup.

Næstformand: Ingeniør Bruno Gaston, Fensmark pr. Holme-Olstrup.

Sekretær: Lærer Poul Dannow, Skolekobbøl 18, Gram.

Forretningsfører: Viceskoleinspektør Arne Aabenhus, Solbakken 10, Graasten.

Redaktør af „Rampelyset“: H. O. Jørgensen, Borgmester Iversens Vej 4, Thisted.

Landssekretariat: Postboks 5, Graasten, telf. 5 11 03.

Antikke standure

De er altid velkommen til at se
vor special-afdeling i antikke ure.

Alle ure er gennemrestaurerede
på eget værksled og leveres m. fuld garanti.

Kommer over hele landet.

V. FAHRENDORFF & SØN

Nørregade 21 . Haderslev . Telefon 2 26 44

Kulhandel Aktieselskab

Sønderborg

Telefon (044) 221 41 (flere linjer)

**DIREKTE IMPORT AF FAST OG
FLYDENDE BRÆNDELSE
OLIEFYR**

KØB GODT . KØB BILLIGT . KØB HOS

Hans Hansen & Co. A/s

Sønderborg

DET FØRENDE HANDELSHUS

ROTO DUPLIKATORER

fra

JENS SØRENSEN

KONTORSERVICE

Brogade 7, Sønderborg - Telefon 219 65

A/s BROK & CO.

Sønderborg . Telefon 2 31 76

BYGGEMATERIALER og STØBEGODS

Biblioteker og arkiver

Der er biblioteker i alle Nordslesvigs kommuner med undtagelse af Starup og Grarup. Af pladshensyn er telefon og åbningstider kun anført for de største biblioteker.

Aabenraa, Rådhusgangen, telf. (046) 2 25 65 og 2 25 66. Udlån og læsesal 1/9 til 30/4: 10-20, lørdag dog 10-16. Om sommeren 10-19, lørdag dog 10-14. Rugkøbel bibliotek, telf. (046) 2 14 80. Mandag, onsdag og fredag 14.30-19,00, tirsdag, torsdag og lørdag 14,30-17,00. Om sommeren mandag, onsdag og fredag 16-19.

Børnebiblioteket, skolen bag rådhuset, telf. (046) 2 25 65 og 2 25 66. Mandag og onsdag 13-19, tirsdag, torsdag og fredag 13-17, lørdag 13-15. Juli måned mandag, onsdag og fredag 13-15.

Augustenborg, telf. 81. Sommerhalvåret: Mandag 16-18, fredag 19-21. Vinterhalvåret: Mandag 16-18, onsdag 16-18 og 19-21, fredag 19-21.

Bov sogns bibliotek, Padborg, telf. (046) 7 34 54. Udlån og læsesal: Mandag, tirsdag og onsdag 14-17, torsdag og fredag 14,00-19,30. Juli lukket.

Broager. Mandag, onsdag og fredag 14-16 og 19-20.

Gram, telf. 2 12 54, tirsdag 19-20, fredag 16-18. Bibliotekar telf. 2 12 29.

Graasten, telf. (046) 5 13 75. Hele året kl. 18-20, undtagen lørdag-søndag, samt vinterhalvåret 1/10-31/3 hver onsdag eftermiddag kl. 15-17.

Haderslev, Jomfrustien 20, telf. (045) 2 55 33. Hverdag kl. 10-20 (maj-august 10-19) lørdag 10-19.

Børnebiblioteket, Gammelting 5, telf. (045) 2 46 56. Hverdag 13-18, lørdag lukket. Lukket i juli.

Hoptrup, telf. 7 53 11. Mandag 19-21.

Højer. Tirsdag 19-20, fredag 14,30-14,30 og 19-20.

Løgumkloster. 1/5-31/8: Mandag 18-20, torsdag 15-16. 1/9-30/4: Mandag 18-20, onsdag 18-20, torsdag 14-16, fredag 18-20.

Nordborg, telf. 5 16 70. Tirsdag, onsdag og fredag 16-18 og 19-21, lørdag 13-15.

Rødekro: Mandag 14,30-16,30, onsdag 9,30-11,30, fredag 19-21. Om vinteren desuden tirsdag 18-20.

Bibliotekar fru Præsts privattelefon udenfor åbningstiderne er (046) 6 29 20.

Rødding, telf. 4 11 08. Mandag og onsdag 19,30-20,30, fredag 15,30-18.

Skærbæk. Mandag 16-18, tirsdag og torsdag 18-20.

Sønderborg, Jernbanegade 10, telf. 2 26 31. Udlån og læsesal 1/9-30/4 10-20, 1/5-31/8 10-19, lørdag 10-14. Børnebiblioteket: 14-18, undtagen lørdag.

Tinglev: Vinter 1/10-31/3: Mandag og torsdag 19-21, tirsdag og fredag 19-20.

Sommer 1/4-30/9: Samme dage 19-20, tirsdag og fredag desuden 16-17 og 19-20, juli lukket.

Toftlund, telf. 79. Mandag og fredag 17-19,45.

Tønder, Richtsensgade 10, telf. 2 12 06. Udlån og læsesal vinter: 10-20, lørdag dog 10-16. Sommer 1/5-30/9: 10-19, lørdag dog 10-16.

Børnebiblioteket: 14-17, lørdag dog 14-16.

Vojens. Mandag, tirsdag, onsdag, fredag 19-21.

LANDSARKIVET FOR DE SØNDERJYSKE LANDSDELE, AABENRAA

Åben 9-16, lørdag 9-17. Telf. 2 27 04.

Landsarkivar P. Kr. Iversen.

Arkivarer H. Kargaard Thomsen og Viggo Petersen.

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

Sønderborg

Perlegade 26 - Dybbølgade 19 - Kløvercentret
Kløvermarken

ALLE BANKFORRETNINGER UDFØRES

Afdeling i Ulkebøl og Broager

Axel Helmer A/S

Kongelig hofleverandør
Sønderborg

Telefon (044) 23777*

Isenkram . Glas . Porcelæn

J.H.KOCK A/S Sønderborg

Grundlagt 1897

Telefon 2 30 31 (fl. linjer)

MANUFAKTUR - UDSTYR - TRIKOTAGE

Erhvervsinstitutioner og organisationer

(Formænd, sekretærer og sønderjyske medlemmer)

Statsinstitutioner

STATENS JORDLOVSUDVALG

Kontor: Sct. Annæ Plads 19, København K.

Formand: Folketingsmand, gårdejer Simon From, „Bygvraa“, Fjelstrup.

Administrationschef: V. Hauch.

Medlem for Haderslev og Sønderborg amtsråds kredse:

Gårdejer Axel Petersen, Rørkær pr. Jejsing.

Medlem for Aabenraa og Tønder amtsråds kredse:

Folketingsm., husmand Fr. W. Teichert, Søgaard pr. Kliplev.

Kontoret i Tønder ledes af kontorchef E. Ibsen.

Leder af det tekniske kontor i Tønder: Civiling. Th. Claudi Westh, Tønder.

JORDFORDELINGSKOMMISSIONERNE

Jordfordelingskommissionen for 9. område, omfattende Haderslev og Sønderborg amtsråds kredse:

Formand: Dyrlæge Ravn, M.F., Jellinge.

Medlemmer: Gårdejer Chr. Jacobsen, „Havnsøgård“, Strandelhjørn, og husmand Broder Brodersen, Rufas, Avnbøl.

Forstander Karlskov Jensen, Graasten Landbrugsskole.

Jordfordelingskommissionen for 10. område, omfattende Tønder og Aabenraa amtsråds kredse:

Formand: Folketingsmand Fr. W. Teichert, Søgaard pr. Kliplev.

Medlemmer: Gårdejer Holger Hansen, „Enghuset“, Stubbæk pr. Aabenraa, og husmand Jørgen Jørgensen, Nørre Hjarup pr. Hovslund, dommer H. Fogh, Tønder, gårdejer Claus Clausen, Harres pr. Bredebro.

Jordfordelingssekretariatet: Holbergsgade 23, København K.

KOMMISSIONER ANG. OPRETTELSE AF HUSMANDSBRUG ARBEJDERBOLIGER m. m.

Formænd: Haderslev amt: Gårdejer Viggo Larsen, Skodborg.

Aabenraa amt: Jørgen Jørgensen, Nr. Hjarup.

Sønderborg amt: Husm. Jørgen Clausen, Himmarn, Svenstrup, Als.

Tønder amt: Husejer Carl Olesen, Spandet pr. Arnum.

Private selskaber og landbrugsorganisationer

DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSKAB

Rolighedsvej 26, København, telf. (01) 35 02 27.

Ledende præsident: Professor, dr. Hjalmar Clausen, R¹, Rolighedsvej 25, København V.

Direktør: H. Wraae-Jensen.

I bestyrelsesrådet: Direktør Fr. Heick, Hedeselskabet, Viborg, og gårdejer Andr. Hørlück, Skodborg.

Tøj til hele familien

. det betaler sig

Telefon 21945 . Sønderborg

MUSIK
RADIO
TV

Brødr. Jørgensen

Sønderborg . Aabenraa . Haderslev . Herning

ANDREAS CLAUSEN

BOG- og KUNSTHANDEL
Sønderborg . Telefon 2 38 00

BØGER I STUEN
KUNST PÅ 1. SAL

DET DANSKE HEDESELSKAB

Hovedkontor: Viborg.

Formand: Hofjærgermester, godsejer A. Olufsen, Quistrup, Struer.

Direktør: Fr. Heick, Viborg.

Mose- og engafdeling: Afdelingschef C. V. Schledermann Larsen, Viborg.

Distriktskontor i Haderslev: Distriktsbestyrer V. Lindebo Hansen.

Distriktskontor i Tønder: Distriktsbestyrer J. Bjerregaard.

Distriktskontor i Aabenraa: Distriktsbestyrer N. Jespersen.

Kulturteknisk afdeling: Afdelingschef N. Venov, Viborg.

Distriktskontor i Kolding: Distriktsingeniør M. Høst-Madsen.

Filialkontor i Tønder: Afdelingsingeniør A. Sørensen.

Plantningsafdelingen: Afdelingschef B. Steenstrup, Viborg.

Plantagedistrikt: Skovrider B. Lindskov Christiansen, Skærbæk.

LANDBRUGSRAADET

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3, København V.

Præsident: Folketingsmand Anders Andersen, Benzonslyst, Grenaa.

Direktør: N. Kjærgaard.

Landboforeninger

DE SAMVIRKENDE DANSKE LANDBOFORENINGER

Kontor: Axelborg, København V.

I formandskabet: Gårdejer Anders Andersen og forpagter Arne Pilegaard Larsen.

Sønderjyder i bestyrelsen: Gårdejer Knud Friis, Benniksgård, Rinkenæs, gårdejer Anders Hørlück, Skodborg, gårdejer Chr. Jørgensen, Tandsgård, Over-Tandslet, og gårdejer Paul la Cour Møller, Bispegården, Ketting, Als.

FORENINGEN AF JYDSKE LANDBOFORENINGER

Kontor: Sct. Clemens Torv, Aarhus C., telf. (061) 3 09 99.

Formand: Gårdejer, folketingsmand Anders Andersen, Benzonslyst, Grenaa.

I bestyrelsen: Gårdejer Anders Hørlück, Skodborg, og gårdejer Chr. Jørgensen, Tandsgård, Over-Tandslet.

Sekretær: Bjørn B. Christensen.

FÆLLESLANDBOFORENINGEN FOR NORDSLESVIG

Formand: Gårdejer Erik Boesen, Stubbom pr. Fjelstrup.

Sekretær og kasserer: Konsulent Carl Poulsen, Rødekro.

Bestyrelsen består af de enkelte landboforeningers og de to førstnævnte fællesleders formænd.

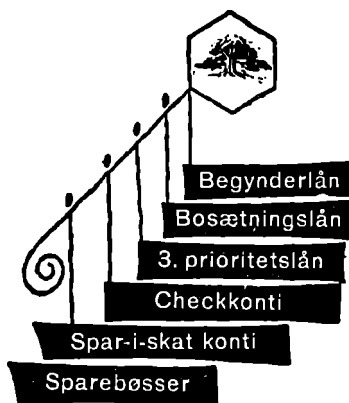
Husdyrbrugskonsulenter: Kr. Dahlgaard Jensen, Vester Sottrup, og B. Vinge Madsen, Vojens, samt Poul Solmer Frank, Vojens.

I. DEN NORDSLESVIGSKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Anders Hørlück, Skodborg J.

Sekretær: Gårdejer Marquard Mathiasen, Møjbøl.

Konsulenter: Georg Nissen, Niels Lassen; i samarbejde med egnens husmandsforening, havebrugskonsulent Arne Knudsen og husdyrbrugskonsulent H. P. Fogtmann, og i samarbejde med Kolding og Omegns og Kolding Herreds Landboforening maskinkonsulent M. Baesgaard, Ladelund,, bygningkonsulent Aage Beldringe, Kolding.

SPAREKASSERNE I HADERSLEV

... altid til DERES tjeneste

2. HADERSLEV AMTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Erik Boesen, Stubbom pr. Fjelstrup.

Sekretær: Gårdejer Aage From, Fjelstrup.

Konsulenter: P. R. Madsen (planteavl), Andreas Hansen (husdyrbrug), Per Koustrup (maskiner), H. Jensen, J. Høj Nielsen (regnskab), Ingrid Petersen (husholdning).

Landboforeningens kontorer: Mariesminde, Aastrupvej 36, Haderslev,
telf. (045) 2 46 31. (2098 medlemmer).

3. NR. RANGSTRUP HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer P. Holmgaard Jensen, Løbækgård, Toftlund.

Sekretær: J. Have, Toftlund.

Konsulenter: Th. Petersen (husdyrbrug), Kr. V. Christiansen (regnskab),
J. Have (planteavl).

4. AABENRAA AMTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Torp Friis Møller, Aarslev, Hjordkær.

Sekretær: Carl Poulsen, Rødekro.

Konsulenter: Carl Poulsen, Rødekro (planteavl), Erik Larsen, Rødekro (husdyrbrug), P. Mølgaard, Aabenraa (regnskab), Niels Horup, Stubbæk (maskiner). (1000 medlemmer).

5. VIS HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Laurids Nielsen, Buskmose pr. Rinkenæs.

Sekretær: N. A. Drewsen, Hokkerup pr. Tørsbøl.

Konsulenter: N. A. Drewsen, Hokkerup (planteavl), Erik Larsen, Rødekro (husdyrbrug), fru Marie Surlykke, Rinkenæs (havebrug), Niels Horup, Stubbæk pr. Aabenraa (maskiner). (400 medlemmer).

6. DEN SUNDEVEDSKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Tøge Sibbesen, Mariégård, Broager.

Sekretær: Gårdejer Poul Bertelsen, Blans pr. Avnbøl.

Konsulenter: Filt Jensen, Vester Sottrup (planteavl), A. Winther, Ulkebøl (planteavl og ungdomsarb.), P. Nielsen, Kirkehørup (husdyrbrug), fru Marie Surlykke, Rinkenæs (havebrug), Mads Fr. Madsen, Kollund (ungdomsarb.). (508 medlemmer).

7. ALS NØRHERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Nis V. Christensen, Havnbjerg pr. Nordborg.

Sekretær: Gårdejer Chr. Philipsen, „Eshøjgård“, Broballe pr. Nordborg.

Konsulenter: Filt Jensen, Vester Sottrup, A. Winther, Ulkebøl (planteavl), Peder Nielsen, Kirkehørup (husdyrbrug), Aage Johansen, Nordborg (regnskab), fru Marie Surlykke, Rinkenæs (havebrug), Niels Horup, Stubbæk pr. Aabenraa (maskiner). (250 medlemmer).

8. DEN ALSISKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Chr. Jørgensen, Tandsgårde pr. Over Tandslet.

Sekretær: Gårdejer Jørgen Michelsen, Lysabildskov pr. Skovby.

Konsulenter: Filt Jensen, Vester Sottrup, og Anders Winther, Ulkebøl (planteavl), P. Nielsen, Kirkehørup (husdyrbrug), P. J. Hansen, Hørup (regnskab), fru Marie Surlykke, Rinkenæs (havebrug), fru Else Hansen, Rødekro (husholdning).

A/s Nicolai Outzen

Haderslev
Telefon 2 30 20

Denham Tweed

fra

M. Schaumanns Klædefabrik

v/M. & K. SCHAUMANN
Haderslev

J. B. Jørgensen

Gravene 5 . Haderslev . Telefon (045) 2 27 29

GARN og TRIKOTAGE

9. DET BLANDEDE DISTRIKTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Andreas Pedersen, Travstedgård, Jejsing.

Sekretær: Claus Clausen, Svenstrup, Bredebro.

Konsulenter: L. Nørgaard, Bredebro, og Bent Maybom, Bredebro (planteavl), Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), K. P. Kristensen, Tønder (regnskab), fru Marie Surlykke, Rinkenæs (havebrug), fru Inger Marie Petersen, Bredebro (husholdning). (700 medlemmer).

10. SLOGS HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Niels Overgaard, Bøgvad pr. Øster Højst.

Sekretær: Gårdejer Hans Schack, Ravsted.

Konsulenter: Frede Nissen, Bylderup-Bov (planteavl), Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), fru Marie Surlykke, Rinkenæs (havebrug), Erik Rasmussen, Løgumkloster (regnskab). (550 medlemmer).

11. LANDBOFORENINGEN FOR LØGUMKLOSTER OG OMEGN

Formand: Gårdejer Verner Antonius, Landeby, Løgumkloster.

Sekretær og kasserer: Gårdejer Hans Nissen, Nørre Løgum pr. Løgumkloster.

Konsulenter: Hans Jepsen, Vestermølle, Løgumkloster (planteavl), Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), fru Marie Surlykke, Rinkenæs (havebrug), Erik Rasmussen, Løgumkloster (regnskab). (365 medlemmer).

12. LANDBOFORENINGEN FOR SKÆRBÆK OG OMEGN

Formand: Jørgen Jensen, V. Aabølling, Brøns.

Næstformand: Lars Lassen, Haved, Rejsby.

Konsulenter: P. V. Johnsen, Skærbæk (planteavl), Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), M. Dencker, Brøns (regnskab), N. Horup, Stubbæk pr. Aabenraa (maskiner), Arne Knudsen, Gram (havebrug). (630 medlemmer).

LANDWIRTSCHAFTLICHER HAUPTVEREIN FÜR NORDSCHLESWIG

Formand: Gårdejer H. H. Johannsen, Skelde.

Sekretær: Konsulent P. Rasmussen, Aabenraa.

Konsulenter: Hans K. Agerley, Haderslev (planteavl), E. Wittmann, Aabenraa (bøgføring), H. U. Petersen, Tønder (bøgføring), P. W. Dall, Stubbæk (bøgføring). (1395 medlemmer i 6 foreninger).

Husholdningsforeninger

DE SAMVIRKENDE DANSKE HUSHOLDNINGSFORENINGER

Gårdejerske fru Signe Førby, Harreby pr. Fole.

DET SØNDERJYDSKE HUSHOLDNINGSUDVALG

Formand: Fru Henny Birk, Arrild.

Fællesudvalg for følgende husholdningsforeninger, som alle er tilsluttet Foreningen af jydsk Landboforeningers Husholdningsudvalg:

HADERSLEV AMTS LANDBOHUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Marie Kortbek, Anset pr. Fjelstrup.

Konsulent: Ingrid Pedersen, Erlev, Haderslev. (700 medlemmer).

NR. RANGSTRUP HERREDS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Ellen Hansen, Rangstrup mejeri pr. Agerskov.

Konsulent: Fru Jørgine Frank Jensen, Bodum pr. Aabenraa.

(270 medlemmer).

Bøger . Reproduktioner

Papir og kontorartikler

Hans F. Beck

BOGLADEN

Nørregade 7 . Haderslev . Telefon (045) 23781

Peter Henningsen

URE . GULD- og SØLVVARER

Haderslev . Telefon 22169

Eneforhandling af ALPINA ure

ET GODT TILBUD!

Et moderne fuldautomatisk kamera,
som kan betjenes problemfrit af hele familien.

CANON QL 25

HOS OS kun kr. **360,-**

Besøg vor moderne forretning
og se vort store udvalg til billigste priser.

P. J. SCHMIDT A/S

BOGHANDEL . VOJENS . TLF. (045) 41226

LØGUMKLOSTER OG OMEGNS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Mathilde Ravn, „Frederiksgård“, Draved pr. Løgumkloster.
Konsulent: Fru Inge Marie Petersen, Bredebro. (270 medlemmer).

DET BLANDEDE DISTRIKTS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Ellen Møller, Vollum pr. Bredebro.
Konsulent: Fru Inge Marie Petersen, Bredebro. (Ca. 860 medlemmer).

DE SAMMENSLUTTEDE HUSHOLDNINGSFORENINGER I AABENRAA-SØNDERBORG AMTER m. fl.

Formand: Fru Ruth Nissen, Skelbækgård, Sønderborg.
Konsulent: Fru Jørgine Frank Jensen, Bodum, Aabenraa. (3255 medlemmer).

SLOGS HERREDS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Karen Uth, Havsted, Ravsted.
Konsulent: Fru Inge Marie Petersen, Bredebro. (640 medlemmer).

Husmandsforeninger

DE SAMVIRKENDE DANSKE HUSMANDSFORENINGER

Kontor: Vester Farimagsgade 6^e, København V.
Formand: Husmand Peter Jørgensen, Agervej, Slagelse.
I bestyrelsen bl. a.: Husmand Jens P. Jensen, Agerskov,
husmand Joh. Pedersen, No, Ringkøbing.
Sekretariatets chef: Jørgen Pedersen, Bagsværd.

DE SAMVIRKENDE JYDSKE HUSMANDSFORENINGER

Kontor: Viborgvej 128, Aarhus V., telf. (06) 15 52 33.
Formand: Hans Larsen-Ledet, Aarup, Vraa.
I bestyrelsen: Husmand Broder Brodersen, Rufas, Avnbøl.
Sekretær: Ejnar M. Nielsen, Aarhus.

DE SAMVIRKENDE SØNDERJYDSKE HUSMANDSFORENINGER

Formand: Husmand Jens P. Jensen, Agerskov.
Sekretær, kasserer og konsulent i planteavl: A. Laisen, Bjerningrød
pr. Haderslev. Konsulenter: (Se enkeltforeningerne).

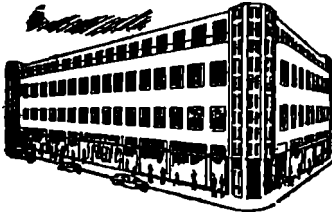
AABENRAA AMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Gårdejer Kristian H. Thomsen, „Birkehøj“, Stubbæk, Aabenraa.
Konsulenter: O. A. Mortensen, Gram (husdyrbrug), Erik Christensen, Løgum-
kloster (planteavl), fru Mary Dahl Nielsen, Simmerstedvej 117, Haderslev
(husholdning), Erik Larsen, Rødekro (fodring og hygiejne), Jens Berg,
Ringvej 1, Løgumkloster (driftsvejledning). (574 medlemmer).

Hans Knudsen

JERN- og STÅLFORRETNING $\frac{1}{2}$

Sønderborg - Telefon (044) 2 48 11*

Stedet,
hvor
pengene
rækker
længst

A. Hundevadt

HADERSLEV

JULIUS NIELSEN
KORN- OG TØMMERFORRETNING A/S
VOJENS
TELEFON 41315

Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev

TØNDER AMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Hans Matthiesen, Brodersgård pr. Tønder.

Kasserer: Jens Vinum, Høgsbro pr. Hviding.

Konsulenter: Aksel Pedersen, Tønder (husdyrbrug), Anker Ammitzbøll, Rødekro (fjerkræ), Erik Christensen, Løgumkloster (planteavl), Jens Berg, Løgumkloster, og P. Kruse Adersen, Løgumkloster (planteavl og driftsvejledning), fru Mary Dahl Nielsen, Haderslev (husholdning), V. Horup, Stubbæk pr. Aabenraa (maskiner). (1400 medlemmer).

HADERSLEV ØSTERAMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Jørgen Hansen, Høgelund pr. O. Jerstal.

Sekretær: Svend Aage Petersen, Havremark pr. Haderslev.

Konsulenter: A. Laisen, Bjerningrød pr. Haderslev (planteavl), Andr. Hansen, Erlev pr. Haderslev (husdyrbrug). Maskinkonsulent P. Kastrup, Marstrup. (903 medlemmer i 17 foreninger).

HADERSLEV VESTERAMTS HUSMANDSFORENINGER

Formand: Husmand Jens P. Jensen, Agerskov.

Sekretær: Husdyrbrugskonsulent A. Mortensen, Gram.

Konsulenter: H. P. Fogtmann, Rødding, og Th. Pedersen, Toftlund (husdyrbrug), Arne Knudsen, Gram (havebrug). (Ca. 1200 medlemmer).

SØNDERBORG AMTS HUSMANDSFORENINGER

(herunder er tilsluttet Kredsforeningen „Sønderjyden“)

Formand: Husmand Broder Brodersen, Rufas pr. Avnbøl.

Konsulenter: Erik Knudsen, Broager (planteavl), P. K. Pedersen, Vester Sottrup (husdyrbrug), Arne Lund-Mikkelsen, Bovrup (driftsvejledning), frk. Didda Danielsen, Over Tandslet (husholdningskonsulent for husmandsforeningerne), Peder Nielsen, Kirkehørup (fælleskonsulent i fodring og hygiejne). (18 foreninger - 973 medlemmer).

Kvægavlsforeninger

SØNDERJYDSK FÆLLESLEDELSE AF KVÆGAVL

Formand: Gårdejer Jakob Ravn, Olufsminde, Simmersted.

Konsulenter: B. Vinge Madsen, Vojens, Povl Solmer Frank, Vojens.

8 kvægavlsforeninger med kunstig sædoverføring = 109.000 køer.

64 kontrolforeninger, omfattende 3.513 besætninger med ialt 52.650 køer.

SØNDERJYDSK FÆLLESLEDELSE

Sønderborg-kredsen

Formand: Gårdejer Hans Skau, Lillehave, Aabenraa.

Konsulent: Kr. Dahlgaard Jensen, Vester Sottrup.

Fællesledelsen omfatter 21 kontrolforeninger med ca. 17.140 køer, og 1 kvægavlsforening med ca. 2460 medlemmer og godt 31.160 køer.

SØNDERJYDSK AVLSFORENING FOR SORTBROGET DANSK MALKEKVÆG

Formand: Gårdejer G. Kloppenborg Skrumsager, Bejstrupgård, Skodborg J.

Konsulent: B. Vinge Madsen, Vojens. (245 medlemmer - 5.000 køer).

J. S. Christensen

Aktieselskab

Haderslev . Telefon (045) 2 27 45

Hjemmelavet
konfekt

Tingleffs
kaffe

Telefon: 2 29 62 . HADERSLEV . Nørregade 2
BYENS FØRENDE FORRETNING I BRANCHEN

Carl Niensens Boghandel

Grundlagt 1765

Bogbinderi

Kontormøbler . Regne- og skrivemaskiner

Nørregade 25 - HADERSLEV - Telefon 2 23 71

*Alt i moderne belysning
Varme og sanitære installationer*

J. C. Dirks

INSTALLATIONSFORRETNING

Haderslev . Telefon (045) 2 26 31

Hesteavlsforeninger

DE SAMVIRKENDE JYDSKE HESTEAVLSFORENINGER

Kontor: Østergade 9, Aarhus C., telf. (06) 12 03 56.

Formand: Gårdejer H. Chr. Hansen, Robdrup pr. Randers, telf. (06) 42 49 77
- ØLST nr. 14.

Næstformand: Gårdejer Erik Bundgaard, Fuglsang, Nørager.

Konsulent: Chr. Hansen, Aarhus.

Stambogsføring

STAMBOGSFØRINGEN FOR HESTE AF JYDSK RACE

Udvalgets formand: Gårdejer H. Chr. Hansen, Robdrup, Randers.

Stambogsfører: Landskonsulent Chr. Hansen, Aarhus.

Fjerkræavl

FÆLLESUDVALGET FOR FJERKRÆAVLEN I SØNDERJYLLAND

Arbejdsområde i samtlige sønderjyske landbo-, husmands- og fjerkræavlerforeninger.

Formand: Anders Willadsen, Gøtterup, Toftlund.

Konsulent: Anker Ammitzbøll, Rødekro.

Mejeriforeninger

DE DANSKE MEJERIFORENINGERS FÆLLESORGANISATION

Kontor: Rådhuspladsen 3, Aarhus C.

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.

Direktører: T. Mathiassen og P. Kock Henriksen.

DE SAMVIRKENDE JYDSKE MEJERIFORENINGER MEJERIKONTORET, AARHUS

Formand: Proprietær S. Simonsen, Wissingsminde, Lunderskov.

SØNDERJYDSK MEJERIFORENING

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.

Sekretær og kasserer: Mejerikonsulent N. Bruun Johannessen, Vojens.

(50 mejerier - 4 mejeriselskaber).

DANSK MEJERISTFORENING

Kontor: Vindegade 74, Odense.

Formand: Mejeribestyrer Frilev Nielsen, Tørring, Lemvig.

Sekretær: Åben indtil videre.

Sønderjyds amtskreds: Formand: Mejeribestyrer P. Petersen, Løgumgård.

Slagterier

DE SAMVIRKENDE DANSKE ANDELS-SVINESLAGTERIER

Kontor: Axclborg, Axeltorv 3, København V.

(Omfatter 61 andelsslagterier og 20 bi-virksomheder).

Formand: Forstander Johs. Dons Christensen, Stendetgård, Haderslev.

Sekretær: Direktør H. Behnke.

Rødding Tømmerhandel

CHR. J. RAVN

Telefon (048) 411 49 . Telefon (048) 411 50

Dronningborg
mejetærskere

Frøs Herreds Sparekasse

i Rødding

Stiftet 1872

Telefon (048) 413 36

I Rødding handler man i

BRUGSEN^S SUPERMARKED

— dér får man dividende

Holst' Boghandel

Rødding . Telefon (048) 411 33

KUNST . PAPIR . FYLDEPENNE . KONTORARTIKLER

»Hotel Gram«

A. Lautrup

Tlf. (048) 214 22

Slagterier i Nordslesvig

ANDELSSLAGTERIER

Aabenraa:

Formand: Gårdejer Jesper Th. Hansen, „Roosthøj“, Roost pr. Branderup J.
Direktør: Fr. Johansen.

Graasten:

Formand: Gårdejer, folketingsmand Joh. Philipsen, Lundtoftbjerg.
Direktør: H. Thede Bossen, H. A.

Rødding:

Formand: Gårdejer Vagn Christensen, Skodborgskov, Skodborg.
Direktør: Erik Rübner-Petersen, Rødding.

Sønderborg:

Formand: Gårdejer Jens Iversen, Paradisgård, Lambjergskov
pr. Kirkehørup.
Direktør: O. F. Bagge.

Tønder:

Formand: Gårdejer Knud Madsen Knag, Østerende pr. Ballum.
Direktør: Holger Andresen.

Vojens:

Formand: Gårdejer Jørgen Fallesen, Tørring pr. Hammelev.
Direktør: Th. Mossing-Jensen.

PRIVATSLAGTERIER

A/S Bylderup-Bov og Omegns Eksportslagteri. Direktør: W. Christensen.

A/S J. D. Koopmanns Svineslagteri, Haderslev. Direktør: Kurt Jacobsen.

A/S Skærbæk og Omegns Eksportslagteri, Skærbæk.

Formand: Gårdejer Svend Aage Hansen, Ballum.
Direktør: H. J. Jørgensen.

Kreatureksport

D. L. K.

Aabenraa afdeling:

Formand: Gårdejer Torp Friis Møller, Aarslevgård pr. Hjordkær.
Salgsleder: V. Søndergaard, Sdr. Ønlev, Hjordkær.
Bogholderi: Aabenraa Andels-Svineslagteri.

Haderslev afdeling:

Formand: Gårdejer Hans Carstensen, Kastrup pr. Gram.
Salgsleder: Gårdejer Jens Lund, Gabøl. Bogholderi: Andelsbanken.

Tønder afdeling:

Formand: Gårdejer Bende Nissen, Korntved, Tønder.
Salgsleder: Gårdejer Claus Clausen, Svanstrupholm, Bredebro.
Bogholderi: H. Christiansen, Østergade 25, Tønder.

Sønderborg afdeling:

Formand: Gårdejer Jørgen Jørgensen, Solbakkegård, Dybbøl.
Salgsleder: Direktør O. F. Bagge, Andelsslagteriet.
Bogholderi: Sønderborg Andels-Svineslagteri.

KREATUREKSPORTFORENINGEN FOR NORDSLESVIG

Formand: Gårdejer Niels N. Lund, V. Gammelby pr. Højer.

Salgsdirektør: Gårdejer A. M. Lund, Poppenbøl pr. Højer.

Salgsdirektør: W. Sønnichsen, Søndergade 25, Tønder.

Johs. Bordorffs

MASKINFORRETNING

v/ P. C. Nissen

Autoriseret Ford og Fordson traktor forhandler

Skodborg J.

Telefon 4 81 16

Skodborg Korn- og Foderstofforretning A/s

Telefon (048) 481 04

Korn . Foderstoffer . Kunstgødning

Skodborg og Omegns Spare- og Laanekasse

Stiftet 1884

6610 Skodborg . Telefon (048) 481 06

Kontor i København

Garantikapital og reserver: ca. 1.046.000 kr.

Andels-Kartoffelmelsfabrikken

»Sønderjylland«

Toftlund

Handelsorganisationerne

GROSSERER-SOCIETETETS KOMITE, BØRSEN

Formand: Grosserer, generalkonsul Victor B. Strand, København.

PROVINSHANDELSKAMMERET

Formand: Borgmester, konsul J. Hagemann-Petersen, Kalundborg.

Øvrige kammermedlemmer:

Direktør J. Borum, Kolding. Direktør Richard Wilhjelm, Odense.

Købmand Emil Andresen, Kerteminde.

Direktør Benny W. Pedersen, Nakskov.

Konsul Mogens Aasted, Lemvig. Direktør Aage Moth, Odense.

Købmand Dan Clausen, Sorø. Direktør Anders Thybo, Odense.

Direktør G. Valentin-Hjorth, Viby J. Direktør Viggo Østergaard, Aarhus.

Sekretariat: Kompagnistræde 32a, København K.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårdsgade 45, Aarhus C.

HANDELSSTANDSFORENINGERNE OG HANDELSFORENINGER I SØNDERJYLLAND

(formænd)

Haderslev: Direktør Gunner Jørgensen, Parkvej 12.

Vojens: Manufakturhandler Kurt E. Jensen, Vestergade 7.

Aabenraa: Direktør, konsul Tage Fink, Haderslevvej 2.

Graasten: Boghandler Chr. L. Thiesgaard, Stjernevej 33.

Sønderborg: Fabrikchef A. Beck, Ringgade 105.

Tønder: Direktør H. M. Riggelsen.

Løgumkloster Handelsforening: Bogholder Frode Hansen.

Toftlund Handelsforening: Repræsentant Hans Schmidt, Søndergade.

DE SAMVIRKENDE KØBMANDSFORENINGER I DANMARK

Formand: Købmand Chr. Johansen, Fredericia.

Centralorganisationen for Jylland, formand: Købmand Chr. Johansen,
Fredericia.

Derunder De samvirkende sønderjydske Købmandsforeninger:

Formand: Købmand Jeppe Gaarde, Toftlund.

Haderslev og omegn:

Formand: Købmand Johs. Mathiesen, Storegade 71, Haderslev.

Midtsønderjyllands Købmandsforening:

Formand: Købmand Jeppe Gaarde, Toftlund.

Aabenraa og omegn:

Formand: Købmand H. C. Jacobsen, Nygade 67, Aabenraa.

Graasten og omegn:

Formand: Købmand Jørgen Andersen, Rinkenæs.

Tønder Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand Carl Simonsen, Døstrup, Sdj.

Tønder Kolonialhandlerforening:

Formand: Købmand A. J. Schmidt, Tønder.

Sønderborg Købmandsforening:

Formand: Købmand Tage Nedergaard, Nr. Ringgade 190, Sønderborg.

Sønderborg Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand Hans Krogh, Lavensby.

Bedre KAFFE næppe —
end den fra

JEPPE   Telefon Toftlund 3 13 53

Agerskov Sparekasse

Telefon Agerskov 33113

Thomas Bojsen

»Frem«

Branderup . Telefon 35231

KOLONIAL

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING

INDKØBSFORENINGER

Dansk Andels Gødningsforretning.

Hovedkontor: „Axelborg“, København V.

Formand for bestyrelsen: Gårdejer Martin Nielsen, Bjerggård, Vostrup.

Direktør: Finn Thøgersen, København.

Medlemmer af repræsentantskabet: Gårdejer Olav J. Bonefeld, V. Snogbæk,
Vester Sottrup, og forpagter Holger Behrens, Grøngård, Jejsing.

Afdelingskontor: Aabenraa, Nyhavn. Forretningsfører: Axel Nielsen.

Jydsk Andels-Foderstofforretning.

Hovedkontor: „Axelborg“, København V.

Formand for bestyrelsen: Gårdejer N. Skak Jensen, Farsø.

Direktør: M. Olesen, København.

Medlem af repræsentantskabet: Gårdejer Laurids Nielsen, „Buskmose“
pr. Rinkenæs, gårdejer Axel Petersen, Rørkær pr. Jejsing.

Afdelingskontor i Aabenraa. Forretningsfører: H. Kramer.

BRUGSFORENINGER

Formand for F.D.B.s bestyrelse: Fhv. minister Lars P. Jensen, København.

Forstедirektør: cand. polit. Ebbe Groes, København.

Medlem af F.D.B.s repræsentantskab: Proprietær Laur. Nielsen, Buskmose,
Rinkenæs. (Aabenraa-kredsen).

F.D.B.s centralafdeling i Vejen: Forretningsfører E. Skovmand, Vejen.

HANDELSGØDNING

er

ANDELSGØDNING

Bliv medlem af lokalforeningen og drag fordel af de økonomiske goder, som sammenslutningen D. A. G. har tilvejebragt.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

Nyhavn

Aabenraa

Telf. 2 28 82

Peter Henriksen

Aut. forhandler
DUCOLAKERERI

TOFTLUND . Telefon 3 11 22 (fl. linjer)

RØDDING . Telefon 4 10 22 (fl. linjer)

Godsk Hansen & Søn

MØBELFORRETNING

Toftlund . Telefon 31033

CHR. JENSEN

v/ Søren Jensen
Grundlagt 1877

MANUFAKTUR . KONFEKTION

Toftlund . Telefon 3 13 37

v. Niels Hæg
Toftlund
Telefon 3 11 11 . 3 11 12

BUTIKSMONTAGE
for kolonial og manufaktur m. m.

BUTIKSINVENTAR

Håndværk og industri

HANDVÆRKSRADET

Organisationen for dansk håndværk og mindre industri

Kontor: H. C. Andersens Boulevard 20, København.

Formand: Murermester Adolph Sørensen, R.¹, Sorø.

I bestyrelsen: Snedkermester N. Høyberg-Larsen, R., Aabenraa, tømrermester Chr. Jensen, Bolderslev, snedkermester Hans Sørensen, Vollerup.

HANDVÆRKER- OG INDUSTRIFORENINGER I SØNDERJYLLAND

Aabenraa Haandværker- og Industriforening:

Formand: Snedkermester N. Høyberg-Larsen, Aabenraa.

Christiansfeld og Omegns Haandværkerforening:

Formand: Smedemester Chr. Frilund, Skovbølling pr. Haderslev.

Graasten Haandværkerforening:

Formand: Glarmester P. Alnor.

Haderslev Haandværkerforening:

Formand: Murermester Johs. Hansen, Naffet 39, Haderslev.

Løgumkloster Handels- og Håndværkerforening:

Frode Hansen, Vænget, Løgumkloster.

Sønderborg Haandværker- og Industriforening:

Formand: Malermester Chr. Paulsen, Løngang 7, Sønderborg.

Håndværkerskolen i Sønderborg. Telf. (044) 2 47 44.

Toftlund Haandværkerforening: Formand: Snedkermester Niels Hæg.

Tønder Haandværkerforening:

Formand: Vulkanisør A. J. Rasmussen, Tønder.

SØNDERJYLLANDS ERHVERVSRÅD

Formand: Borgmester, bankdirektør J. J. Paulsen, Tønder.

Næstformand: Direktør M. F. Schøler, Danfoss, Nordborg.

Amtmand, dr. jur. T. Haarløv, Tønder, borgmester P. Olesen, Haderslev, borgmester, købmand Erik Jessen, Aabenraa, stiftamtmand J. Pinholt, Haderslev, folketingsmand Hans Peter Gorrsen, Graasten.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær P. Groth Bruun, Aabenraa.

SØNDERJYLLANDS INVESTERINGSFOND

Formand: Amtmand, dr. jur. T. Haarløv, Tønder.

Næstformand: Fhv. bankdirektør P. Juhler, Aabenraa.

Kontorchef, cand. jur. Ib Frederiksen, Direktoratet for Egnsudvikling, Silkeborg, bankdirektør A. Buch, Haderslev, kontorchef L. Frederiksen, Finansministeriet, amtsrådsmedlem, vurderingsformand Johan Andersen, Bylderup Bov, direktør M. F. Schøler, Danfoss, Nordborg.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær P. Groth Bruun, Aabenraa.

Padborg Boghandel og Bogtrykkeri

H. L. Clement

Hagelskade-Forsikrings-Foreningen for Nordslesvig

(Oprettet 1875, gensidig)

Indmeldelser modtages af tillidsmændene, kredsformændene og
ved henvendelse til D. Sørensen, Toftlund.
(bedst mellem kl. 9—12. Efter kl. 17 ved telefon 3 13 19)

Velklædt

så **Otto Frej**

Toftlund . Telefon 3 12 58

SKRÆDDERMESTER . HERREEKVIPERING

A. H. Ullerup & Søn Toftlund

Kolonial afdelingen Tlf. 3 12 33

Isenkram afdelingen Tlf. 3 12 34

CARL TRUELSEN

v/ Peter Truelsen . Agerskov . Telefon 3 33 03

KOLONIAL og ISENKRAM

Kreditinstitutioner

SØNDERJYLLANDS KREDITFORENING

Aastrupvej, Haderslev.

Direktion: S. Marcussen, H. Bayer, A. Hoyer.

Repræsentantskabet: Formand: Gårdejer J. Ravn, Simmersted, næstformand: Muremester Johs. Hansen, Haderslev, gårdejer Hans Lyck, Varnæs, gårdejer Hans Mattesen Boesen, Søndernæs, gårdejer Haakon Fink, Brændstrupgård, købmand Anton Hundevadt, Haderslev, gårdejer Laue Frederiksen, Sillerupgård, gårdejer Morten Holm, Halk, gårdejer Laurids Møller, Bovlund, ingeniør Jes Eegholm, Sønderborg, gårdejer Jakob Jørgensen, Brandsbøl, gårdejer Jens Ravn, Holm, gårdejer P. Heisel, Kassøgård, gårdejer Asmus A. Lyck, Vibøge, borgmester Erik Jessen, Aabenraa, bygmester P. Villadsen, Sønderborg, købmand Chr. Muusmann, Bylderup, gårdejer Niels Nielsen, Daler.

DEN VEST- OG SØNDERJYDSKE KREDITFORENING

Herningvej, Ringkøbing.

Direktion: Adm. direktør P. Valeur, Ringkøbing. Landbrugskyndige direktører: Gårdejer Jens Jensen, Sdr. Esp pr. Tim, og gårdejer Ejnar Nielsen Puggaard, Gredstedbro.

Formand for repræsentantskabet: Gårdejer Marius Bisgaard, L. Thoustrup, Mejrup pr. Holstebro.

Repræsentanter for Sønderjylland: Gårdejer Poul M. Matthiesen, Randerup pr. Ballum, gårdejer Poul H. Outzen, Ellum pr. Løgumkloster, og gårdejer Peder N. Pedersen, „Oxlundgård“, Harreby pr. Fole.

JYDSK GRUNDEJER-KREDITFORENING

Viborgvej 1, Herning.

Direktion: Arkitekt Orla Nielsen, adm. direktør: Advokat Jens H. Møller, arkitekt Kaj Halse, landsretssagfører H. Winther-Rasmussen.

Repræsentanter for Sønderjylland:

Fritz Biehl, Graasten, for Aabenraa-Sønderborg amt samt Haderslev amts østlige del.

Jørgen Brodersen, Bredebro, for Tønder amt og Haderslev amts vestlige del.

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

LØGUMKLOSTER . Telefon 435 18

Kontor i Bedsted Lø . Telefon 471 37

Toftlund og Omegns Sparekasse

Telefon 3 13 38

Indskud modtages til forrentning

Indbetalingssteder: Branderup og Arrild

Anton Petersen

KORN . FODERSTOFFER . BRÆNDSEL

Toftlund . Telefon 31036 (fl. linjer)

Magnus Skov

FJERNSYN og RADIO . Telefon Toftlund 31145

Toftlund Trælasthandel

Lassen Schmidt Aktieselskab

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . STØBEGODS

Toftlund . Telefon 31412

Chr. Tandrup

Urmager og guldsmedeforretning

Toftlund . Telefon 31342

NY JYDSKE KJØBSTAD-CREDITFORENING

Aaboulevard 69, Aarhus C.

Direktion: cand. jur. Svend Dal, exam. jur. J. Juul-Nielsen og bygningsingeniør Carl Kjergaard Petersen.

Formand for repræsentantskabet: Landsretssagfører Karmark Olsen, Randers.

Medlem af repræsentantskabet: Aabenraa og Haderslev: Direktør J. P. Skøtt, Haderslev. Tønder: Direktør, cand. jur. P. Hinrichsen, Tønder. Sønderborg: Købmand Jes Kleeberg, Sønderborg.

KØBSTADHYPOTEKFORENINGEN

(Jydsk Hypotekforening) Rådhuspladsen 3, Aarhus.

Direktion: Landsretssagfører Mogens Støyer (adm.) Arkitekt Tage Hansen, Skive. Landsretssagfører Olaf Smedegaard Andersen, Herning.

KREDITFORENINGEN AF EJERE AF MINDRE EJENDOMME PÅ LANDET I JYLLAND

Boulevarden 43, Aalborg.

Direktion: cand. jur. Bent Rasmussen, adm. direktør.

Medlem af repræsentantskabet for Sønderjylland: Repræsentant Jørgen Petersen, Vesterbo, Blans pr. Avnbøl, murermester C. Henriksen, Fjordagervej 7, Haderslev.

LANEKASSEN FOR SØNDERJYLLAND

Administrative udvalg: Departementschef i Økonomiministeriet P. Bjørn Olsen (formand), kontorchef i Finansministeriet L. Frederiksen, R. af D.

Sekretær for udvalget: Ekspeditionsskrevetær H. Dyrskjøt, Finansministeriet.

Administration: Finansministeriets 1. statsaktivkontor, Store Kongensgade 47, København K. Øvrige bestyrelse:

For Haderslev amt:

Sparekassedirektør P. K. Lyck, Rødding, og medlem af Ligningsrådet Andreas Friis, Vonsbæk.

For Tønder amt: Skyldsrådsformand Chr. Hansen, Visby.

For Sønderborg og Aabenraa amter hhv.:

Amtsrådsmedlem Anders Schmidt, R. af D., Faurholm, Over Tandslet, og folketingssmand F. W. Teichert, Søgaard pr. Kliplev.

LANDEVÆRNET

Kontor: Tinglev.

Formand: Fhv. lærer J. Refslund Poulsen, Bjernstrup pr. Løgumkloster.

Næstformand: Gårdejer Math. Christiansen, Ll. Grøngård, Jejsing.

Sekretær: Gårdejer Karsten Th. Gregersen, Frøslev, Padborg.

Forretningsfører: Bankfuldmægtig Arne Jensen, Tinglev.

A/S

Gram Bank

Tlf. (048) 2 16 21

Tønder Kafferisteri

Tlf. 22317 . Tønder . Tlf. 22318

Tønder Andelsslagteri

Tønder . Telefon 22356 + 22357

J. N. JEFSEN

Storegade 5 - Telefon 22341 - TØNDER

BØGER . PAPIR . KUNST

Alt i skøn- og faglitteratur

JOHS. THOMSENS EFTF.

Indeh. Peter Christensen

Tønder
Telefon 21450
privat 21451

**Trælast . Bygningsartikler
Støbegods**

Kul . Brændselsolier

**Altid gode, rene olier
fra eget elektrisk
tankanlæg**

HOLM HANSEN^S BOGHANDEL

Løgumkloster . Telefon 4 35 67

Undervisning

HØJSKOLER OG LANDBRUGSSKOLER

Rødding Højskole, Rødding. Forstander Fog Pedersen.
Hoptrup Højskole, Hoptrup. Forstander Axel Nielsen.
Danebod Højskole, Fynshav, Als. Forstander Gunner Rasmussen.
Graasten Landbrugsskole. Forstander Karlskov Jensen.
Rønshoved Højskole, Rinkenæs. Forstander Hans Haarder.
Idrætshøjskolen i Sønderborg. Forstander Bent Brier.
Bibelhøjskolen, Løgumkloster. Forstander S. Jul Nielsen.

EFTERSKOLER

Agerskov Ungdomsskole, Agerskov. Forstander Agnete Tang.
Hoptrup Efterskole, Hoptrup. Forstander Axel Nielsen.
Vojens Ungdomsskole, Vojens. Forstander E. Hagelse.
Sommersted Ungdomsskole. Forstander M. Linderoth.
Nordborg Efterskole, Nordborg, Als. Forstander Boye Andersen.
Sundeved Ungdomsskole. Forstander Aage Rasmussen.
Rinkenæs Ungdomsskole. Forstander Georg Pristed.
Højer Ungdomsskole. Forstander M. Høier.
Luthersk Missionsforbunds Efterskole, Løgumkloster.
Forstander H. P. Mogensen.

HUSHOLDNINGSSKOLER

Als Husholdningsskole, Vollerup. Forstanderinde Johanne Hansen.
Graasten Husholdningsskole, Graasten. Forstanderinderne Olga Reppien og
Ebba Drewes.

ENHVER HUSMODERS ØNSKE

er at få vasket hos

CENTRALVASKERIET

LØGUMKLOSTER

HURTIGT . BEHAGELIGT . ØKONOMISK

De kender vognen - den kommer overalt! . Telefon 4 36 47

VI
ER TIL
FOR
DEM

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

Tønder afdeling

Vestergade 31 . Telefon 2 21 22

AKSEL MICHELSEN

Telefon Tønder 2 11 11*

KUL og TRÆLAST, BYGNINGSARTIKLER, STØBEGODS

Formbrændselsfabrik - TEXACO brændselsolier

CEMENTVAREFABRIK

BOGTRYK
OFFSET
BOGBIND

TH. LAURSEN^S Bogtrykkeri

Jernbanegade 8 . Tønder . Telefon 2 15 50

Alfred Schmidt - Kongsmark

Telefon Røme 5 52 10

KOLONIAL . ISENKRAM . TEKSTILVARER

Kaffe i bedste kvaliteter . Fineste vine

TURISTVARER

Stort udvalg i vellagrede tobaksvarer

Danske organisationer og institutioner i Sydslesvig

KGL. DANSK KONSULAT

Nørregravene 19, Flensborg, telf. (021) 2 33 05.
Generalkonsul: Professor, dr. phil. Troels Fink.
Vicekonsul: Holger Nyvang Knudsen.
Vicekonsul: H. Hansen.

DANSK GENERALSEKRETARIAT

Nørregade 76, Flensborg, „Flensborghus“, telf. (021) 78 21 - 78 22 - 78 29.
Generalsekretær Hans Ronald Jørgensen.
Kontorchef Lars Heinrich Schubert (telf. 78 22).
Afdelingsleder Lene Dørrfler. Teater- og foredragsafdelingen (telf. 78 21).
Fuldmægtig Gertrud Reich. Regnskabsafdelingen (telf. 78 29).

DANSK KIRKE I SYDSLESVIG

Dansk Kirkekontor, Wrangelgade 14, Flensborg, telf. (021) 2 29 25.
Førstepræst: Provst H. Kvist, Wrangelgade 14, Flensborg, telf. (021) 2 75 65.
8 sekretærer, 26 præster, 59 menigheder, 96 prædikesteder.
Forretningsfører: Erik Matthiesen.

DANSK CENTRALBIBLIOTEK FOR SYDSLESVIG

Nørregade 59, Flensborg, telf. (021) 79 53.

Overbibliotekar Torben Glahn. Vicebibliotekar Jørgen Hamre. Børnebibliotekar Kirsten Hoppe. Fællesbogsamling med bogbilsvirksomhed hvortil der er knyttet 86 udlånssteder i hele Sydslesvig (leder Kirsten Fabricius). Bibliotek i Husum (leder Anne Kjestine Buhl). Bibliotek i Slesvig (leder Karen Hansen).

Samlet bogbestand 145.873 bd. Samlet udlån: 163.775 bd. (deraf 104.415 bd. til voksne).

Tilknyttet biblioteket findes en særskilt studieafdeling, ledet af bibliotekslektor Poul Kürstein.

DANSK LÆRERFORENING FOR SYDSLESVIG

Formand: Skoleleder Jørgen Petersen, Ladelund, telf. 167.

FORENINGEN AF SYDSLESVIGS STUDERENDE (FSS)

Formand: Povl Leckband, Flensborg, Dalen 10, telf. (021) 4 16 73.

Brug de danske biblioteker i Sydslesvig

Dansk Centralbibliotek, Flensborg, Nørregade 59, tlf. 7953

Det danske bibliotek, Slesvig, Lollfuss 69, tlf. 2 42 63

Det danske bibliotek, Husum, Den danske skole, tlf. 3720

Samt 80 udlånssteder væsentlig i landsdelens danske skoler og sekretariater

Et af de seks Multi-Line køle- og fryseskabe,
som tilsammen udgør det geniale
byggesystem i køl- og frost . . .

**BRØDRENE
GRAM A/S**

VOJENS
Telefon (045) 41421

Få Deres dagligstue fornyet inden jul — det hygger.
Vi har det store udvalg til de rigtige priser.
Fine betalingsvilkår.

H. DETHLEFSEN^S MØBLER
Rødekro - Telf. 62252

Johannes Eilersen

URE - GULD - OPTIK
RØDEKRO - TLF. 62231

SYDSLESVIGSK FORENING (SSF)

Formand: Skoleleder Ernst Meyer, Medelby, telf. Medelby 383.
182 distrikter og afdelinger.
8 amter med hver 1 sekretariat og 1 sekretær.

Flensborg by:

Formand: Skoleleder Claudius Christiansen, Mørviggade 155a, Flensborg-Mørvig, telf. 3 71 71.
Sekretariat: Nørregade 76, Flensborg, telf. 2 47 66.
Sekretær: Hans Wolff.

Flensborg amt:

Formand: Skoleleder Chr. Lorenzen, Jaruplund danske Skole, telf. Flensborg 2 84 04.
Sekretariat: Nørregade 76, Flensborg, telf. 2 58 27.
Sekretær: Nis Petersen.

Gottorp amt:

Formand: Skoleinspektør Jørgen Hentschel, Erdbeerenberg 34, Slesvig, telf. 3 29 91.
Sekretariat: Lolfod 69, Slesvig, telf. 2 38 88.
Sekretær: Magnus Bichel.

Egernførde amt:

Formand: Johs. Rönna, Meiningergade 21, Egernførde.
Sekretariat: H. C. Andersenvej 20, Egernførde, telf. 25 27.
Sekretær: Günter Dreller.

Rensborg nærreamt:

Formand: Kulhandler Johs. Petersen, Rosenvej 2, Bydelsdorf, telf. 34 17.
Sekretariat: „Amtmandsgården“, Portgade 4, Rensborg, telf. 33 76.
Sekretær: Peter Häbel.

Ejdersted amt:

Formand: Gårdejer Otto Andresen, Vollervik, telf. Garding 325.
Sekretariat: Joh. Adolf-Gade 22, Tønning, telf. 412.
Sekretær: Hans Heinrich Rage.

Husum amt:

Formand: Skoleleder Sigfr. Andresen, Hermangade 8 a, Bredsted, telf. 744.
Sekretariat: Klaus Grothgade 47, Husum, telf. 25 27.
Sekretær: Wilhelm Müller.

Sydtønder amt:

Formand: Gårdejer Ludwig Hansen, Ellehoved, telf. Sønderløgum 897.
Sekretariat: Kokkedalervej 87, Læk, telf. Læk 845.
Sekretær: Willy Fries.

SYDSLESVIGSK VÆLGERFORENING (SSV)

Formand: Chefredaktør Karl Otto Meyer, Flensborg Avis, telf. 78 55.
Landssekretariat: Nørregade 76 III, Flensborg, telf. (021) 2 31 53.
Landssekretær: Paul Hertrampf.
Sekretær: Jacob Meyer.

JARUPLUND HØJSKOLE

Forstander: Niels Bøgh Andersen, Jaruplund, telf. Barderup 382.

BAST . BAMBUS . PEDDIGRØR

Camping artikler

Stort udvalg i fiskeredskaber

JAPAN og CHINA MÅTTER

I nærheden af ZOB

UNION BANK

Aktieselskab

FLENSBURG

(Oprettet 1875)

anbefaler sig med oprettelse af DM-konti, især for danske eksportører.- Mange handelsfirmaer benytter sig allerede af denne mulighed.

Rejsevaluta købes og sælges.

Alle bankforretninger udføres.

DANSK SKOLEFORENING FOR SYDSLESVIG

Formand: Dr. med. Nic. Thorsen, Dalen 10, Flensborg, telf. (021) 4 26 32.
Skoledirektør, cand. mag. Chr. Thorup Nielsen, Riddergade 27, Flensborg,
telf. (021) 2 24 98.
Kontor: Riddergade 27, Flensborg, telf. (021) 74 55.

DANSK SUNDHEDSTJENESTE FOR SYDSLESVIG

Formand for sundhedsrådet og forretningsudvalget: Stadsskoleinspektør
Heinr. Fischer, Eckenergade 9, Flensborg, telf. (021) 2 38 43.
Kontor: Skovgade 45, Flensborg, telf. (021) 2 31 18.
Forretningsfører: Franz Wingender.
1 overlæge, 1 skolelæge, 1 skoletandlæge, 24 hjemmesygeplejersker, 5 sund-
hedsplejersker og 1 stationssygeplejerske.

DANSK MENIGHEDSPLEJE, FLENSBORG

Forstanderinde: Frk. Astrid Matthiesen, „Ansgar“, Toosbygade 7,
Flensborg, telf. (021) 2 58 39.

DANSK SYGEPLEJEFORENING, FLENSBORG

Formand: Kristiane Fischer, Eckenergade 9, Flensborg, telf. (021) 2 38 43.

GAMLES VÆRN

Formand: Fru Valborg Glahn, Nørregade 59, Flensborg, telf. (021) 2 45 18.

FÆLLESLANDBOFORENINGEN FOR SYDSLESVIG

Formand: Gårdejer Erik Paulsen, Musbæk, telf. Flensborg (021) 4 24 68.
Kontor: Harreslev, Søndergade 89, telf. (021) 4 19 75.
Landbrugskonsulent: Aage Sørensen.

1. *Landboforeningen for Flensborg og Omegn*
Formand: Gårdejer Søren Andresen, Hyllerup, telf. Barderup 877.
Konsulent: Aage Sørensen, Jaruplund Mark, telf. Flensborg (021) 2 45 66.
2. *Landboforeningen for Sydangel*
Formand: Gårdejer Detl. Lassen, Struxstrup, telf. Ælsby 250.
Konsulent: Christen Møller, Sønderbrarup, telf. 22 49.
3. *Landboforeningen for Gottorp amt*
Formand: Claus Buck, Christiansholm, Rensborg amt,
telf. Christiansholm 220.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen, Sligade 40, Slesvig, telf. 2 34 45.
4. *Landboforeningen for Husum og Omegn*
Formand: Thomas Brodersen, Büttjebüll, post Sterdebüll,
telf. Bredsted 706.
Konsulent: Henning Jensen, Hatsted, telf. 213.
5. *Landboforeningen for Ejdersted*
Formand: Gårdejer Otto Andresen, Vollervik, telf. Garding 325.
Konsulent: Henning Jensen, Hatsted, telf. 213.
6. *Landboforeningen for Sydtonder amt (gest)*
Formand: Peter Andresen, Kalleshave pr. Læk, telf. Læk 427.
Konsulent: Harald Holm Jacobsen, Sdr. Løgum, telf. 306.
7. *Den nordfrisiske Landboforening (marsken)*
Formand: Gårdejer Carsten Boysen, Risum, telf. Nibøl 88 86.
Konsulent: Harald Holm Jacobsen, Sdr. Løgum, telf. 306.

Selvfølgelig slider 5 børn og 1 hund på et gulvtæppe,

men

Gram holder til sliddet. Takket være vægtige tæppefordele - gram for gram. Som gangbar slidstyrke, lang levetid. Og lynhurtig rengøring. Lækkert, blødt, lunt - dejligt at bo på! Masser af tæpper at vælge imellem: Rya, Axminster, vendetæpper - Colorit og Gram Elite væg-til-væg tæpper. Lægger De vægt på slidsikker kvalitet, skønhed og god økonomi - lægger De Gram på Deres gulve. Spørg efter Gram tæpper - grundlaget for moderne hjem!

SØNDERJYSK ARBEJDERFORENING (S.A.F.)

Formand: Heinz Homann, Højgade 15, Flensborg, telf. (021) 2 30 72.

HÅNDVÆRKETS FÆLLESREPRÆSENTATION I SYDSLESVIG

Formand: Ingeniør H. Weibel, Bryggerivej 1-I, Flensborg, telf. (021) 4 10 31.

SYDSLESVIGSK ERHVERVSFOND

Formand for tilsynsrådet: Grosserer Hans Paulsen, Fritz Reutervej 8, Flensborg, telf. (021) 77 11.

Kontor: Skibbroen 41, Flensborg, telf. (021) 2 66 21.

Forretningsfører: Rolf Lehfeldt.

FLENSBORG HANDELSKREDS

Formand: Grosserer B. Uldall, Nørregade 100, Flensborg, telf. (021) 78 91.

UNION-BANK A/S

Storegade 2, Flensborg, telf. (021) 77 57.

Direktion: Christian Schütt. F. Pinn. Otto Christiansen.

SLESVIGSK KREDITFORENING

Formand for tilsynsrådet: Gårdejer Christian Mahler, Havrup Mark, telf. Barderup (04630) 430.

Kontor: Harreslev, Søndergade 89, telf. (021) 4 19 75.

Forretningsfører: Nis Hansen.

FLENSBORG AVIS

Storegade 83-85, Flensborg, telf. (021) 78 55.

Chefredaktør Karl Otto Meyer. Direktør Peter Jans.

SÜDSCHLESWIGISCHE HEIMAT-ZEITUNG

Storegade 83-85, Flensborg, telf. (021) 74 44.

Chefredaktør: Carl Hagens. Direktør Peter Jans.

Tag en flaske med hjem fra Sydslesvig

VINHANDLEREN »NEPTUN«

Flensborg

Nørregade 62

20 skridt fra »Flensborghus«

— OG SELVFLØGELIG TALER VI DANSK!

Den 1. oktober 1969 fejrer

Flensborg Avis

100 års jubilæum

Støt den danske presses arbejde i Sydslesvig ved at tegne en
aktie à DM 102,- eller DM 203,-
inkl. omkostninger

Bestil allerede nu

BOGEN OM »FLENSBORG AVIS«
med bladets historie gennem 100 år, kr. 25,00.

Bankkonto: Graasten Bank, Graasten 101779-3
UNION Bank AG, Flensborg 2053

Postgiro: København 10230
Hamborg 34391

Flensborg Avis A/S

Flensborg - Storegade 83-85 - Telefon (021) 7444-7855
Postboks, Padborg

CIMBRIA TØMMERHANDEL A/S

AABENRAA

- en central for byggematerialer

Telefon (046) 2 20 00

SYDSLESVIGS DANSKE UNGDOMSFORENINGER

Formand: Skoleleder Wilh. Klüver, Læk, telf. 403.

Dansk Ungdomssekretariat: Moltkegade 20a, Flensborg, telf. (021) 70 58.

Forretningsfører: Karl Kring.

80 enkeltforeninger og 10 ungdoms- og fritidshjem samt 28 „Ungdommens Dagligstuer“.

KFUM OG KFUK I SYDSLESVIG

Kredsformand: Pastor P. B. Kristiansen, Adelbykirkevej 34, Flensborg, telf. (021) 2 52 99.

Distriktssekretær: Frk. Inga Andersen, Arnæs, telf. Kappel 25 81.

21 foreninger og klubber.

DANSK PIGESPEJDERKORPS SYDSLESVIG

Korpschef: Gymnasieoverlærer frk. Grethe Bierring, Riddergade 27, Flensborg, telf. (021) 2 27 76.

5 troppe og 4 flokke. Træningscenter: Østerbymark.

DANSK SPEJDERKORPS SYDSLESVIG

Korpschef: Lærer Dirch Jørgensen, Husumgade 69, Slesvig.

5 troppe og 4 flokke.

Træningscenter: „Tydal“.

FRIVILLIGT DRENGEFORBUND I SYDSLESVIG

Distriktsleder: Skoleleder Arne Korsgaard Hou, Humtrup, Den danske Skole, telf. Sønderløgum 420.

Forbundssekretær: Lærer Knud Munksgaard, Ved Lachsbach 11, Flensborg, telf. (021) 4 16 63.

11 kredse - 1 orkester i Flensborg. Dirigent: Viceskoleinspektør Henning Nielsen, Ved Lachsbach 6, Flensborg, telf. (021) 4 17 86.

Sommerlejr ved Tarp („Trene-hytten“).

IDRÆTSHALLEN

Moltkegade 20 c, Flensborg, telf. (021) 2 51 56. Inspektør: John Larsen.

CHRISTIANSLYST

(Ungdomshjem). - Nottfeld pr. Sønderbrarup, telf. Sønderbrarup 22 29.

Forstander Sv. A. Jensen.

DANSK UNGDOMSHJEM

Nyværkgade 6, Slesvig, telf. 2 35 37 Bestyrerinde: Fru Gertrud Lempert.

ULDALL

Flensborg . Nørregade 100

Grænselands-bøger fra

FORLAGET SKANDIA

N. A. SØRENSEN KG - FLENSBORG

Jacob Kronika: Kronika fortæller (Nyhed)

N. Bøgh Andersen: Homo insanus (Nyhed)

Poul Kürstein: Mens Kalle var i krig

»Vores egne vindøer«, udg. af Poul Kürstein

H. V. Gregersen: Niels Heldvad (tysk oversættelse)

Lorenz Rerup: A. D. Jørgensen (tysk oversættelse)

Hermann Clausen: Erinnerungen

Ole Olesen: Dänisch für den Alltag

– og i 1969 nyheder af bl. a. Willy-August Linnemann og Poul Kürstein samt 1. bind af en ny række bøger om syd-slesvigske egne og byer, redigeret af Poul Kürstein.

Fås hos Deres boghandler eller direkte hos forlaget

FORENINGEN NORDEN - SYDSLESVIC AFDELING

Formand: Pastor C. B. Karstoft, Harkielvej 2, Tarp.
Sekretariat: Nørregade 76, Flensborg, telf. (021) 78 21.

SYDSLESVIGSKE FOLKEKOR

Formand: Skoleleder Børge Krebs Lange, Tarup dansk skole,
telf. Flensborg (021) 2 20 88.
Næstformand: Skoleleder Alfr. Sonne Jakobsen, Harreslevmark dansk skole,
telf. Flensborg (021) 4 12 89.
Kredsdirigent: Gymnasieoverlærer Hans Werner Hansen, Flensborg,
telf. (021) 2 21 46.
Vicedirigent: Adjunkt fru A. L. Jacobs, Nyhus, telf. Flensborg (021) 4 28 54.

DE SYDSLESVIGSKE HUSMODERFORENINGER

Formand: Fru Karen Svendsen, Vesterland dansk skole, telf. 23 12.
Sekretær: Fru K. Sig. Kristensen, Flensborg, telf. (021) 2 83 27.

DEN SLESVIGSKE KVINDEFØRENING

Formand: Fru Anna Büchert, Husby, telf. 508.
Konsulent: Frk. Anna Fuglebjerg Eriksen, Thomasgade 18, Harreslevmark,
telf. Flensborg (021) 4 33 95. 61 lokalforeninger.

DANSKSINDEDE SYDSLESVIGSKE KRIGSDELTAGERE

Formand: Assurandør Johs. Ankersen, Toosbygade 31, Flensborg,
telf. (021) 2 50 86.

FORIINING FOR NATIONALE FRASHE (Friserforeningen)

Formand: Gårdejer Carsten Boysen, Risum, telf. Nibøl 88 86.
Sekretariat: Lindholm, telf. Nibøl 87 35. Sekretær: Alfred Boysen.

SYDSLESVIGS DANSKE KUNSTFORENING

Formand: Overlærer Harry Luesmann Jensen, Mathildegade 19, Flensborg,
telf. (021) 2 54 73.

TRYKSAGER

af enhver art

Bog- og illustrationstryk

Accidenstryk

Rotationstryk

Hejmdals

BOGTRYKKERI

AABENRAA TLF. (046) 2 31 37

Er DE medlem af Sprogforeningen?

Hvis ikke, så send Deres indmeldelse

til

Sprogforeningens kontor,
»Folkehjem«, Aabenraa,

på nedenstående kupon

(Årskontingent: kr. 2,00, i Sydslesvig Dm. 1,00)

---

*Undertegnede indmelder sig som medlem af
Sprogforeningen*

Navn:

Stilling:

Adresse:

GRAASTEN ANDELSSLAGTERI

Telefon *51211

UDSALG I

GRAASTEN

Telefon 516 55

TINGLEV

Telefon 440 07

PADBORG

Telefon 733 03

